TC
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

2004 YILI İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Emir HERSAN

İSTANBUL, 2008

TC
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

2004 YILI İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Emir HERSAN

Danışmanlar:
Doç. Dr. Yücel KABAPINAR
Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK

İSTANBUL, 2008

TC
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Emir HERSAN tarafından yazılan 2004 İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF PROGRAMINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ başlıklı bu çalışma 08/07/2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

Danışman: Doç Dr. Yücel KABAPINAR ----------

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hamza AKENGİN ----------

Üye: Yrd. Doç. Dr. Levent DENİZ ----------

ÖNSÖZ

Değişimin kaçınılmazlığı eğitim sistemlerinde de kendini gösterir; 2004 yılında geliştirilen yapılandırmacı anlayışa dayalı ilköğretim programı da bir son durak değildir. Tartışılıp geliştirilecek ve yeterli gelmediği zamana dek kullanılacaktır. Bu döngüde çocuklarını okula gönderen toplumun üyeleri, velilerin de görüşlerinin dikkate alınması hem işlevsel hem de iletişimsel bir anlam taşır. Kişilerin görüşlerini dikkate almak demokratik bir iletişim biçimidir, onların varlığına saygı duyma mesajı taşır. Tüm politik, etnik, cinsel ayrımların ötesinde insan olma ortak noktasında buluşmak ve görüş alışverişi yapmak eşit bir ilişki biçimidir. Benim aracılığımla, üniversite ve bağlantılı olarak devletin insanlara bu eşit perspektiften yaklaşma çabası anlamlıdır. Bu etkiyi araştırma süresince konuştuğum velilerde de gördüm; kendilerinin fikirlerinin sorulmasından son derece memnun görünüyorlardı.

Bu çalışma kişisel gelişimime katkı sağladı, buna inanıyorum. Toplumun çok farklı olarak görülen kesimlerinden farklı eğitim, kültür, gelir seviyesinden insanla temasa geçmek kişiyi zenginleştiriyor. Ayrıca bir araştırma raporu hazırlamak çok sayıda yazılı kaynağı taramayı gerektiriyor. Bu arada eğitim bilimleriyle ilgili kitap ve makaleler dışında ulaştığım inceleme yazıları ve edebi eserler de bana önemli zenginlikler kattı. Bu çalışmadaki bir başka kazancım danışman öğretmenim Doç. Dr. Yücel KABAPINAR'la fikir alışverişinde bulunmak olmuştur. Titiz ve sabırlı yardımları, hümanist yaklaşımı için kendisine teşekkür etmek isterim. İkinci danışmanım Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK'e de katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Bu vesileyle öncelikle aileme ve bugüne kadar tanıdığım tüm öğretmenlerime bendeki ve dolayısıyla bu çalışmadaki izlerinden dolayı teşekkür ederim. Eşim Tolga HERSAN'a huzurlu aile ortamımız ve bana olan sevgisi ve desteği için teşekkür ederim. Arkadaşım Rania AKINCI'ya SPSS veri girişi ve anket formlarının dağıtılıp toplanması aşamasındaki yardımları ve birlikte geçirdiğimiz eğlenceli zamanlar için teşekkür ederim.

Emir HERSAN

Temmuz, 2008

ÖZET

2004 YILI İLKÖĞRETİM 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

Bu araştırma yapılandırmacı eğitim anlayışıyla düzenlenen 2004 İlköğretim Programı hakkında özellikle Sosyal Bilgiler öğretim programıyla ilgili olarak (5. sınıflarla sınırlandırılarak) veli görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma grubu 2006 – 2007 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Sarıyer ilçesindeki okullara devam eden 5. sınıf öğrenci velilerinden oluşturulmuştur. Bu amaçla çeşitli sosyo-ekonomik düzeyleri barındırdığı ve temsil ettiği düşünülen 4 resmi, 2 özel ilköğretim okulundan 273 veliye ulaşılmıştır. Araştırmanın ölçme aracı olarak kullanılmak üzere uzman kişilerin görüş ve onaylarına sunularak ve araştırma dışı tutulan bir veli grubu üzerinde uygulanıp tartışılarak dört bölümden oluşan bir anket hazırlanmıştır. Bu ankette önce katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili olgusal sorular sorulmuştur. Daha sonraki bölümde ise yeni programın en belirgin özellikleri hakkında velinin bilgi sahibi olup olmadığını ölçme amaçlı sorular gelmektedir. Ardından yeni program hakkında görüşleri öğrenmek amacıyla 4'lü Likert tipi ölçek eşliğindeki önermeler yer almıştır. Son olarak 3 açık uçlu soru sorulmuştur. Ayrıca velilerin bir bölümü (12) ile yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen veriler de araştırmaya dahil edilmiştir. Nicel analiz boyutunda SPSS programından; yüzde, frekans değerleri ve çapraz tablolar elde edilmiştir. Açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlar ve görüşme notları da niteliksel analize tabi tutulmuştur. Bu çalışmalar sonucunda velilerin büyük oranda yeni programdan haberdar olduğu, ancak program hakkında daha çok bilgilendirilmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Katılımcıların yeni programa ilişkin yaklaşımı genellikle olumludur; öğrenci ve gelecek nesil için bu programın daha faydalı olacağı ile ilgili görüşler çoğunluktadır. Öte yandan velilerin tartışılmasını istediği noktalar da vardır. Özellikle araştırma ödevlerinin ağır oluşu, bilgisayar kullanmaya öğrenciyi mecbur edişi ve internette hazır olarak bulunup bilgisayar yazıcısından çıkarılarak teslim edilen ödevlerin yararsızlığı gibi düşünceler ifade edilmiştir. Evinde bilgisayar bulunmayan ailelerde, öğrencinin internet kafe ortamına girmesinden duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Velilerin

üzerinde durduğu bir diğer konu, öğretmenlerin yeni programa hazır olup olmadığıyla ilgilidir. Ayrıca devlet okullarının, yaklaşımın gerektirdiği araç gereç çeşitliliğine sahip olmadığı, fiziksel alt yapı yetersizliklerinin bu programın uygulanması önündeki en önemli engel olduğu ortaya çıkan belirgin sorunlar arasındadır. Veliler tarafından süreç ve değerlendirme boyutunun tutarlılığının sağlanması ile ilgili soru işaretleri ve kaygılar da dile getirilmiştir; çocuğun düşünme becerileri kazanmasına dayalı bir eğitim sisteminin test yöntemiyle sınanması (SBS, OKS sınavları) velileri bu yönde düşündürmektedir. Pek çok katılımcının okul dışı sosyal faaliyetlere ve gezilere daha çok yer verilmesi beklentisinde olduğu da belirtilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, veli görüşleri, yapılandırmacılık.

ABSTRACT

PARENTS' POINTS OF VIEW ABOUT THE NEW SOCIAL STUDIES CURRICULUM OF FIFTH GRADE LAUNCHED IN 2004

This research is to find out the viewpoints of the parents about the new social studies curriculum launched in 2004. The main philosophy of the curriculum stemmed from the constructivist learning theory. The research group consisted of the parents of 5th grade students attending to schools in Sariyer/Istanbul. To this end, 273 parents from four state schools and two private schools are the sample of the research representing various socio-economical levels. A questionnaire including both closed-ended and open-ended statements was constructed as the data collection tool of the research. In the first part of it, factual questions about demographical qualifications of the participants were asked. Then, the questions aiming to measure whether the parents are informed about the most distinctive qualifications of the new curriculum or not were also asked to the sample. In addition to this, there were also some statements to learn ideas of the parents about the new curriculum. And lastly, three open-ended questions were also asked to give the parents a chance to express their ideas freely. Apart from the questionnare, interview with 12 parents were also conducted in order to obtain detailed information. Percentage, frequency values and crosswise charts were obtained from the quantitative analyses via SPSS computer programme. The answers to open-ended questions and notes from the interviews were also subjected to quantitative analysis. At the end of the research, parents were observed to be aware of the new curriculum, but they were observed to want to be informed much more about it. The participants were usually positive about the new curriculum and its effects on their children. On the other hand there are some issues pointed out by the parents. Especially the difficulty of the research papers and their making students to use computers, and the uselessness of ready-made papers and homeworks found on the internet which were printed in printers and given to the teachers easily were discussed. Hazards of students' going to internet cafes were mentioned about by the parents who do not have their own computers. Another discussed subject is whether the teachers are ready for the new curriculum or not. Also the idea that the state

schools do not have various, necessary equipment, and that insufficient physical facilities are the most important problem in applying the project are the most distinctive ideas. Some fears and questions about assuring the consistency of the process and evaluation are mentioned by the parents in the sample. It should also be stated that many participants expected after-school social activities and visits to be more frequent.

Key words: Social Sciences, parents' ideas, constructivism

İÇİNDEKİLER

Sayfa Nu.

ÖNSÖZ i
ÖZET ii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER vi
TABLO LİSTESİ xi
GRAFİK LİSTESİ xiv
ŞEKİL LİSTESİ xviii

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU 1
1.2. AMAÇ 9
1.3. ÖNEM 10
1.4. SINIRLILIKLAR 11
1.5. SAYILTILAR 11
1.6. TANIMLAR 11

BÖLÜM II
İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. TEMEL KAVRAMLAR 13
2.1.1. Değişim Perspektifinde İnsanın Zihinsel Tarihine Bir Bakış 13
2.1.2. Değişen Bilimsel Paradigma ve Eğitim Bilimleri 18
2.1.3. Yapılandırmacı Kuram 21
2.1.3.1. Yapılandırmacı Yaklaşımın Felsefi Temelleri 21
2.1.3.2. Yapılandırmacı Yaklaşımın Biyolojik ve Psikolojik Temelleri 23
2.1.3.3. Yapılandırmacı Yaklaşımın Estetik Temelleri 28
2.1.3.4. Yapılandırmacı Yaklaşımın Eğitim Ortamlarına Yansıması 33
2.1.3.5. Yapılandırmacılık ve Sosyal Bilgiler
2.1.3.5.1. Sosyal Bilgiler Nedir? 35
2.1.3.5.2. Öğrencilerin Gözünden Sosyal Bilgiler Tanımları 37
2.1.3.5.3. 2004 İlköğretim Programı'nda Sosyal Bilgiler Dersi 39

Sayfa Nu.

2.2. EĞİTİMDE VELİNİN ROLÜ 45
2.2.1. Ebeveyn – Çocuk İlişkisine Genel Bakış 45
2.2.2. Aile ve Eğitim İlişkisi 48
2.2.3. Aile ve Okul İlişkisi 50
2.2.3.1. Okul Aile Birliği 51
2.2.3.2. Veli Toplantıları 52
2.2.3.3. Öğrenci – Veli – Okul Sözleşmesi 53
2.2.4 Yeni İlköğretim Programında Veli 53
2.2.4.1. Program Geliştirme Çalışmalarında Veli 54
2.2.4.2. Yapılandırmacı İlköğretim Programının İçerik Ve Süreç Boyutunda Veli 55
2.2.4.3. Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Dersinde Velinin Rolü 59
2.3. VELİ GÖRÜŞLERİNE BAŞVURULAN ARAŞTIRMALAR 67
2.3.1. Öğretim Programları Hakkında Veli Görüşleri 67
2.3.2. Öğrencinin Fiziksel, Sosyal, Psikolojik Gelişimi Hakkında Veli Görüşleri 70
2.3.3. Öğrenci Davranışları ve Rehberlik Etkinlikleri Çerçevesinde Veli Görüşleri 72
2.3.4. Okul – Öğrenci – Veli İlişkisi Bağlamında Veli Görüşleri 73
2.3.5. Veli Görüşüne Yer Verilen Diğer Bazı Araştırmalar 75

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ 81
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM 81
3.2.1. Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Demografik Özelliklerine Ait Betimsel Değerler 82
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI 88
3.3.1. Veri Toplama Araçlarının Hazırlanması 88
3.3.2. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması 90
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI 90

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. YENİ İLKÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDA VELİ FARKINDALIK DÜZEYİ 93

Sayfa Nu.

4.2. YENİ İLKÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI HAKKINDA GENEL GÖRÜŞLER 97
4.3. YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMIYLA YETİŞECEK NESLİN NİTELİKLERİYLE İLGİLİ VELİ GÖRÜŞLERİ..... 106
4.3.1. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumlu Görüşler..... 107
4.3.2. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumsuz Görüşler 115
4.3.3. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Kararsız Görüşler 121
4.4. YENİ İLKÖĞRETİM PROGRAMI DOĞRULTUSUNDA SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖĞRENCİLERİN OKUL ve OKUL DIŞI YAŞANTILARINA ETKİSİ HAKKINDA VELİ GÖRÜŞLERİ 124
4.4.1. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumlu Görüşler..... 126
4.4.1.1. Araştırmacılık/Araştırma Becerisi..... 129
4.4.1.2. Sosyalleşme/Çevresel Duyarlılık Geliştirme 133
4.4.1.3. Meraklılık..... 140
4.4.1.4. Arkadaşlarıyla Daha Yakın Olma/İletişim Becerilerinde Gelişme..... 142
4.4.2. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumsuz Görüşler 145
4.4.3. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Kararsız Görüşler 149
4.5. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ İÇERİĞİNE DAİR VELİ GÖRÜŞLERİ 152

Sayfa Nu.

4.5.1. Sosyal Bilgiler Programının Bilgi Anlayışı Konusunda Veli Görüşleri 152
4.5.2. Sosyal Bilgiler Programında Dersin İçeriğindeki Tarih Bilimine Yaklaşımın Değişmesi Konusunda Veli Görüşleri 159
4.5.3. Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinine Yaklaşımı Konusunda Veli Görüşleri 166
4.5.4. Sosyal Bilgiler Dersindeki Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Konularının Yeterliliği Hakkında Veli Görüşleri 169
4.5.5. Eğitimde Küreselleşme Eğilimleri : Küresel ve Milli Değerlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğine Yansımaları Konusunda Veli Görüşleri 177
4.6. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ SÜREÇ (VE DEĞERLENDİRME) BOYUTUNA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ 185
4.6.1. Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmen – Öğrenci Rolleri ve Sınıf Yönetimi Hakkında Veli Görüşleri 186
4.6.2. Araştırma Yöntem ve Süreci ve Bu Doğrultuda Proje ve Performans Görevleri Konusunda Veli Görüşleri 194
4.6.2.1. Veli Görüşlerine Göre Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Sürecinin Öğrenci Üzerindeki Olumlu Etkileri 194
4.6.2.2. Veli Görüşlerine Göre Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Sürecine Dair Yaşanan Güçlükler 194
4.6.2.2.1. Öğrencilerin Araştırma Sürecine Dair Yöntemleri Bilmemesi 195
4.6.2.2.2. Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Görevlerinin Öğrencinin Yapabileceğinden Daha Güç Olması Nedeniyle Veli Yardımının Gündeme Gelmesi 196
4.6.2.2.3. Araştırma Sürecinin Masraflı Olması 199
4.6.2.2.4. Araştırma Sürecinde Bilgisayarın Verimsiz Kullanılma Biçimlerinin Getirdiği Sorunlar 202
4.6.3. Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışında Veli Rolüyle İlgili Veli Görüşleri 212
4.6.4. Yeni Programın Değerlendirme Yöntemleri Hakkında Veli Görüşleri 225
4.7. SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ARAÇLARINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ 241

Sayfa Nu.

4.7.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Gerektirdiği Araç Gereç Yeterliliği ile İlgili Veli Görüşleri 241
4.7.2. Bir Ders Aracı Olarak Bilgisayar Kullanımı Hakkında Veli Görüşleri 247
4.7.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Hakkında Veli Görüşleri 257
4.8. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE GENEL OLARAK EĞİTİM SİSTEMİ İLE İLGİLİ VELİ ÖNERİLERİ 262

BÖLÜM V

SONUÇLAR TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA 264
5.1.1. Velilerin Yeni Program Hakkında Bilgi Sahibi Olup Olmadığı İle İlgili Sonuçlar 264
5.1.2. Programın Genel Yapısı ile İlgili Sonuçlar 264
5.1.3. Yeni (2004) İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı İle Yetişecek Neslin Nitelikleriyle İlgili Sonuçlar 265
5.1.4. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilerin Okul ve Okul Dışı Yaşantılarına Etkileriyle İlgili Sonuçlar 269
5.1.5. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine Dair Sonuçlar 272
5.1.5.1. Sosyal Bilgiler Programının Bilgi Anlayışına Dair Sonuçlar 272
5.1.5.2. Sosyal Bilgiler Programında Dersin İçeriğindeki Tarih Bilimine Yaklaşımın Değişmesiyle İlgili Sonuçlar 272
5.1.5.3. Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinine Yaklaşımıyla İlgili Sonuçlar 273
5.1.5.4. Sosyal Bilgiler Dersindeki Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Konularının Yeterliliği Hakkındaki Sonuçlar 274
5.1.5.5. Küresel ve Milli Değerlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğine Yansımalarıyla İlgili Sonuçlar 274
5.1.6. Sosyal Bilgiler Programının Süreç (ve Değerlendirme) Boyutuna İlişkin Sonuçlar 275
5.1.6.1. Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmen-Öğrenci Rolleri ve Sınıf Yönetimi Hakkındaki Sonuçlar 276
5.1.6.2. Araştırma Yöntem ve Süreci ve Bu Doğrultuda Proje ve Performans Görevleri Konusundaki Sonuçlar 276
5.1.6.3. Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışında Veli Rolüyle İlgili Sonuçlar 278

Sayfa Nu.

5.1.6.4. Yeni Programın Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Sonuçlar 279
5.1.7. Sosyal Bilgiler Dersinin Araçlarına İlişkin Sonuçlar 281
5.1.7.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Gerektirdiği Araç Gereç Yeterliliği İle İlgili Sonuçlar 281
5.1.7.2. Bir Ders Aracı Olarak Bilgisayar Kullanımı Hakkındaki Sonuçlar 282
5.1.7.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Hakkında Sonuçlar 284
5.1.8. Veli Önerilerini İçeren Sonuçlar 286
5.2. ÖNERİLER 289

KAYNAKÇA 293

EKLER

Ek-1: Araştırma Kapsamı ve İzni ile İlgili Resmi Yazı 301
Ek-2: Veli Anketi 303
Ek-3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 308
Ek-4: Davranışçı Programda Veli Rolü İle İlgili Resmi Yazı 310
Ek-5: Aile Tarihi Etkinlik Örneği 312
Ek-6: Sözlü Tarih Etkinlik Örneği 314
Ek-7: Sözlü Tarih Etkinlik Örneği 315

TABLO LİSTESİ

Sayfa Nu.

Tablo 1 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Önceki ve Gündemdeki İçerik 7

Tablo 2 Davranışçı Program ile Yapılandırmacı Programın Karşılaştırılması 43

Tablo 3 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Okul Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 82

Tablo 4 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Yakınlık Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri 82

Tablo 5 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Yaş Grubu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 83

Tablo 6 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Medeni Durum Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 83

Tablo 7 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Eğitim Durumu Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 84

Tablo 8 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Sahip Olunan Çocuk Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 84

Tablo 9 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Hane Halkı Kişi Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri 85

Tablo 10 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Hane Geliri Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 85

Tablo 11 Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Meslek Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri 86

Tablo 12 Araştırmaya Katılan Velilerin Müfredat Değişimiyle İlgili Farkındalık Düzeyini Gösteren Yüzde ve Frekans Değerleri 94

Tablo 13 "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumlu Görüşlerin Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans Dağılımları 109

Sayfa Nu.

Tablo 14 "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumsuz Görüşlerin Frekans Dağılımları 116

Tablo 15 "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz?" Sorusuna Velilerin Verdikleri Olumlu Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans Dağılımı 128

Tablo 16 "Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuğum Araştırmacı Biri Oldu" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumu Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 132

Tablo 17 "Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu Dünya Sorunlarına İlgi Duymaya Teşvik Ediyor" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Bağımlı Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 137

Tablo 18 Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Öğrencide Gözlenebilecek Olası Davranış Değişikliklerinin Sorgulandığı Önermelere Kararsızım Yanıtını Veren Velilerin Yüzdesi 150

Tablo 19 "Savaş İsim ve Tarihlerini Ezberlemek Yerine Kültür Tarihi Öğrenmek Daha Faydalıdır" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 162

Tablo 20 "Yeni Programda Atatürkçülük ve Cumhuriyet Değerlerine Verilen Önemi Yeterli Buluyorum" Sorusuna Verilen Yanıtın Hane Geliri Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 173

Tablo 21 "Sosyal Bilgiler Dersindeki Küreselleşme Vurgusu, Milli Kimliğimizi Zedeleyebilir Düşüncesindeyim" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumuyla İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 180

Tablo 22 "Öğrenci Merkezli Eğitim Bence Disiplinsiz Eğitimdir" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumu Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 187

Sayfa Nu.

Tablo 23 "Çocuğumun Tanımadığı İnsanlarla Görüşmesini Gerektiren Ödevlerden Rahatsız Olmam" Sorusuna Verilen Yanıtın Hane Geliri Değişkenine Bağımlı Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 232

Tablo 24 "Çocuğuma Verilen Sosyal Bilgiler Ödevleri İçin Evimizde Yeterli Kaynak Bulunuyor" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumu Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları 244

Tablo 25 Velilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımıyla İlgili Görüşlerinin Nitel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans ve Yüzde Değerleri 249

Tablo 26 Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Hakkında Veli Görüşlerinin Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans Dağılımı 257

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa Nu.

Grafik 1 "İlköğretim Programının Değişmesinden Memnunum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 98

Grafik 2 "Yeni Programın Başka Ülkelerinkinden Taklit Edildiğini Düşünüyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 102

Grafik 3 "Yeni Programı Geliştirenleri İyi Niyetine İnanıyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 103

Grafik 4 "Yeni Sosyal Bilgiler Programının Verimli Olmayarak Kaldırılacağını Düşünüyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 104

Grafik 5 "Yeni Sosyal Bilgiler Programı ile – Birey ve Toplum Bazında Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Şeklindeki Açık Uçlu Soruya Verilen Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Kategorilerin Frekans Dağılımı 107

Grafik 6 "Yeni Sosyal Bilgiler Programı ile – Birey ve Toplum Bazında Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Şeklindeki Açık Uçlu Soruya Verilen Olumlu Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Temaların Frekans Dağılımı 108

Grafik 7 "Yeni Sosyal Bilgiler Programı ile – Birey ve Toplum Bazında Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Şeklindeki Açık Uçlu Soruya Verilen Olumsuz Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Temaların Frekans Dağılımı 115

Grafik 8. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz?" Şeklindeki Açık Uçlu Soruya Verilen Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Kategorilerin Frekans Dağılımı 125

Grafik 9 "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Düşünüyorsunuz?" Şeklindeki Açık Uçlu Soruya Verilen Olumlu Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Temaların Frekans Dağılımı 127

Sayfa Nu.

Grafik 10 "Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Çocuğum Araştırmacı Biri Oldu" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 131

Grafik 11 "Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Çocuğumun Yaşadığı Çevreye Olan Duyarlılığı Arttı" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 134

Grafik 12 "Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu Dünya Sorunlarına İlgi Duymaya Teşvik Ediyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 137

Grafik 13 "Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu İnsan Hakları Konusunda Duyarlı Kılıyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 139

Grafik 14 "Çocuğumun Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Daha Meraklı Biri Olmaya Başladığını Söyleyebilirim" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 141

Grafik 15 "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz?" Şeklindeki Açık Uçlu Soruya Verilen Olumsuz Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Temaların Frekans Dağılımı 146

Grafik 16 "Ezber Bilgiyi Kaldırma Gerekçesiyle Ders İçeriklerinin Boşaltıldığını Düşünüyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 153

Grafik 17 Öğrencinin Sosyal Bilgiler Dersinde Bilgiyi Ezberlemektense Bilgiyi Arayıp Bulmayı Öğrenmesi Fikrini Destekliyorum Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 155

Grafik 18 "Savaş İsim ve Tarihlerini Ezberlemek Yerine Kültür Tarihi Öğrenmek Daha Faydalıdır" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 161

Grafik 19 "Coğrafya Konularında Ezber Bilgi Yerine Kültürel Özelliklerin Ağırlık Kazanmasını Olumlu Buluyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 167

Grafik 20 "Yeni Programda Atatürkçülük ve Cumhuriyet Değerlerine Verilen Önemi Yeterli Buluyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 171

Sayfa Nu.

Grafik 21 "Cumhuriyet Tarihi Konularına Yeterince Yer Verildiğini Düşünüyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 174

Grafik 22 "Eğitim Programları Düzenlenirken Tamamen Milli Değerlerimizden Hareket Edilmelidir" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 178

Grafik 23 "Sosyal Bilgiler Dersindeki Küreselleşme Vurgusu, Milli Kimliğimizi Zedeleyebilir Düşüncesindeyim" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 179

Grafik 24 "Öğrenci Merkezli Eğitim Bence Disiplinsiz Eğitimdir" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 186

Grafik 25 "Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenin Bilgi Dağıtıcı Değil Rehber Olması Fikrini Olumlu Buluyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 188

Grafik 26 "Çocuğum Sosyal Bilgiler Dersi İçin Nasıl Araştırma Yapacağını Bilmiyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 196

Grafik 27 "Sosyal Bilgiler Proje Ödevlerini Öğrenci İçin Ağır Buluyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 197

Grafik 28 "Değişen Müfredat Doğrultusunda Okul Masrafları Arttı" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 201

Grafik 29 "Çocuğum Verilen Ödevleri Yapmak İçin İnternet Kafe Ortamına Giriyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 206

Grafik 30 "Çocuğumun İnternet Kafe Ortamına Girmesinden Rahatsız Olmam" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 207

Grafik 31 "Çocuğum Araştırma Yapması Gerektiğini Söyleyerek Bilgisayar Başında Çok Fazla Zaman Geçiriyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 211

Grafik 32 "Yeni Müfredatla Birlikte Çocuğumun Ödevlerine Yardım Etme Konusunda Zorlanmaya Başladım" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 213

Sayfa Nu.

Grafik 33 "Sosyal Bilgiler Dersi Ödevi İçin Çocuğumun Yapması Gerekenleri Benim Yaptığım Oldu" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 216

Grafik 34 "Sosyal Bilgiler Ders Ödevleri İçin Çocuğum Benden Eskiye Göre Daha Sık Yardım İstiyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 217

Grafik 35 "Yeni Sosyal Bilgiler Programı Velinin Okulla Daha Çok İşbirliği İçinde Olmasını Gerektiriyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 218

Grafik 36 "Çocuğumun Ekip Çalışması İçin Okul Arkadaşlarının Evine Gitmesinde Bir Sakınca Görmem" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 229

Grafik 37 "Çocuğumun Tanımadığı İnsanlarla Görüşmesini Gerektiren Ödevlerden Rahatsız Olmam" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 231

Grafik 38 "Eve Verilen Sosyal Bilgiler Dersi Ödevlerini Yetersiz Buluyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 233

Grafik 39 "Ezber Bilginin Geri Plana İtilmesi Nedeniyle Çocuğum Genel Sınavlarda Başarısız Olabilir Kaygısı Taşıyorum" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 238

Grafik 40 "Çocuğumun Okulunda Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gerekli Araç Gereç Yeterlidir" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri..... 242

Grafik 41 "Çocuğuma Verilen Sosyal Bilgiler Ödevleri İçin Evimizde Yeterli Kaynak Bulunuyor" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri..... 243

Grafik 42 "Sosyal Bilgiler Dersi Nedeniyle Evde Bilgisayar Olması Gerekli Hale Geldi" Önermesine Verilen Yanıtların Yüzde ve Frekans Değerleri 247

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa Nu.

Şekil 1 Süreç ve Sonuç Odaklı Estetik Kuramlarının Eğitsel Teorilerle Paralelliği 30

Şekil 2 16. ve 20. Yüzyıldan İki Ressam; Da Vinci ve Picasso 32

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Bilimcilerin, edebiyatçı ve felsefecilerin tanımladığına göre postmodern zamanları yaşamaktayız. Eğitimcileri, bu paradigmanın epistemolojisi ilgilendirmektedir; çünkü bilginin nasıl tanımlandığı eğitim sistemlerini bir bütün olarak etkiler.

Modernist düşünce ve pozitivizm, bilimi tek doğruya ulaşmaya çalışan büyük anlatıları aramaya yöneltmiştir. Mutlak bilginin varlığından hareketle evren mekaniktir, gerçeklik basittir ve gelecek bellidir. Bu, konusu insan olan sosyal bilimlerin doğasına uygun bir bakış açısı değildir; ancak ortaya konan pozitivist kriterler dahilinde ölçmeye dayalı çalışmalar yapılmış, sosyal bilimler fen bilimlerine öykünmekle varlığını kabul ettirebilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005; Karasar 2002). Bu çerçevede özellikle 19. yüzyılda eğitim bilimciler de davranış ölçmek için laboratuar koşulları oluşturmuş, hayvanlar üzerinden insanlara genellenebilecek yasalar oluşturmaya gayret etmişlerdir.

Bir anlamda Batı merkezli hayat görüşünün yansıması olan pozitivizmin kastettiği doğruyu, Batı medeniyeti temsil etmektedir. Diğer uygarlıklar bu zirvenin erken aşamalarıdır. Bu çizgisel tarih anlayışının 19. yüzyılın ortalarından itibaren Nietzche, Kirekegaard ve daha sonra Spengler ve Strauss gibi düşünce adamları öncülüğünde aşılmasıyla farklı yönler ve onların kutsanması gündeme gelmiştir. Bu anlayış tek bir doğrunun yerini farklı doğruların olanaklılığına bırakmıştır. Bu sayede sosyal bilimler de insan doğasında etkisini en çok hissettiren farklılık ve değişim olgusuna temas edebilmiş, bir anlamda kendini bulmuştur.

Sosyal Bilgiler dersi de temelini sosyal bilimlerde bulan disiplinler arası bir alandır. Öyleyse postmodern epistemoloji çerçevesinde bu ders Kabapınar (2002)'ın açıkladığı gibi "birtakım katı ve genelgeçer formülasyonlarla, tek ve biricik

doğrulara indirgenmeyecek kadar dinamik ve çok perspektifli bir yapıda olmalıdır". Ancak yazarın incelediği davranışçı öğrenme anlayışı içerisinde hazırlanan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları "bitmek tükenmek bilmeyen öğütler içeren bir doğru davranış el kitabı niteliğindedir" (Kabapınar, 2002). Mutlak doğrunun sürekli tekrarlanarak benimsetileceği düşüncesi ise modernist davranış psikolojisine uygun düşer. Oysa günümüzde, farklılıklara ve tartışmaya olanak tanıyan bilgi anlayışına göre geliştirilmiş postmodern eğitim felsefeleri mevcuttur; "pozitivizm ötesi bilim anlayışının bir yansıması olarak yapılandırmacılık gündemdedir" (Yurdakul, 2005). Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında yapılandırmacılık adıyla ülkemize taşınan anlayışa dayalı bir program geliştirme çabası içinde bulunmuştur.

"Yapılandırmacı alanın önde gelen teorisyenleri Piaget, Bruner, Vygotsky ve Dewey'dir" (Şahin, 2001). Bu yaklaşımda bilginin aktarılmasından ziyade öğrenci tarafından üretilmesinden söz edilmektedir. Artık bilgi her yerde ve ulaşılabilir niteliktedir; "eğitimde amaçlanan onu süs gibi beyninde taşıyan değil, nasıl kullanacağını bilen bireyler yetiştirmektir. Ansiklopedik bilgiden çok olayları derinliğine kavrama, eleştirel düşünme, öğrenmeyi öğrenme gibi çok yönlü bir zihinsel gelişim hedeflenmektedir" (Özden, 2005). "Eski ekonomide bir kişi hayatı boyunca sürdüreceği bir meslek için okul yıllarında hazırlanırken, küreselleşmenin de etkisindeki yeni ekonomide kişi hayatı boyunca mesleği için hazırlanmak durumundadır" (Lee, 2002). Hayata bakış genel anlamda nihayetten gidilen yola dönmüş gibidir. Sürece yapılan vurgu öğrencinin mezun olduktan sonra da öğrenmeyi sürdürme becerilerini geliştirmeyi ön plana çıkarır.

"Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır. Öğretmekten çok öğrenme ön plandadır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bu durumda öğretmen tanımı ve rolü de değişecektir. "Mevlana öğretmeni memesinden süt akan bir anaya benzetir. Öğretmen eteğine sarılıp her dediği yapılacak, ay yüzlü ve şeker huylu bir ruh hekimidir. İlahi ışığın taşıyıcısıdır; manevi hastalarını bu nurla tedavi eder" (Usta, 1989). İnsanın eğitimden önceki halini kötü kabul etmek ve eğitimin bu kötülüğü giderme faaliyeti olduğunu

düşünmek, din eksenine girdiği dönemler itibariyle Avrupa eğitim tarihinde de rastlanan bir durumdur (Aytaç, 1998). Ancak günümüzde öğretmene biçilen değer daha insani ve daha az mükemmeliyetçidir. Böylece kişisellikten arındırılıp formasyon boyutu giderek daha çok önem kazanan, profesyonel bakış açısına muhatap bir meslekten söz edilebilmektedir. İşte yeni eğitim ortamları, öğretmenin konumunu da merkezi otoriteden, rehberliğe döndürmektedir. "Öğretmen, rehberlik eden, cesaret veren, eleştirel düşünmeye teşvik eden, yol gösterici hatta ortak öğrenici olmalıdır" (Şahin, 2001). Bilginin üzerine inşa edildiği şemalar kavramıyla programın psikolojik temelini oluşturan bilişsel psikolojinin öğretmene verdiği rol, ders anlatmak değil, rehberlik yapmaktır (Senemoğlu, 2003).

Farklı bireyler olarak *tanınan* öğrenciler için kişisel öğrenme yaşantılarından ve kendi öğrenmelerini yapılandırmalarından söz edilmektedir. Değerlendirme boyutundaki, öğrencinin diğerlerine göre değil, kendi gelişim çizgisine göre ölçülmesi ilkesi de bu durumu destekler niteliktedir. "Kağıt kalem içeren yazılı sınavlardan ziyade, öğrencilerden çeşitli becerileri ortaya koyabilecekleri alanlarda performans göstermeleri istenecektir. Araştırma raporları, fiziksel modeller, oyunlar, hikayeler, şarkılar, tartışmalar, artistik sunumlar hem süreci, hem de programın değerlendirme öğelerini oluşturacaklardır" (Şahin, 2001).

Sosyal Bilgiler insanları ve yaşamlarını konu alan bir derstir. Değişik isimlerle de olsa Cumhuriyet tarihi boyunca programlarda bir vatandaşlık yeterliği kazandırma ve hayata hazırlama dersi olarak varlığını korumuştur (Sönmez, 2005). Ulusal ve uluslar arası politik yönelimler bu dersten beklentileri düzenler. Eğitimdeki küresel eğilimler sonucu Halpin ve Troyna (Lee, 2001)'nın 1995'te tanımladığı, eğitimdeki bazı ilkelerin ödünç alınması (*educational borrowing*) yoluyla ülkemizde kabul gören bu program çerçevesinde, ulusal amaçlarla da birleştirilerek Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu şu şekilde tanımlanmıştır:

- "Çağın gerektirdiği bilgi beceri ve değerlerle donanmış
- Atatürk İlkeleri ve İnkılaplarını benimsemiş
- Sosyal bilimlere ait yöntem ve kavramları kullanan
- Etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan
- Mutlu

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Temele alınan felsefe değişince, programın tüm öğeleri değişir. Programın öğeleri, hedefler, içerik, eğitim durumları ve sınama durumlarıdır (Demirel, 2004; Sönmez, 2004). Hedefler yerine kazanımlar kavramını getiren Milli Eğitim Bakanlığı 2004 Sosyal Bilgiler programında, bu öğelerin değişimini gösteren bazı ifadeler şu şekildedir.

1. "Program, her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
3. Programda öğretmen, "sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler" ve "yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler" anlayışlarına önem vermelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin, vb.) bilimsel yöntemleri sezdirilmelidir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünmelerini sağlamalıdır.
4. Program, öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
6. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
7. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Sosyal Bilgiler dersinde meydana gelen bu değişikliklere paralel olarak, 2004 İlköğretim Programı çerçevesinde şu şekilde bir tanım yapılmıştır:

> "Sosyal Bilgiler bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Yeni anlayışta Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciye kazandırmak istedikleri, bütüncül bir ifade olan "davranış" yerine; bilgi, kavram, beceri ve değer ayaklarına oturtulmuştur. Öğrencilerde geliştirilmek istenen ve gerçek yaşamda kullanmalarının beklendiği beceriler şunlardır: Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim ve empati, gözlem-araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma, mekanı, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama ve sosyal katılım. Dersin kazandırmayı istediği değerler ise şunlardır: Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, barış, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik. Dersin içeriği de sosyal hayatın tüm yönlerini kapsadığı varsayılan sekiz öğrenme alanına ayrılmıştır. Bu alanlar, birbiri ile ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görüldüğü yapılardır. Programdaki öğrenme alanları şunlardır: "Birey ve Kimlik", "Kültür ve Miras", "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Zaman, Süreklilik ve Değişim", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", "Bilim, Teknoloji ve Toplum", Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler", "Güç, Yönetim ve Toplum", "Küresel Bağlantılar". Bu öğrenme alanlarının içeriği kazanımlar aracılığıyla somutlaştırılmıştır. Önceki programdaki hedef davranış kavramının yerini alan kazanımlar, dersin sürecine dair ipuçları da içerecek şekilde tasarlanmıştır. Her kazanımda programın bilgi, beceri ve değer öğelerinin işe koşulmasına çalışılmaktadır.

Programda oldukça köklü değişiklikler vardır. Genel hedeflerde eski programda öncelik toplum ve vatandaş olarak insanda iken, yeni programın evrensel kriterleri gereği birey kavramı en başa oturtulmuştur. Aynı kaygılar çerçevesinde, farklılıklara saygı ve değişime uyum sağlama gibi değerler ön plandadır. İnsan haklarına saygılı ve ülkesi dışında dünyanın da sorunlarıyla ilgilenen bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Davranış psikolojisinin uyarıcı tepki bağı olarak tanımladığı öğrenme tanımı etrafında şekillenen önceki programdaki hedef davranış ve sonucu değerlendirme boyutları ise yerini, bilgi, beceri, değer kavramlarına ve tüm aşamaları kapsayan etkinliklere bırakmıştır. Süreç boyutunda düşünsel becerilere verilen ağırlığa örnek olarak, gerçek hayat problemlerine eğilme ve kanıt toplayarak bilimsel

düşünme yöntemlerini kullanma hedefi verilebilir. Tüm bu sayılanlar önceki programlarda var olmayan yeni bir yaklaşımın habercisidir. Öğrenme alanlarının tüm sınıf düzeylerindeki sürekliliği de önemli bir ayrımdır. Öğrencinin merkeze alınması iddiası, önceki programların da hedefi olduğu halde, burada gözlenen programın bu hedefe ulaşacak somut adımları göstermesidir.

Bu çerçevede 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin de yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Genel değerlendirme yukarıda yapıldığından içerik olarak 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programında nelerin değiştiğini aşağıdaki tablo üzerinde incelemek yerinde olacaktır.

Tablo 1
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Önceki ve Gündemdeki İçerik

1998, 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI ÜNİTELER	2004, 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI ÜNİTELERİ
Vatan ve Millet • Vatan ve Vatan Sevgisi • Millet Ve Millet Sevgisi • Türk Milletinin Özellikleri	**Birey ve Kimlik: Haklarımı Öğreniyorum** Örnek etkinlik: "Sorumluluk" (Evde, okulda ve sokaktaki sorumluluklara örnekler verilir.)
Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk • Mondros Ateşkes Anlaşması • Kurtuluş Savaşı • Savaş Dönemi • Barış Dönemi • Türk İnkılabı ve Önemi • Atatürkçü Düşünce Sistemi • Cumhuriyetimizin Kurucusu Atatürk	**Kültür ve Miras: Adım Adım Türkiye** Örnek etkinlik: "Yerel Tarih Çalışması" (Çevredeki tarihî mekân, nesne ve yapıtlarla ilgili araştırma raporu hazırlanır.)
Güzel Yurdumuz Türkiye • Yurdumuza Genel Bir Bakış • Yurdumuzun Doğal Durumu • Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları • Çevre Sorunlarının Çözümü • Doğal Afetler ve Korunma Yolları	**İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Bölgemizi Tanıyalım** Örnek etkinlik: "Kabartma Harita Yapalım" (Basit malzemeler kullanılarak yüzey şekillerini gösteren kabartma harita yapılır.)
İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler • İslamiyet'ten Önce Araplar • İslamiyet'in Doğuşu • İslamiyet'in Yayılışı • İslam Kültür ve Uygarlığı • Türkler ve İslamiyet • Orta Asya ve Yakın Doğuda Kurulan Türk Devletleri • Orta Asya ve Yakın Doğuda Kurulan Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık	**Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ürettiklerimiz** Örnek etkinlik: "Yapıyorum, Satıyorum" (Bir ürün tasarlanarak onu en iyi şekilde pazarlama projeleri yapılır.)
	Bilim, Teknoloji ve Toplum: Gerçekleşen Düşler"Röportaj Yapıyoruz" (Bazı buluş ve teknolojik gelişmelerden önce gündelik hayatın nasıl olduğuna dair aile büyükleri ile röportaj yapılır.)
	Gruplar, Kurumlar Sosyal Örgütler: Toplum İçin Çalışanlar
	Güç, Yönetim ve Toplum: Bir Ülke, Bir Bayrak
	Küresel Bağlantılar: Hepimizin Dünyası

Tablo 1'de de yer verildiği gibi programın belki de en belirleyici farklılığı somut etkinlik örnekleriyle çocuğun tüm çevresiyle iç içe olmasının hedeflendiğinin gösterilmesidir. Hayatın içinde okul kavramı; aile büyükleri, bir meslek çalışanı ile yapılan röportajlar, yakın çevrenin tarihini araştırma gibi etkinliklerle somutlaşmaktadır. Eğer programın uygulayıcısı olacak son noktadaki öğretmenler uyum sağlama becerisini gösteriyorsa, çocuğun Sosyal Bilgiler dersindeki farklılık hayatına da yansıyacaktır. Bunu en yakından gözlemleyecek kişiler ise çocuğun aile bireyleridir.

Çocuk okul çağına gelmeden önce ilk örnek davranışları sergileyen kişiler olarak anne babası, eğitim işi okula devredildiğinde de eğitici kimliklerini korurlar. "Veliler ya da aileler çocuklarının eğitiminden birinci derecede sorumludur" (Şişman, 2006). Programın dayandığı toplumsal temel içindeki ilk kurum ailedir. "Ailede çocuğa verilen önem ve sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerler çocuğu etkiler" (Hoşgörür, 2006). Çocuğun hayatındaki değişimlerin en yakın takipçisi ailesi olmalıdır. Değişen Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle; hazırlayacağı tiyatro gösterisi için evden malzeme toplayan, ertesi günkü sunum için heyecanlanan, üç boyutlu bir maket yaparken yardımları kabul eden bir öğrencinin yaşadıkları evdekiler tarafından da gözlemlenecektir. Eğer böyle bir durum yoksa, farklılık veliler tarafından algılanmıyorsa, program hakkıyla uygulanmıyor ya da veli ilgisiz gibi olası sonuçlara ulaşmak mümkün olabilir. Ayrıca sadece eğitim değil kültür tarihimiz boyunca tartıştığımız bir mesele şudur ki, biz olduğumuz gibi iyi miyiz yoksa İslam ya da Batı kültür dairesine daha çok entegre olarak mı *kurtuluruz?* Bu konudaki farklı görüşler eğitim tarihçilerimiz tarafından da dile getirilmiştir. II. Meşrutiyet döneminin önemli düşünce adamlarından Ziya Gökalp (Aksu, 1989)'in "Milletler kültürleriyle birbirinden ayrılır, kültür ise bir kuşaktan diğerine gelenekler ve öğretim yoluyla aktarılır" şeklinde özetlenen görüşleri özellikle eğitimin milli olması düşüncesinin en erken örneklerinden biridir. Küreselleşen dünyanın tamamen milli bir eğitime el verip vermeyeceği ise bir tartışma konusudur. Acaba toplumun çeşitli kesimlerinden insanları barındıran veli grubunun bu konudaki görüşleri nasıldır? Bu soruları cevaplandırmak ve program geliştirmenin dinamik yapısı gereği başvurulması gereken bir kaynak olarak velilerden programın tüm boyutlarıyla ilgili geri dönüt

toplamak için sorulması gereken soru şudur: 2004 Sosyal Bilgiler programı hakkında 5. Sınıf öğrenci velilerinin görüşleri nasıldır?

1.2. AMAÇ

Bu araştırmada, 2004 Sosyal Bilgiler programı hakkında 5. Sınıf öğrenci velileri ne düşünüyor sorusuna bir yanıt bulunması amaç edinilmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. 2004 Sosyal Bilgiler programı hakkında velilerin farkındalık düzeyleri nasıldır?
2. İlköğretim programının genel yapısı ile ilgili veli görüşleri nelerdir?
3. Veliler Sosyal Bilgiler programı ile nasıl bir nesil yetişeceğini düşünmektedir?
4. Yeni ilköğretim programı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin öğrencinin okul ve okul dışı yaşantılarına etkileri hakkında veli görüşleri nasıldır?
5. Sosyal Bilgiler programının içeriğine dair veli görüşleri nasıldır?
   - 5.1 Sosyal Bilgiler programının bilgi anlayışı konusunda veli görüşleri nasıldır?
   - 5.2 Sosyal Bilgiler programında dersin içeriğindeki tarih bilimine yaklaşımın değişmesi konusunda veli görüşleri nasıldır?
   - 5.3 Sosyal Bilgiler programının coğrafya disiplinine yaklaşımı konusunda veli görüşleri nasıldır?
   - 5.4 Sosyal Bilgiler dersindeki Atatürkçülük ve Cumhuriyet tarihi konularının yeterliliği hakkında veli görüşleri nasıldır?
   - 5.5 Eğitimde küreselleşme eğilimleri ve Sosyal Bilgiler dersi içeriğine yansımaları konusunda veli görüşleri nasıldır?
6. Sosyal Bilgiler programının süreç ve değerlendirme boyutuna ilişkin veli görüşleri nasıldır?
   - 6.1 Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen–öğrenci rolleri ve sınıf yönetimi hakkında veli görüşleri nasıldır?
   - 6.2 Araştırma yöntem ve süreci ve bu doğrultuda proje ve performans görevleri konusunda veli görüşleri nasıldır?

6.3 Yapılandırmacı öğrenme anlayışında veli rolüyle ilgili veli görüşleri nasıldır?

6.4 Yeni programın değerlendirme yöntemleri hakkında veli görüşleri nasıldır?

7. Sosyal Bilgiler dersinin araçlarına ilişkin veli görüşleri nasıldır?

7.1 Sosyal Bilgiler dersinin gerektirdiği araç gereç yeterliliği ile ilgili veli görüşleri nasıldır?

7.2 Bir ders aracı olarak bilgisayar kullanımı hakkında veli görüşleri nasıldır?

7.2 Sosyal Bilgiler ders kitabı hakkında veli görüşleri nasıldır?

8. Velilerin araştırma anketindeki görüş ölçen kategorik sorulara verdikleri cevaplar, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir seviyesi gibi çeşitli değişkenlerle ilişkili midir?

9. Velilerin Sosyal Bilgiler öğretim programı ve genel olarak eğitim sistemi hakkında önerileri var mıdır? Bu öneriler nelerdir?

1.3. ÖNEM

Bu araştırmanın;

1. Toplumsal değişimlere duyarlı ya da ilgisiz birer birey olarak velilerin görüşlerini ortaya koyması nedeniyle sosyal bilimler açısından,
2. Eğitim bilimlerinin ilgilendiği bir alan olarak çocuğun okul dışındaki çevresinin araştırma konusu yapılması nedeniyle eğitim bilimleri açısından,
3. Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki program geliştiren uzmanlara, program geliştirme sürecinin içinde yer alan velilerin, çocuklarının izlediği dersler konusunda ne düşündüğünü sunması, uygulama sırasında yaşanan sorunlarla ilgili fikir ortaya koyması açısından,
4. Görev yapan öğretmenlere, velilerin yeni programı nasıl değerlendirdiğine ilişkin bir perspektif kazandırabilmesi açısından,
5. Programın öngörülen şekilde uygulanıp uygulanmadığının takibi için, yeni bir anlayış çevresinde şekillenen Sosyal Bilgiler dersini izleyen çocuğun hayatındaki olası değişikliklerin ailesi tarafından fark edilmesi ya da fark edilmemesi hakkında fikir vermesi bakımından,

6. Hizmetten yararlanan toplum kesimlerinin memnuniyetinin ölçülmesine çalışılması çabasıyla ilgili olarak TKY çalışmaları için,
7. Velilerin çocukların eğitimine verdiği önemi ortaya koyması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma;

1. 2006 – 2007 öğretim yılında İstanbul ili, Sarıyer ilçesindeki 4'ü resmi ve 2'si özel okul olmak üzere toplam 6 okulda öğrenim gören ve ulaşılan 5. sınıf öğrencilerinin velilerinden alınan bilgilerle sınırlıdır:
2. Araştırmacı tarafından hazırlanan "2004 Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Veli Görüşleri" anketi (ek-2)'nde yer alan ve yüz yüze görüşmelerde kullanılan mülakat soruları (ek-3)'na verilen yanıtlarla sınırlıdır.

1.5. SAYILTILAR

Araştırmadaki temel sayıltı velilerin anket sorularına verdikleri yanıtlarda ve görüşmedeki ifadelerinde samimi olduklarıdır.

1.6. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Wesley (Doğanay, 2002)'e göre Sosyal Bilgiler sosyal bilimlerin pedogojik amaçlarla basitleştirilmiş şeklidir. ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi/ NCSS (Öztürk, 2006) ise Sosyal Bilgileri 1993 yılında şu şekilde tanımlamıştır: "Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır".

Yapılandırmacılık: "Bilginin bireyde var olan şemalar üzerine kendisi tarafından inşa edilmesine dayalı bir öğrenme anlayışıdır" (Senemoğlu, 2003). Pehlivan (2006) hazırladığı eğitim sözlüğünde yapılandırmacılığı Mergel'den aktararak şu şekilde

açıklar: “Yapılandırmacılık bireysel yaşantılar ve şemalar yoluyla dünyayı kendi bakış açımızdan yapılandırmamıza olanak sağlayan önermeler üzerine temellendirilir; belirsiz durumlarda öğrenciyi problem çözmeye hazırlama felsefesi üzerine kuruludur”.

Veli: Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde Arapça *vel* kelimesinden türemiş olan bu kelime *bir çocuğun tüm davranışlarından sorumlu kimse* olarak tanımlanmıştır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre herkes 18 yaşına kadar çocuk ve bakıma muhtaç sayılır. Beslenme, barınma, eğitim vs. haklarını kullanabilmesi için yetişkinlerin yardımına ihtiyacı vardır.

BÖLÜM II
İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. TEMEL KAVRAMLAR

2.1.1. Değişim Perspektifinde İnsanın Zihinsel Tarihine Bakış

Değişim insan doğasının kaçınılmaz bir parçasıdır. Başlı başına insan vücudu bile insan ve değişim ilişkisinin bir temsilidir. İnsanoğlu yeryüzünde var olduğundan bugüne dek yaşamını değiştirmiş ve mağaradaki hayattan, uzay kapsüllerine giden bir yolun takipçisi olmuştur. Her yeni adım, yaşanılan çevrede ve uğraş alanlardaki değişiklik, dünyayı algılama biçimleri üzerinde de etkili olmuş, insanın düşünce dünyası da çeşitli ve yeni *uzay*lara açılmıştır. Ancak günümüzde hala Avustralya ve Güney Amerika'da elektrik bile kullanmadan yaşayan, avcı toplayıcı özellikler gösteren insanlar olduğuna göre, insanın zihinsel tarihini tek bir çizgi üzerindeymiş gibi algılamak hatalı olacaktır. Bu nedenle insan zihnindeki belli başlı kırılma noktalarından söz etmeden önce, bunu sağlayacak olan bakış açısının tüm uygarlıklar değil, özellikle öne çıkanlar tarafından edindirildiğini hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.

1911–1980 yılları arasında yaşamış olan iletişim bilimci Marshall McLuhan (2001)'a göre mağaradan yerleşik hayata geçip şehirler kurduğunda ve ticareti öğrendiğinde insanın yaşamı halen geleneksel kollektif değerlerle kuşatılmış bir yapıdadır. Rekabetçi ve bireyci bir hayata geçişin ilk habercisi olarak Mercator'un düzenlediği dünya atlası ile birlikte gerçek anlamda ortaya çıktığını düşündüğü harita kavramını ele alır. Haritanın kendisi dünya üzerinde yeni yerler keşfetmeyi olanaklı kılan diğer icatlarla birlikte ama daha önde olarak iktidar ve zenginliğin anahtarı olarak tarif edilmiştir. Yazar, Gutenberg Galaksisi adlı eserinde insan zihninin en önemli dönüşüm noktası olarak gördüğü Makyavelizm'in ortaya çıkışı ve matbaanın bulunuşu (15.yüzyıl) ve sonrasını Sheakspeare'in Kral Lear'ı üzerinden okuyarak etkileyici bir anlatım eşliğinde edebiyatın gizemli kapılarını da açar. Rekabetçi

dünyanın habercisi olarak Sheakespeare'nin kahramanı Lear, kızlarını ona olan sevgilerini anlatacakları bir övgü yarışmasına çeker. Ödül ise parçalamaya karar verdiği iktidarıdır. Zira bilginin matbaayla birlikte basılıp dağıtılmaya başlaması bilginin tanımını ve anlamını da değiştirmiştir. Yeni bilgi biçimlerinin uzmanlaştırıcı etkisinin doğal bir sonucu olarak, kapsayıcı ve her şeye hakim güçlü kralla temsil edilen iktidar yerine; her bir uzmanlaşma alanına dağılan, dışlayıcı bir iktidar anlayışı oluşmaya başlamıştır. İşte Lear bu yüzden iktidarını parçalara yani bilgi birimlerine böler.

Övgü rekabetinde Lear'ın iki kızı Goneril ve Regan, gerektiği gibi konuşurlar. Onlar "hesaplarını tam yapabilmek için vicdandan kararlı bir şekilde kurtulan, duygu ve dürtülerini rahatlıkla bir birinden ayırabilen ve güzel konuşma becerisini bu yolda işe koşan Makyavellilerdir. Tıpkı durumu açık ve bilimsel olarak ele almayı başaran babaları Lear gibi". Farklı olan Cordelia'dır. O babasına olan sevgisini şu basit cümle ile ifade eder: "Efendimizi evlatlık bağının gerektirdiği kadar seviyorum; ne eksik ne fazla". Mc Luhan (2001) Kral Lear oyununu, Ortaçağ'ın roller dünyasından, rasyonalizm ve meslekler dünyasına geçen insanlığın anlatıldığı bir inceleme olarak görür. İşte Cordelia, bu geçişe ayak uyduramayan, "vicdan, akıl ve rolünün karmaşıklığı yüzünden eylemden uzak duran bir korkaktır". Burada önemli görülen nokta Lear'ın Cordelia'ya olan dışlayıcı tutumudur. Mc Luhan (2001) bunun "düşmüş doğa"nın yerini alan yeni hayatı temsil ettiğini düşünür. Doğanın ilahi olduğu dönemin yerini "düşmüş doğa" düşüncesi almıştır; "artık tanrı doğadan elini çekmiştir". İnsanın doğayla uyum içinde yaşamayı öğrenmesi üzerine kurulu yaşam serüveni, kazandığı yeni becerilerle onu değiştirmek hatta günümüzde olduğu gibi tahrip etmek öyküsüne dönmeye başlamıştır.

Yaygın olarak *cadı avları* ve dinsel düşünce egemenliği ile karanlık sıfatını alan Avrupa Ortaçağı'na bu farklı bakış, Cervantes'in romanında da kendini gösterir. Feodal insanın son temsilcisi olarak Don Kişot, yok olmaya başlayan bir hiyerarşiye ait bir fantezi dünyasında yaşar. Akıl ve vicdan ayrımını mükemmel bir şekilde başararak, kendi aşamasına gelememiş olarak gördüğü ötekileri sömürme hazırlığındaki Avrupalı çağdaşlarına göre Don Kişot adeta *şaşkın* olarak

tanımlanabilecek bir hayalperestlik ve gelenekçilik içindedir. Onun karşıtı tip ise yeni insanı, bu dünyada başarılı olmak isteyen ve tüm enerjilerini buna harcayan kişileri temsilen Sanço Panço'dur.

Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek konulu sempozyum bildirisinde Köksal (2001), pozitivizmin ortaya koyduğu gerçekliğin belirlenebilir olması iddiasının yerini alan gerçekliğin ancak yorumlanabilir olarak kabul edilmesi eğilimleri nedeniyle dünyanın okunacak bir metin gibi algılanmasının bir aracı olarak edebi metinleri kullanmayı metodoloji penceresini genişletmek olarak görür. Bu bağlamda edebiyatın toplumsal bakış açısına paralel bir zihinsel olgunluğu yansıttığı var sayılarak sunulan yukarıdaki örnekleri Türk kültürüne uyguladığımızda, en karmaşık ve sarsıntılı düşünce fırtınalarımızı Tanzimat ve sonrasında yaşadığımızı dönem romanlarından okuyabiliriz (Kaplan, 1998; Moran, 2004). Recaizade Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası'ndaki baş karakteri Bihruz, sağlam bir temele dayanmayan ve gösterişten ibaret olan bir batılılaşma/modernleşme sancısının en erken örneklerindendir. Ahmet Mithat Efendi'nin Felatun Bey'i de aynı çelişkileri simgeleyen bir başka "alafranga tip"tir. Yakup Kadri, Kiralık Konak'taki karakterleri eşliğinde, toplumsal çözülüşü bir konağın dağılışı ile tasvir eder. Edebiyat tarihçilerince doğu batı çelişkisini en iyi ve derin anlattığı söylenen isim ise Ahmet Hamdi Tanpınar'dır (Uçman ve İnci, 2002). Huzur romanında şöyle der yazar: "Debussy'i ve Wagner'i sevmek ve Mahur Beste'yi yaşamak, bu bizim talihimizdi". Batılılaşma sonrası zihinsel tarihimiz adeta bir arafta kalma öyküsüdür ve bu durumu yaşayan Türk aydınının çelişkileri Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar'ında anlatılır. Yine Orhan Pamuk'un Cevdet Bey ve Oğulları romanındaki Cevdet'in taşradaki köklü ailesini bir yana bırakarak işlerini büyütmek ve zenginleşmek, bir yandan da modern bir aile kurmak amacı; geleneksel tarım kültüründen modernleşmeye geçme çabasının bir başka tasviridir.

İnsan düşüncesi tarihinin üzerinden okunabileceği sanat dalı sadece edebiyat değildir. Mağara resimleri nasıl bize dönem insanının hayatı hakkında bilgi veriyorsa, Rönesans resmi ya da Osmanlı minyatürlerinin de anlattığı bir düşünme biçimi vardır. Perspektif kavramının öne çıkardığı organ gözdür (Eroğlu, 2007). Gerçeğin tüm

boyutlarıyla resmedilebileceği yani bir anlamda tarif edilebileceği ve her izleyen tarafından aynı şekilde anlaşılabileceği düşüncesi, gördüğüne inanma üzerine kurulu pozitivizmin de temsili kökenidir. Rönesans resminin perspektifli/boyutlu yapısı akıl ve vicdan ayrımını yapabilmiş rasyonalist Batı dünyasını anlatırken (tıpkı Mc Luhan'ın alfabenin ilk kez olarak görüntü ve anlamı birbirinden ayırmasından kaynaklanan ikililik tasviri gibi), tek boyutlu – tek uzaylı minyatür daha ilkel daha basit bir düşünme biçimini yansıtır. Doğaya bağımlılığı süren kültürler, kollektif yaşam biçimini, iç içe geçmiş ve karmaşık olarak nitelendirilebilecek resimlerle ve nesneleri gerçeğinin kopyası değil farklı boyutlarda sunarak, görülüyormuş gibi değil, tutuluyormuş gibi çizmişler (Eroğlu, 2007); gözün önemini ikinci plana atıp, sezgiler ve hayal gücünü öne alan bir algısal yapıyı ortaya koymuşlardır. Afrika mozaiklerinde, Osmanlı minyatürlerinde ya da mağara resimlerinde bu bakış açısıyla görsel değil dokunsal, işitsel kültürün izlerini okumak mümkündür. Ürünü etkileyecek iklim olaylarını barındıran doğayı dinlemesi, ormandan gelen tehlikelere karşı önlem alması gereken "ilkel" insan, bu duruma paralel olarak sözlü edebiyat geleneğiyle beslenir. Yazılı kültürde akşamları yatmadan önce çocuğa bir masal okuyan annenin masal kitabı, işitsel kültürde anlatım yoluyla aktarılan ve zihinde taşınan bir unsurdur. Böylelikle her anlatan masala farklı bir yorum, vurgu, ton ve hatta bazen yeni kişi ve olaylar katabilir. Aynı şekilde soyut ya da gerçeküstü postmodern resme bakan her kişi kendi gerçeğini algılayabilir; tıpkı günümüzdeki eğitimsel yönelimlerin her bireyin kendi gerçeğini yapılandırabileceği düşüncesi gibi. Arkaik resimler ile Picasso tabloları arasındaki şaşırtıcı benzerlik (Eroğlu, 2007) ise ilkel ve postmodernin kucaklaşması olarak yorumlanırsa, minyatür, masal ve büyü – tören geleneklerinden gelen toprak kaynaklı kültürlerin postmodern epistemolojiye uyum sağlaması, modernist pozitivist düşünceye eklemlemeye çalışmasından daha kolay olacak gibi görünmektedir.

Mc Luhan çocukların dünyasını da ilkel ve işitsel olarak tanımlar. İçerdiği büyü öğeleriyle son yılların en popüler çocuk kitabı olan Harry Potter (yazarı J. K. Rowling, 2005)'ın 6. kitabı çıktığı gün 24 saat içinde 7 milyon satarak çocukların hiçbir ders kitabına göstermedikleri ilgiyi üstünde toplamıştır. Büyü dünyasında sınırsız bir hayal gücü vardır; hayatta kalmak için ince hesaplar yapan yetişkin

Makyaveller için, büyü, fal ve ecinni hikayelerine inanmak çocuk toplumuna ait gülünç özelliklerdir. Ancak günümüzde bir Kuantum fizikçisi için kara deliklere ya da bir kedinin aynı anda hem var hem yok olabileceğine inanmak;[*] ya da sosyal bilimler felsefecisi Fay (2001)'ın vudu büyüsünün rasyonel bir eylem olduğu yorumunu yapması[**] gülünç bulunmamaktadır. Gördüğüne inanmayla sınırlandırılmayan yeni düşünsel eğilimler, kimsenin aşağı ya da yukarıda, gülünç ya da çocuksu olarak değerlendirilmediği, farklı olarak kabul göreceği bir değer sistemi üzerine oturmuştur; çok kültürlü dünyada farklılıklara saygı ve tek doğrunun yerini alan kişisel doğrular ve yönler gündemdedir. Bu durumda çocukların Lear'ın kızları gibi övgü konusunda bile bir rekabet ve yarış içinde olması değil; kendi gelişim çizgilerine göre değerlendirilmesini ve olduğu gibi güzel olmasını mümkün kıldığı iddia edilen yeni eğitim sistemleri bize; postmodern dönüşümün geniş bir düşünme ve imgelem alanı açtığını düşündürtebilir. Ancak burada tartışılması gereken, bu

---

[*] 20. yüzyılın başında ortaya çıkan Kuantum fiziği ve Rölativite kuramları bilimde ölçmenin mutlaklığı fikrini tartışmaya açtı. Atom altı parçacıklarının hızları belirlenirken konumlarının, konumları belirlenirken de hızlarının değişmesi belirsizlik kavramını (Heisenberg) öne çıkarınca fizikçi Schrödinger kedisini ölçemediği deneyini tasarladı. Bu deneyde, bir kedi, kapalı bir kutunun içine yerleştiriliyor ve yanında da, uranyum gibi beta bozunması yapan radyoaktif bir maddenin yapacağı ışınıma bağlı olarak çalışan bir mekanizma yerleştiriliyordu. Bu mekanizmaya göre, eğer yayılan beta parçacığı, detektöre çarparsa, yayılacak olan zehirli bir gaz kediyi öldürecek, beta parçacığı yayılmazsa, kedi canlı kalacaktır. Eğer dışarıdan bir gözlemci, kutunun içerisini görmeden bir tahminde bulunursa, (beta bozunumu olasılığı %50 olduğundan) kedinin canlı mı yoksa ölü mü olduğunu söyleyemeyecektir. Ona göre, kedi %50 canlı, %50 ise ölüdür. Yani, kedi eşit oranda canlı ve ölü olma şansına sahiptir. İşin tuhafı, kedi görülmediği (gözlemlenmediği) sürece, her iki olasılık da aynı oranda gerçektir. Yani kedi, aynı oranda *hem* canlı, *hem de* ölüdür! Eğer gözlemci, gidip kutuyu açarsa, işte bu durumda, kedi "ya ölü, ya da canlı" olarak karşısına çıkacaktır ki, **gözlemcinin bu müdahalesi, ortam şartlarını değiştirmiş ve olasılıklardan birinin "gerçekleşmesine" neden olmuştur**. İşte, gözlem sonucu ortaya çıkan ve belki de maddi dünyayı algılama biçimimize temel olan bu durum "dalga işlevinin çökmesi" (collapse of the wave function) olarak bilinir.

[**] Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi adlı yapıtında Brian Fay (2001) siyah ya da beyazlara inanmak yerine diyalektik düşünceyi önerdiği kitabında doğru değil farklı tanımlaması üzerinde durarak, pozitivizmin "tek doğru bilimdir" dayatmasının yerini alan modern sonrası düşünme biçimlerine uygun olarak "bilimin bir perspektiften öte bir şey olmadığı" görüşünü ortaya atar. Bir Afrika yerlisini büyü törenleri nedeniyle rasyonel / gerçekçi olmayan bir düşünme biçimine sahiptir yargılamasının da karşısında olduğunu ortaya koymak için, vudu büyüsü yapan kişinin niçin rasyonel sayılması gerektiğini şu şekilde açıklar: " Belli öncülleri olan ve sonuçlarla bağlantısı kurulabilen yani mantıksal çıkarıma dayalı eylemler rasyoneldir. Yani amaçlı eylemler rasyoneldir. Çünkü kendi içinde bir mantığa oturtulabilir. Bebeğe iğne batırarak düşmanına zarar vereceğini düşünen birinin eylemi irrasyonel görünebilir ancak o bunu temellendirmişse durum değişir. Bu bir büyüdür, bu büyü yapıldığında o kişi acı çeker, o yüzden iğne batırıyorum derse eylem rasyonel olur. Çünkü mantıksal olarak önermelerin birbirine bağlanmasında bir kusur yoktur. Bizden geri, bizden kötü, irrasyonel olarak kabul edip adeta ele aldığımız insanlar sadece bizden farklıdır; sosyal bilimleri yapabilmenin ön koşulu onları ele almayı bırakıp anlamaya çalışmaktır.

düşünsel aşamanın içeriğiyle çelişen biçimde tek bir uygarlığın gelişim çizgisine göre tarif edilmiş olmasıdır.

2.1.2. Değişen Bilimsel Paradigma ve Eğitim Bilimleri

Bilimsel düşüncenin ilk şablonları, yazdıkları 1950'lerde derlenmiş olan Marcel Mauss (baskı 2006)'a göre büyücülerin kullandıkları simyada kendini gösterir. Din entelektüel unsurlarıyla metafiziğe önem verirken, somuta önem veren büyü kendini doğayı tanımaya adar. Kısa sürede bitkiler, metaller, fenomenler ve genel varlıklarla ilgili bir tür dizin oluşturulur; bunlar astronomi, fizik ve doğa bilimlerinin ilk repertuarları sayılır. Özellikle sosyal bilimlerin geçirdiği evrimi anlamanın yolu Mauss'un da çalıştığı alan olan antropoloji bilimine bakmaktan geçmektedir. Çünkü öteki için "ilkel" ve "vahşi" sınıflandırmasını yapan da, sonra "ele almaktan" vazgeçip anlamayı öne çıkaran da antropoloji bilimidir.

Ülkemizde bilim tarihi ve bilim felsefesi ile ilgili öne çıkan çalışmaları Yıldırım (2006) yapmıştır. O bilimlerin doğuşunu, Mezopatamya ve Mısır gibi ilk medeniyetlerin iktisadi faaliyetleri ve günlük yaşamlarına bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçların yönlendirdiğini aktarır. Mezopotamya'da tarımsal faaliyetlerin zamanlamasını belirlemek için periyodik hareketler içerdiğinden, izlenmesi ve sonuçlar çıkarması kolay bir alan olarak gökyüzünün incelenmesi ilk arkaik bilimsel faaliyet olarak astronomiyi işaret eder. Buna karşın Mısır medeniyetinde dini inançların ölülere saygı üzerinde yoğunlaşması, bilim tarihçilerini mumyalama ve dolayısıyla tıp çalışmalarının daha ön planda olduğu sonucuna götürmektedir. Yıldırım, yazının ve sayıların bu iki medeniyet tarafından icat edilmiş kabul edildiği ve Yunan medeniyeti'nin bu iki gelenekten beslenerek ama farklı olarak, bilimsel nitelik için gerekli merak öğesini içermesi bakımından öne çıkan soyut düşünce ilgisi ile adından söz ettirdiğini ortaya koyar ve durumu şöyle özetler: "İlk kez ticaret kolonileriyle zenginleşen Yunan medeniyetinde doğayı katıksız bir bilgi tutkusuyla anlamak isteyen kişilere/filozoflara rastlamaktayız".

Yıldırım, Bilim Felsefesi (1996) ve Bilim Tarihi (2006) adlı yapıtlarında Helenistik dönemde bu üç uygarlığın kaynaştığı verimli bilimsel ve düşünsel çabaların ardından Hristiyanlık dininin ortaya çıkışı ile Ortaçağ'da özgür düşüncenin durgunluk dönemine girildiğini anlatır. Avrupa Ortaçağı sürecinde bilimsel evrimi sürdürmek fetihlerle yayılmakta olan İslam medeniyetine düşer. Araplar Yunan klasiklerini çevirip yorumlayarak ve azımsanmayacak özgün katkılar yaparak, 8-12. yüzyıllar arasında bilim ve düşünce meşalesini taşır. Bu dönemde özellikle İspanya, enteresan bir fikir coğrafyası olma özelliği gösterir. İbn-i Rüşd İslam aleminin en son ve en önemli düşünce adamı olarak ortaya çıktıktan sonra yine bayrak el değiştirme sürecine girer; zira Avrupa'da üniversitelerin açılması ve kısıtlı koşullarda da olsa özgür düşüncenin ortaya çıkma girişimleri kendini göstermeye başlar.

Rönesans sonrasında ise insan zihni cennet cehennem gibi konularla ilgilenmekten vazgeçmiş, gözlerini geçek dünyaya çevirmiştir. Yöntem bilinci, bilimin kendisini tanımlama ihtiyacı ve kesinlik arayışı Bacon ve Decartes'la belirir; matematik dilini kullanarak doğanın işleyişinin mekanik açıklamasını yapmak, *metod üzerine konuşmak* gereğinin sonucu ortaya çıkar. Modern fiziğin kurucuları sayılan Galileo ve Newton da Rönesans dönemindeki bereketli düşünsel toprakta yetişerek, uzun yıllar bilimlerin esasını ortaya koyan pozitivizmin öncüsü olmuştur. Fizik bilimindeki gelişmeler de tıpkı antropoloji çalışmaları gibi bilimsel zihniyetin kırılma noktalarında ön planda olmuştur. Öyle ki modern fiziğin kuralları, Heisenberg ve Einstein ortaya çıkana dek tüm bilimsel düşünüşü etkilemiştir.

Evrenin mekanik bir işleyişe sahip olduğu ve kesin ve sağlam sonuçlar veren ölçümlerle açıklanacağı üzerine kurulu Newton düşüncesi yaklaşık iki yüzyıl boyunca aynı doğrultudaki zihinsel gelenekle beslenir. Bu esnada görmezden gelinen ya da duyulmayan sesler vardır. Endüstri üzerine kurulu yeni medeniyetin, eninde sonunda idrak edilecek doğruları ortaya koyma iddiasını kabul etmek istemeyen ötekiler, geri kalmış sıfatıyla antropoloji tarafından etiketlenmekte ve adeta doğadaki aslanlar gibi incelenmektedir. "İlkel" insan ise su pompalama makinesini bile kullanmayı reddetmekte, "insan baktığı şeye benzer, makine kullanan adamın kalbi de makine gibi olur" (Fay, 2001) gibi sesler vermektedir. Avrupa'nın ortasından

yükselen bu doğrultudaki ses ise Goethe (Yıldırım, 2006)'ye aittir: "Doğa makineyi değil, verimli güzel bir tanrıçayı andırır. Onu anlamak için akıldan çok bir şairin sezgisine ihtiyaç vardır". Ancak İngiliz ve Fransız aydınlanmacılarının çalışmalarıyla kesinlik zeminini pekiştirmiş modern bilimsel paradigmaya göre bu tür karşı çıkışlar bir geri kalmışlığın işaretidir. Bu küçümseyici bakıştan sosyal bilimler de nasibini almıştır. Çünkü insan doğadaki herhangi bir nesne gibi gözleme ve ölçmeye elverişli bir konu değildir. Evet edebiyat belki felsefe insanı anlamanın ve anlatmanın bir yolu olabilir ama insan davranışı hakkında belli yasalar çıkaramadıkça, Eylemsizlik Yasası, Kütle Çekim Yasası gibi şimdiki durumun gözlemlenerek ileriye ait genellemelerin saptanması söz konusu olmadıkça bilimsellikten nasıl söz edilecektir? Bu durumda insanı bir canlı olarak ele alıp hücre bilgisi veren örneğin biyoloji gibi fen bilimleri dışında insanın davranışını konu edinen bilimlerin gelişimi ihtiyatlı bir süreç izlemiştir.

Sosyolojinin kurucusu kabul edilen Durkheim (Şeren, 2006), dünyadaki milyarlarca farklı insanı tanımlamanın güçlüğü nedeniyle toplumlar hakkında saptama yapmanın daha mümkün görünmesi prensibinden hareketle çalışabilmiştir. Özellikle yaygın eğitim ve okul kavramlarının kurumsallaşma sürecinin yaşandığı Yeniçağ ile birlikte gündeme gelen eğitim bilimlerinin ilk kuramcıları insan beynini bir telefon santraline benzeterek, davranışı meydana getiren koşulların tanımlanabilir olacağını savunarak tıpkı evren gibi insanın mekanik olabileceği düşüncesine sığınmak istemişlerdir. Bu amaçla köpeğinin salyalarını bir kaba koyup ölçen Pavlov (Bacanlı, 2003), koşullanma teorisiyle davranış yasaları ortaya koymuştur. Yine Skinner, Thorndike (Senemoğlu, 2003) gibi davranışçı geleneğin ünlü kuramcıları hayvanlar üzerinde yaptıkları deneyleri insan öğrenmesine genellemekte bir sakınca görmemişler; böylece hayvanların tek tipliliğe daha elverişli yapısından yararlanarak insanla ilgili de genel öğrenme ilkeleri ortaya konabileceğini kanıtlamaya çalışmışlardır. İnsanın bir beyni ve kalbi olduğunu ve çok çeşitli fonksiyonların sonucu ortaya çıkan farklı kişiliklerin söz konusu olduğunu göz ardı etmek pozitivist itibar alanına girme çabasındaki öğrenme psikolojisinin gerçeğin tarif edilebilirliğini kanıtlama çabalarına aracılık etmiştir. Bu doğrultuda Davranışçılık geleneği doğmuş ve öğretim ortamları da bu ekolün gereklerine göre düzenlenmiştir.

20. yüzyılın başlarından itibaren gündeme gelen pozitivizm eleştirileri özellikle parçacık fiziğinin belirlenemezlik ilkesiyle desteklenmiş, bilginin tarif edilebilir değil yorumlanabilirliği üzerine kurulu perspektifçilik bilim felsefesinin yeni konusu olmuştur (İnan, 2003; Marshall ve Zohar, 2006). Einsten, Newton'un "mutlak uzay", "mutlak zaman" ve "mutlak hareket" kavramlarını reddetmiştir. O'na göre mutlak hemzamanlık diye bir şey yoktur; bir gözlemci için hemzaman olan iki olgu, yeri değişik başka bir gözlemci için hem zaman değildir. Her koordinat sisteminin zamanı kendine göredir. Einstein'in referans sistemleri kavramı adeta eğitimdeki yeni değerlendirme anlayışının bir temsilidir. Kişisel öğrenme ritmlerinden söz edilebilmesi onun mutlak hızın yokluğu düşüncesinden hareketle temellendirilebilir.

Sonuç olarak, çağdaş bilimsel gelişmeler ışığında insan düşünce ve duygu dünyasının çeşitliliği ve gerçek değil gerçeklerin varlığından söz edilmeye başlanması bilginin ve dolayısıyla öğrenmenin tanımını ve uygulamalarını da değiştirmiştir. Böylelikle yapılandırmacılık yaklaşımı ortaya çıkmış ve günümüzde yaygın olarak benimsenen bir program geliştirme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

2.1.3. Yapılandırmacı Kuram

2.1.3.1. Yapılandırmacı Yaklaşımın Felsefi Temelleri

Yaygın eğitim kurumlarının ortaya çıkışını Fransız İhtilali sonrası cumhuriyetçiler şöyle açıklar: "Ulus için devrim yaptık, şimdi devrim için ulus yapmalıyız" (Bumin, 1983). Kitleleri eğitmek ve onları ortak amaçlar etrafında birleşen vatandaşlar haline getirmek ereğinin en önemli aracıdır okul kurumu. Ayrıca giriş bölümünde verdiğimiz McLuhan'ın Kral Lear yorumunda da aktarıldığı gibi roller dünyasından meslekler dünyasına geçiş, toplumsal işbölümünün uzmanlaşmayı gerektiren yeni yapısı okulun ve dolayısıyla eğitim bilimlerinin ortaya çıkış noktasıdır. Doğaya ve hayatına muktedir insanın oluşturduğu demokratik toplumlara geçiş süreciyle geniş halk kitleleri için kendi adına seçme ve karar verme gibi yeni durumlar ortaya çıkmış ve okullar babadan oğula kalıbından çıkan hayatların farklılaşmasında temel

oluşturmuştur. Ne var ki kilisenin doğrularından bu kez Fransız İhtilali ile oluşumu başlayan ulus devletlerin doğrularına geçilmiş, iki durumda da miras olarak aktarılacak mutlak bilgiye ihtiyaç sürmüştür. Bu süreçte davranış psikolojisi ve pozitivist epistemoloji öğretim programlarının temelinde yer almıştır. Soğuk savaş dönemi sonunda iki kutuplu dünyanın çözülmesi ile gelinen noktada ise küresel ekonominin hakimiyeti artık kaçınılmaz olarak kendini hissettirmiş, evrensel kriterlerde birey yetiştiremeyen ülkelerin çağı yakalayamayacağı kanısı bir gerçekliğe dönüşmüştür. İletişim teknolojilerinin küçülttüğü dünya ise bilginin çok hızlı değiştiği ve yer değiştirdiği *evrensel köy* görünümüne oldukça yaklaşmış görünmektedir.

Kapitalist ekonominin küreselleşmesi sürecindeki çağı düzenleyen pragmatik felsefe, okula da yansımış, eğitimde "işe yarayan bilgi doğrudur" anlayışına tekabül etmiştir. "Eğitim sistemlerinin ülkelerin ekonomi ve istihdam politikalarıyla da uyum içinde olması gereği" (Demirel, 2004) sistemin gerektirdiği girişimci ve iş yapabilen bireyin yetiştirilmesi talebinin dikkate alınması zorunludur. Bilgi sürekli değiştiğine göre, onu yeniden yapılandıracak bireyin bu iş için istekli ve aktif olması; insanlarla iletişim kurma becerisinde gösterdiği uyum sağlama yeteneğini değişen dünyaya karşı kullanması, dahil olacağı ekonomik sistem için de önemli görülmektedir. Piaget de zekayı uyum sağlama kabiliyeti olarak tanımlar (Senemoğlu, 2003). Bu durumda sunulan uyarıcılara şartlanmış tepkiler veren değil, durumun gerektirdiği cevabı geliştirebilen bireyler yetiştirmek eğitim sistemlerinin amacı olmalıdır.

Geleneksel öğretim ortamlarının, öğretmen odaklı ve aktarım esaslı yürütülmesi, öğrenci zihninin kendisi için hazırlanmış uyarıcıları alıp biriktiren bir boş levha olarak tanımlanmasının sonucudur (Sönmez, 2002). Eğitim süreçlerinde elleri bağlı ve arkasına yaslanmış bir şekilde oturan çocuk "kaderine boyun eğen" insanı temsil ederken, yeni programın felsefesi gereği öğrenci artık ellerindeki bağı çözecek, doğayı ve hayatını değiştirmek üzere harekete geçecektir. Zihninde biriktirdikleri değil, topladığı ve yorumladığı bilgi bu süreçte etkili olacaktır. Biriktirme üzerine kurulu kapitalist ekonominin ironik biçimde biriktirmemizin bir faydası olmadığına inandığı bir konumdadır bilgi.

Ülkemizde eğitim felsefesi alanında çalışmalar yapan Sönmez (2002) yeni ilköğretim programının dayandığı temel olarak pragmatizmi tanımlar. Bu felsefeye göre gerçeklik değişmektedir ve bilgi insanın doğal ve toplumsal çevresiyle geçirdiği yaşantılar sonucu elde edilir ve onun hayatta kalmasını sağlayan işe yarar bir yapıda olmalıdır. Bu nedenle ders içerikleri çocuğun gerçek yaşamından seçilmelidir. Bilgi aposterioridir ve bilimsel yöntemle elde edilir. Bu durumda öğrenci gerçek yaşam problemleriyle karşı karşıya getirilmeli, hem bilimsel yöntemi kullanmayı hem de sorunların üstesinden gelmeyi öğrenmelidir; dolayısıyla programlar etkinlik ve öğrenci merkezli yürütülmelidir. Yaşayarak öğrenecek ve problem çözecek olan öğrencinin kendisidir çünkü ve bu durumda öğretmen de ona liderlik/rehberlik eden kişidir.

Türkiye'de Eğitim Felsefesi konulu çalışmasında ülkemizdeki eğitim felsefesi tarihine göz atan Küken (2006), felsefenin kullandığı bir metod olarak diyalektik düşünme biçimlerinin çağdaş eğitimin temeli olması gerektiğini savunmuş; sürekli bir değişim içinde bulunan dünyada eğitim anlayışının milli sınırlar içine hapsedilmesinin mümkün olamayacağından söz etmiştir. Eğitimin okulun dört duvarıyla sınırlanmadığı iletişim dünyasında kendi içine kapanmış bir toplumsal anlayıştan hareket etmenin imkansızlığı üzerine görüşleriyle eğitimde küreselleşmenin gerisinde kalmanın insanın gelişiminin gerisinde kalmak olacağını ortaya koymuştur.

2.1.3.2. Yapılandırmacı Yaklaşımın Biyolojik ve Psikolojik Temelleri

Eğitim bilimleri insan öğrenmesi ile ilgili saptamalar ortaya koyabilmek için insanın biyolojik ve psikolojik yapısıyla çok ilgilenir. İnsan beyninin incelenmesi öğrenmenin biyokimyasal prensipleriyle ilgili veriler elde etmek için uğraşırken, psikoloji bilimcileri de bilmeyi ve öğrenmeyi güdüleyenin ne olduğu ve en verimli nasıl öğrenilebileceği üzerine düşünürler. Bu doğrultuda gündemde bulunduğundan literatürde yeni ilköğretim programı adıyla nitelendirilen 2004 İlköğretim

Programı'nın dayandığı temel psikolojik kuram olarak da yapılandırmacılık /oluşturmacılık ele alınmıştır.

19. yüzyılın ortalarından itibaren gelişme gösteren davranış psikolojisi, öğrenmeyi uyarıcı tepki bağı olarak açıklar (Senemoğlu, 2003). Bilişsel psikolojinin öğrenmeyi tanımlamada ağırlık kazanmasına dek, tıpkı Skinner'in güvercinlere bovling oynamayı öğretirken yaptığı gibi tekrarlanan uyarıcıya verilen tepkinin bir alışkanlık doğurması öğrenme olarak tanımlanmış ve öğretme ortamları bu kabule göre kurgulanmıştır. El çırptığında öğretmene bakmak, o geldiğinde ayağa kalkmak bu türden tekrarlayan uyarıcılar sonucu elde edilmiş motor tepkilerdir. Aslanların ateş çemberinden atlaması veya bir filin bir adamı traş etmesi gibi öğrenmelerden çok da farklı bir süreç değildir bu.

İnsan ve hayvanda motor davranışların öğrenilmesinde ortak noktalar bulunması çok şaşırtıcı değildir. Çünkü en ilkel davranışlarımız motor hareketlerimizdir. Ancak bir insan hayvandan farklı olarak, düşünür ve hisseder. Bilişsel ve duyuşsal öğrenmeler insana özgüdür. İşte bu noktada öğrenme tanımının farklılaşması beklenir. Bir çocuğa vatan sevgisini, filin adamı traş etmesinde olduğu gibi uyarıcı tepki bağının sağladığı şartlanmayla kazandırmamız mümkün değildir. Eğer vatan sevgisi veya bir parçanın özetinin çıkarılması da motor davranışlar gibi otomatik bir öğrenme tanımına bağlanırsa, yetişen bireyin düşünce potansiyeli yeterince kullanılmış sayılmaz. İşte bir öğrencinin her sabah andımızı söylediği halde sınıfına girerken kapıları çarpması ve defterindeki kağıtları kolaylıkla yırtıp atması vatanseverlik tanımının içini dolduramadığı ve kavramı farklı durumlara uyarlayamadığını gösterir. Vatanı için seve seve canını vermeye hazır olduğunu söyleyen ama yerlere çöp atan insanlar da buna örnektir.

1900'lü yılların başında Almanya'da ortaya çıkan Gestalt teori insan zihninin bir bütün olması ilkesine dayanır (Morgan, 2000). Zihnin incelenmesini reddederek davranışları nesnel bir biçimde ele almayı seçen Davranışçılar'dan sonra Gestalt ekolünün insan zihni üzerinde çalışması bir ileri adım olarak görülebilir. Gestalt psikologlarının özellikle algı üzerine yaptıkları araştırmalarla başlayan öğrenmede

bilişsel süreçlere yönelik çalışmalar daha sonra Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı, Atkinson ve Shiffrin'in bellek modelleri, Bruner ve Ausubel'in öğretim modelleri ile hızla gelişmiş ve bilişsel kuramlar adı altında toplanmıştır (Erden ve Akman, 2003). Zihinsel süreçlerin ve belleğin incelenmesi nörolojinin de çalışma alanına girer. Hebb geliştirdiği nörofizyolojik kuramla insan beyninin davranışçıların iddia ettiği gibi bir telefon santraline benzemediğini ileri sürmüş ve öğrenmede zengin yaşantıların önemine vurgu yapmıştır (Senemoğlu, 2003). O'na göre uyarıcı bakımından zenginleştirilmiş çevre organizmanın öğrenme, özellikle de problem çözme becerisini geliştirmektedir. Senemoğlu (2003), Gelişim ve Öğrenme adlı kitabında Hebb'den başka öğrenmenin nörokimyası üzerine yapılan çalışmalara da yer vermiştir. Özelikle Amerika'da konuyla ilgili yapılan deneyler beyin kimyası ile öğrenme arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Rue (Madi, 2006)'ya göre de Nöropsikolojik yaklaşım insan öğrenmesinin anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu görüşlerin determinist değil çevreci olması ise aile ve okul eğitimin önemine sahip çıkmamızı sağlar; çünkü beynin kimyası bir kader değildir, çevresel yaşantıyla verimliliği artırılabilen bir yapıdır.

Fosnot ve Perry (2007) "Oluşturmacılık: Psikolojik Bir Öğrenme Teorisi" adlı çalışmalarında en güncel öğrenme teorisi olarak tanımladıkları yapılandırmacılık hakkında bilgi vermektedirler. Bu çalışmada da belirtildiğine göre yapılandırmacılık temelde pozitivist değildir ve davranışçılığa göre tamamen zıddı bir zemine dayanır. Öğrenmenin karmaşık ve temelde doğrusal olmayan bir doğası olduğu düşünülür. Yapılandırmacılık psikolojik bir teori olarak bilişsel bilimcilerin çalışmalarına dayanır. Bu teorinin öne çıkan isimleri, Piaget, Vygotsky, Bruner, Gardner ve Goodman (Fosnot ve Perry, 2007)'dır. Teori aynı zamanda biyolojiyi fizikle birleştirme çabalarından dolayı biyoloji ve evrime dayanır.

Von Glasersfeld (2007) Piaget'nin kuramını değerlendirirken genetik epistemoloji tanımını kullanmıştır. Bir biyolog olarak salyangozlar üzerinde yaptığı deneylerle evrim üzerine çalışan Piaget'nin görüşleri Darwin ve Lamarc'tan etkilenmiştir ancak onların görüşlerini radikal bularak kendi evrim teorisini geliştirmiştir. Bu teoriyi hem evreni hem de küçük bir evren olarak insanı ve onun öğrenmesini açıklamak için

kullanır (Fosnot ve Perry, 2007). Fosnot (2007) editörlüğündeki yukarıdaki iki çalışmada aktarıldığı gibi, Piaget'e göre bilişsel süreçlerin kökeni bizim biyolojik yapımızdadır. İnsan evrimsel bir sürecin ürünüdür ve bu sürecin mekanizması öğrenmenin nasıl olduğunu anlamak için de kullanılabilir. Organizmanın çevreyle etkileşimi onun genetik yapısını değiştirir; bunun gibi çocuğun çevresel yaşantısı da onun kavramsal sisteminde dengesizliğe neden olur. Böylesi bir karışıklık genomda bir dizi olasılıkla sonuçlandığı gibi insan beyninde de olasılıklar ve çelişkiler ortaya çıkar. İşte bu çelişkilerin ortaya çıkması ve bunların aşılması öğrenme ve gelişme olarak tanımlanır. Ancak bu statik bir yapı değildir. Piaget'nin dengeleme adını verdiği bu durum doğrusal olmayan ve sürekli ilerleyen dengenin dinamik bir dansıdır ve çevreyle ilişkiden kaynaklanır, etkileşimle harekete geçer. Bu durumda öğrencinin zihninin sorularla meşgul olması, sorgulaması, çelişkiler karşısında harekete geçmesi onun öğrenmesi ve gelişmesi anlamına gelecektir. Yaşam hareketsizliğin karşıtıdır, hareketsizlik sistemin yok oluşunu getirir. Çevreyle etkileşime girmek, kanıtlarla düşüncesini savunmak ve dili kullanmak insanın beyin yapısını geliştirir.

Dil söz konusu olunca yapılandırmacılığın diğer önemli teorisyeni olarak kabul edilen Vygotsky akla gelir. O en çok kavramların beyinde nasıl oluştuğu ve dili kullanmanın öğrenmeyle ilişkisi üzerinde durur. Kavram öğrenme alanının her çocukta farklı olabileceğini ileri sürmüş bu nedenle test tekniği ile yapılan değerlendirmeler yerine kavram oluşturma konusunda çocuğun kaydettiği gelişimin izlenmesi fikrinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Ülkemizdeki 2004 programında da kavram öğrenmeye özel bir önem verilmiştir. Vygotsky (Fosnot ve Perry, 2007)'nin özellikle dille ilgili ana sorusu şudur: "Eğer öğrenme evrimin özel bir durumuysa, genç bir öğrenci hayatının kısa bir döneminde, insanlığın yüzyıllar boyunca geliştirmiş olduğu fikirleri nasıl oluşturabilecektir? Düşünce ve dil arasındaki etkileşim nedir? Dil, önceden oluşturulmuş fikirlerin sembolik olarak ifade edilmesi midir, yoksa aslında dil mi düşünceyi etkiliyor? İçine doğduğumuz ve öğrendiğimiz dilsel kültür acaba kavramlarımızın oluşmasında ne kadar etkilidir"; Vygotsky'nin kavramların oluşmasında ondan bağımsız düşünemeyeceğimiz bir öğe olarak kullanılan dili ele aldığını görüyoruz. Bu nedenle akran ve yetişkinlerle

konuşma, soru sorma, açıklama şeklinde yaşanan etkileşim anlam konusunda fikir birliğine varmanın bir yoludur.

"İnsanın kendini ve deneyimlerini ifade etmesinin tek yolu dil değildir. Kağıt kalem ya da kil de bu duruma aracılık edebilir. Anlamın ifade edilmesi için seçilen bu araçlar insanda yeni oluşumlar ve çeşitlilikler yaratırlar" (Fosnot ve Perry, 2007). Kağıt kalem yerine kil kullanmanın daha fazla detayı gösterebilmesi, dil yerine fotoğraf kullanmanın değişik perspektifleri algılama yeteneğini geliştireceğini belirten Golomb (Fosnot ve Perry, 2007)'un fikirleri bizi Gardner'ın Çoklu Zeka çalışmasına götürür. Çünkü insanların anlamları farklı araçlarla üretebilmeleri üzerine kurulu bu teori de yapılandırmacılığı destekleyen bilişsel psikoloji içinde yer alır. Gardner (Demirel, Başbay ve Erdem; 2006) da diğer biyolojik tabanlı bilişsel teoriler gibi zekanın kalıtımsal veri tabanının yanı sıra çevresel faktörlerle engellenen ya da gelişen bir yapıda olduğunu ileri sürer . Nörolojik temellerin sembolik temsil yeteneğini de etkilediği kadar örneğin çocuğun ailesinin onu yönlendirme biçimlerinin de zeka türü üzerinde belirleyici olduğunu söyler. Davranışçı sayıltı öğrenmede bireysel farklılıkları bu derece dikkate almazken, Gardner sekiz farklı zeka türünden ve onların farklı anlam inşa etme süreçlerinden söz eder.

Bir doğu filozofu, halk öğretmeni olan J. Krishnamuri (2004) de düzenlediği seminerlerde öğrenmenin tanımını yapılandırmacılığa çok yakın bir biçimde yapmaktadır. O'na göre sonuca varan zihin öğrenmeye yetkin değildir; uzmanlaşmış bir zihin hiçbir zaman yaratıcı olamaz. Biriktiren, bilgiye batmış bir zihin değil, "bilmiyorum ama öğrenmek istiyorum, göster bana" diyen zihin öğrenmeye yetkindir. Öyle ki bu kişi gösterecek kimse olmadığında da sorgulamaya başlar ve harekete geçer. Ancak bu hareket sabit bir noktadan bir diğer sabit noktaya doğru değildir. Bir noktadan harekete geçip bir sonuca varmak öğrenmek değildir; böyle olursa gözlemlerimiz belli noktalara bağlı olur ancak bir diğer noktaya kadar ilerlemiş oluruz. Öğrenme sınırsız bir süreçtir.

2.1.3.3. Yapılandırmacı Yaklaşımın Estetik Temelleri

Sanat tarihçileri estetik kuramlarını antik çağ filozofu Aristoteles'le başlatır (Bozkurt, 1995; Büker, 1985). Aristo sanatsal kurgusunda giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunur. Belirli bir olay başlar, yükselişe geçer ve çözülür. Tiyatro eserlerinde ve sonra 20. yüzyıl icadı olarak sinemada tıpkı edebi eserlerde olduğu gibi Aristo estetiğine dayanılmış ve belirli bir son izleyiciye sunulmuştur. Bu anlayışta izleyici bir sokak kavgasını izliyormuş gibi sanat eserini izler ve yönetmenin planladığı duygulanım ve özdeşleşmeleri yaşayarak adeta hipnotik bir süreç yaşar. İzleyicinin pasif rolü, eserin sonunun gerçekliğin tek temsili olarak sunulması okula uyarlanırsa Davranışçı öğrenme anlayışının uzantısı olarak düzenlenen öğretim ortamlarıyla paralellik gösterdiği ileri sürülebilir. Davranışçı öğrenme aktaran kişinin merkezde olduğu ve tekrara dayalı zihinsel öğrenmeyi ön plana çıkarmaktadır. Sunulan bilgi ise tek doğrunun kabul görülürlüğü üzerine kurludur. Tıpkı tiyatro koltuğunda sessizce oturup eseri izleyip özdeşleşme yaşayarak gerçeğin temsili olan sonu idrak eden izleyici gibi, geleneksel sınıf ortamında öğrenci elleri bağlı arkasına yaslanmış olarak kendisine Aristo kurgusuyla anlatılan konuyu dinleyecek ve dersin sonunda aktarılan gerçeği tekrar ederek kabul ettiğini onaylayacaktır.

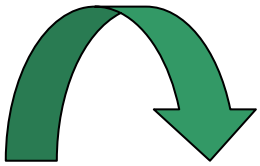
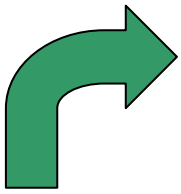
Oysa 20. yüzyılda postmodern epistemik yönelimlerle yakın zamanlı olarak ortaya çıkan Brecht estetiğinde durum farklıdır. Alman yazar Brecht, izleyicinin pasif rolünden çıkıp eseri yorumlayarak ona katılması ve kendi algısal kurulumuna göre sonlandırmasını mümkün kılan estetik bakış açısıyla 2500 yıllık Aristo kurgusuna alternatif geliştirmiştir. Üstelik mimesis (özdeşleşim)ten özellikle kaçınılır çünkü eseri yorumlamaya yarayan duygu değil anlamdır. Hatta özellikle duygulanımı önlemek için eserle izleyici arasında bir mesafe olması gereği ortaya çıkan kavram olarak yabancılaştırma efektlerine (V effect) -"bu bir oyun, içinde kaybolmayın onu anlamlandırın ve yorumlayın" uyarısını canlı tutmak için- izleyici önünde dekor değiştirilmesi örnek verilebilir. Bir anlatıcı/aktaran olması da bu mesafeyi güçlendirir. Örneğin eserlerini bu yaklaşımla yazan Rus yazar Çehov'un "Aksırık" adlı kısa oyununu konuya açıklık getirmek için kullanalım: Oyunun başından itibaren açıklamalarda bulunan ve yer yer oyunu kesip seyirciye doğrudan oyun hakkında

açıklamalarda bulunan bir anlatıcı bulunur. Üstelik eserin sonunda aksırıktan ölen kahramanın sahnesi sonrası anlatıcı yeniden devreye girerek bu eserin birkaç olası sonunu daha izleyiciye anlatır; ki bu eğitimcilerin yarım bırakılmış hikayeler olarak bildikleri tekniğe de çok benzer. "İvan Dimitriç Çerviakov evine gitti koltuğuna oturdu ve öldü; ya da bu sonu beğenmeyenler için İvan Dimitriç Çerviakov evine gitti ve 5 milyonluk bir mirasa kondu". Anlatıcının mimesisi bozan huzursuz edici müdahaleleri, tarihi özdeşleşerek içinde kaybolunacak bir inanç alanı haline getiren hamasi yaklaşımı benimsemeyen ve kaynaklardan gelen bilgileri değerlendirme boyutunda bakış açısı geliştiren bir tarih öğretmeninin tavrını hatırlatabilir.

Aristo (Küken, 2006) eğitimle ilgili görüşlerinde toplumu birlik beraberlik içinde tutabilmek için uzak olan felaketlerin bile yakınmış gibi gösterilmesi gerektiğini savunur. Ona göre buhranlı zamanlarda kollektif bir milli şuur oluşmaktadır ve bu buhranlar eğitimin en önemli kaynağı olmaktadır. Bu milli şuurun oluşturduğu hipnotik süreç adeta "aşılama" yöntemi için uygun iklim ve toprağın bir araya getirilmesi işlemidir. Öyle ki, Aristo geleneğinin Türkiye'deki takipçisi Ziya Gökalp (Küken, 2006) eğitimi kültürel aşılama süreci olarak tarif eder. Oysa yeni yönelimler öğrenciyi aşılama sürecine muhatap tek tip bir bilgi deposundan, yorumlama ve kendi gerçeğini kurgulamak için ellerindeki bağı çözerek harekete geçen etkin yapılandırıcı düzeyine taşıma iddiasındadır. Filmi/dersi izlerken uyumak, yerini düşünsel süreçlerin devreye girdiği anlamlandırma işlemine bırakmaktadır. Çünkü sanat eseri çözülmeyi bekleyen kodlar içerir ve her izleyen kendi algısal kurulumu ve bilgi düzeyine göre onun üst anlamıyla oyalanmak ya da alt anlamlarını keşfedebilmek gibi potansiyeli ölçüsünde dahil olma süreci yaşar. Tıpkı gerçek hayat problemlerini çok yönlülüğüyle ve yöntem ön planda olarak ele alan eğitimsel yöntemler gibi.

Filmin/eserin sonu Aristro estetiğine göre Brecht estetiğinde süreçten daha önemli değildir. Giriş, gelişme ve sonuç kurgusunda "ben sonunu izleyemedim ne oldu, anlatsana" gibi bir diyalog mümkünken, Brecht estetiğinde konunun işleniş biçimi, kodlar ve alt anlamlar kısaca süreç yönetmenin mesajının asıl taşıyıcılarıdır. Bu durumda estetik kuramlarıyla eğitimsel yaklaşımlar arasında kurmaya çalıştığımız bu

paralellik, geleneksel öğretimin ders planı ve yıllık plan bağlamında sonuca yönelik olması; oysa yapılandırmacı kuramın sonuca değil sürece vurgu yapmasıyla da daha anlamlı hale gelecektir. Çünkü öğrencinin okulda yaşadığı bir iki cümleyle özetlenecek bir merak konusu olarak "son", karnede görülen nottan ibaret bir yaşamsal zaman değildir; her anının değerli olduğu bir süreçtir. Aşağıdaki şekil (1)de iki temel estetik kuramın süreç ve sonuca odaklı olma yönlerinden nasıl farklılaştığı gösterilmektedir. Sanat eseri onu oluşturan kimsenin dayandığı estetik kuramına göre kurgulanır. Postmodern bakış açılarının sanata yansıması aslında hayata da yansıyan ya da hayattan yansıyan zihinsel bir dönüşümün habercisidir. Eğitim programlarının kurgulanmasında da, gelinen noktadaki zihinsel süreçlerin ürettiği felsefeler işe koşulur. Sanat ve hayatın çeşitli alanları arasında kurulabilecek bu paralellik, eğitsel bakış açısından aşağıdaki gibidir.

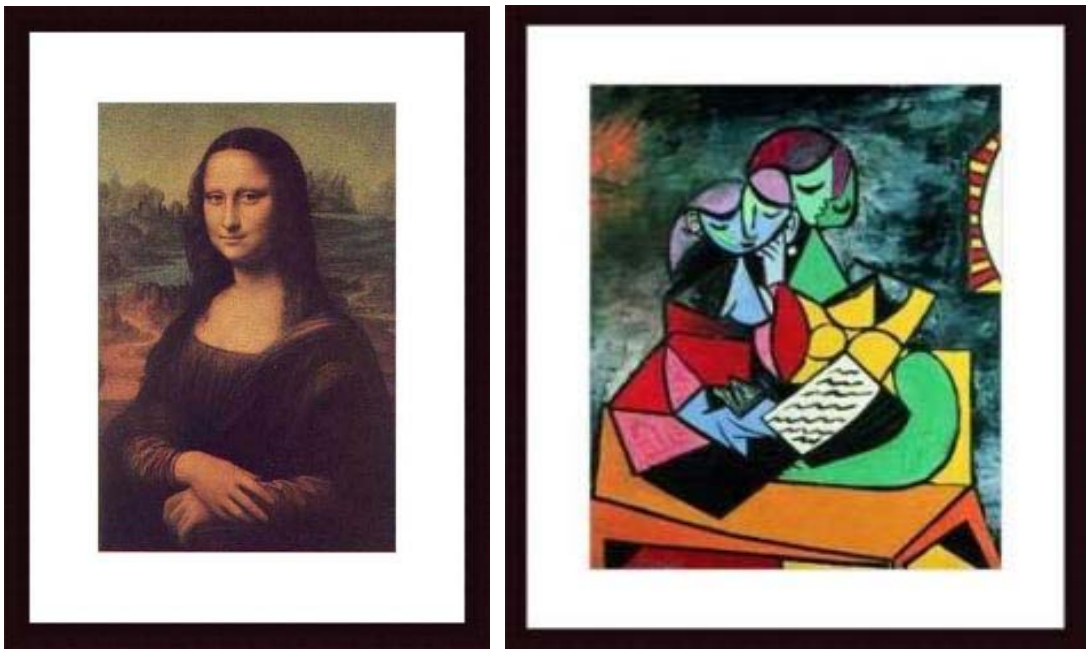
Aristo Estetiği: Giriş, gelişme, sonuç. Eser mutlu ya da mutsuz bir sonla noktalanır.	Brecht Estetiği: Eser hayatın bir kesidi; sonu yok ya da çok seçenekli / yoruma açık.
	
Davranışçı Yaklaşım: Dersin / ünitenin sonundaki imtihan anı önemli.	Yapılandırmacı Yaklaşım: Sürecin tümüne yayılmış performans önemli.

Şekil 1
Süreç ve Sonuç Odaklı Estetik Kuramlarının Eğitsel Teorilerle Paralelliği

Geleneksel yaklaşımda dersin ya da öğretim döneminin sonunda öğrenci mutlu ya da mutsuz bir sonla baş başadır; başarılı ya da başarısız olmuştur. Bir veli karnesine bakarak çocuğunun tüm öğretim dönemini iyi ya da kötü geçirdiği yorumunu yapabilir. Oysa yapılandırmacı yaklaşımda akademik başarı gerektiren derslerde kendini gösteremeyen öğrencinin bir şarkı besteleyerek, senaryo yazıp oynayarak ya da el becerisi gerektiren bir ürün ortaya çıkararak ilgili derste başarılı olduğu anlar da bulunabilmektedir. Ve eğer sürecin takibi öğretmen ve veli tarafından gerektiği gibi

yapılıyorsa öğrenci gelişimindeki olumlu ve olumsuz noktalar gözden kaçmayacaktır. Bununla birlikte eserin hayatın kesidi olması gibi yapılandırmacı yaklaşımda ele alınan problemler de hayatın bir parçasıdır. Yaklaşımın bilgi anlayışı da buna paralel olarak kişisel ilgi alanları, ön bilgiler ve araştırmada öne çıkan zeka türü (yapılandırmacı eğilimin bir ayağı olarak Çoklu Zeka Kuramı gereği) ölçüsünde farklılaşabilen, mutlaklıktan çıkıp yorumlamacılığa yönelen bir yapıdadır.

Bundan başka, önceki bölümlerde sözü edilen, resim sanatında gerçeğin olduğu gibi resmedilebileceği düşüncesini temsil eden perspektifin keşfinin mutlak doğrunun olanaklılığı üzerine kurulu pozitivizmi yansıtması, oysa 20. yüzyıldan itibaren kendini gösteren soyut resim akımlarının yorumlamacı temelde yeni bir zihinsel açılımı temsil etmesi de yapılandırmacı yaklaşıma temel oluşturan estetik akımların *okunması*na yardımcı olabilir. Nitekim yorumlamacılığın sosyal bilimlere yansıması ile gerçeğin ortaya konması değil hayatın yorumlanacak bir metin gibi okunmasından söz edilmektedir (Köksal, 2001). Bu bağlamda hem yapılandırmacılığın bilgi anlayışını sanat eserlerindeki çok seçenekli yorumlama süreçlerine benzetmek mümkündür; hem de eğitim bilimcilere, eğitim sistemlerinde gelinen noktaları, örneğin yapılandırmacılığı, tıpkı bir sanat eserini anlamlandırır gibi özgür bir düşünme ve ifade etme alanı içerisinde değerlendirme olanağı tanınmış olur. Bu doğrultuda aşağıdaki iki tablodan ilki bir konunun, örneğin yapılandırmacılığın, tek bir şekilde tarif edilebilirliğini temsil ederken, ikinci tablo yapılandırmacılığın bu bölümde yapıldığı gibi kişisel bir bakış açısı ile estetik akımlarla bağlantılı olarak yorumlanabileceği bir zihinsel olgunluğu temsil eder.

Şekil 2
16. ve 20. Yüzyıldan İki Ressam; Da Vinci ve Picasso

İlk resim tarif edilebilir tek gerçeği temsil ederken, ikinci resimdeki anlam yoruma bağlı olarak üretilen kişisel gerçektir.

Rönesans resminin en ünlü örneklerinden Mona Lisa tablosu perspektif kurallarına göre oluşturulmuş yapısıyla modernizmin ve pozitivist bilimsel paradigmanın dayandığı zihinsel yapıyı yansıtır. Gerçeğin olduğu gibi gösterilip tanımlanabileceği, herkesin aynı doğruyu/resmi görebileceği bir anlayışın (Von Glasersfeld, 2007) temsilidir bu resim. Oysa Picasso'nun ilkel Afrika resminden büyük ölçüde etkilenen postmodern sanat anlayışıyla çizdiği dünyası, herkesin kendi algısal kurulumuna bağlı olarak anlamlandırabileceği ya da anlamlandıramayacağı bir resimdir. Çocuk dünyasına, onların çizdiği resimlere benzerliği dikkat çekicidir. Yeni bilimsel anlayış doğrultusundaki eğitimsel yönelimlere paralellik oluşturabilecek bir estetik anlayışın ürünü olan bu resimde düşünce süreçlerini devreye sokan aktif izleyici tabloyu tarif etmeyecek kendine göre yorumlayacaktır. Yapılandırmacı eğitim anlayışının dayandığı psikolojik temeller de bu doğrultuda her bireyin algısal farklılığı üzerine kuruludur.

2.1.3.4. Yapılandırmacı Yaklaşımın Eğitim Ortamlarına Yansıması

Davranış psikolojisinin verileriyle düzenlenen eğitim ortamlarında öğrenciler pasif, dışsal motivasyona ihtiyaç duyan ve pekiştirmeden etkilenen bireyler olarak görülür. Eğitimciler de zamanlarının çoğunu doğrusal ve önceden belirlenmiş öğretim programı hazırlamak, motivasyon sağlamak, doğru pekiştirme tarifeleri kullanmak ve öğrencinin beklenen nicel gelişimini ölçmeye tabi tutmakla geçirirler; zira öğrencilerin öğrenmeleri bir örnek somut davranışlara yansır. Bloom ve Gagne'in öğretim modelleri buna örnektir (Erdem ve Akman, 2003).

Buna karşılık Yapılandırmacı teoride bilgi denen kavram zihinden bağımsız bir gerçeğin temsili değildir ve ancak uyarlanabilir bir işleve sahiptir. Yegane bir gerçek dünya yoktur, zihnin daha önceki dünya görüşlerini yorumlaması, dönüştürmesi, organize etmesi ve bu sayede oluşturulan anlamlar vardır. Bu nedenle yeni oluşumları ve yeni perspektifleri mümkün kılan sürece odaklanılır. Evrimsel gelişimin yani öğrenmenin sürmesi için gerekli çevresel etkinliklerin yürütüldüğü, gelişimin önemli bir öğesi olan dilin çelişki ve kanıtları ortaya koymak, sorgulamak, tartışmak, açıklamak ve savunmak için kullanıldığı bu sosyal etkileşim sürecinin sahnesidir sınıf. Genom sistemlerinin rahatsız edildiğinde yeni olasılıklar üretmesi gibi, bilişsel yapılar da rahatsız edildiklerinde yeni olasılıklar üretir. Bu anlayış da öğretmenin sınıf içindeki rolünü özetler. Düşünme süreçlerinde kağıt ve kalem kullanılması gibi kalıplaşmış sembol sistemleri yerine, çeşitli zeka türlerinin kendini ifade etmesine olanak sağlayan inşa edici etkinlikler ve değişik sembol sistemleri kullanılır (Şahin, 2001; Senemoğlu, 2003; Erden ve Akman 2003; Bacanlı, 2003; Fosnot ve Perry, 2007).

Bümen (2007) Çoklu Zeka uygulamaları ile ilgili olarak birbiriyle iç içe geçmiş olan süreç ve değerlendirme boyutları hakkında şunları aktarır: Eğitimde önemli olan öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu nedenle değerlendirme öncelikle öğrencinin kendini tanımasına yardım etme amaçlıdır. Değerlendirmeler pek çok zeka türünün ortaya konmasına olanak sağlayan projeler aracılığıyla yapılır. İşbirliği içinde çalışmak sosyal etkileşimi sağlarken,

kaynaklardan gelen bilgileri birleştirmek, resim, müzik, dans, video kullanmak vs. gibi etkinliklerle pek çok farklı sembol sistemi işe koşulur.

Sonuç olarak öğrenme çevreyle etkileşime dayalı doğrusal olmayan bir yorumlama ve anlam inşa etme süreci olarak tanımlanır. Bu çerçevede Fosnot ve Perry (2007) yapılandırmacı teorinin eğitim ortamlarına uygulanmasıyla ilgili ilkeler ortaya koymuşlardır:

1. "Öğrenme gelişimin sonucu değildir; öğrenme gelişimdir. Öğrencilerin kendi sorularını sormalarına, kendi hipotezlerini üretip test etmelerine ve bunu gruplar içinde tartışmalarına olanak verilmelidir.
2. [Bilişsel] Dengesizlik öğrenmeyi kolaylaştırır ve güdüler. Zira insan zihni belirsizlik karşısında bir merak duyar ve bu merakı gidermek için harekete geçer. Ayrıca hatalı ve çelişkili durumlardan korkmamalı bunlar araştırma ve tartışma konusu yapılmalıdır.
3. Dil öğrenmenin önemli bir parçasıdır ve sınıf ortamı öğrencinin topluluk içinde konuşmak, düşüncelerini savunmak, gerekçelendirmek, kanıtlamak için kullanacağı bir konuşan topluluk olarak görülmelidir" (Fosnot ve Perry, 2007).

Lerman, Kilpatrick ve Matthews (Yurdakul, 2007) yapılandırmacı teorinin eğitime uyarlanışı hakkında şöyle bilgi vermektedirler. Bilgi çevreden pasif olarak alınmaz; algılayan birey tarafından etkin olarak yapılandırılır. Bilgiye ulaşmak bireyin yaşamını düzenleyen bir uyum sürecidir ve bilgi bireysel ve toplumsal [biyolojik ve sosyal] olarak oluşur. Anlam çevreyle etkileşim içinde gelişir, bilişsel kargaşa/çelişki öğrenmenin uyarıcısıdır. Bu nedenle yapılandırmacı psikolojiden hareket eden program bilgi, beceri ve değerlere göre tasarlanmalıdır. Kavramsal anlama ve beceri uygulaması öne çıkmalıdır. Öğretmen bilgiyi sunmak yerine öğrenme çabalarını desteklemelidir; işbirliğine dayalı öğrenme üst düzey düşünme becerilerinin ortaya çıkması için ortam sağlamalıdır. Etkinlikler hatırlamaya değil problem çözmeye yönelik olmalıdır; öğrenme etkinlikleri bir görev ya da probleme bağlanmalıdır. Öğrenme sürecinde sosyal etkileşim sağlanmalıdır.

2.1.3.5. Yapılandırmacılık ve Sosyal Bilgiler

Öğretim programlarının hazırlık, uygulama ve değerlendirme süreçlerini kapsayan program geliştirme çalışmaları dinamik bir niteliktedir (Demirel, 2004; Sönmez, 2004). Bu nedenle değişimin kaçınılmaz olduğu toplumsal yaşamdaki hareketlilik öğretim programlarına da yansır. Bu çerçevede Sosyal Bilgiler dersinin tarihini program geliştirme çalışmaları çerçevesinde ele almak ve tanımı üzerinde durmak faydalı olacaktır.

2.1.3.5.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Cumhuriyetin ilk yıllarında geçimini %80'in üzerinde tarım ve hayvancılıktan sağlayan halk için öncelikli olan okuma yazma sorununun halledilmesidir. Program geliştirme çalışmaları ülkemizde 1950'lerde yurt dışına giderek çalışmalar yapan bilimcilerimizden sonra ele alınan bir konudur. Türkiye'de örgün eğitim tarihine baktığımızda 1926, 1936, 1948, 1968, 1998 yıllarında ilköğretim programlarının geliştirildiğini görüyoruz (Türkoğlu ve Sarı, 2006). Son olarak yapılandırmacılık teorisiyle de bağlantılı olarak geliştirilen 2004 İlköğretim Programı gündemdedir Tüm bu programlarda bir vatandaşlık yeterliliği kazandırmak ve konusu insan olan bilimlerle öğrencinin temasını sağlamak adına değişik isimlerle Sosyal Bilgiler dersi varlığını korumuştur. Öztürk (2006)'ün de aktardığı gibi Sosyal Bilgiler dersinden beklentileri düzenleyen yaklaşımlar üç kategoride 1978 yılında Barr, Barth ve Shermis tarafından ortaya konmuştur. Bu üç yaklaşım, vatandaşlık yeterliliği kazandırma, sosyal bilimleri ele alma ve yansıtıcı inceleme yeterlilikleri kazandırma amaçlarına araç olarak saptanmıştır. Özellikle toprak kaynaklı ve monarşik bir devlet yapısından gelen ve geleneğinde vatandaşlık kavramı olmayan Türk toplumunun yeni rejiminin kişilere bu bilinci sağlamak için bu derse çok ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşmak çok zor olmayacaktır. Örneğin 1936 ilkokul programı ileri derecede siyasi bir içerik taşımaktadır (Türkoğlu ve Sarı, 2006); programın öncelikli amacı kuvvetli, cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı ve devletçi yurttaş yetiştirmektir. Oysa planlı ekonomiye geçiş döneminden sonra ortaya çıkan 1968 programının ilk amacı eğitimi kalkınmanın en etkili aracı olarak görmek olacaktır. Bu noktada toplumsal

ilişkiler ve girişimcilik açısından etkin vatandaşlar yetiştirmek öncelikli hedef olarak seçildiğinden "öğrenci merkez" kavramı da kendini göstermiştir. Sonuçta Sosyal Bilgiler yaklaşımlarından hangisine dayanıldığı ve bu dersten beklentilerin hangi yaklaşımın ilkeleriyle daha çok örtüştüğü Sosyal Bilgilerin tanımını da etkilemiştir. Bu durumda eğitimde küresel eğilimler ışığında oluşturulan 2004 İlköğretim Programı'nda Sosyal Bilgiler dersinin içerik ve tanımının da öğrencinin bilimsel düşünce ve problem çözme yeteneklerini geliştirmeye yönelik olarak yansıtıcı düşünme ve sosyal bilimler yaklaşımından daha çok etkilendiği düşünülmektedir (Öztürk, 2006; Kabapınar, 2007).

Doğanay (2002) da Sosyal Bilgiler dersinin tanımının onu kullananın amaçlarına göre değiştiği konusunda pek çok bilimciyle hemfikirdir. Doğanay (2002) bu ders için yapılan pek çok tanımı "Sosyal Bilgiler Öğretimi" başlıklı çalışmasında alt alta sıralamıştır. Buna göre Wesley için Sosyal Bilgiler "sosyal bilimlerin pedogojik amaçlarla basitleştirilmiş şeklidir". Engle ve Ochoa'ya göre Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimidir. Barr, Barth ve Shermis'in tanımı da vatandaşlık yeterliliği yaklaşımını yansıtan Engle ve Ochoa'nın tanımına yakındır: "Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla, insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir". Türk bilimcisi Erden'in tanımı ise şu şekildedir: "Sosyal Bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri ve tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır". Sönmez'in Sosyal Bilgiler tanımı da şu şekildedir: "Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir". Doğanay (2002)'ın yer verdiği son tanım ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) çalışanlarının ortaklaşa yaptığı tanımdır: "Sosyal Bilgiler vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel

farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır". Ekonomik bir kavram olsa da çok kültürlülük gibi felsefi açılımları olan küreselleşme kavramıyla birlikte Sosyal Bilgiler tanımlarına katılan dünya yurttaşlığı fikri dikkat çekicidir. 2004 İlköğretim Programı'nı geliştiren uzmanlar tarafından programda ortaya konan tanım da şu şekildedir: "Sosyal Bilgiler bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

2.1.3.5.2. Öğrencilerin Gözünden Sosyal Bilgiler Tanımları

Sosyal Bilgiler dersinin akademik tanımları yukarıdaki gibidir. Bu tanımlar yapılırken öğrencinin kazanmasını istediği bilgi ve becerilerden de söz edilmektedir. Bu çerçevede bu derse muhatap olan çocuk toplumunun üyelerinin bu konuda ne düşündüğü, Sosyal Bilgiler dersini nasıl tanımladıkları, Sosyal Bilgiler dersi hakkında fikir belirtirken kullandıkları kelimelerin, resmi tanımlardaki beklenen davranışları kazanıp kazanmadıklarına dair ipuçları taşıyıp taşımadığı ile ilgili bir çalışma aracılığıyla öğrenci ifadelerine yer vermek yerinde olacaktır. Zira yapılandırmacı yaklaşımın temellerini oluşturan yorumlamacı bilgi felsefesinin bilimsel araştırmalara da yansıtılması çerçevesinde, tanımların farklı algısal kurulumların ağzından çeşitlendirilmesi mümkündür.

2004 İlköğretim Programı'na göre hazırlanmış 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" adlı ünite içersinde yer alan bir etkinlik örneği, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin ne için var olduğu ve ne işe yaradığıyla ilgili düşüncelerini ortaya koyan sonuçlar vermektedir. Bu etkinlik araştırmacının görev yaptığı Kumköy Ferhan Bedii Feyzioğlu İlköğretim Okulu'nda 2006 – 2007 ve 2007

– 2008 öğretim dönemlerinde 6. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Bu çalışma çerçevesindeki öğrenci ifadeleri Sosyal Bilgilerin çeşitli tanımları ve amaçları ile örtüşebilmektedir. Birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Nur Yılmaz:

> "Bu ders bizim hayatımızı anlatıyor. Bu ders sayesinde sorunları nasıl çözeceğimi öğreniyorum. Bir yerde büzüşüp kalmayı değil, etkin olmayı öğreniyorum".

Muhammet Keçeci:

> "Sosyal Bilgiler dersi kendi hayatımızı tanıma dersidir. Topluma nasıl faydalı insanlar olacağımızı, kendimizi saklamayı değil kendimizi topluma gösterebilen insanlar olmamızı sağlar".

Nur ve Muhammet'in tanımları, Sosyal Bilgiler dersinin problem çözen ve etkin vatandaş yetiştirme boyutu ile ilgili ipuçları taşımaktadır. Nitekim Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarından biri "katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) şeklindedir. Ayrıca her iki öğrenci de Sosyal Bilgileri hayatı tanıma dersi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir; bu dersin genel amaçlarının bütünü göz önüne alındığında öğrencinin kendisinden başlayarak yaşadığı toplumu ve dünyayı tanıması ve anlaması üzerine kurulu bir çerçeve çizildiği anlaşılmaktadır.

Emre Akdemir:

> "Sosyal Bilgiler dersinde kendimize olan güvenimizi öğreniriz. Toplum içinde olan haklarımızı öğreniriz ve uygularız. Her insana güvenmemeyi öğreniriz".

Şevval Zambak:

> "Sosyal Bilgiler dersi bana haklarımı sorumluluklarımı öğretti".

Emre ve Şevval ise Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları içerisinde yer alan "… haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren…" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) vatandaş yetiştirilmesi doğrultusundaki amaçla örtüşen ifadeler kullanmışlardır. Emre'nin söz ettiği herkese güvenmemekle ilgili açıklama da

tarihsel kanıtları sorgulama ve bilimsel etikle ilgili genel amaçlarla paralellik taşımaktadır.

Doğukan Kapancı:

> "Bu derste kendimizi tanıyoruz. Bu ders ve öğretmenimiz bizi dünya oyununa hazırlıyor".

Sosyal Bilgiler dersinin ilk sırada yer alan amacı 2004 Programı'nda bireyin kendisini, ilgi ve yeteneklerini tanımasına yardımcı olmak olarak belirlenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Yukarıdaki öğrencinin Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili görüşleri bu doğrultudadır.

Erdem Karabak:

> "Bilgili ve bilgisiz bir insan farklıdır. Bilimin önemini öğrendim. Her insanın dediğine inanmamayı öğrendim. Haklarımı nasıl savunmam gerektiğini öğrendim. Bazı bilim dallarının özelliklerini öğrendim. Örneğin, nümizmatik, coğrafya, sosyoloji, arkeoloji, sanat tarihi. Bazı şeyleri kendi başıma yapabileceğimi öğrendim. Her şeyden utanmamamız gerektiğini öğrendik. Özgüvenimizi nasıl geliştireceğimizi öğrendik".

Erdem Sosyal Bilgiler dersinden söz ederken, dersin disiplinler arası yapısında yer alan bilim dallarına değinmiştir. Ayrıca özgüven geliştirme gibi dersin kişilik gelişimi üzerine olan etkileri hakkında ifadeler kullanmıştır.

Öğrencilerin ifadelerinde Sosyal Bilgiler için yapılan akademik tanımlarda adı geçen anahtar sözcükleri kullandıkları görülmektedir. Dersin tasarlanmasında hedeflenen kitle de Sosyal Bilgileri akademisyenlerle benzer şekillerde, kendi algı dünyalarına göre tanımlamaktadırlar.

2.1.3.5.3. 2004 İlköğretim Programı'nda Sosyal Bilgiler Dersi

2004 yılında yapılan program geliştirme çerçevesinde Sosyal Bilgiler dersi de programın temelini oluşturan eğitimsel yaklaşımlardan etkilenmiştir. Yeni ilköğretim programının vizyonu şu şekildedir: "21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını

benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal kültürel bağlam içince oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren) sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Programın en temel farklılığı olarak yorumlanabilecek bilgiyi ezberleyen değil, üreten birey hedefine bu açıklamada yer verildiği görülür. Bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp oluşturmakla ilgili ifadeler programın hazırlanmasında yapılandırmacı teorinin temele alındığını kanıtlamaktadır.

Yeni ilköğretim programında ve dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinde dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar süreklilik gösteren öğrenme alanları tespit edilmiş ve her sınıf düzeyine göre değişen kazanımlarla öğrenci gelişimi hedeflenmiştir. Kazanımlar öğrencilerin kavram öğrenmelerini, beceriler kazanmalarını ve bazı değerleri edinmelerini sağlayacak nitelikte düzenlenmeye çalışılmıştır. Öğrenme alanı kavramı tablo 2'de de görüldüğü gibi yeni programın getirdiği farklılık çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dördüncü sınıftan üst sınıflara doğru genişleyerek ve derinleşerek süreklilik gösteren Sosyal Bilgiler dersine ait dokuz öğrenme alanı şu şekildedir: "Birey ve Toplum", Kültür ve Miras", "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Üretim, Tüketim ve Dağıtım", "Güç, Yönetim ve Toplum", "Zaman – Süreklilik ve Değişim", "Bilim, Teknoloji ve Toplum", "Küresel Bağlantılar". Öğrenme alanları yine ünitelere bölünmüştür ancak her ünite pek çok sosyal bilimle ilgili kazanımlar içermektedir; üniteler örneğin sadece tarih ya da coğrafya ünitesi olarak sınırlandırılmamıştır. Kaldı ki yapılandırmacı anlayışla birlikte Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası yapısını oluşturan bilim dallarının sayısında artış vardır. Zaten öğrenme alanı kavramı da bu bilim dallarının kapsanması ile ilgili bir terimdir. Örneğin, "Üretim, Tüketim ve Dağıtım" öğrenme alanı ekonomi bilimiyle ilgilidir. "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı içeriği incelendiğinde de sosyoloji biliminin konularının gündeme geldiği görülür.

2004 Programı'nın bir diğer yeni kavramı beceridir ve programda şu şekilde tanımlanmıştır: "Öğrencilerde öğrenme süreci içinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan, bir iş yapabilmek ve bir konuyu işleyebilmek için gereken yatkınlık" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Tüm dersler için belirlenen dokuz ortak beceri dışında, Sosyal Bilgiler dersi özelinde saptanan altı alt beceri şu şekildedir: "Gözlem", "Sosyal Katılım", "Empati", "Mekanı Algılama", "Değişim ve Sürekliliği Algılama", "Zaman ve Sürekliliği Algılama". Bu başlıktaki beceriler sınıf düzeyi ve ünitelere göre çoğalmaktadır. 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının ünitelere dağılmış alt becerileri şunlardır: "Görsel Kanıt Kullanma", "Yazılı Anlatım", "Gözlem", "Basit İstatistik Verilerini Yorumlama", "Kütüphane ve Referans Kaynakları Kullanma", "Sosyal Katılım", "Basılı ve Görsel Kaynakları Kullanma ve Değerlendirme", "Olgu ve Düşünceleri Ayırt Etme". Kabapınar (2007)'ın da belirttiği gibi bu beceriler büyük ölçüde sosyal bilimlerin doğasına uygun yöntemlerle de örtüşmektedir. Yapılandırmacı programın bilgi deposu haline gelmiş değil, bilimsel düşünme süreçlerini işe koşabilen birey hedefi programın bu bölümünde açıkça kendini göstermektedir. Kabapınar (2007) iki programa ait ders kitaplarını da karşılaştırmış ve öğrenciye hitap edilen dilde de "malı, meli" kalıplarıyla öne çıkan davranışçı geleneğin terk edilerek, önemli ölçüde sosyal bilimlerin doğasına uygun bir perspektifçi yaklaşımın benimsendiğini belirtmiştir.

Davranışçı programlarda "duyuşsal hedefler" adıyla anılan kavram ise yeni programda "değerler" olarak ele alınmıştır ve her ünitede kazandırılması istenen bir değer saptanmıştır. Programın on dokuz temel değeri yanında Sosyal Bilgiler dersine özel değerler belirlenmiştir. 5. sınıf Sosyal Bilgiler programında ünitelere dağılmış değerler şunlardır: "Sorumluluk", "Estetik", "Doğal Çevreye Duyarlılık", "Çalışkanlık", "Akademik Dürüstlük", "Dayanışma", "Adil Olma", "Bayrağa ve İstiklal Marşı'na Saygı", "Tarihsel Mirasa Duyarlılık". Değerlerin kazandırılmasının hem üniteye yayılmış etkinlikler hem de özel olarak söz konusu değeri kazandıracak etkinlikler yoluyla gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

2004 Sosyal Bilgiler Programı'nda her üniteden önce o ünitede geçen kavramlar belirlenir ve öğrencilere kazandırılması beklenir. Kavram öğrenmeye verilen bu

önem yapılandırmacı kuramın önde gelen teorisyenlerinden Vygostky'nin özellikle üzerinde durduğu bir konudur. Bu çerçevede 5. sınıflar için Sosyal Bilgiler dersinde yüz yirmi bir kavram belirlenmiştir.

Programda ayrıca diğer dersler ve Atatürkçülük'le ilişkilendirmeler her ünitede yer almaktadır. Atatürkçülük konularının aktarım tekniğine dayalı davranışçı programdaki gibi yoğun olarak verilmediği ve ünitelere ilişkilendirmeler yoluyla dağıtılmasıyla ilgili Ata (2006)'nın yorumu şöyledir: "Zorunlu eğitimin 5 yıl olduğu önceki programlarda Atatürkçülük konularının ve cumhuriyet tarihi ile ilgili olgusal bilgilerin ilk 5 yılda verilmeye çalışılması durumu sekiz yıllık eğitimle birlikte ortadan kalkmıştır. Atatürkçülük 8 yıla ve ünitelere yedirilmiştir". Atatürkçülük'ün olguları ezberlemekten çok zihinsel bir olgunluk, bir felsefe olarak ele alınması bazı çevrelerce olumlu görülmekle birlikte, cumhuriyet tarihi ile ilgili konuların daha ağırlıklı olarak işlenmesi gerektiği ile ilgili fikirler de mevcuttur. Bu, Davranışçı teoriyle ele alınan tarih bilimi ile, yapılandırmacılığın tanımladığı tarih arasındaki çatışmaya da sahne olabilecek önemli bir konudur ve araştırmada velilerden bu konuyla ilgili görüşler özellikle alınmış ve tartışılmıştır.

2004 Programı'nda süreç yani dersin işlenişi ve etkinlikler, kavram, beceri ve değerlerin kazandırılması ile ilgili çalışmalar değerlendirme süreci ile birlikte ele alınır. Öğrencinin gelişiminin izlenmesi esastır. Kavram öğrenmeyle ilgili gelişimi takip etmek için süreklilik gösteren bir yapıda kullanılan ölçekler, etkinlik dosyaları ve değerlerin kazandırılmasıyla ilgili gözlemleri değerlendiren araçlar, belli zamanlarda değil, tüm öğretim sürecine yayılmış olarak kullanılır. Çoklu Zeka kuramının da etkisiyle öğrencilerin yatkın oldukları alanların tespiti için kullanılan yöneltme formları da öğrencinin eğitim hayatı boyunca öğretmenleri tarafından gözlenmesi esasına dayanır. Sürecin en önemli etkinliği bilgiye ulaşmayı/öğrenmeyi öğrenmektir. Bu noktada ders kitapları tüm bilgilerin ezberlenip yutulacağı tek kaynak özelliği taşımaz, öğrencinin merakını uyandırıp onu diğer kaynaklardan araştırmaya yönlendirecek nitelikte bilgiler içerir. Öğrenciye verilen performans ve proje görevleri öğrencinin bilimsel yöntemleri kullanarak kanıtlanabilir bilgiye ulaşmasının araçlarıdır. Sonuç çıkarma, yorumlama, analiz etme gibi becerileri

gelişen öğrenci öğrenmeye küçük bir bilimci gibi yaklaşacaktır. Aşağıda Talim Terbiye Kurulu internet sayfasından alınan tabloda eski ve yeni Sosyal Bilgiler programları karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Tablo 2
Davranışçı Program ile Yapılandırmacı Programın Karşılaştırılması

	Davranışçı Program	Yapılandırmacı Program
GENEL HEDEFLER VE PROGRAM HAZIRLAMA SÜRECİ AÇISINDAN	4-7 sınıflar için toplam 43 genel hedef belirlenmiştir	4-8 Sınıflar için toplam 17 genel hedef belirlenmiştir.
	Sosyal Bilgiler dersi yurttaşlık aktarımı olarak düşünülmüştür.	Sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler ve yansıtıcı (Reflective) inceleme alanı olarak Sosyal Bilgiler düşünülmüştür.
	İçerik ön plândadır. İçerik ön plânda tutulduğu için oldukça yoğundur.	Beceri kazanmak ön plândadır. Becerilerin kazanılıp, kullanılmasını esas aldığı için beceriler hedefler ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Programda ayrıca içerik bölümü oluşturulmamıştır. Kazanımların getirdiği içerik sınırlaması söz konusudur.
		Geniş katılımlı, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kişi kurum ve kuruluşlarla paylaşım halinde hazırlanmıştır. Bu çerçevede programın belirli aşamalarında alınan geribildirimler değerlendirilmiştir.
PROGRAM YAKLAŞIMI AÇISINDAN	Davranışcı anlayışı esas alır.	Oluşturmacılık (constructivizim) merkezinde yeni bir anlayışı esas alır.
ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN ROLLERİ AÇISINDAN	Öğretmen merkezli eğitimi gerektirmektedir.	Öğrenci merkezlidir
	Öğretmen olabildiği kadar içeriği aktarabilmeyi yeterli görmektedir.	Öğrenci ve dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir
	Davranışçı Program Nesnel gerçekliğe dayalı bilen kişiden bağımsız	Yapılandırmacı Program Bireysel ve toplumsal olarak yapılandırılan öznel gerçekliğe dayalıdır.

Tablo 2'nin devamı

ÖĞRENME ÖĞRETME SÜREÇLERİ AÇISINDAN	Öğretmen merkezlidir. Öğretmen merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasına izin verir.	Öğrenci ve dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir
	Bilgiyi sunma, talimatlara uyma ve geribildirim verme önemlidir.	Düşünme becerilerini ön plâna çıkararak, bilgiye ulaşmayı ve öğrenmeyi öğrenmeyi önemser.
	Öğretim sürecinden ayrı olarak ve ölçüte dayalı değerlendirme yapılır	Değerlendirme öğretim süreci içinde ve ölçütten bağımsız olarak yapılır.
	Geleneksel ortamlara izin verir.	Öğrencinin ilerlemek için zihinsel ve fiziksel tepkiler gösterebileceği etkileşimli ortamları gerektirir.
İÇERİK AÇISINDAN	İçerik üniteler halinde sunulmuştur. Bu ünitelerin genel kategorileri; • Vatandaşlık görev ve sorumlulukları, • Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, • Çevreyi yurdu ve dünyayı tanıma • Ekonomik yaşama fikri	İçerik öğrenme alanları çerçevesinde temellendirilmiştir. Bu sayede önceki programa göre daha nesnel ve kapsayıcı olması sağlanmıştır. Bu öğrenme alanları; • Birey ve kimlik • Kültür ve miras • İnsanlar. Yerler ve çevreler • Üretim dağıtım ve tüketim • Zaman, süreklilik ve değişim • Bilim, teknoloji ve toplum • Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler • Güç, yönetim ve toplum • Küresel bağlantılar adı altında oluşturulmuştur.

Kaynak: http://ttkb.meb.gov.tr/programlar/program_giris/karsilastirma_5.htm, 4.05.2008

Tabloda da görüldüğü gibi programın yaklaşımı oluşturmacı/yapılandırmacı olarak tanımlanmıştır. Yeni müfredatın tümünde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de öğretmen ve öğrenci rolleri açısından farklılıklar vardır. Öğretmenin aktarımının ağırlıkta olduğu davranışçı yaklaşım, yerini öğrenci ve etkinlik merkezli bir anlayışa bırakmıştır. Eski programda öğrenci ölçüte göre değerlendirilirken, yeni programda ölçütten bağımsız olarak değerlendirilecektir. İçerik açısından da ünite kavramının yerini öğrenme alanlarının aldığı görülmektedir. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinde konular bazındaki içerik değişimi tablo 1 (s.7)'de görülebilir. Her iki tabloda da belirgin olan içerik farklılığı, Davranışçı programda ünitelerin kategorilere ayrılması sırasında en başta vatandaşlık görev ve sorumlulukları yer alırken, yapılandırmacı programdaki öğrenme alanları kategorilerinin birey ve kimlik bölümüyle

başlamasıdır. Bu da öğrencinin yapılandırmacı yaklaşımda vatandaşlıktan önce birey kimliğiyle ele alındığını göstermektedir.

2.2. EĞİTİMDE VELİNİN ROLÜ

2.2.1. Ebeveyn – Çocuk İlişkisine Genel Bir Bakış

Canlılarda üreme güdüsü ortaktır. İnsanlarda çocuk dünyaya getirme edimi, kendinden sonra geleneklerin ve soyun devamına yönelik olarak varlığını sürdürme isteğinin bir tezahürü, bir anlamda ölümlülüğe meydan okuma, sonsuzluğa öykünme olarak değerlendirilebilir. Birbirine çoğunlukla kan bağıyla bağlı yetişkin ve çocukların bir arada yaşamasıyla oluşturduğu aile kavramı ise farklı uygarlıklarda farklı biçimlerde yer alır. Tümüyle tarıma yönelik toplumlarda görülen geleneksel aile ataerkil aile tipidir ve ortak bir atanın otoritesi altında bulunan evli erkek çocuklar ve onların eş ve çocuklarından meydana gelir. Bu aile ekonomik açıdan bir üretim birimi olmanın yanında, devlet otoritesinin belirgin olmadığı zamanlarda güvenlik ve eğitim işlevini de görür. Geleneklerin koruyuculuğu ve gelecek kuşaklara aktarımı da ailenin temel işlevlerindendir (Pembecioğlu, 2006).

İnsanların nasıl mutlu olabileceklerine dair yayınlanan gazete haberlerinde (12 Mart 2005, Tercüman) çocuk dünyaya getirmek bir formül olarak ortaya konmaktadır. Kendisine ihtiyaç duyan yavruya sevgi ve ilgi göstermek, gelişimini izlemek insanın kendini mutlu hissetmesini sağlamaktadır. Biyoloji ve kimya bilimlerinin hormonlarla, sosyolojinin toplumsallaşma ile açıkladığı ana babalık davranışları tarih boyunca ortak denecek özelliklere sahipse de toplumdan topluma farklılık gösterir. Yunan şehir devletlerinden Sparta'da çocuk, güçlü ve savaşçı kimliğe kavuşabilmesi adına bugünkü anne babaların acımasız olarak niteleyebileceği testlere tabi tutulmaktaydı (Aykaç, 1998). Benzer şekilde Orta Asya Türk devletlerinde bir boğayı öldürmek gibi bir kahramanlıkla ismini hak edebilecek olması, erkek çocuklarının doğa ile mücadele gücü kazanmak için sert denebilecek eğitim yöntemleriyle yetiştirildiğini gösterir (Taşkıran, 1997).

Hümanizmin ortaya çıktığı 16. yüzyılda bile günümüzde algılandığı gibi hakları olan ve değer verilen çocukluk kavramı görülmez. Süt anneye verilen ve bazen yıllar sonra geri alınan çocuklardan bir kaçının babası, şiddeti kınayan yaklaşımına karşın yazar Montaigne'dir. "Yazar süt annede kaç çocuğunu yitirdiğinden emin bile değildir, iki ya da da üç olabilir" (Bumin, 1983). Avrupa eğitim tarihinde de hümanist dönem düşünürlerinin çocuk eğitiminde seçkinci bir yaklaşımda olduğu görülür (Aykaç, 1998). Ancak soylu çocuklarının iyi eğitim almaları gereklidir. Köylü çocuklarının varlığından ve eğitiminden söz edilmez bile.

Doğan (1996) çekirdek aile kavramının Endüstri Devrimi'yle birlikte ortaya çıktığını söyler. Pembecioğlu (2006) aile kavramının ekonomik gelişmeye bağlı olarak gittikçe küçülmeye başladığını aktarır. Geleneksel tarım toplumlarındaki geniş ailelerin fabrikalarda çalışmak üzere şehre taşınarak çözülmesinden söz edilmektedir. İşte bu dönemde Avrupa'da pek çok çocuğun yeni sektör sanayide çalışmaya başlamasıyla doğadan ve ailesinden uzun saatler boyu kopması ve emeğinin sömürülmesi gündemdedir. İnsan hayatının günümüzdekinden kısa olması ve çocuk ölümlerinin fazlalığı da Ortaçağ ve endüstri dönemi Avrupa'sında çocukların bir an önce çalışmaları, yetişkin gibi davranmalarını gerekli kılmıştır. Bumin (1983) çocukluk olarak ele alınan ayrı bir dönem olmadığının Ortaçağ heykellerinden okunabileceğini savunur. Bu heykellerde bir çocuk imajı yoktur, yetişkinlerin minyatürü figürler vardır. Çocuklar için ayrı kıyafetler bile tasarlanmaz; örneğin soylu olarak adlandırılan toplumun çocukları anne ve babalarının abartılı kıyafetlerinin kendi bedenlerine göre olan küçük modellerini giyerler ve bu kıyafetlerle oyun oynamak hiç de kolay değildir.

Çocuk edebiyatı da anne babaları tarafından sevilmeyen, terk edilen, satılan ya da zorla çalıştırılan çocukların acıklı öyküleriyle doludur. Charles Dickens'ın Oliver Twist'i aile büyükleri tarafından ahlaksız nitelemesiyle dışlanan bir annenin yetimhane kapısında doğurduğu bir kimsesizdir. William Blake ise küçük bir baca temizleyicisinin hikayesini şiirine taşır:

"Annem öldüğü zaman çok küçüktüm,
Ve babam sattı beni henüz dilim bile
Dönmezken "temizle! temizle! temizle!" demeye"

Ulus devletlerin ortaya çıkışının ardından geleceğin vatandaş ve çalışanlarını yetiştirmek üzere gündeme gelen yaygın eğitim kurumları ile başlayan eğitim bilimleri çalışmaları; ardından 20. yüzyılda insan haklarına paralel olarak çocuk haklarının da gündeme gelmesi çocukluk döneminin yetişkinlikten tamamen farklı ve kendine özgü bir alan olarak ele alınmasını sağlayan gelişmelerdir. Freud'un kişilik gelişiminde çocukluğun önemine dair teorisinin sinema filmlerinde de popüler bir konu olması, anne babalara, dikkat edilmezse Hitchcock'un 1960'ta perdeye aktardığı Norman Bates gibi sapkın bir karakterin ortaya çıkmasına neden olabilecekleri yolunda bir uyarı olmuştur. Okur yazarlık oranının her geçen gün artması, yazılı ve görsel basının sağladığı aile sağlığı ile ilgili yayınlar daha bilinçli anne babaların ortaya çıkmasına öncülük etmiş; çocuğun psikolojisine önem vermek ve kişilik gelişimi için uygun tavırlar içinde olmaya gayret etmek ailelerin ilgilendiği konular olagelmiştir (Pembecioğlu, 2006).

Buna karşın Pembecioğlu bilişim çağı çocuklarının durumunu da acıklı olarak niteler, çünkü büyük oranda doğadan kopuk ve bilgisayar ve televizyona bağımlı bir hayat yaşamakta olduklarını savunur. Üstelik çocuklar günümüzde çocukları gelir kaynağı olarak gören bir iletişim anlayışının hedefinde; reklamlar, dizi filmler, bilgisayar oyunları gibi yetişkinler tarafından oluşturulan iletilerin muhatabı konumunda etkiye açık ve kendilerini koruma bilincine erişmemiş durumda bulunmaktadır. Bu durumda ebeveynin rolü çocuğun gözünde, ona eğlenceli gelen etkinliklerden onu uzaklaştıran sevimsiz bir kişi olarak görünebilmektedir. Sabah gazetesinden Esra Tüzün'ün 2 Eylül 2007 tarihinde günde 8 saatini "Knight Online" adlı oyun başında geçiren 15 yaşındaki internet bağımlısı bir gençle yaptığı röportajda çocuk, tedavi sonrasında şunları söylemektedir: "Terapi gördüm. Zaten pişmanlık duygusu ondan sonra oldu. Babamın bana söylediklerini orada da söylediler. Terapide de duyunca; hem onları anladım, hem beni anladıklarını fark ettim. Yoksa ailemin bana koyduğu kuralları gereksiz yasaklar olarak görüyordum". Bilgisayar bağımlılığından başka çocukların tüketim alışkanlıklarının değişmesi ve ailelerinin bütçelerini zorlayan isteklerde

bulunmaları da mümkündür. Pembecioğlu (2006)'nun aktardığı bir araştırmaya göre çocuklar 3 yaş dolaylarında bile 600 kadar markayı ayırt edebilmektedirler. Bundan başka günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde çocukları bekleyen bir başka olumsuz durum kadının çalışma hayatına başlamasından beri çocukların bir yabancı ya da çoklu otoritenin olumsuz etkilerini de beraberinde taşıması olanaklı aile büyükleri tarafından bakımının sağlanmasıdır. Gelişmişlikle paralel olarak artan boşanmalar da çocuğun anne ya da babasından ayrı bir çocukluk geçirmesini beraberinde getirmektedir (Pembecioğlu, 2006).

2.2.2. Aile ve Eğitim İlişkisi

Eğitim temelde toplumsal bir olgudur; toplumun hayrı hangi doğrultuda insan yetiştirmek ise eğitim sosyolojisi bunu önerir. Eğitimle toplumların düzeleceği, sağlıklı ve güçlü hale geleceği düşüncesi devletlerin bu konuyu ele almalarına neden olmuştur (Doğan, 2006). Devletler eğitimden beklentileri düzenlerken mevcut ideolojinin ekonomik politiğini ve toplumsal gerçeğini dikkate alır. Toplumsal sistemin başlangıç noktası olan bireyin içine doğduğu ilk halka ise genellikle ailedir (Sönmez, 2004). Eğitim programları hem toplumun bir kesidi olarak ailenin taşıdığı değerleri, hem de çocukların ailelerinden getirdikleri kişisel farklılıkları dikkate almak zorundadır.

Şeren (2006) insanlığın evrimleşen iktisadi faaliyetleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal yapıyı şu şekilde sıralar. Avcı toplayıcı göçebe topluluklar, tarım yapan yerleşik gruplar, şehre taşınan sanayi toplumu ve son olarak bilgi toplumu. Weber (Şeren, 2006) özellikle sanayi toplumu aşamasında, sanayileşmenin gerektirdiği yetişmiş insan gücünü sağlamak bakımından eğitimin aileden çıkıp kurumsallaştığına dikkat çeker. Bu süreçten önce babanın erkek çocuk, annenin kız çocuk eğitimi üzerinde etkisi fazla olmakla birlikte tüm aile büyükleri ve toplumun koyduğu kurallar ve görenekler çerçevesinde çocuğun davranışlarının düzenlendiği bilinmektedir. Erkek çocuklar babalarıyla ava giderek veya tarlada çalışarak, kız çocuklar ise ev içi işler ve kardeşlerinin bakımında annelerine yardım ederek küçük yaşlardan itibaren uygulamalı bir eğitim anlayışıyla üzerlerine düşen görevleri

yapmaya başlarlar. Bu tür toplumlarda bilgi ve teknolojik birikim sınırlı olduğu için çocuk sadece toplumsal ve ekonomik etkinliklere katılarak ve bu esnada yetişkinleri gözleyerek kültürel özellikleri kazanabilir. Eğitim kurumlarının yaygınlaşması ve çocuğun eğitilmesi işlevinin aileden eğitim kurumlarına geçmesi endüstrileşme ile birlikte olmuştur (Erden, 2005). Ancak aile eğitiminde kullanılan bazı geleneksel yöntemler okullara da yansır. Bu doğrultuda gerek Müslüman toplumlarda gerekse Hristiyan toplumlarda, eksik, kusurlu yetişkin olarak görülen çocuğun ara sıra köteklenmesinde bir sakınca görülmez; çocuğun doğru yola çekilmesi gereken, tamamlanmamış veya günahkar bir kimlikte olduğu anlayışı bunu destekler (Aykaç, 1998; Akyüz, 2005). Cizvit kolejlerinde ve sıbyan mekteplerinde sopa, kurumsal bir işleve sahiptir (Bumin, 1983; Akyüz, 2005). Bu doğrultuda bazı ebeveynlerin çocuğun eğitimi konusunda okul yönetimi ya da öğretmenlere "eti senin kemiği benim" anlayışıyla yaklaşması, şiddetin meşrulaşması anlamına gelebilir. Çağdaş hümanistik psikoloji ise çocuğa karşı uygulanan şiddetin toplumsal şiddetin başlangıcı olduğunu ortaya koyar (Kuzgun, 2002). Bu nedenle günümüzde ailede ve okulda çocuğa şiddet uygulanmaması gerektiği inancı eğitimin önemli bir parçasını oluşturur. Bu bağlamda ana baba eğitimi de yazılı ve görsel basın, halk eğitim merkezleri, yerel yönetimler yoluyla devletin üstlendiği bir konudur.

Günümüzde çocuğun eğitim işlevi büyük ölçüde eğitim kurumlarına devredilmiş de olsa aile bu konudaki rolünü tamamen bırakmış değildir. Buna göre suya atılan taşın etrafındaki halkalar gibi ailede başlayan olumlu tutum ve davranışlar tüm topluma yayılır. Çocuk insanlarla iletişim kurmayı ilk olarak ailesinde öğrenir. İnsanların birbirine karşı nazik, saygı ve sevgi dolu davrandığı, anlayışlı ve hoşgörülü sağlıklı bir ailede büyüyen çocuk diğer insanlarla kurduğu ilişkilerde de bu şablonu kullanacaktır. Aile içindeki baskı, şiddet, alkolizm, depresyon gibi olumsuzluklar çocuğu ya sinik ve korkak ya da acımasız ve saldırgan birey kılabilir. Bu sonuç bilimsel araştırmalarla da desteklenmiştir (Çelik, 2006; Avcı 2006; Balkaya ve Ceyhan, 2007; Ağlamaz 2007). Sözlü Türk edebiyatının bir parçası olarak atasözleri de binlerce yıllık yaşanmışlık ve gözlem sonucu ortaya çıkan değerlendirmelerdir. Bazıları günümüz koşullarını yansıtmayabilir ancak bazıları kuşaklar değişse de geçerliliğini koruyabilen unsurları içerebilmektedir.

Sen seversen oğlunu o da sever oğlunu.
Armut dalının dibine düşer.
Oğlan atadan öğrenir sofra açmayı kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.

Günümüzde biçki biçmek en yaygın kadın davranışı olmasa bile bu sözü aile içindeki davranışların ve tutumların örnek alınması ve öğrenilmesi şeklinde değerlendirmek mümkündür. Ayrıca bu söz tarihteki Türk topluluklarındaki aile içi eğitimin işlevini de özetler.

Aile eğitim ilişkisinin bir başka boyutu olarak eğitimde fırsat eşitliği konusuna değinen Şeren (2006) aile gelirinin belirleyici olduğu durumları şöyle özetler. Anne babanın geliri çocuğun göreceği eğitim düzeyini ve çeşidini belirleyen önemli bir unsurdur. Yoksul aileler çocuğun eğitim giderlerini karşılayamadıkları için onların çocukları iyi eğitim olanaklarından yoksun kalabilmektedir. Koşulları biraz daha iyi olan ailelerin çocukları ise entelektüel eğitim yerine kısa yoldan meslek sahibi olup ailelerine destek olabilmelerine olanak sağlayacak mesleki eğitim kurumlarını tercih edebilmektedir. Oysa yüksek gelirli ailelerin çocuklarının daha üst düzeyde ve statüsü daha yüksek meslekleri kazanmalarını sağlayacak eğitim almaları daha olanaklıdır. Zeka gelişiminde beslenmenin rolü de çeşitli araştırmaların konusu olmuştur (Ahioğlu, 2006). Yüksek gelirli ailelerin çocuklarına dengeli beslenme sağlama şansları daha yüksektir.

2.2.3. Aile ve Okul İlişkisi

Çocuğun eğitiminde eğitim kurumlarının yanı sıra aile de önemli rol oynadığı için, aile ve eğitim kurumlarının sürekli işbirliği halinde olması çok önemlidir (Erden, 2005). Okul için çocuğun velisi onun nihai sorumlusudur. Veli, örneğin gezi etkinliklerinde izin belgesi alınacak, öğrencinin devamsızlığı üç günden çok olursa bildirilecek (222 sayılı İlköğretim Kanunu) veli toplantılarında bilgilendirilecek kişi bağlamında bir son karar merci olarak görülür. Sonuç olarak okul çocuğu topluma hazırlamak için belli saatler bazında emanet alır, ancak çocuğun eğitim hedefleri ve

geleceği ile ilgili son kararları almak ailesinin işidir. Nitekim 2552 sayılı Eylül 2003 Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan ilköğretimde yöneltme yönergesi çocuğun zorunlu eğitim sonrası öğrenim hayatının sorumluluğunu kendisine ve velisine verir. Çocuğun ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesi amacıyla ilköğretim hayatı boyunca düzenlenen form ve ölçeklerden oluşan yöneltme, "zorlayıcı değil, kişinin kararının doğru ve gerçekçi olması yönünde yol göstericidir". Öğrenci, kendi geleceğini plânlama ve geleceğine yönelik karar verme hakkına sahiptir, aldığı kararın sorumluluğunu taşır". Ersoy (2007) ilköğretimde okul aile işbirliğinin okul açılış ve kapanış törenleri ve veli toplantılarından öte olması gerektiğini savunur ve eğitim araştırmalarının ailenin eğitim sürecine nasıl katıldığı üzerine odaklanması gerektiğini söyler.

2.2.3.1 Okul Aile Birliği

Okul aile birlikleri, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve okul arasında iletişimi ve işbirliğini sağlamak, eğitim-öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, maddi imkanlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak ve okula maddî katkı sağlamak üzere kurulur. Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı bir yönetmelik (31.05.2005 / 2573) çerçevesinde çalışmalarını sürdüren böyle bir komisyonun varlığı örgün eğitimde veli okul ilişkisinin zorunlu görüldüğünün kanıtıdır. Okul aile birlikleri okul yönetimi, öğretmenler ve velilerden oluşur. Okuldan mezun olan öğrencilerin velileri birlikte yer alamaz. Okulla ilgili eğitsel ve mali işlerin düzenlenmesiyle ilgili görev ve yetkileri bulunan birlikler eğitim konusunun devlet ve vatandaş işbirliğiyle yürütüldüğünü de göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti anayasasına göre ilköğretim parasız ve zorunludur (1982 / madde 42). Bu nedenle okul aile birliği yönetmeliğinde de belirtildiği gibi veliler okula bağış yapmaya zorlanamaz. Yetkili makamlar velilerden zorla katkı payı ya da kayıt parası alınamayacağını basın yoluyla kamuoyuna açıklamaktadır. Ancak ekonomik gücü yeterliyse velilerin okula para yardımda bulunması istenir; ve bu yardımlar okul aile birliği gözetiminde toplanır. Okulun eğitim öğretimle ilgili donanımlarının artırılması eğitim kalitesini yükselteceğinden vatandaşların bu tür bir desteğe genellikle gönüllü katılması okul yönetimince beklenmektedir. Korkmaz

(2004) "İlköğretim Okullarının Finansman Sorunları" konulu makalesinde tarım toplumu gelenek ve değerlerinin baskın olduğu Türk kültüründe devletin her şeyden sorumlu olduğu anlayışının yaygın olduğunu, okula katkı payı uygulamasının zaman zaman veli ile okul yönetimi arasında gerginliklere de yol açtığını belirtmektedir. Korkmaz, yetkililerin "katkı payı alınmamalı" açıklamasına rağmen, ilköğretim okullarının finansman güçlükleri gereği veli yardımının gerekli olduğunu ortaya koyar. Bu çelişkili durum okul veli ilişkisini zedeleyen bir boyuta sahiptir. Öyle ki veli toplantılarına duyarsız kalan velilerin kendilerinden para isteneceği endişesiyle okuldan uzak kalma eğiliminde oldukları da eğitim çevrelerince bilinen bir durumdur (13.03.2008, Sarıyer İlçe Milli Eğitim Komisyonu toplantı tutanağı).

2.2.3.2. Veli Toplantısı

"Resmî ve özel okullarda, okul-aile ve öğretmenler arasında işbirliğini gerçekleştirmek, velileri öğrencilerin gelişim dönemleri ve akademik durumları hakkında bilgilendirmek, okula sahip çıkmalarını sağlamak ve etkin bir şekilde eğitim hizmetlerine katmak üzere bir eğitim-öğretim yılında en az iki kez olmak üzere okul idaresinin ihtiyaç duyduğu zamanlarda 'veli toplantıları' yapılmaktadır". B.08.0.ÖRG.0.20.02.02-426.04/1333 sayı ile Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan okul veli işbirliği genelgesinde veli toplantısının gerekçesi ve tanımı yapılmıştır. Bu genelgede de belirtildiğine göre, velilere yönelik olarak düzenlenen veli toplantıları ve bireysel görüşmelerin amacı, hem çocuğun eğitimi konusunda aile ile işbirliği yapmak, hem de çocuğun eğitiminin bir parçası olarak ana baba eğitimini gerçekleştirmektir. Dolayısıyla velilere yönelik olarak düzenlenen bilgilendirme toplantıları ve seminerler de bu kapsamda ele alınır. Söz konusu genelgede de okul veli işbirliğini engelleyen tutum ve önyargılar söz konusu edilmektedir.

> "Ailelerde geleneksel hale gelmiş 'okulla iletişim' konusu ele alındığında; aileler okula çoğunlukla; çocuklarıyla ilgili şikayet, parasal yardım istenmesi, öğrencinin notunun bildirilmesi, uyarı vb. nedenlerle çağrıldıklarını düşünmektedirler. Bunların sonucunda ailelerde beliren duygular, genellikle çekinme, korku, boş vermişlik ve öfke olmaktadır. Bu olumsuzlukları gidermek, anne ve babaların çocuklarının eğitiminde

> etkin rol almalarını sağlamak amacıyla belli aralıklarla toplantılar düzenlemek, toplantılara birlikte katılmalarını sağlamak en yararlı yöntemdir."

Veli toplantılarının okul, öğrenci ve aile ilişkisi için önemine değinilen bu belgeler de göstermektedir ki, veli, okulla birlikte çocuğunun eğitiminden sorumludur. Velilerin geliştirilen programlar hakkındaki düşüncelerinin de bu toplantılarda dile getirilmesi söz konusu olabilir. Programın geri dönütleri toplanırken bu toplantı tutanaklarından da faydalanılabilir.

2.2.3.3. Öğrenci – Okul - Veli Sözleşmesi

Yeni programın gündeme gelmesinden sonra velilerle ilgili olarak bakanlığın giriştiği bir uygulama öğrenci-okul–veli sözleşmesidir. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Dairesi Başkanlığı'nın 10 Ekim 2005 tarihli ve B.08.0.EGD.0.33.07.00-112 sayılı resmi yazısında sözleşmenin her okul tarafından çevre şartları dikkate alınarak hazırlanacağını ve tarafların karşılıklı hak ve sorumluluklarını içereceği belirtilmektedir. Böyle bir sözleşme hazırlanmasının gerekçesi olarak "öğrenci ve velinin okulun işleyişine etkin katılımlarını sağlamak, velileri, öğrencilerin neyi nasıl öğrenecekleri konusunda bilgilendirerek çocuklarının okul dışındaki zamanlarını en etkili şekilde değerlendirmelerine yardımcı olmalarını sağlamak, öğrencileri ve velileri okul kuralları ve genel eğitim politikaları konusunda bilgilendirmek, okulun hizmet ve imkânları konusunda tarafları bilgilendirerek faydalanma imkanlarını artırmak, okul içinde ve dışında fiziksel ve psikolojik şiddete karşı iş birliği yapmak, taraflar arasındaki iletişim kanallarını açık tutmak, tarafların birbirlerinden beklentilerini sağlam bir zemine oturtmak, tarafların bireysel potansiyellerini üst düzeye çıkarabilecekleri şartları oluşturmak, öğrencilerin ve velilerin okulun performans değerlendirilmesi sürecine etkin katılımını sağlamak konularında taraflar için bir yol haritası niteliği taşıyacaktır" açıklaması yapılmıştır.

2.2.4. Yeni İlköğretim Programında Veli

Yapılandırmacı program veliyi çocuğun eğitiminde Davranışçı programa göre daha etkili bir konuma mı taşıyor? Süreçte başvurulacak bir kaynak kişi olması

bağlamında 2004 Programı'nda veli kavramı kullanılmıştır. Bireyden hareket etme iddiası çocuğun en yakınındaki kişilerle etkileşimine içerikte yer verilmesine neden olmuştur. Ayrıca bilgiyi yapılandırma anlayışına temel oluşturan farklı öğrenme stilleri ve zeka türlerinin gelişme ya da ketlenme ortamlarını oluşturacak kişiler olarak veliler öne çıkmaktadır. Öğrenciler eskisi gibi sadece ders kitabını okuyarak belli dönemlerde gerçekleşen sınava hazırlanmamakta, neredeyse sürekli bir araştırma faaliyeti içinde bulunmaktadır. Odasına kapanıp ders çalışan öğrenci görünümünün yerini alan öğrenmek için hareket eden öğrenci çoğu kez ailesinden de konuyla ilgili yardım almaktadır. Ailelerin ders kitabı dışında ağırlığı artan yazılı, görsel ve bilgisayar ortamındaki bilgilere ulaşması konusunda çocuğuna öğrenme ortamı sağlayıcısı hatta bazen bu öğrenme ortamının bir parçası olmak gibi bir rolü yeni programla birlikte kendini göstermiştir. Bu bölümde yapılandırmacı 2004 İlköğretim Programı'nda ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı resmi yazı ve bildirilerde velinin rolüyle ilgili bilgiler ortaya konacaktır. Araştırmanın bulgular kısmı ise katılımcı velilerin bu konudaki görüşlerini de içermektedir.

2.2.4.1. Program Geliştirme Çalışmalarında Veli

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından 2001'de toplanmaya başlanan program geliştirme komisyonlarınca hazırlanan ilköğretim programı 2004 yılında tamamlanmış ve pilot okullarda denenmiş, 2005 – 2006 eğitim öğretim yılında ise tüm yurtta ilköğretim okullarının ilk 5 sınıfında uygulamaya konmuştur. Talim Terbiye Kurulu'nun internet sayfasında (ttkb.meb.gov.tr) program geliştirme çalışmalarının gerekçesi, konuyla ilgili yapılan toplantıların tutanakları ve geliştirilen programın ayrıntılı tanıtımı mevcuttur. Program geliştirmenin gerekliliği ile ilgili açıklamada ülkemizde demografik yapıda, ailenin niteliğinde, toplumsal dokuda, tüketim anlayışında, insan haklarında, siyasal alanda, bilim ve teknolojide önemli hareketlilikler gözlenmekte olduğundan, doğal olarak, bu hareketliliklerin eğitim sistemine yansıtılması gerektiğinden söz edilmektedir. Veli grubunun içinde yer aldığı toplumsal grupların demografisindeki değişim, program geliştirmenin hareket noktası olarak gösterilmektedir. Ayrıca program hazırlandıktan sonra aralarında veli gruplarının da bulunduğu toplumun çeşitli kesimleriyle yapılan toplantılarda yeni

program tanıtılmış, alınan görüşler çerçevesinde gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır.

2004 İlköğretim Programı'nda aile kavramı programın toplumsal temelleri içinde gösterilmiştir: "Anne babaların okul yöneticileri ve öğretmenlerle etkileşim içinde olmaları programların öğretimsel tasarımının ana öğelerinden biridir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Çocuk, ailesinden, çevresinden etkilenen toplumsal bir varlık olarak ele alınmış, bu çevreye uyum sağlayabilecek bir birey olarak yetişmesinin önemine değinilmiştir. Ayrıca programların etkili bir şekilde işleyebilmesi açısından ailelerin okulla işbirliği içinde olmalarının son derece önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.

2.2.4.2. Yapılandırmacı İlköğretim Programının İçerik ve Süreç Boyutunda Veli

Talim Terbiye Kurulu komisyon tutanaklarında yeni programın geliştirilmesinde tek kaynak olarak ders kitabının görüldüğü geleneksel anlayışın terk edildiği, eğitimin ders dışı kaynaklara yönlendirme anlamına geldiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda "kitapların öğrenci merkezli etkinliklerini gerçekleştirirken araç olarak kullanılması gerekir. Gazete, dergi, ders dışı kitaplar, öğrenci velileri ve diğer, alanında uzman kişiler öğrenme işlevine katılmalıdır. Öğrenci merkezli etkinlikler sırasında ulaşılabilecek tüm kaynaklar kullanılmalıdır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bu doğrultuda velinin kaynak kişi olarak yapılandırmacı programın içeriğinde yer bulduğu görülmektedir.

2004 İlköğretim Programı'nın verimli hale getirilmesinde öğrenciyi kuşatan diğer kişilerin görevleri yine Talim Terbiye Kurulu'nca tanımlanmıştır. Buna göre programın uygulanmasında aile ve velilerden beklenenler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

- "Program hakkında yeterli bilgi sahibi olmak,
- Öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesinde öğretmene yardımcı olmak,
- Öğrencilerin gözlem formlarının doldurmak ve öğrencinin gelişimini takip etmek,

- Öğrencinin okulda öğrendiklerini hayata geçirmesi konusunda yardımcı olmak,
- Velisi olduğu öğrenci ile okuma saatleri düzenlemek,
- Öğrencilere verimli çalışabilecekleri bir ortam hazırlamak,
- Öğrencilerin öğrendiği bilgileri ve okuduklarını kendilerine anlatmaları konusunda cesaretlendirici olmak,
- Etkinliklerin hazırlanması sürecinde öğretmene yardımcı olmak, (Fotokopi çekilmesi, kesme, boyama faaliyetlerinin yapılması...)
- Öğretmenle ve okulla tam bir iş birliği yapmak,
- Okulda düzenlenen veli eğitim seminerlerine katılmak,
- Önerilen kitapları okuyarak etrafındakilerle paylaşmak,
- Süreli yayınları temin etmek ve öğrencinin dikkatini bunlardaki bazı noktalara çekmek,
- Okulda ve okul dışında yapılan etkinliklere katılmak" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Görüldüğü gibi etkinliklerin hazırlanması, araştırma ve ölçme değerlendirmede, özetle süreçte, program ailelere bir takım yeni sorumluluklar vermektedir. Kesme boyama faaliyetlerine yardım etmek, öğrenci gözlem formlarını doldurmak, süreli yayınları takip ederek kaynaklara ulaşması konusunda çocuğa yardımcı olmak programın tanımlanmış veli görevlerinden bazılarıdır. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı 15 Şubat 2008 tarihinde velilere programın uygulanması ile ilgili olarak bir veli kılavuzu hazırlamayı gerekli görmüştür. Talim Terbiye Kurulu'nun söz konusu tarihte aldığı B.08.TTK.0.01.01.01 15.02.2008 0011404 sayılı kararda bir veli kılavuzuna duyulan ihtiyaçla ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir:

> "2005 yılında yenilenen öğretim programlarımızın çok önemli bir ayağı ve destekleyici unsuru velilerimizdir. Çocuğun okul başarısı üzerinde okulun fizikî, sosyal ve psikolojik ortamı kadar, ailenin evde sağladığı ortam ve koşulların da önemli etkisi vardır. Ailenin çocuğunu okulda öğrendiklerini tekrar etmeye yönlendirerek pekiştirmesi için yol göstermesi onun başarılı olmasına yardımcı olacaktır. Ailenin okulla işbirliğine girerek çocuğun okulda hangi derste hangi konulan öğrendiği; bu amaçla ne tür etkinlikler gerçekleştirdiği, bunları evde nasıl tamamlaması gerektiği vb. konularda yardımcı olması mümkündür. Bu noktadan bakıldığında velilerimiz eğitimin olmazsa olmaz paydaşıdır.
>
> Modern sosyolojiye göre anne babalık da bir tür sosyal roldür. Bütün rollerde olduğu gibi anne babanın da tüm çabası kendi rolünü imkânları ölçüsünde en iyi şekilde yerine getirmektir. Özellikle geleceğimiz olan çocuklarımızın okul başarılarının sağlanması ve giderek artması yönünde okul dışı ortamda anne baba olarak neler yapabilecekleri, onları akademik olarak nasıl destekleyebilecekleri konusunda arayış içinde olan

velilerimizin de olduğu bilinen bir gerçektir. Yukarıda sıralanan temel gerekçelerden hareketle Bakanlığımızca 'Öğrenciyi ve Programı Anlamaya Yardımcı İlköğretim Veli Kılavuzu' hazırlanmıştır".

Yukarıda sözü geçen kılavuzun hazırlık aşamasında olduğu, yeni eğitim öğretim döneminde tüm velilere ulaştırılacağı duyurulduğundan içeriğiyle ilgili ayrıntılı bilgi mevcut değildir.

Ölçme değerlendirme etkinlikleri kapsamında da yeni program veli kavramını gündeme getirmektedir. Öğrenci başarısı ve mutluluğunun onu etkileyen pek çok faktörün bir fonksiyonu olduğu düşüncesinden hareketle, sadece onun değil çevresinin de gözlenmesi, sorunlarının izlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gündeme getirilmiştir.

2007 – 2008 eğitim öğretim yılının ilk dönemi sonunda, karneler, yeni programın süreç değerlendirme özelliğine uyumlu olması amacıyla şekil değiştirmiş olarak öğrenci ve velilere ulaşmıştır. Karneler veliler için hazırlanmış bir yönerge içermektedir. Velileri yeni program hakkında bilgilendiren ve velinin rolünü tanımlayan bu açıklama şu şekildedir:

"Eğitim sistemimiz son yıllarda büyük bir yenilenme sürecinin içerisindedir. Siz ilgili anne-babalar eğitim alanında yaşanan değişimin farkındasınız. Değişimin ilk adımı olarak **ilköğretim ders programları** yenilenmiş , ardından programlara uygun kitap setleri (ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı) hazırlanmıştır. Yenilenen ilköğretim programları ile bazı derslerin içerikleri, bazı derslerin adları, bazı derslerin ise saatleri değiştirilmiştir. **Çağın ihtiyaçlarına uygun olarak, teknoloji ve tasarım, satranç, düşünme eğitimi, halk kültürü, medya okur yazarlığı, spor etkinlikleri, sanat etkinlikleri** gibi yeni dersler programa dahil edilmiştir. Değişimin amacı dünyada ve Türkiye'de eğitim-öğretim alanında yaşanan gelişmeleri ve yenilikleri eğitim sistemine yansıtmaktır. Hedefimiz **öğrenmeyi öğrenen, bilgiye erişim yol ve yöntemlerini bilen, yeni bilgi üretebilen**, bilgi ve becerilerini karşılaştıran ve **problemlerin çözümünde kullanabilen** bireyler yetiştirmektir. **Okuldaki eğitimi hayata hazırlık değil hayatın kendisi** olarak görüyoruz. Bu nedenle çocuklarımızın sınıf ortamında düzenlenen etkinliklere aktif olarak katılmalarını, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini istiyoruz. Böylelikle çocuklarımız **merak eden, araştıran, sorgulayan, tartışan ve karar veren, olaylara eleştirel yaklaşan,**

neden-sonuç ilişkisi kuran, yaratıcı fikirler geliştiren bireyler hâline geleceklerdir.

Yeni uygulamada öğrenciler, her ders için her dönem en az bir **performans** ödevi, bir yıl içerisinde de istediği ders ya da derslerden en az bir **proje** ödevi hazırlamaktadırlar. Bunun yanında öğrencilerin dönem boyunca ders içerisindeki çalışmaları ders içi performans puanı olarak değerlendirilmektedir. Öğrencinin severek aldığı, ilgi ve yeteneğine dayalı seçmeli derslerde ise notla değerlendirme yapılmamaktadır. Çocuğunuzun karnesinde gördüğünüz notlar, onun dönem boyunca yaptığı bu çalışmaların tamamını yansıtmaktadır. **Sizden, çocuklarımıza güvenmenizi, gelişimlerini takip etmenizi, verimli çalışabilecekleri ortamlar hazırlamanızı, öğretmenleri ile sürekli iletişim kurmanızı ve onları öğrenme konusunda teşvik etmenizi beklemekteyiz.** Eğitimde yapılan yeniliklerin meyvelerinin sizin katkılarınızla toplanabileceğine inanıyoruz.**Geleceğimize daha güvenli bakabilmemiz çocuklarımızın aldığı eğitimin kalitesine bağlıdır.** Eğitimde kalite siz değerli velilerin katkılarıyla artacaktır. Velinin süreç içinde olmadığı bir eğitim sistemi düşünülemez. Katkılarınızla yanımızda olduğunuzu bilmek bu değişimin başarıya ulaşacağına olan inancımızı pekiştirmektedir…"

Görüldüğü gibi 2004 İlköğretim Programı doğrultusunda, velinin sadece eğitim değil öğretim sürecinde de yer alması gerektiği vurgulanmaktadır. Öğretmenin değişen rolüne benzer biçimde velinin de öğrenmeye teşvik edici rolünden söz edilmektedir. Lerman, Kilpatrick ve Matthews (Yurdakul (2007)'in belirttikleri gibi yapılandırmacı anlayışta bilgi bireysel ve toplumsal olarak oluşturulur; sosyal etkileşimin ve çevreyle temasın öğrenmede rolü büyüktür. Çocuğun en yakın çevresini oluşturan ailesinin yapılandırmacı bir program geliştirmede Davranışçı öğrenme anlayışına göre daha fazla önem kazanması beklenen bir gelişmedir. Ayrıca velinin öğretim ortamı hazırlayıcısı olarak konumu da söz konusu edilmiştir.

Karnelerdeki değişimin yanı sıra teknolojik gelişmelere bağlı olarak sürecin izlenmesine olanak sağlayan imkanlar velilerin hizmetine sunulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından e-okul sisteminin bir parçası olarak 25 Ocak 2008 tarihinde saat 11:30 da velilerin kullanımına açılan Veli Bilgilendirme Sistemi ile veliler okul müdürlükleri tarafından yapılan duyuruları, öğrencinin ders programını, devamsızlıklarını, derslerden aldıkları tüm notları, aldığı belgeleri (takdirname, teşekkür vb), okuduğu kitapları ve davranış notlarını elektronik ortamdan takip

edebilmektedirler. Bundan başka İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasında velilere özel bir alan oluşturulmuştur. Burada anne babaların çocuklarını internet ortamının zararlı etkilerinden nasıl koruyabileceklerine dair bilgiler, çocukların ev ödevlerine yardımcı olmak ve verimli çalışma ortamı hazırlamak konusunda tavsiyeler bulunmaktadır. Bundan başka ev ödevlerinin, anne babalara çocuklarının okul hayatıyla ilgilenmeleri için bir fırsat vermekte olduğu, ailelerin, çocuklarına uygun çalışma ortamı hazırlama, gerekli malzemeleri sağlama, istendiğinde yardımcı olma vb. gibi yollarla çocuklarının ev ödevlerinde, dolayısıyla eğitim ve öğretimlerinde önemli bir role sahip oldukları anlatılmaktadır. Burada verilen bilgilerde de anne babaların başvuru kaynaklarına yönlendirme ve rehberlik rolüne değinilerek öğretimin bir parçası olarak velinin öneminden söz edilmiştir. Yeni programda veliye yüklenen sorumluluklar ile Davranışçı program gündemde iken hazırlanan bir veli ölçeği (ek-4) karşılaştırıldığında en önemli farklılık velinin öğrencinin sadece eğitiminin değil öğretiminin de bir parçası haline getiren yeni rolleridir. Öğrenci için uygun çalışma ortamı hazırlamak ve veli toplantılarına katılmak Davranışçı program geliştirme içinde de veliden beklenen bir sorumluluk olmakla birlikte, süreli yayınları takip etmeyi de içeren, kaynaklara yönlendiren rehber veli rolü tamamen yenidir. Öğrencinin ev ödevlerine yapılacak yardımın detaylandırılması (kesme, boyama işlerine yardım etmek vb.) da velinin de bazen tıpkı öğrenci gibi yaparak yaşayarak öğrenme etkinliğine katılmasını gerektiren durumları örneklemektedir. Araştırmanın bulgular kısmı velilerin paylaştığı bu konudaki deneyimlerini de içermektedir.

2.2.4.3. Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Dersinde Velinin Rolü

Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda "Kültür ve Miras" öğrenme alanı kapsamındaki "Geçmişimi Öğreniyorum" ünitesinde tarih bilimine yaklaşımın öncelikle çocuğun yakın çevresinden hareketle yapılandırıldığı görülür. Bu ünitedeki kazanımlar ve programda önerilen etkinlik örnekleri sözel tarih ve aile tarihine dayalı çalışmalar yaparak öğrencide geçmiş bilincinin oluşmasına yöneliktir. Ünitenin doğrudan verilecek değeri de Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve

vatanseverlik olarak belirlenmiştir. Ünitenin çocuğun ailesini gözlemlemesini ve onlarla konuşarak bilgi almasını gerektiren ilgili kazanımları şöyledir.

1. Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.
2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.
3. Tarihte Türkler'in yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.
4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.
5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler.
6. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder.

Bu kazanımları tamamlayacak etkinlik örnekleri de programda şu şekilde yer almıştır: Aile Tarihi Çalışması: Aileye ait nesneler ile değişik yollardan edinilen bilgiler kullanılarak aile tarihine ait metin yazılır. (1 ve 2. kazanım) (Ek-5)

Onlar da Çocuktu: Büyüklerinin, çocukluk dönemine ait oyunları ve oyuncakları ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır. (1, 3 ve 4. kazanım) (Ek-6)

Geçmişin İpuçları: Gelenekler konulu yaratıcı drama çalışması yapılır. (2 ve 4. kazanım)

Bir Zamanlar: Büyüklerinin, çocukluk dönemlerinde Cumhuriyet Bayramı konulu sözlü tarih çalışması yapılır.(4 ve 6. kazanım) (Ek-7)

Yapılandırmacı programda tarih bilimi tanımının ve konu kapsamının büyük ölçüde değiştiği görülmektedir. Davranışçı programdaki çocuğun yakın çevresini, kişisel ve aile geçmişini hesaba katmayan ve ülke tarihine yönelik olgusal bilgileri ezberlemek doğrultusundaki tarih anlayışı yerine konan şudur: Çocuğun kendisini de içine alan ailesinin ve eşyaların da bir geçmişi vardır; yerel ve sözlü tarih uygulamaları ile

öğrenci bunlar üzerinde düşünerek tarih kavramını oluşturur. Yukarıdaki etkinlikleri yapması için öğrencinin aile ve diğer yakın çevresini gözlemlemiş olması gerekir. Çocuk zaten örneğin bayram kutlamaları gibi milli kültür öğelerinin içine doğup büyür; ve farkında olmasa da bunları gözlemlemiş ve biriktirmiştir. Yapması gereken bu biriktirdiklerini ortaya çıkarmak ve bunların tarih olduğunu fark etmektir. Gözlem ve konuşmalarını yazıya dökerken de bilimsel yöntemleri kullanma becerisi gelişecektir. Zira bu ünitede söz konusu olan "bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma" becerisi "araştırma" becerisi kapsamındadır.

Sosyal Bilgiler programının vizyonunda öğrenci ve etkinlik merkezli bir anlayışın temel olduğu açıklanmıştır. Ayrıca "sosyal bilimcilerin bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) birey yetiştirme hedefinden söz edilmektedir. Bu durumda konu merkezli geleneksel tarih öğretiminin terk edilip çocuğun tarihsel konularda da etkinlik yapacağı ve amatör bir tarihçi gibi sosyal bilimlerin bir dalı olarak tarih biliminin gerektirdiği becerileri kullanabileceği öngörülmüştür. Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nın yaklaşımında "öğrencinin önceden belirlenmiş bir takım doğruları içselleştirmesini beklemek değil; kanıt ve kaynakları kullanması ön plana çıkmaktadır" (Kabapınar, 2007). Bu durumda yukarıda geçen etkinlikleri yaparken öğrenci geçmişte kullanılan ve bugün evde bulunan eşyaları kanıt olarak kullanarak, ailesindeki kişilerle geçmiş hakkında konuşarak araştırmacı bir kimlikle, kendisinin merkezde olduğu bir tarih öğretimi içinde yer almış olabilecektir. Bilimsel yöntemleri kullanarak yapacağı sözlü tarih çalışmasında çocuğun araştırma evreni en yakın çevresindeki kişilerdir.

Sözlü tarih çalışmasında, Ritchie ve Smith (Kabapınar, 2007)'in belirttiği gibi geçmişteki gündelik yaşam, yaşayan kişilerin ağzından kaydedilir, toplanan bu verilerin analizi yapılır ve bir rapor hazırlanır. Öğrenci, bir tarihçinin araştırma sürecinde kullandığı yöntemleri, aile bireylerine kaynak kişi olarak başvurarak ve aileye ait eşyaları kanıt olarak değerlendirerek bir sosyal bilimci gibi çalışacaktır. Bu durumda velisi ve diğer akrabaları, öğrencinin araştırma evreninin bir parçası olarak Sosyal Bilgiler öğretim programına dahil edilmişlerdir.

Temelde Sosyal Bilgiler dersi sosyal bilimlerin ortaya koyduğu bilimsel bilgilerden oluşan bir öğretim alanıdır. Tarih bilimiyle ilgili olarak da öğrenilmesi gereken kavramların başında zaman, kronoloji, değişim ve süreklilik gelmektedir (Demircioğlu, 2006). Ancak Dilek (2002)'in de belirttiği gibi eğitim politikalarını belirleyen kişilerin, tarih öğretiminin en önemli amacı olarak vatandaşlık eğitimini desteklemeyi görmesi, tarih derslerinin çoğu zaman sıkıcı olarak nitelendirilen bir olgusal bilgiler yumağı halinde öğrenciye sunulmasını da beraberinde getirmiştir. 2004 Sosyal Bilgiler programı ise Kabapınar (2007)'ın da belirttiği gibi vatandaşlık aktarımı yaklaşımından çok, Sosyal Bilgiler dersini yansıtıcı düşünme ve sosyal bilimler olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda akıl yürütme, kaynak kullanımı, kaynakların olası sınırlılığı ve farklı yorumlanabileceği gibi ifadeler Sosyal Bilgiler programında yer almaktadır.

Geçmişin, kaynakların farklı bakış açılarıyla ele alınabilecek olmasının resmi bir öğretim programında yer alması cesur bir girişim olarak değerlendirilebilir. Öğrencinin tarih disiplininin yöntemlerine dair edineceği becerilerle oluşabilecek olan tarihe yorumlamacı bir tavırla yaklaşım, geçmişin de yeniden yapılandırılabilecek olması düşüncesi, ulusların geçmişlerine ait tartışılmaz olarak gördükleri bazı tabu konulara daha uzlaşmacı ve geniş bakış açısıyla yaklaşılabileceğinin de bir işareti olabilir. İşte bu noktada da toplumun çeşitli kesimlerinden oluşan veli grubunun görüşleri dikkate değerdir. Veliler geçmişin, tarihin, tartışılabilirliğini bir zaaf olarak nitelendirmekte midirler? Araştırma grubunu oluşturan veli grubunun öğrencileri 4. sınıfta yeni programla tanışmışlardır. Dolayısıyla yukarıda geçen öğretim etkinliklerinde kendilerinin ve ailelerinin deneyim kazanmış olabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Bu konudaki veli görüşlerine araştırmanın bulgular kısmında yer verilmiştir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda "Birey ve Toplum" öğrenme alanı çerçevesindeki "Birey ve Toplum" ünitesi çocuğun kendisini ve ailesindeki yaşantısını çıkış noktası alarak haklarını öğrenmesini sağlamaya yöneliktir. Bu ünitenin kazanımları şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.
2. İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.
3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.
4. Çocuk olarak haklarını fark eder.

Programda önerilen sorumluluk adlı etkinlik örneğinde çocuğun evde, okulda ve sokaktaki sorumluluklara örnekler vermesi istenmektedir. "Benim Haklarım" adlı etkinlikte ise Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni inceleyecek ve gerekli durumlarla ilişkilendirecektir. Bu etkinlikler çerçevesinde çocuk, evdeki aile fertlerinin ve kendisinin sorumlulukları üzerinde düşünecek ve o güne dek gözlemlediği aile bireyi davranışlarıyla ilgili bilgilerini yazıya dökecektir. Bandura (Senemoğlu, 2003; Erden, 2004)'nın gözlem yoluyla öğrenme teorisi çerçevesinde çocuk bazı davranışları yakın çevresini gözlemleyerek öğrenir. Çocuğun velisi ve diğer aile bireyleri birer gözlem konusu olarak Sosyal Bilgiler öğretim programına dahil edilmiştir. Ayrıca çocuk haklarını öğrenen ve aile içinde bu haklarını talep etmesi olası bir çocuğun veliyle etkileşimi de öğretim programından etkilenmiş olacaktır. Bu konudaki veli görüşlerine araştırmanın bulgular kısmında yer verilmiştir.

"Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki "Gerçekleşen Düşler" ünitesindeki "Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir" ve "Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır" kazanımları için önerilen etkinlik ise yine aile büyükleri ile günümüzdeki teknolojik gelişmelerin olmadığı zamanlarda hayatın nasıl olduğuyla ilgili bir röportaj yapılmasıdır. Doğrudan aileyi ilgilendirmeyen konularda da öğrencinin ailesine başvurması, aile bireylerinin geçmişe ait gözlem ve anılarının paylaşılması, veli ve diğer aile bireylerinin verdikleri bilgilerle Sosyal Bilgiler öğretiminin bir parçası olduklarını gösterir. Davranışçı öğrenmede mutlaklıkla nitelenen bilginin, yapılandırmacı anlayışta çocuk tarafından üretilebilen bir özellik taşıması öğretim programında, onu çevreleyen kişilerin görüş ve ifadelerini de önemli hale getirmiştir. Tüm velilerin eğitim düzeyinin aynı olmadığı düşünüldüğünde ise şöyle bir sonuca ulaşılabilir. Geleneksel anlayışta eğer veli kitaptaki bilgiye hakim değilse çocuğuna yardımcı olamayacaktır;

örneğin "bilmiyorum, keşke yardımcı olabilseydim" gibi bir yanıt üretmesi mümkündür. Ancak yapılandırmacı öğrenmede çocuğun ailesine Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili sorduğu sorular kişiseldir; velinin eğitim düzeyi ne olursa olsun sorduğu sorulara kendince bir yanıt verebilecek, onun öğrenmesine katkıda bulunan sosyal çevresinin bir parçası olabilecektir.

Yapılandırmacı programın öğrenci merkezli yapısı ve Çoklu Zeka kuramını dikkate alarak etkinliklerin farklı sembol sistemlerinde kendini ifade etmede yetenekli olan çocuklar için çeşitlendirilmesi sonucu, çocuğa, el becerisi gerektiren örneğin maket yapımı gibi görevler verilebilmektedir. "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında, "Hepimizin Dünyası" ünitesinin ortak miras kavramının kazandırılmasına dönük olarak program tarafından tavsiye edilen bir etkinlik örneği, ortak mirasa ait bir eserin maketinin yapılması şeklindedir. Bu gibi etkinliklerde öğrenci velisinden destek almaktadır; bu araştırmanın bulgular kısmında velilerin bu yöndeki ifadeleri mevcuttur.

Öğrenciyi öğrenme sürecinde veli ile işbirliğine yönlendiren etkinlikler dördüncü ve beşinci sınıflarla sınırlı değildir. Nitekim, ilköğretim ikinci kademesini oluşturan altı ve yedinci sınıflardaki Sosyal Bilgiler dersinde de bu bağlamdaki etkinlikler devam etmektedir. Örneğin, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler programında "Kültür ve Miras" öğrenme alanındaki "İpek Yolunda Türkler" ünitesinde "örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir" kazanımını edinirken, çocuğun aile büyükleriyle temasa geçmesi etkinlik örneklerinde önerilmiştir. Bu ünitenin doğrudan verilecek değeri kültürel mirasa duyarlılıktır. Kültür nesilden nesile aktarılan bir unsurdur; çocuk geleneksel değerleri öncelikle aile içinde görür ve öğrenir. Dolayısıyla genel olarak kültür ve miras öğrenme alanında çocuğun, anne babası ve diğer aile büyükleriyle sözlü tarih çalışması ya da röportaj yapması programda sıkça yer bulan bir etkinliktir. Toplumun ve dolayısıyla onun bir kesidi olarak ailenin biriktirdikleri, yapılandırmacı öğrenme anlayışında bilgi değeri taşımaktadır; çünkü çocuk bilgiyi algısal kurulumu ve sosyal çevresiyle etkileşimi sonucu yapılandırır (Senemoğlu, 2003; Şahin, 2004; Fosnot ve Perry, 2006).

Böylelikle "kültür ve miras öğrenme alanında öğrenciler; ailesinden, okulundan, yaşadığı çevredeki insanlardan etkilendiğini fark eder. Öğrenciler kendisini ve ailesini oluşturan kültürel ögeleri keşfeder" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). A yayınlarından çıkan Sosyal Bilgiler ders kitabı (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2006) içerisinde de yukarıda sözü edilen kazanımla ilgili olarak, çocuğun evli bir aile büyüğüyle sözlü tarih çalışması yapmasını gerektiren, kısaca bilgi için aileyi referans gösteren bir etkinlik söz konusudur. Sorulan sorular muhatabını zorlayacak tek cevap gerektirecek mutlak bilgiye ulaşma amaçlı değildir; tamamen o kişinin örneğin nişan ve düğününde neler yaşadığı, çeyizinde ne gibi eşyalar bulunduğuyla ilgili kişisel sorulardır. Dolayısıyla veli ve diğer aile bireyleri kendi geçmişine ait bilgiler bağlamında Sosyal Bilgiler programına dahil edilmiştir.

"Üretim, Tüketim ve Dağıtım" öğrenme alanının "Ülkemizin Kaynakları" adlı ünitesi kapsamında çocuğun bilgiye ulaşmak ve onu üretmek için kullandığı kaynaklardan biri yine ailesidir. "Üretim, Dağıtım ve Tüketim, ekonomiyle ilgili ünite ve konuların tipik temasıdır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Çocuğun yakın çevresinden hareketle bu kavramı örnekleyeceği ve değerlendireceği en küçük ekonomik birim ailesidir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ilgili kazanımlar dahilinde ailede kimlerin hangi tür vergiler ödediğiyle ilgili bilgiler almaya dönük röportaj ve meslekler konusunda anne ve babanın mesleğinin tanımlandığı etkinlikler mevcuttur. Çocuğun yine okuldan eve geldiğinde bu etkinlikleri yapmak için anne ve babasına sorular sorması gerekecektir. Geleneksel öğretim programında içerikle ilgili sorumluluğu bulunmayan velinin yeni programda bilgi kaynaklarından biri olarak vereceği bilgilerle bizzat içeriğe dahil olduğu bir kez daha görülmektedir.

Yeni ilköğretim programında belirlenen ünite ve kazanımları tamamlayacak etkinlikler farklı yayınevlerinden çıkan ders kitaplarında farklı yöntemler kullanarak oluşturulmuştur. Çeşitli yayınevlerinden çıkan öğrenci çalışma kitapları ve Sosyal Bilgiler programı dahilinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen etkinlik örnekleri incelendiğinde veli ve diğer aile büyüklerinin öğretim programına en çok dahil edildiği sınıf 4. sınıftır sonucuna ulaşmak mümkündür. Aile ile etkileşime

geçmeyi gerektiren etkinliklerin sayısı üst sınıflara çıkıldıkça azalmaktadır. Bunu, öğretim programında, çocuğun yaşı büyüdükçe aileden başlayan yakın çevre çemberinin genişlemesi olarak yorumlamak olasıdır. Özellikle 4. sınıfta, öğrencinin tarih disiplinini ve tarihsel kavramları oluşturabilmesi bağlamında daha çok sözel tarih/aile tarihi çalışmasına yer verilmiştir. "Sözlü tarih çalışmaları belli bir olay ve döneme dair kişisel tanıklık ve yaşantıların belleğin derinliklerinden çıkarıp değerlendirilmesi yoluyla toplumların tarihlerinin inşasına katkıda bulunur. Her türden insani ilişkilerin, ev içi hayatların, mesleki pratikle üretim tekniklerinin, değerlerin, küçük yerleşim yerlerindeki değişimlerin, gündelik yaşamın tarihi gibi tarih kitaplarında yer almayan konuların açığa çıkmasını sağlar. Bu anlamıyla sözlü tarih mevcut bilgi birikimini zenginleştirici bir işlev yüklenir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Sözlü tarih hem öğrencinin tarih biliminin disiplinine özgü becerileri kazanmasını hem de yakın çevresiyle etkileşime geçmesini gerektiren bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemin faydaları şöyle özetlenebilir.

> "Öğrenciler sözlü tarih projesi yapmaya başladıklarında sonuç olarak birer tarihçi olurlar ve eleştirel düşünce kapasitelerini geliştirirler. Onların oluşturduğu birincil kaynaklı dokümanlar ders kitaplarındaki panoramik yorumlu tarihin dengelenmesini sağlamak için kişisel metinler sunar. Sözlü tarih projeleri aynı zamanda, aileleri ve öğrenci gruplarını sınıfta bir araya getirme potansiyeline sahiptir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Öğretim programının bir başka ayağı olarak değerler eğitimi de veli boyutu barındıran bir süreçtir. Doğanay (2007) okulda değer eğitiminin ihmal edilmiş bir alan olduğunu öne sürer; çünkü bu sorumluluk büyük ölçüde aileye verilmiştir. Oysa pek çok velinin okuldan en büyük beklentisi çocuğun bilgi sahibi olmasından ziyade erdemli davranışları öğrenmesinin sağlanmasıdır (Doğanay, 2007). Kazanım, beceri ve kavramlarla birlikte değerler yeni ilköğretim programının temelini oluşturmaktadır. Doğrudan değer kazandırmaya dönük etkinlikler, okulun bu konudaki sorumluluğu ailelerle paylaştığını gösteren somut adımlar olarak algılanabilir. Bu konudaki veli görüş ve beklentileri de dikkate değerdir ve araştırmanın bulgular kısmında yer almıştır.

2.3. VELİ GÖRÜŞLERİNE BAŞVURULAN ARAŞTIRMALAR

Eğitim bilimlerinde veli görüşlerine başvurularak yapılan pek çok çalışma mevcuttur. Çocuğun ilk sosyal çevresi ve ilk öğrenmelerini yaşadığı ortam olarak ailesi, bilimsel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır. Bu konudaki bilimsel makale, yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde veli görüşlerini içeren çalışmalar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Öğretim programları hakkında veli görüşleri,
- Öğrencinin fiziksel, sosyal, psikolojik gelişimi hakkında veli görüşleri,
- Öğrenci davranışları ve rehberlik etkinlikleri çerçevesinde veli görüşleri,
- Okul-öğrenci-veli ilişkisi bağlamında veli görüşleri,
- Veli görüşlerine yer verilen diğer bazı araştırmalar.

Aşağıda bu çalışmalara ve sonuçlarına yer verilmiştir.

2.3.1. Öğretim Programları Hakkında Veli Görüşleri

Eğitimin paydaşlarından olan velilerin programlar hakkındaki görüşlerine yer veren pek çok çalışma yapılmıştır. Bu konunun, uzmanların işi olduğu gibi bir tepeden bakış söz konusu değildir; bilim dünyası eğitim işi içindeki tüm kişilerin fikirlerini önemsemektedir.

Kulantaş (2007) 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan, öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi konulu doktora tezi kapsamında öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra 628 veli ile görüşmüştür. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarında: 1) İçerik 2) Fiziksel ve görsel özellikler 3) Dil ve anlatım 4) Ölçme ve değerlendirme boyutları ile ilgili olarak eksiklerin bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin okulun bulunduğu yerleşim bölgesine göre değişmesi, kitapların çevre ve bireysel farklara uygun hazırlanmadığı sonucunu beraberinde getirmiştir. Bu

sonuçlara bağlı olarak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının yeniden gözden geçirilmesi, kitap inceleme komisyonlarına öğrenci ve veli temsilcilerinin de katılımının sağlanması, kitapların çevre ve bireysel farklılıklara dikkat edilerek yeniden düzenlenmesi gibi önerilerde bulunulmuştur.

Özsoy (2007) "İlköğretim 4-5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitaplarının Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans çalışması kapsamında Zonguldak ili Alaplı İlçesinde bulunan 11 devlet ilköğretim okulunda görev yapan 56 öğretmen ve bu okullardan rastgele seçilen 50'şer öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinden topladığı verileri kullanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anketten elde edilen bu veriler SPSS programı yardımıyla frekanslar ve yüzde dağılımları şeklinde tablolaştırılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen verilere göre; Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlatılan 4-5.sınıf Fen ve Teknoloji ders kitaplarının fiziksel görünüm, içerik, dil ve anlatım özellikleri ve laboratuar etkinlikleri bakımından öğrenci, öğretmen ve velilere göre bazı eksiklikler bulunduğu saptanmış ve bu eksiklikleri giderici çözüm yolları sunulmuştur.

Kay (2007) yeni 2005 İlköğretim Matematik Öğretim Programı'nın veli görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi konulu yüksek lisans çalışmasında Afyonkarahisar'da 317 veliye ilköğretim matematik öğretim programının yapısı ve kullanılan kaynak kitaplarla ilgili görüşlerini almak amacı ile hazırlanmış bir anket uygulamıştır. Anketten elde edilen nicel verilerin SPSS programı yardımıyla değerlendirilmesi sonucu yüzde ve frekans bilgileri yanı sıra Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan velilerin öğrenim durumu değişkenine göre çocuklarının eğitim-öğretimini takip etmeleri ve kaynak kitaplarla ilgili görüşleri düzeyinde farklılaştıkları görülmüştür. Mesleki durum değişkenine bakıldığında velilerin kaynak kitaplar ile ilgili görüşlerinde farklılık ortaya çıkmaktadır. Aylık gelir durumuna göre, çocuklarının eğitim-öğretimini takip etmesi noktalarında; okuma düzeyi değişkenine göre de, yine çocuklarının eğitim-öğretimlerini takip etmeleri ve kaynak kitaplarla ilgili görüşlerde farklılaştıkları belirlenmiştir.Ek olarak velilerin öğrenim durumları, meslekleri, aylık gelirleri ve okuma düzeyleri ne olursa olsun programın yapısıyla ilgili yeterli bilgiye sahip

olmadıkları ve matematik çalışmaları konusunda benzer fikirlere sahip oldukları görülmektedir.

Ersoy (2007) "İlköğretim Programı'nın Uygulanmasına İlişkin Aile Görüşleri" başlıklı makalesinde ilköğretim programına ilişkin veli görüşlerine başvurmuştur. Eskişehir ilinden 226 veliyle görüşülmüş ve 4 açık uçlu sorudan oluşan bir anket aracılığıyla toplanan veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre el yazısının zorluğu, ders kitaplarındaki bilgilerin yetersizliği programın ortaöğretime geçiş için uygulanan sınav sistemine uygun olmaması uygulamaya ilişkin öncelikle belirtilen görüşlerdir. Aileler programla birlikte çocuklarının öğrenmeye olan istekliliğinin artmasını, araştırmacı yönlerinin güçlenmesini ve kendine olan güveninin artmasını gözlemledikleri olumlu değişimler olarak ifade etmişlerdir. Aileler yeni programın çocukları için daha uygun olduğunu ve eski programın ezbere dayalı olduğunu düşünmektedirler. Ersoy (2007) ifade edilen görüşlere dayanarak ailelerin yeni ilköğretim programının aksayan yönlerinin düzeltilerek devam etmesini istediklerini belirtmiştir.

Gazi Üniversitesi'nden İlter ve Er (2007)'in "Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli ve Öğretmen Görüşleri" adlı makalesi Kastamonu Eğitim Dergisi'nde yayınlanmıştır. Antalya'da iki resmi, iki özel okul öncesi kurumda, 70 anaokulu velisi ve 18 ana okulu öğretmenine ait konuyla ilgili görüşler bir anketle ölçülmüş ve frekans ve yüzde değerleri (SPSS yardımıyla) verilmiştir. Veli ve öğretmenlerin okul öncesi eğitimde yabancı dil eğitimine olumlu baktıkları tespit edilmiştir.

Çukurova Üniversitesi'nden Bilgili (2007)'nin yüksek lisans tezinin konusu ilköğretim birinci sınıfa başlayan öğrencilere uygulanan eğitim öğretime hazırlık çalışmalarının öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesini içermektedir. Araştırma grubu Adana ili merkezinde bulunan üç ilköğretim okulundan toplam 30 veli, 30 öğrenci ve bu okullarda birinci sınıfı okutan 3 öğretmenden oluşmuştur. Veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen okulun ilk gününden veli ve çocuklarda okula karşı olumlu izlenimler edinmesine katkıda bulunduğu,

çalışmalar kapsamında öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini yakından tanıdığı, öğrencilerin kendilerini daha güvende hissetmelerini ve okulda daha rahat hareket etmelerini sağladığı, öğrencilerin, katıldığı etkinliklerle okulu hem eğlenceli bir yer olarak algılanmasına hem de öğrenci–öğretmen ilişkisini arttırdığı, uygulamaya velilerinde katılmış olmasının hem veli-öğretmen ilişkisini artırdığı hem de velilerin birbirlerini tanımalarını sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bundan başka ailelerin veri kaynağı olarak görüldüğü araştırmalara göz atıldığında çeşitli konularda aile görüşlerinin araştırmacılar tarafından önemli bulunduğu anlaşılmaktadır. Çılğın (2007) yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrenciler ile velilerinin beden eğitimi ve ders dışı etkinliklere yaklaşımları konulu araştırmasında Hakkari ili örneğinde veli görüşlerine yer vermiştir. Yoleri (2006) ortaöğretimde sanat eğitiminin gerekliliği konusunda hazırladığı yüksek lisans tezi kapsamında resim öğretmenleri, okul idarecileri, diğer branş öğretmenleri ve öğrenci velilerinin görüşlerini toplamıştır. Cumhuriyet Üniversitesi'nden Gevrek (2005) Alevî öğrenci ve velilerinin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine bakışları konulu araştırma çerçevesinde yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Gazi Üniversitesi'nden Ergün (2003) ilköğretim okullarındaki özengen müzik eğitiminin öğrencilerin müziksel davranışlarına yansımasına ilişkin öğrenci ve veli görüşlerini topladığı bir araştırma yapmıştır. Bayram (1998), yüksek lisans tezinde ilköğretim ikinci kademe vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin hedefleri konusunda öğrenci, öğretmen görüşlerinin yanı sıra veli görüşlerini de önemli bulmuş ve araştırmanın konusuna dahil etmiştir. Çukurova Üniversitesi'nden Avanoğlu (1995) da "ilkokul çevre-sağlık-trafik-okuma" ders programına ilişkin görüşleri toplarken velileri ihmal etmemiştir. Şahin **(**1990) Konya'da yüksek lisans tezi kapsamında yaptığı bir araştırmada ilkokul programı hakkında öğretmen, yönetici ve müfettişlerin yanı sıra velilerin de görüşlerine başvurmuştur.

2.3.2. Öğrencinin Fiziksel, Sosyal, Psikolojik Gelişimi Hakkında Veli Görüşleri

Serhatlıoğlu (2006), televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik

öğretmen ve veli görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasında betimsel tarama modeli kullanarak 60 öğretmen ve 524 veliden elde edilen veriler üzerinde çalışmıştır. Toplanan veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Öğretmen ve veli görüşlerini belirlemek için ikişer bölümden oluşan anket formları geliştirilmiştir. Velilerin çocuklarının gelişimiyle ilgili gözlemlerini kaynak olarak kullanan bu araştırmadan elde edilen sonuçlarda anne babanın eğitim düzeyi ve yaşı gibi değişkenlerinin çocuğun zihin ve dil gelişimi üzerine etkilerine de yer verilmiştir.

Ahioğlu (2006**) "**Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Farklı Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Yazma Sürecini Etkileme Biçiminin Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezi kapsamında 60 öğrenci velisiyle görüşme yapmıştır. Üst ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki aileler çocuklarına daha elverişli yaşam koşulları sağlamakta, çocukları ile iletişimleri daha yoğun ve yapıcı olmakta, çocuğun özerkliğine ve gelişimine uygun beklentilerde bulunmakta, çocuğun okuldaki etkinlikleri ile ilgili olup, öğretmeni ile daha sık iletişimde bulunmaktadırlar. Bu düzeye dahil çocukların okulda çoğunlukla başarılı oldukları belirlenmiştir. Üst sosyo-ekonomik grupta, bu bulgular diğer sosyo-ekonomik grup çocuklarına göre oldukça farklılık göstermiştir. Alt sosyo-ekonomik sınıf ailelerinin yaşam koşulları çocuğun zihinsel gelişimine elverişsiz bulunmakta, anne-babaların çocukları ile diyalogları yetersiz olup, öğretim ile iletişim istenilen seviyede bulunmamaktadır. Bu aile ortamı ile çocuğun başarısızlığı arasında ilişki belirlenmiştir.

Gürçay ve Eryılmaz (2002) lise 1 öğrencilerinin çoklu zeka alanlarının tespiti ve fizik eğitimi üzerine etkileri konulu araştırma kapsamında öğrencilerin yanı sıra onları yakından gözlemleyen kişiler olarak velilerinin görüşlerine başvurmuşlardır. 241 veliye uygulanan veli anketinde velilere önce kısaca çoklu zeka teorisi hakkında bilgi verilmiş sonra da çocuklarının her bir zeka alanında ne kadar gelişmiş olduklarını işaretlemeleri istenmiştir.

Boz (2004) altı yaş çocuklarının okula hazır bulunuşluk düzeylerinin veli ve öğretmen görüşleri yönünden incelenmesi konusundaki yüksek lisans tezinde yine

öğrenciyi yakından gözlemleyen sosyal çevresinin bir parçası olarak aileleri veri kaynağı olarak kullanmıştır. Aynı yaklaşımla Keskin (2000) "İlköğretim 2. Kademesindeki Başarılı ve Başarısız Öğrencilerin Kişilik Özellikleri ile İlgili Öğretmen ve Veli Görüşleri" konulu yüksek lisans tezi kapsamında öğretmenlerin yanı sıra velilerden kaynak kişiler olarak yararlanmıştır.

2.3.3. Öğrenci Davranışları ve Rehberlik Etkinlikleri Çerçevesinde Veli Görüşleri

Sadık (2006) "Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi" konulu doktora çalışmasında, veriler üç farklı kaynaktan (5 öğretmen, 172 öğrenci ve 20 veli), nitel veri toplama tekniklerinden eleştirel olay, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi ile nicel veri toplama yöntemlerinden kişisel bilgi formları ve anket kullanılarak elde edilmiştir. Veliler, istenmeyen davranışları öğretmen ve öğrencilere göre "en ciddi" algılayan grup olmuştur. Öğrenci ve veliler evde istenmeyen davranışa karşı ilk tepkinin sinirli bir sesle bağırma, azarlama ve gözdağı verme olduğu, davranış tekrarlandığında ise fiziksel ceza uygulandığı konusunda hemfikir olmuşlardır. Öğretmenler ve veliler, disiplin problemlerinin çözümünde öğretmen-veli işbirliğinin gerekli olduğuna inanmaktadır. Veliler öğretmenden istenmeyen bir davranış yaptığında çocuğa kızmasını- bağırmasını ve dayak atmasını beklediğini, öğretmenler ise velilerden öncelikle çocuğa dayak atmamasını, sevgi ve ilgi göstermesini beklediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler ise öğretmenlerinden en çok dayak atmamasını, ceza vermemesini ve sinirlenip bağırarak, onları korkutmamasını beklemektedir. Öğretmenler, okuldaki disiplin sorunlarının çözümüne yönelik öncelikle okulun fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, eksik araç-gereç ve materyallerin tamamlanması, aile ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Veliler ise, fiziksel koşulların düzeltilmesinin yanı sıra, okulda güvenlik önlemlerinin alınması, çok ciddi sorunlar yaratan öğrencilerin okuldan uzaklaştırılmasını gerektiğini belirtmişlerdir.

Savaş (2006) liselerde internet üzerinden rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin öğrenci, veli ve rehber öğretmen görüşlerinin incelenmesi konulu araştırmasında yansız örnekleme yöntemi ile seçilen 10 okuldaki, 336 öğrenci, bu öğrencilerin 142 velisi ve 34 rehber öğretmenden veri toplamıştır. Verilerin analizinde t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda internet üzerinden rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti almaya ilişkin rehber öğretmen, veli ve öğrencilerin olumlu bir bakışı olduğu belirlenmiştir; velilerin internet üzerinden rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti almaya ilişkin görüşü, öğrencilere göre daha olumludur.

Doktora ve yüksek lisans tezi kapsamında veliyi araştırma konusu yapan ve velilerden ve veri kaynağı olarak yararlanan ilgili diğer çalışmalar şunlardır: Öztoprak (1991), Rehberlik Hizmetlerinin Tanıtılmasının Veli Beklentilerine Etkisi; Alp (1995), Velilerin Orta Dereceli Okullardaki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin Beklentileri; Güven (2002), İlköğretimdeki Velilerin Rehberlik Anlayışı ile Öğrencilerin Rehberlik İhtiyaçlarının Karşılanma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler; Günay (2002), Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Disiplin (Veli Beklentileri ve Sonuçları); Sarpkaya (2005), Resmi Liselerde Disiplin Sorunları ve İlgili Grupların (Öğretmen, Öğrenci, Yönetici, Veli) yaklaşımları; Kırbıyık (2005), İlköğretimde Mesleki Yöneltmeye Dair Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşleri.

2.3.4. Okul – Öğrenci – Veli İlişkisi Bağlamında Veli Görüşleri

Gümüşeli'nin 2004 yılında tamamladığı bir bir araştırma (Hürriyet Gazetesi, 19.04.2004) "İstanbul İlindeki Okullarda Veli Katılımı" başlığını taşımaktadır. Gümüşeli'nin veli-okul işbirliğini belirlemek amacıyla 544'ü ilköğretim okulu olmak üzere İstanbul'da 31 ilçede toplam 744 resmi okul müdürüne uyguladığı ankette çıkan sonuçlara göre okul-veli işbirliğinin sağlanamamasındaki engellerin başında, velilerin okul işlerine karışmalarından müdürlerin hoşlanmaması gelmektedir. Araştırmaya göre ilçeler arasında en ilgili veliler Kadıköy ilçesindendir. Bu ilçeyi Üsküdar, Şişli, Beşiktaş, Maltepe ve Sarıyer ilçelerinin izlediği belirtilmiştir. Bağcılar veli katılımının en düşük olduğu ilçeler arasında ilk sırada bulunmaktadır.

Gümüşeli okul veli işbirliği ile sosyo-ekonomik gelişmişlik arasında bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Okul türüne göre de sonuçlara ulaşan araştırmaya göre, veli katılımının en yüksek olduğu okullar Anadolu liseleridir; bu liseleri Kız Meslek ve İmam Hatip Liseleri izlemiştir. Katılım düzeyinin Ticaret ve Endüstri Meslek Liseleri'nde en düşük, İlköğretim okulları ile genel liseler de ise "orta" sırada olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmayı gerçekleştiren Prof. Dr. Gümüşeli'ye göre özellikle dar gelirli ailelerin bulunduğu çevrelerde veliden para toplama velinin okuldan uzaklaşmasına yol açmaktadır. Gümüşeli (2004)'ne göre tüm araştırmalar veli katkısı olmadan bir okulun öğrenciye istenen davranışları tam olarak kazandırmasının mümkün olmadığını göstermektedir; okulun ve öğrencinin başarısı velinin işbirliği ile sağlanır.

Okul veli işbirliği üzerine yapılan diğer araştırmalar şunlardır: Menteşe (1987), İlkokullarda Velilerin Okul ve Çocuklarına İlişkin Olarak Bilgileri ve Bu Bilgileri Edinme Yolları ; Nas (1995), İstanbul İlinde Genel Liselere ve Anadolu Liselerine Devam Eden Öğrencilerin Velilerinin, Bu Okullara İlişkin Görüş ve Beklentilerinin Karşılaştırılması; Doğan (1995) Ankara Merkez İlçelerindeki İlköğretim Okullarında Okul-aile İletişiminin Engelleri; Kaşıkçı **(**1996**)** İlköğretimde Velilerle İşbirliği Kurmada Öğretmenlerin Kendi Yeterlilikleriyle İlgili Görüşleri; Eroymak (1997**)** İlköğretim Okullarında Velilerin Okul Yönetimine Katılmaları; Çayırlı (1998), İlköğretim 1. Kademedeki Okul-aile İlişkisi ile İlgili Öğretmen ve Veli Görüşleri; Kazak (1998), Okul-aile İşbirliği ve Sorunları; Oğan (2000) Okul, Okul-aile Birliği ile ana-babaların ve Velilerin Eğitim beklentisi; Saraçoğlu (2002), **Ö**ğretmen-öğrenci-veli Üçgeninin Sınıf Yönetimine Etkisi; Yaralı (2002) İlköğretim Kurumlarının Etkili Okulun Veliler Boyutundaki Özelliklerine Sahip Olma Düzeyleri; Çeviş (2002), Denizli Merkez İlköğretim Okullarındaki Okul-aile İşbirliğinin Yönetici, Öğretmen ve Veli Tarafından İdeal ve Pratik Düzeyde Değerlendirilmesi; Biber (2002), İlköğretim Birinci Sınıfta Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Öğretmen-aile İletişiminin Şekli; Yıldırım (2002), Program Laboratuvar Okullarında Okul-veli, Okul-üniversite ve Okul-çevre işbirliği; Özçınar (2003), Öğretmen-öğrenci-velilerin İletişimsel Yeterlilikleri ve Öğrenci Başarısıyla Olan İlişkisi; Söğüt (2003), Özel ve Resmi İlköğretim Kurumlarının Etkili Okulun Veliler

Boyutundaki Özelliklerine Sahip Olma Düzeyleri; Kahramanoğlu (2004), Velilerin Okul ve Çocukları Hakkındaki Bilgileri ve Bu Bilgileri Edinme Yolları; Levent (2005), Sınıf Öğretmenlerinin Velilerle Yaşadıkları Bireylerarası Çatışmaları Yönetme Stilleri; Hazırlar (2005), İlköğretim Okullarında Velilerin Öğretmen ve Yöneticilerden Beklentileri; Dönmez (2006), İlköğretim Kademesindeki Öğrenci Velilerinin Okuldan Beklentileri ile İlgili Görüşleri

2.3.5. Veli Görüşüne Yer Verilen Diğer Bazı Araştırmalar

Eğitim bilimlerinde okul veli işbirliğinin öneminin farkında olan bilimciler görüldüğü gibi pek çok araştırmada veli görüş ve gözlemlerine yer vermişler ve bunlar üzerinden eğitim ortamlarını etkileyecek sonuçlara ulaşmışlardır. Yukarıda anılanlardan başka eğitim öğretim ortamlarının iklimi, kullanılan araç gereçler ve özel okul ve dershanelerin pazarlama teknikleri ve tercih edilme sebepleri vb. üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Işık (2003)'ın Kastamonu Eğitim Dergisi'nde yayınlanan "Taşımalı İlköğretim Uygulaması ve Bu Uygulamaya Son Verilmesiyle İlgili Veli Görüşleri" adlı makalesi Çanakkale'deki bir köyde yapılmış bir alan araştırmasının sonuçlarını içerir. Araştırma kapsamında 31 veli ile anket ve görüşme yapılmıştır. Veliler taşımalı eğitimin bitirilip okulların yeniden açılmasına olumlu bakmaktadır, taşımalı eğitim istememektedirler. Ayrıca köydeki birleştirilmiş sınıf uygulamasından memnun olmadıkları görülmüştür.

Dağlı (2006) özel dershanelere öğrenci gönderen velilerin özel dershaneler hakkındaki görüş ve beklentileri hakkındaki araştırması kapsamında 871 veliye kendi hazırladığı 17 soruluk anket aracılığıyla ulaşmıştır. Kahramanmaraş'ta yapılan bu araştırmanın veli anketini % 61 babalar, % 27 anneler doldurmuştur. SPSS kullanılarak frekans ve çapraz tablolar (ki kare) elde edilmiştir. Araştırma sonucunda düşük gelirli de olsa ailelerin, gerekirse kendi hayat standartlarından fedakarlık yaparak çocuklarını özel dershanelere gönderdikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan annelerin %25'inin okuma yazma bilmemesi de dikkate değer bir sonuçtur.

Bu araştırmada velilerin dershaneler hakkındaki kanaatleri, neden öğrencileri için bu kuramları seçtikleri, kurumların velilerin beklentilerine ne ölçüde cevap verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin çeşitli değişkenlere göre yorumlanması ve çözümlenmesi yapılarak bu konuda hem kurumlar, hem veliler hem de eğitimciler için yararlanılabilir bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Karadeniz (2005), üniversite giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencileri ve velilerinin kaygı düzeyleri, baş etme yolları ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi araştırma konusu yapmış ve bu kapsamda 156 lise son sınıf öğrenci velisiyle görüşmüştür. Bu araştırmada, üniversite sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin ve bu öğrencilerin velilerinin, kaygı düzeyleri, başaçıkma tarzları ve denetim odağı arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca, kaygı düzeyi, başaçıkma tarzı ve denetim odağı türü ile öğrenci ve anne-babalarına ait çeşitli kişisel bilgilerin (cinsiyet, okuduğu alan, dershaneye gitme durumu, üniversite sınavını kazanamaması halindeki planı/mesleği, gelir durumu, eğitim durumu) arasındaki farklılığa bakılmıştır. Araştırmacı tüm değişkenlerini ölçmek için standart ölçüm araçlarından bazılarını kullanmış ve verileri istatiksel olarak analiz ederek bazı sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre öğrencilerin ve velilerinin kaygı düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu bulunmuştur. Ayrıca veli kaygı düzeyi ile çocuğun kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrenci ve anne-babalarının sorunlarla baş etmede, en fazla "atılgan davranış gösterme," ikinci sırada da "sosyal destek arama" davranışı gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler ve bu öğrencilerin anne-babalarının, en düşük oranda da "dolaylı yolları kullanma" davranışını gösterdikleri belirlenmiştir.

Türkiye'de özel okullar arasındaki rekabet, özel okulların eğitim-öğretim etkinliklerinde tercih edilebilir hale gelmek için reklâm, tanıtım, pazarlama, halkla ilişkiler gibi süreçleri etkili kullanmaya çalışmaları bilimsel araştırmalara da ilham kaynağı olmuştur. Bu konuda yapılan pek çok araştırmadan biri olarak Parlar (2006) **"**Velilerin Özel Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler ve Özel Okulların Durumu" başlıklı çalışması kapsamında Kahramanmaraş ili merkezinde bulunan özel liselerle, bunlara bağlı ilköğretim okulları ve müstakil özel ilköğretim okullarının oluşturduğu

toplam 9 okulda öğrenim gören öğrenci velilerinden 235 kişiye ulaşmıştır. Veri toplamak amacıyla uygulanan 146 soruluk anketle velilerin tercih ölçütleri ve bu ölçütlerin önem dereceleri saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler değerlendirildiğinde, velilerin sırasıyla; öğretmenlerin mesleki becerilerini ortaya koymalarına, okulun yabancı dil öğretim başarısına, öğrencilerin kişilik gelişmelerine ilişkin okulun sağladığı imkânlara, öğrenim sürecinde öğrencilerin başarılı olmasına, okulun temizliğine, okul ücretlerinin ödenmesinde sağlanan kolaylıklara, okul ortamının güvenilir ve mutlu bir ortam olmasına, okulun kütüphane imkânlarına, velilerle iletişime ve iletişim metotlarına, bilgisayar destekli öğretimin yapılmasına daha fazla önem verdikleri belirlenmiştir.

Sosyal faaliyetler kişisel gelişimin bir parçasıdır. Spor etkinlikleri ile ilgili olarak "ülkemizde yapılan çalışmalar genel olarak çocuğun spora yönelmesinde etkisi olan (aile, sosyal çevre, arkadaş vb.) öğeleri araştırmışlardır. Ayrıca, sporun çocuğun sosyalleşmesinde, toplumsallaşmasında, stresle başa çıkabilmesinde ve organizma üzerindeki etkilerini incelemişlerdir" Keskin (2006). Keskin, çocuklarını spora yönlendiren anne ve babaların beklentilerini araştırmış, çocuklarını spora yönlendiren 446 veliye ulaşarak 35 sorudan oluşan anket formu uygulamıştır. Anketlerin değerlendirilmesi, SPSS programı yardımıyla frekans, yüzde dağılımı ile ilişkilendirmede ki-kare yapılmıştır. Çocuklarını spora yönlendiren ailelerin eğitim seviyeleri %33,2 ile lise mezunu olarak yoğunluk göstermektedir. Ailelerin aylık kazançları incelendiğinde, %31,2 oranında 500-750 YTL aralığında orta ve dar gelirli ailelerden oluşmaktadır. Sonuç olarak, ailelerin sporla çocuklarının bedenen, ruhen ve sosyal yönden daha dengeli bir gelişim geçirecekleri konusundaki görüşleri paralellik göstermektedir. Çalışmaya katılan eğitim seviyesi düşük ve dar gelirli aileler, çocuklarının branşlarını kendileri belirlerken ileride çok kazanma ve ünlü birer sporcu olmalarını istemektedirler. Bu onların gelecekte statü atlayarak sosyo-ekonomik durumlarını çocukları aracılığı ile düzeltme arzusunda olduklarıyla ifade edilebilir (Keskin,2006).

Gökçearslan (2005) **i**lk ve ortaöğretim öğrencilerinin evde bilgisayar kullanımına ilişkin öğrenci ve veli görüşleri konulu araştırması kapsamında Ankara'da bir

ilköğretim okulunun 4-8 sınıfları ve bir lisenin 9-11 sınıflarında yer alan ve evinde bilgisayarı olan 149 öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinden 109'una ulaşarak, kendisi tarafından geliştirilen bir öğrenci anketi ve bir veli anketi kullanmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin analizinde SPSS programı kullanılmış, frekans ve yüzde değerleri elde edilmiştir. Araştırma sonuçları şöyle özetlenebilir: Öğrenci ve veliler, eve bilgisayar alınması konusunda "derslere yardımcı olması ve oyun oynama" gibi çok amaçlı kullanımları gerekçe olarak göstermişlerdir. Öğrenciler bilgisayar kullanırken öncelikle yakın aile üyeleri olmak üzere çeşitli kaynaklardan yardım almaktadırlar. Velilerin çoğunluğu, çocuklarının bilgisayarda hangi programları kullandığını biliyorken, hangi internet hizmetini kullandıkları konusunda daha az bilgi sahibidirler. Bulgulara göre öğrencilerin eğitim içerikli programları ve internet'i kullanma oranları eğlence amaçlı programları kullanımlarından daha düşük düzeydedir. Öğrencilerin bu konuda yönlendirilmelerinin ve ayrıca ailelerin de internet kullanımıyla ilgili olarak bilgilendirilmelerinin gerekli olduğu düşünülmektedir (Gökçearslan, 2005).

Çamur (2006) tarafından yapılan "Liselerde Öğrenme İklimine İlişkin Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşleri" başlıklı araştırma genel, meslek ve Anadolu liselerinde yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okullarındaki öğrenme iklimine ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada 152 veliye ulaşılmıştır; veriler, Lincoln Public Okulları tarafından geliştirilen "Öğrenme İklimi" adlı ölçek ile toplanmış, SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın verilerinin analizinde t-Testi, F Testi (One way Anova) ve Scheffe anlamlılık testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Anadolu liseleri yönetici, öğretmen ve velilerinin okullarındaki öğrenme iklimi ile ilgili genel ve meslek liselerindekilere göre daha olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Velilerin program alt boyutuna ilişkin görüşlerinin, öğretmenlere göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Velilerin okullarındaki öğrenme iklimi ile ilgili yöneticilerden daha olumsuz bir görüşe sahiptirler.

Sak (2005) velilerin erkek okul öncesi öğretmenleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada İç Anadolu Bölgesi'nden 132, Doğu

Anadolu Bölgesi'nden 143 olmak üzere toplam 275 öğrenci velisini araştırma kapsamına alınmıştır. Çocuğu erkek okul öncesi öğretmeninden eğitim alan velilerin erkek okul öncesi öğretmenleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmış; elde edilen verilerin analizleri SPSS programı aracılığıyla t-Testi ve Kruskall Wallis H testi kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak İç Anadolu Bölgesi'ndeki velilerin erkek öğretmen ile ilk karşılaştıklarında Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki velilerden daha fazla olumsuz yargılara sahip oldukları ancak bu olumsuz yargılarından daha sonra kurtuldukları ve bunların yerine olumlu yargılar geliştirdikleri bulunmuştur. Erkek çocuğa sahip velilerin, erkek öğretmenler hakkında kız çocuğa sahip velilerden daha fazla olumlu yargılara sahip oldukları saptanmıştır. Velilerin eğitim düzeyleri arttıkça erkek okul öncesi öğretmenleri hakkındaki olumsuz yargılarının azaldığı saptanmıştır.

Yukarıdakilerden başka veli görüşlerine başvurarak yapılan bazı araştırmalar şunlardır: Karacan (2007), Farklı Dille Öğretimin Temel Eğitim Düzleminde Eğitsel Doğurgularına İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Değerlendirilmesi; Yapıcı (1995), İlkokullarda Öğretmen-öğrenci ve Velilerinin Ev Ödevi Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi; Büyükalan (1996), Ders Geçme ve Kredi Sistemine Yönelik Veli ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi; Nohutçu (1999), Velilerin Özel Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler ve Özel Okulların Reklam Stratejileri; Sönmez (2000), Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının Varlığının Velilerin Çocuklarını Okula Göndermeleri Üzerinde Etkisi; Kalsen (2000), İlköğretim 1-5 sınıflarında Okutulan Ünite Dergileri ile İlgili Öğretmen, Yönetici ve Veli Görüşleri; Demir (2000), Öğrenci Velilerinin Beklentileri Açısından Özel ve Resmi Okulların Karşılaştırılması; Kürekçi (2002), Özel Okullarda Eğitim Hizmetlerine İlişkin Pazarlama Karması Stratejileri ve Özel İlköğretim Okulu Velilerine Yönelik Bir Alan Araştırması; Özkara (2002), Özel İlköğretim Okullarının Veli Beklentilerini Karşılama Düzeyi; Özpolat (2002), Sosyolojik Açıdan Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenlerin Toplumdaki Yeri (öğretmen, öğrenci ve veli algılarına göre); Türedi (2004), Öğretmen ve Öğrenci Velilerinin Algıları Temelinde Eğitimde Niteliğin Yeniden Tanımlanması; Aktaş (2005), Özel İlköğretim Okulları 1. Kademe 1. Sınıf Velilerinin Özel Okulları Tercih Sebepleri; Doğan (2005), İlköğretiminde Öğretmen

Öğrenci ve Velilerin Dosya Oluşturma (portfolyo) Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir Çalışma.

Görüldüğü gibi yenilenen ilköğretim programları kapsamında veli görüşlerini ölçen birkaç çalışma yapılmıştır. Bunlardan biri, Sosyal Bilgiler, ikincisi Fen Bilgisi ders kitapları ile ilgilidir. Bundan başka Matematik programı ile ilgili veli görüşlerini ölçen bir araştırma ve sınıf öğretmenliği çerçevesinde ilköğretim programının tümü ile ilgili bir başka çalışma yapılmıştır.

Yukarıda verilen velilerin fikirlerine (de) başvurularak yapılan bilimsel araştırmalar içerisinde yeni programdaki Sosyal Bilgiler ders ile ilgi olarak tek çalışma mevcuttur. Kulantaş (2007) 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan, öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi konulu doktora tezi kapsamında öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra 628 veli ile görüşmüştür. Kulantaş (2007) Sosyal Bilgiler Programı'nın tek bir boyutunu, ders kitaplarını konu edinmiş, ancak bu boyutla ilgili hem öğrenci, hem veli hem de öğretmen görüşlerini toplamış ve değerlendirmiştir. Bu araştırmada ise sadece veli görüşlerine başvurulmuştur; ancak Sosyal Bilgiler programı tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Velilere programın genel yapısı, hedeflenen bireyin özellikleri, ders içeriği, süreç ve yöntemler, ders araç gereçleri ve değerlendirme anlayışı konusundaki fikirleri sorulmuştur. Sonuç olarak Sosyal Bilgiler programını tüm yönleriyle ele alarak değerlendiren bir çalışma olması yönünden bu araştırma, öğretim programları ile ilgili literatüre katkıda bulunacaktır.

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma tarama modelindedir. "Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır" (Karasar, 2002). Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır, yapılmak istenen onu manipüle etmek değil gözleyip belirlemektir. Burada da velilerin konuya ilişkin var olan görüşleri toplanmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Sarıyer ilçesindeki 5. sınıf öğrenci velileri oluşturmaktadır. Sarıyer'in seçilme nedeni araştırmacının görev yaptığı ilçe olmasıdır; bu seçimin gerekli izinlerin alınması, okulların tespiti ve okullardaki öğretmen, öğrenci ve velilere ulaşma konularında kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın örneklemi kolay ulaşılabilirlik nedeniyle seçilen Sarıyer ilçesi'nde bulunan 4 resmi ve 2 özel okuldaki 5. sınıf öğrencilerinin velileridir. Araştırma öncesinde okulların farklı gelir gruplarına göre sınıflandırılması ve daha sonra bu yapılan sınıflandırmayı temsil eden birer örnek okul seçilmesi planlanmış; bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı Sarıyer İlçe Teşkilatı'nda çalışan bazı görevlilere danışılmıştır. Ancak pek çok okulun her gelir ve eğitim düzeyinden ailelerin çocuklarını barındıran heterojen bir yapıda olduğu ile ilgili bir fikrin ağırlıklı olarak ortaya çıkmasından sonra bundan vazgeçilmiştir. Çalışılacak okullar seçilirken yalnızca farklı semtlerde bulunmaları göz önüne alınmıştır. Nitekim örneklem grubunun çeşitli değişkenler açısından heterojen bir özellik gösterdiği, aşağıda verilen ve velilerin demografik özelliklerini gösteren tablolardan da anlaşılmaktadır.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Demografik Özelliklerine Ait Betimsel Değerler

Araştırmada çalışılan okulların isimleri ve her okuldan kaç öğrenci velisiyle görüşüldüğünü gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 3
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Okul Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Okul Adı	f	%
Anafartalar İlköğretim Okulu	48	17,6
Org. Emin Alpkaya İlköğretim Okulu	76	27,8
Sarıyer İlköğretim Okulu	50	18,3
Yeniköy İlköğretim Okulu	77	28,2
Özel Doğa İlköğretim Okulu	14	5,1
Özel Yüzyıl Işıl İlköğretim Okulu	8	2,9
Toplam	273	100,0

Tablo 3'ten de anlaşılacağı üzere, 253'ü (%92) resmi ilköğretim okullarındaki; 22'si (%8) özel okullardaki 5. sınıf öğrenci velilerinden oluşan 273 kişilik bir örneklem grubu üzerinde çalışılmıştır. Örneklemin büyük bölümü devlet okullarındaki öğrenci velilerinden oluşmaktadır. Özel okullardaki öğrenci velilerinin oranı yüzde sekizdir. Araştırmada karşılaşılan bazı güçlükler bu sayıyı azaltmıştır; dağıtılan anketlerin geri dönme yüzdesi devlet okullarında çok daha fazla olmuştur. Aşağıdaki tabloda ise anketi dolduran kişilerin, öğrenciye yakınlık bağlamındaki kimliği ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 4
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Yakınlık Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Velinin Öğrenciye Yakınlığı	f	%
Anne	186	68,1
Baba	83	30,4
Diğer	4	1,5
Toplam	273	100,0

Tablo 4'ten de anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun 186'sı (%68,1) öğrencinin annesi; 83'ü (%30,4) babası ve 4'ü de (%1,5) diğer bir yakınıdır. Görüldüğü gibi araştırma ölçeğini dolduran veliler büyük oranda annelerdir. Buradan çıkan sonuca göre çocuğun eğitimiyle ilgili konularla ilgilenmek daha çok annelerin görevi olarak düşünülmektedir. Tablo 5'te ise araştırmaya katılan velilerin yaş gruplarıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 5
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Yaş Grubu Değişkeni için Frekans Ve Yüzde Değerleri

Yaş Grubu	f	%
20-29	12	4,4
30-39	155	56,8
40-49	101	37,0
50-59	5	1,8
Toplam	273	100,0

Tablo 52'den de anlaşılacağı üzere, örneklem grubunu oluşturan velilerin 155'i (%56,8) 30-39 yaş grubunda; 101'i (%37,0) 40-49 yaş grubunda; 12'si (%4,4) 20-29 yaş aralığında; 5'i (%1,8) 50-59 yaş grubunda bulunmaktadır. Ankette 60 ve üstü kategorisi de bulunmaktadır ancak araştırma grubunda bu yaş grubunda kimse bulunmamaktadır. 5. sınıf öğrencilerinin velileri en çok 30-39 yaş aralığı içerisinde yer alan kimselerdir. Aşağıdaki tabloda ise velilerin medeni durumları gösterilmiştir.

Tablo 6
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Medeni Durum Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Medeni Durum	f	%
Evli	253	92,7
Bekar	6	2,2
Boşanmış	14	5,1
Toplam	273	100,0

Tablo 6'dan da anlaşılacağı üzere, velilerin 253'ü (%92,7) evli; 14'ü (%5,1) boşanmış; 6'sı da (%2,2) bekar olarak medeni durumlarını ifade etmiştir. Araştırma

grubu çok büyük oranda evli ailelerden oluşmaktadır. Örneklemin eğitim düzeyi ile ilgili bilgiler ise tablo 7'de görülebilir.

Tablo 7
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Eğitim Durumu Değişkeni için
Frekans ve Yüzde Değerleri

Eğitim Durumu (Mezun Olunan Okul)	f	%
İlkokuldan Ayrılmış	16	5,9
İlkokul	76	27,8
Ortaokul	30	11,0
Lise	93	34,1
Yüksekokul	20	7,3
Lisans	25	9,2
Yüksek Lisans	7	2,6
Doktora	6	2,2
Toplam	273	100,0

Tablo 7'de de görüldüğü gibi, örneklemi oluşturan veli grubunun eğitim durumu dağılımı şöyledir. 93 veli (%34,1) lise mezunu; 76'sı (%27,8) ilkokul mezunu; 30'u (%11,0) ortaokul mezunu; 25'i (%9,2) lisans mezunu; 20'si (%7,3) yüksekokul mezunu; 16'sı (%5,9) ilkokuldan ayrılmış; 7'si (%2,6) yüksek lisans derecesine sahip; 6'sının (%5,9) ise doktora derecesi var. Sarıyer bölgesinde yapılan bu araştırmada lise mezunu velilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Daha sonra ilkokul mezunları gelmektedir. Azımsanmayacak oranda (%19) bir veli grubu ise üniversite ve üstü eğitim almıştır. Eğitim seviyesi yüksek düzeyde olan bu velilerin görüşlerinden, özellikle mülakat boyutunda çok faydalanılmıştır. Tablo 8 ise araştırmaya katılan ailelerin nüfusu hakkında fikir vermektedir.

Tablo 8
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Sahip Olunan Çocuk Değişkeni için
Frekans ve Yüzde Değerleri

Sahip Olunan Çocuk Sayısı	f	%
1	32	11,9
2	169	62,8
3	53	19,7
4	14	5,2
5 ve Üstü	1	,4
Toplam	269	100,0
Belirtilmemiş	4	

Tablo 8'den de anlaşılacağı üzere, soruya yanıt veren 269 velinin 169'u (%62,8) iki çocuk; 53'ü (%19,7) üç çocuk; 32'si (%11,9) bir çocuk; 14'ü (%5,2) dört çocuk; 1'i (%0,4) 5 ya da daha çok çocuk sahibidir. 2 çocuklu ailelerin sayısının en büyük grubu oluşturması, 1 ve 2 çocuklu ailelerin örneklemin %73'ünü oluşturması öğrencilere sağlanan imkanlar açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Çok çocuklu ailelerin çocuklarına sunabilecekleri imkanları bölüştürmek zorunda olmaları, eğitimi de güçleştiren bir faktör olarak algılanabilir. Bu doğrultuda hane kişi sayıları da tablo 9'da görüldüğü gibi sıklıkla 4'tür.

Tablo 9
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Hane Halkı Kişi Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Hane Halkı Kişi Sayısı	f	%
2	4	1,5
3	38	14,0
4	145	53,3
5	62	22,8
6 ve Üstü	23	8,5
Toplam	272	100,0
Belirtilmemiş	1	

Tablo 9'da görüldüğü gibi soruya yanıt veren 272 velinin 145'i (%53,3) dört kişilik; 62'si (%22,8) 5 kişilik; 38'si (%14) üç kişilik; 23'ü (%8,5) 6 ve daha çok kişilik; 4'ü (%1,5) 2 kişilik bir aileleri olduğunu belirtmiştir. Bu ailelerin ekonomik düzeyi ile ilgili fikir edinmek için ise tablo 10'a bakılmalıdır.

Tablo 10
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Hane Geliri Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Hane Geliri	f	%
500 YTL'den Az	22	8,2
500-1000 YTL	101	37,8
1001-2000 YTL	68	25,5
2001-3000 YTL	52	19,5
3001 YTL'den Fazla	24	9,0
Toplam	267	100,0
Belirtilmemiş	6	

Tablo 10'da da görüldüğü gibi velilerin hane geliri ile ilgili verdikleri bilgilerden şu şekilde bir dağılım ortaya çıkmaktadır: 101 hane (%37,8) 500-1000 YTL; 68 hane (%25,5) 1001-2000 YTL; 52 hane (%19,5) 2001-3000 YTL; 24 hane (%9) 3001 YTL'den fazla; 22'si (%8,2) 500 YTL'den az aylık gelire sahiptir. En yaygın gelir aralığı 500 – 1000 YTL'dir. Gazetelerde yayınlanan haberlere göre Mayıs 2008 itibariyle çeşitli kuruluş (Türk-İş Sendikası, Ankara Ticaret Odası)ların yaptırdığı araştırmalarda yoksulluk sınırı 4 kişilik bir aile için 2 bin YTL'nin üzerinde seyretmektedir. Araştırmanın yapıldığı 2007 yılının bahar aylarında bu rakam 2000 YTL dolaylarındadır. Bu bağlamda araştırmaya katılan veli grubunun yaklaşık yarısı yoksulluk sınırı civarında veya altındadır denebilir. Velilerin hangi işlerde çalıştıkları ile ilgili bilgiler ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 11
Araştırmaya Katılan Veli Grubunun Meslek Değişkeni için Frekans ve Yüzde Değerleri

Meslek	f	%
Apartman Görevlisi	1	,4
Astsubay	1	,4
Aşçı	4	1,5
Bahçıvan	3	1,1
Bankacı	2	,7
Belirtilmemiş	34	12,5
Bilgi İşlemci	1	,4
Büro Sorumlusu	1	,4
Dadı	1	,4
Ekonomist	2	,7
Elektrik Teknikeri	1	,4
Elektrikçi	1	,4
Elektronik Mühendisi	2	,7
Emekli	3	1,1
Emekli Astsubay	1	,4
Emekli Bankacı	1	,4
Emekli Öğretmen	1	,4
Emekli Pilot Albay	1	,4
Emlakçı	1	,4
Emniyet Mensubu	3	1,1
Endüstri Mühendisi	1	,4
Ev Hanımı	110	40,3
Finansman	1	,4
Fizikçi	1	,4
Gazeteci	1	,4

Tablo 11'in devamı

Meslek	f	%
Genel Müdür Asistanı	1	,4
Güvenlik Görevlisi	1	,4
Halkla İlişkiler Elemanı	1	,4
İçmimar	1	,4
İşçi	1	,4
İşletmeci	1	,4
İtfaiyeci	1	,4
Konfeksiyon Sektöründe Çalışıyor	2	,7
Laborant	1	,4
Makine Mühendisi	1	,4
Makine Teknikeri	1	,4
Mali Müşavir	2	,7
Marangoz	1	,4
Matematik Mühendisi	1	,4
Memur	9	3,3
Mimar	1	,4
Muhasebeci	4	1,5
Otomotiv Sektöründe Çalışıyor	1	,4
Öğretim Görevlisi	4	,7
Öğretim Üyesi	2	,7
Öğretmen	7	2,6
Özel Koruma	1	,4
Reprezant	1	,4
Sağlık Memuru	1	,4
Satın Alma Asistanı	1	,4
Serbest Meslek	24	8,8
Sigortacı	1	,4
Şef	1	,4
Şoför	3	1,1
Tekstil Sektöründe Çalışıyor	3	1,1
Temizlikçi	2	,7
Ticaret	5	1,8
Tıp Doktoru	2	,7
Turizmci	2	,7
Vaiz	1	,4
Veznedar	1	,4
Yönetici	3	1,1
Toplam	273	100,0

Tablo 11'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan veli grubunun meslek dağılımı oldukça çeşitlidir. Toplumun hemen her kesiminden insanların araştırmaya dahil edildiği söylenebilir. Dikkat çeken nokta veli grubunun içinde en çok (%40) ev

hanımı olduğudur. Velilerin meslekleri kendi ifade ettikleri şekilde tabloya konmuştur. İşçi, memur, asker gibi gruplamalara gidilmeden, tüm meslek sahiplerinin açıkça görülmesi için tabloya kısaltmadan yer verilmiştir. İtfaiyeci, gazeteci, fizikçi gibi bir gruba dahil edildiğinde görülemeyecek olan mesleklere sahip olan kişilerin açıkça göz önüne serilebilmesi için bu yola başvurulmuştur. Tüm bu veriler incelendiğinde örneklem grubunun pek çok farklı eğitim, gelir, meslek grubundan kişiler barındırdığı, araştırma sonuçlarının toplumun çeşitli sosyo-ekonomik kesimlerinin görüşlerini yansıttığı söylenebilir.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

3.3.1. Veri Toplama Araçlarının Hazırlanması

Bu çalışmada nicel ve nitel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Örneklem grubundaki velilerin konuyla ilgili görüşlerini toplamak için araştırmacı tarafından bir ölçme aracı geliştirmiştir. Bu araç hem olgusal hem yargısal bilgileri almaya yönelik kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formudur (ek-2). Olgusal veriler cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi gibi yorum gerektirmeyen bilgilerdir, yargısal veriler ise görüşler alınmak istendiğinde sorulur (Karasar, 2002). "Anket, soru sorarak sistemli veri toplamak için kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Balcı, 2005)". Anket hazırlanmadan önce öğretmen ve yüksek lisans öğrencilerine yöneltilen "sizce yeni programda yeni olan ne?" sorusuna verilen yanıtlar düzenlenmiştir. Ayrıca veli toplantılarında velilerle özellikle yeni ilköğretim programı hakkında fikir alışverişinde bulunulmuştur. Kaynak taraması ile, yapılandırmacılık ve davranışçılık, bu iki kuramın eğitim ortamlarına yansıması ve yeni programın özellikleri tüm yönleriyle incelenmiş ve her iki programın özellikleri sıralanarak, değişim ve değişen program hakkında velilerin görüşlerini elde etmeden önce özellikle hangi noktalarda farklılıklar olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket hazırlanırken her sosyo-kültürel seviyeden veli tarafından anlaşılabilmesi için yalın ve kısa cümleler kullanılmıştır. Aynı şekilde seçenekler de veli grubu dikkate alınarak, karmaşık görünmemesi için 4'lü Likert tipi ölçek eşliğinde sunulmuştur. Bu dört seçenek; katılıyorum, katılmıyorum, kararsızım, fikrim yok şeklinde

sıralanmıştır. Hazırlanan bu anket Marmara Üniversitesi'nde görevli eğitim bilim uzmanlarının görüşlerine sunulmuş ve veri toplamak için yeterli görülmüştür. Uzmanı olmadıkları bir alanda fikir belirtirken velilerin kısmen katılıyorum ya da kısmen katılmıyorum gibi ince anlam farklılıklarını gözetmesini beklememek ve katılıyorum ve katılmıyorum gibi açık seçik seçeneklerle karşılaştırılması bu uzmanların da ortak görüşüdür. Araştırma evreni dışında kalan bir ilköğretim okulunda (Kumköy Ferhan Bedii Feyzioğlu İlköğretim Okulu) öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin velilerine ön uygulama yapılmış ve ankette anlaşılmayan ve katılımcıya anlamsız gelen bir madde olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın nitel boyutunu anket formundaki üç açık uçlu soruya verilen yanıtlar ve görüşme yapılan velilerin ifadeleri oluşturmuştur. Kategorik sorular katılımcıyı seçmeye zorlarken, açık uçlu sorularda velilerin kendi cümleleriyle kendilerini ifade etmesine ve sorularda bulunmayıp eklemek istedikleri olası noktalara değinebilmelerine olanak tanınması düşünülmüştür. Nitekim 273 katılımcı veli içinden 185'i bu açık uçlu sorulardan en az birini yanıtlama ihtiyacı hissetmiştir. Görüşme yapılmasının sebebi kaynak kişilerin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma, duygu ve düşüncelerini anlamak için nicel verilerden farklı olarak daha derin bilgi edinme isteğidir (Kuş, 2003). "Görüşme kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki kişi arasında serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamdır" (Balcı, 2005). Buradaki iki kişi kaynak kişi ve araştırmacıdır. Karasar (2002) görüşmeyi yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olarak üçe ayırır. Veli görüşlerinin alınması amacıyla gerçekleştirilen görüşmelerde *yarı yapılandırılmış görüşme* tercih edilmiştir. Bu sayede hem ayrıntılı bir çalışma planıyla görüşmeye hazır gidilmesi (ek-3), hem de konuşmanın doğasına uygun bir esneklik ve doğaçlama ortamı oluşturulmaya çalışılması hedeflenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005)'in Patton'dan aktardığı sınıflamaya göre ise yapılan görüşme *görüşme formu yaklaşımı* şeklinde adlandırılmaktadır. Burada görüşmeci önceden hazırladığı soruların yanısıra ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir.

3.3.2. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Örneklemi oluşturan ilköğretim okullarında uygulanmak üzere toplam 580 anket hazırlanmış ve dağıtılmıştır. Anketler sınıf öğretmenleri aracılığıyla dağıtılıp toplanmış; 280 anket formu geri dönmüştür. Yapılan inceleme sonrası baştan sona aynı seçeneğin işaretlendiği 7 anket formu araştırma kapsamı dışına alınmıştır. Eldeki toplam 273 anket formundan 185 tanesinde en az bir açık uçlu soruya yanıt verilmiştir.

Görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi için, anket formlarının sonuna konuyla ilgili istekli olanların belirlenmesi ve iletişime geçilmesini kolaylaştırıcı bir yönerge konmuştur. Bu bölüme kişisel bilgilerini veren velilerden 12'si ile yüz yüze görüşme yapılmış ve konuşulanlar kayıt edilmiş ve kayıt cihazında oluşabilecek bir aksilik olasılığına karşı ayrıca not alınmıştır. Araştırma öncesinde planlandığı oranda veli ile görüşme yapılamamasının nedeni şudur: Telefonla aranıp konuyla ilgili görüşmek üzere randevu istenen velilerden çoğu anket formunda yer alan açık uçlu sorulara verdikleri bilgileri yeterli bulduklarını, ekleyecek görüşleri olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumda mümkün olduğu kadar farklı meslek gruplarından kişi ile görüşme yapıldıktan sonra bu çabalara son verilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında ortaya çıkan bir başka güçlük bazı okul yönetimlerinin yeterli işbirliği göstermemesi sonucu yaşanmıştır.

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

273 anket formundan elde edilen nicel veriler SPSS (Statistical Packet for Social Sciences/Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemine ait yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo ekonomik düzey gibi olgusal veriler frekans ve yüzde tabloları halinde betimlenmiştir. Bundan başka veli görüşlerini ölçmeye dönük 4'lü Likert tipi soruların frekans ve yüzde değerleri de verilmiş, bu değerler hem tablo hem de grafik yoluyla betimlenmiştir. Ek olarak velilerin, yaş, cinsiyet, aylık gelir gibi özellikleriyle görüş ölçme iddiasındaki sorulara verdikleri cevaplar arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla

Chi-Square testi yapılmış ve çapraz tablolar elde edilmiş, anlamlı bulunan sonuçlar araştırmanın veri analizine dahil edilmiştir. Chi-Square testinin bazı gereklilikleri vardır. Her kategoride n en az 5 olmalıdır (Arıcı, 1983; Büyüköztürk, 2003). Bu nedenle bağımlılıkların yeterli sayıyla desteklenebilmesi için bazı kategoriler birleştirilmiştir. Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumu, gelir durumu, cinsiyet vb. değişkenlerine göre yeni program hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtlar arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla tüm maddelere ki kare (Chi-Square) testi uygulanmış; anlamlı bulunan sonuçlar çapraz tablolar halinde gösterilmiştir.

Açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlar ve velilerle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda toplanan nitel verilerin nasıl analiz edildiğinin anlatılmasından önce, konuyla ilgili yaygın görüşleri hatırlamak gerekir. Strauss, Coffey ve Atkinson (Yıldırım ve Şimşek, 2005) nitel veri analizini her araştırma için geçerli olabilecek standart bir süreç haline getirmenin mümkün olamayacağını söyler. Wolcott (Yıldırım ve Şimşek, 2005) ise nitel veri analizi için üç yol önerir. Betimsel analiz için, birinci yol toplanan verilerin özgün formuna sadık kalarak alt alta sıralanması bir başka deyişle katılımcıların söylediklerinden doğrudan alıntı yapılmasına dayanır. İkinci yol, sayılana ek olarak bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistem analizi yapmaktır. Üçüncü yaklaşımda ise ilk iki basamağı da içine alacak şekilde araştırmacının kendi yorumlarını dahil etmesiyle son bulur. Bu araştırmada bu yöntemle birlikte Miles ve Huberman (Yıldırım ve Şimşek, 2005)'ın açıkladığı betimsel analiz yaklaşımı da kullanılmıştır. Bu yaklaşımın üç basamağına göre veri işlenir, görsel hale getirilir ve sonuçlar çıkarılır. Bu araştırmada veri toplamak amacıyla dağıtılan 580 anketten 280 tanesi geri toplanabilmiş, bunların içinde de 273 anket geçerli sayılmıştır; 273 veli içinde 185 kişi, araştırmanın veri toplama aracı olarak geliştirilen anketin (ek-2) 60, 61 ve 62 numaralı açık uçlu sorularından en az bir tanesine görüş ve yorumlarını yazmışlardır. Açık uçlu sorulara verilen tüm yanıtlar önce Word bilgisayar programıyla yazılmıştır. Veriler sorular dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bu çerçevede velilerin verdikleri cevaplara göre oluşturulan kategoriler çerçevesinde analiz elde edilmiştir. Tüm bu veri işlenmiş ve kodlanmıştır; işlem araştırma problemine göre önemli görülen kavramlar ve temalar

dahilinde verinin sınıflandırılmasını ve özetlenmesini içerir. Bu aşamada ikinci bir araştırmacı bu kategorileri gözden geçirmiş ve ham veri ile uygunluğunu denetlemiştir. İki araştırmacının kodlamaları arasındaki tutarlılık (uzlaşma sayısı/uzlaşma+uzlaşmama sayısı; Tavşancıl ve Aslan, 2001) 0.92 olarak bulunmuştur. Daha sade hale gelen veri seti ikinci aşamada grafiklerle görsel hale getirilmiştir. Bunlara ek olarak veli görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir; çünkü "bu araştırmanın iç güvenirliğini büyük ölçüde artırır" (Huck ve Cornier, 1996'dan aktaran Kabapınar, 2003). Araştırmada yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen veriler ise önce tümüyle yazıya geçirilmiş daha sonra ise sorulan sorular ve alt problemlere göre düzenlenmiş ve özetlenmiştir; bir anlamda betimlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005) betimlemenin "ne" sorusunun yanıtı olduğunu söyler. Veli görüşlerinin betimlenmesi de velilerin ne söylediklerini içermektedir.

Elde edilen tüm bu nicel ve nitel veriler, araştırma sorularına yanıt oluşturacak şekilde harmanlanmış ve birlikte sunulmuştur. Araştırma raporunun tümünde eğer bir velinin açık uçlu sorulara verdiği yanıttan doğrudan alıntı yapılmışsa cinsiyet, meslek ve eğitim düzeyi belirtilmiştir. Görüşmedeki ifadelerden yapılan alıntılarda ise müstear, meslek ve eğitim düzeyi verilmiştir. Görüşme yapılan 12 veliye müstear verilmesinin nedeni farklı boyutlarda belirttikleri fikirler araştırma raporu boyunca yer yer kullanıldığından, velilerin görüşleri arasındaki tutarlılığın ve devamlılığın takibinin sağlanmasıdır.

BÖLÜM IV
BULGULAR

Bu araştırmada, "2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı hakkında 5. Sınıf öğrenci velileri ne düşünüyor" sorusuna yanıt bulunması amaç edinilmiştir. Bu amaç doğrultusunda sorulan alt problemlere ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

4.1. 2004 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI HAKKINDA VELİLERİN FARKINDALIK DÜZEYİ

Araştırma çerçevesinde velilere ilköğretim programı ve bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersindeki değişikliklerle ilgili fikirleri sorulmuştur. İnsanların bilgi sahibi olmadıkları bir konuda fikir yürütmeleri düşünülemez. Her ailenin çocuğun eğitimini çok yakından takip ettiğini, öğretim programlarının değişmesinden haberdar olduklarını düşünmek hatalı bir yaklaşım olabilir. Eğer veli programın değiştiği hakkında bilgi sahibi değilse bu da araştırma açısından önemli bir veridir. Kaldı ki veli örneğin programın değiştiğini bilmiyor olabilir, ancak çocuğun daha çok araştırma yapmaya başladığının farkında olabilir ya da kitap sayısındaki artışı fark etmiştir. Aşağıda yeni programın öne çıkan özellikleri hakkında velilerin ne derece bilgi sahibi olduklarını öğrenmek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplar görülmektedir. Bu soruların ankette yer almasının bir başka amacı, eğer veli değişiklikleri seziyor fakat net olarak adlandıramıyorsa, fikri sorulmadan önce ön bilgi sahibi olmasına yardımcı olabilmektir. Ankette kişisel bilgilerden sonra, yargısal önermelerden önce yer alan bu sorulara verilen yanıtlar yüzde ve frekans değerleri ile birlikte sunulmuştur.

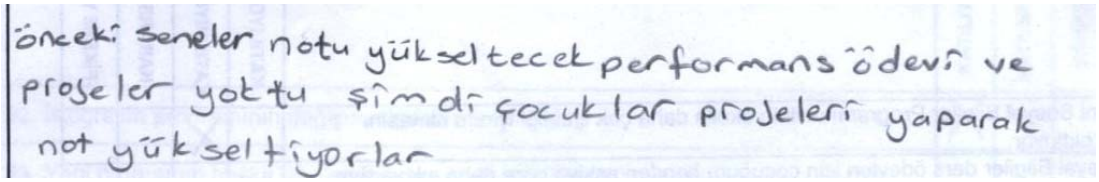
Tablo 12
Araştırmaya Katılan Velilerin Program Değişimiyle İlgili Farkındalık Düzeyini Gösteren Yüzde ve Frekans Değerleri

		f	%
2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni bir programı kabul ettiğini biliyorum	Evet	209	**76,6**
	Hayır	64	**23,4**
	Toplam	273	100,0
Yeni programa göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabını inceledim	Evet	188	**68,9**
	Hayır	85	**31,1**
	Toplam	273	100,0
Sosyal Bilgiler dersinde bilgiyi taşıyan değil bilgiye nasıl ulaşacağını bilen ve onu kullanan bireyler yetiştirilmeye çalışıldığı anlaşılıyor	Evet	224	**82,1**
	Hayır	49	**17,9**
	Toplam	273	100,0
Yeni programda bilgi ezberlemek yerine düşünme becerilerinin geliştirilmek istendiğini fark ettim	Evet	228	**83,5**
	Hayır	45	**16,5**
	Toplam	273	100,0
insan hakları ve evrensel değerlerin söyleyerek değil de, oyun ve etkinliklerle verilmeye çalışıldığını fark ettim	Evet	204	**74,7**
	Hayır	69	**25,3**
	Toplam	273	100,0
Öğretmenin bildiklerini aktaran kişi olmaktan çıkıp, öğrenciye sorgulama ve araştırmasında rehberlik eden kişi konumuna geldiğini biliyorum	Evet	217	**79,5**
	Hayır	56	**20,5**
	Toplam	273	100,0
Öğrencinin sınıfta daha katılımcı olması anlamına gelen öğrenci merkezli eğitim kavramını duydum	Evet	152	**55,7**
	Hayır	121	**44,3**
	Toplam	273	100,0
Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin küçük bir sosyal bilimci olup; kaynaklar, kanıtlar ve gerçek hayat problemleri üzerinde araştırma yapması bekleniyor; bunu gözlemledim	Evet	196	**71,8**
	Hayır	77	**28,2**
	Toplam	273	100,0
Dünyada yaşayan diğer insanların yaşamları ve birbirlerini etkilemeleriyle ilgili (küresel) konulara yer verildiğini gördüm	Evet	199	**72,9**
	Hayır	74	**27,1**
	Toplam	273	100,0
Sosyal Bilgiler dersinde ekonomik konulara ve girişimciliğe özel bir önem verilmeye başlandığı anlaşılıyor	Evet	191	**70,0**
	Hayır	82	**30,0**
	Toplam	273	100,0
Sosyal Bilgiler dersinde sadece sınavlardan değil - resim, hikaye, şarkı sözü, drama, maket, proje, power point sunusu vs. hazırlama gibi - çok çeşitli ödevlerden not verildiğini biliyorum	Evet	225	**82,4**
	Hayır	48	**17,6**
	Toplam	273	100,0
Çocuğumun okulda bir ürün dosyası (portfolyo) olduğunu biliyorum	Evet	207	**75,8**
	Hayır	66	**24,2**
	Toplam	273	100,0

Yukarıda verilen sorularla sınırlı olarak velilerin yeni program hakkında bilgi sahibi olma oranları ortalama %74,9'dur. Veliler en çok (%83,5) yeni programın ezberleme yerine düşünme becerileri geliştirme hedefinden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Veli algısı bağlamında yeni Sosyal Bilgiler öğretim programının en belirgin özelliği bilgi ezberletmek yerine düşünmeyi öğretmek iddiasıdır. Sürece dayalılık hakkında da velilerde %82,4 düzeyinde bir farkındalık söz konusudur. Nitekim bu oran "Sosyal Bilgiler dersinde sadece sınavlardan değil –resim, hikaye, şarkı sözü yazma, drama, maket, proje, power point sunusu vs hazırlama gibi- çok çeşitli ödevlerden not verildiğini biliyorum" sorusuna verilen "evet" yanıtlarını göstermektedir. Bilgi anlayışı ve değerlendirme boyutunda programın getirdiği en belirgin farklılıklar olan bu unsurlardan veliler haberdardır; ancak bir başka çok belirleyici öğe olan öğrenci merkezli eğitim kavramının bilinme düzeyi daha düşüktür (%55,7).

Ankette yer alan " yeni Sosyal Bilgiler programı ile nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz" açık uçlu sorusu çerçevesinde verilen yanıtlar da velilerin yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programına ilişkin farkındalık düzeyine dair ipuçları taşımaktadır. Ezberleme yerine araştırıp bulma fikrinin benimsendiğini pek çok katılımcı idrak etmiş durumdadır. Toplumun her kesiminden ve farklı eğitim düzeylerinden kişilerin oluşturduğu veli grubunun eğitim programları ve ders içerikleri konusunda sahip olduğu bilinç düzeyi ve değerlendirme becerisi dikkat çekicidir. Aşağıda, açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlarda, 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı hakkında veli farkındalık düzeyine ilişkin iki velinin görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma raporu boyunca bu yapılırken, ifadelerine yer verilen velinin cinsiyet, meslek ve eğitim düzeyi ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

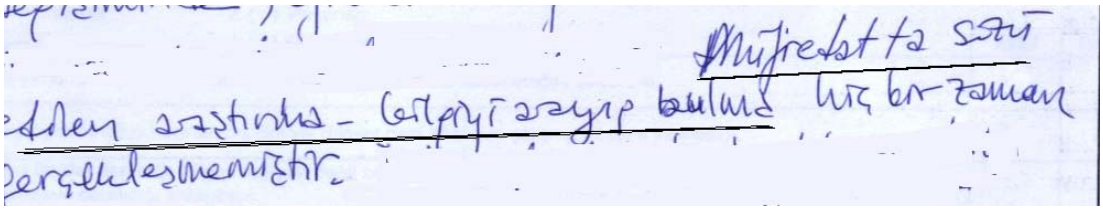
Erkek, Serbest Meslek, İlkokuldan ayrılmış

önceki seneler notu yükseltecek performans ödevi ve projeler yoktu şimdi çocuklar projeleri yaparak not yükseltiyorlar

Yeni programın çocuğun okul yaşantısında ne gibi değişiklikler yarattığı ile ilgili açık uçlu anket sorusuna verilen bu yanıtta da görüldüğü gibi eğitim seviyesi

ilkokuldan ayrılmış düzeyde bulunan bir velinin yeni programla birlikte kullanılmaya başlanan terminolojiden haberdar olduğu görülmektedir. Öğrenci velisi "performans ödevi" ve "proje" gibi yeni programın ölçme değerlendirme araçları hakkında bilgi sahibidir. Aşağıdaki veli ise yeni programın ana felsefesine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur.

Erkek, Mesleğini belirtmemiş, Yüksek lisans

Aynı açık uçlu anket sorusu çerçevesinde alınarak olumsuz görüşler kategorisine konan bu düşüncede programın bilgi anlayışı hakkında velinin bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Veli program hakkında tümüyle olumsuz görüş bildirmesine rağmen ulaşılmak istenenin ne olduğunu bilmektedir.

Mülakat yapılan veli ifadeleri de, katılımcıların ilköğretim ve dolayısıyla Sosyal Bilgiler program değişikliğinden haberdar olduklarını göstermektedir. Aşağıdaki mülakatlardan yapılan alıntılar programın uygulamaya konduğu zaman ve ders kitabındaki değişikliklerle ilgili olarak velilerin değişimin farkında olduğu ile ilgili kanıtlardır.

Havva, Ev Hanımı, İlkokul

> "…Şimdi bir tane kitap var bir de yardımcısı var; önceden tek kitaptı…"

Ali Kemal, Mali Müşavir, Lisans

> "…4. sınıftayken kızım bu program başladı. Hala bilgiye nasıl ulaşılır bunu bilmiyor…"

Veli programın ne zaman uygulanmaya başladığından ve bilgiye ulaşma becerisinin amaçlandığından haberdardır.

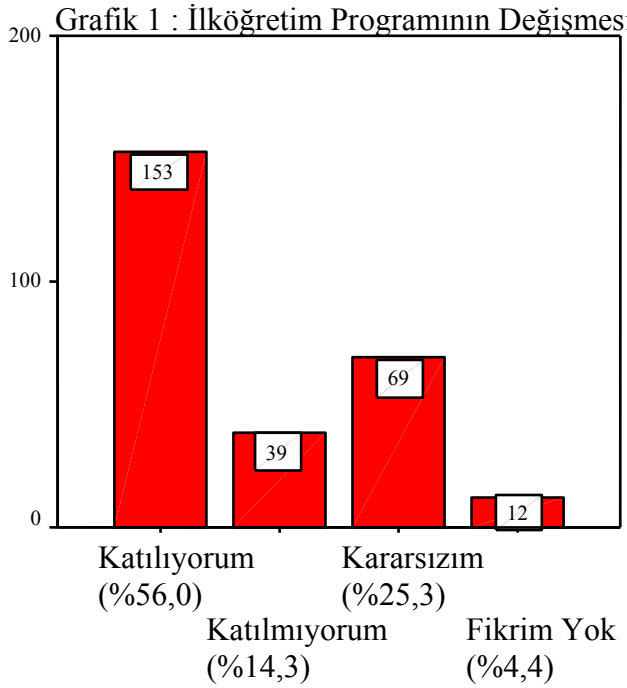
Yukarıdaki alıntılar velilerin yeni ilköğretim programı ve Sosyal Bilgiler dersi hakkında büyük ölçüde bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Farklı eğitim ve sosyo-kültürel düzeyde velilerin yeni program hakkında değerlendirme yaparken, yeni programla birlikte kullanılmaya başlanan terimleri kullandığı, programın ana felsefesine ilişkin farkındalık geliştirebildiği, programın ne zaman değiştiğinden haberdar olduğu, ders kitabı boyutundaki değişimin gözlendiği ve sürece dayalı olarak yürütülen araştırma becerisine dönük etkinliklerin arttığını bildiği görülmüştür. Bununla birlikte velilerin "eklemek istediğiniz görüşleri yazınız" açık uçlu anket sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde yeni program hakkında yeterince bilgilendirilmemekle ilgili bir eleştiri söz konusudur. Bu boyut ileride ayrıntılarıyla sunulacaktır.

4.2. İLKÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL YAPISI HAKKINDA VELİ GÖRÜŞLERİ

Araştırmada kullanılan ankette veli görüşlerini ölçmek amacıyla kapalı uçlu soru niteliğinde hazırlanan 38 önermeden bazıları programın genel yapısı hakkındadır. Mülakatta da velilere program hakkında genel olarak görüşlerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Bundan başka ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar içerisinde de program hakkında genel değerlendirmeler bulunmaktadır. Aşağıda bu üç kaynaktan gelen nitel ve nicel verilere yer verilmiştir.

Ankette verilen kapalı uçlu yargısal sorulardan ilki "ilköğretim programının değişmesinden memnunum" önermesidir. Bu önermeye velilerin verdikleri yanıtlarla ilgili olarak elde edilen cevap kategorilerinin yüzde ve frekans değerlerini içeren grafik aşağıda verilmiştir.

Grafik 1 : İlköğretim Programının Değişmesinden Memnunum

Grafikt 1'de de görüldüğü gibi velilerin %56'sı anketin kapalı uçlu bu sorusuna verdikleri yanıtta ilköğretim programının değişmesinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Mülakat yapılan velilerin program hakkında genel görüşlerini içeren bazı ifadeleri de bu memnuniyetin nedenleri ile ilgili veriler içermektedir. Aşağıda mülakat notlarından alınan bu doğrultudaki bir kaç örnek sunulmuştur.

Gül, Tıp doktoru, Doktora:

> "Yeni programın birey olmaya, bireysel sorumluluğu ön plana çıkarmaya yönelik bir yapısı olduğunu düşünüyorum".

Velinin bu ifadesinde programın vatandaş kimliğinden önce birey kimliğini ele alan boyutunu sezdiği görülmektedir. Davranışçı programdan farklı olarak yapılandırmacı anlayışta, Sosyal Bilgiler dersi içeriği vatandaşlık kimliğinden önce birey kavramına yer vermektedir (Kabapınar, 2007). Tablo 1 ve tablo 2 (s. 7,43) incelendiğinde de içerik hem de süreç ve yöntemler açsından böyle bir değişim olduğu yönünde bir değerlendirme yapmak mümkündür. Zaten yapılandırmacılıkta bilginin tanımlanmasında bile bireyden hareket edilmektedir. "Bilginin kesin niteliğinden öte, algılama, yorumlama, değer biçme gibi özelliklerinden dolayı öznel olduğu

düşüncesi bu öğrenme anlayışının temelini oluşturmaktadır" (Kabapınar, 2007). Görüşleri bu kapsamda ele alınabilecek olan bir başka veli de ilköğretim programı ve dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinde meydana gelen değişiklikler hakkında genel görüşünü belirtirken olumlu ifadeler kullanmıştır.

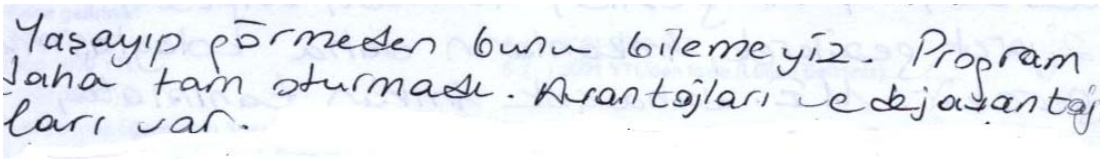
Hayati, Emniyet görevlisi, Lisans:

> "Değişikliği hissediyorum. Yeni programda çocuk daha çok sorumluluk alıyor. Ve bu hoşuma gidiyor. Bilgiye ulaşmak için araştırma yapıyor".

Veli programın değişmesinden memnundur; yeni yaklaşımda çocuğun öğrenme sorumluluğunun kendisine verildiğini düşünmektedir. Öğrenme sorumluluğunun öğrenene verilmesi, programın dayandığı ifade edilen yapılandırmacı teorinin ilkelerinden biridir. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda da öğrenme sorumluluğunun öğrenciye ait olduğu belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Yukarıdaki iki velinin de bu yönde kullandıkları ifadeler, uygulanmak istenenin öğrenci ve veliye yansıtılabildiğine ilişkin bir kanıt olabilir. Yukarıdaki alıntıda velinin programın süreç boyutuna dair kullandığı ifade de bilgiye ulaşmak için araştırma yapma anlayışını benimsediğini göstermektedir.

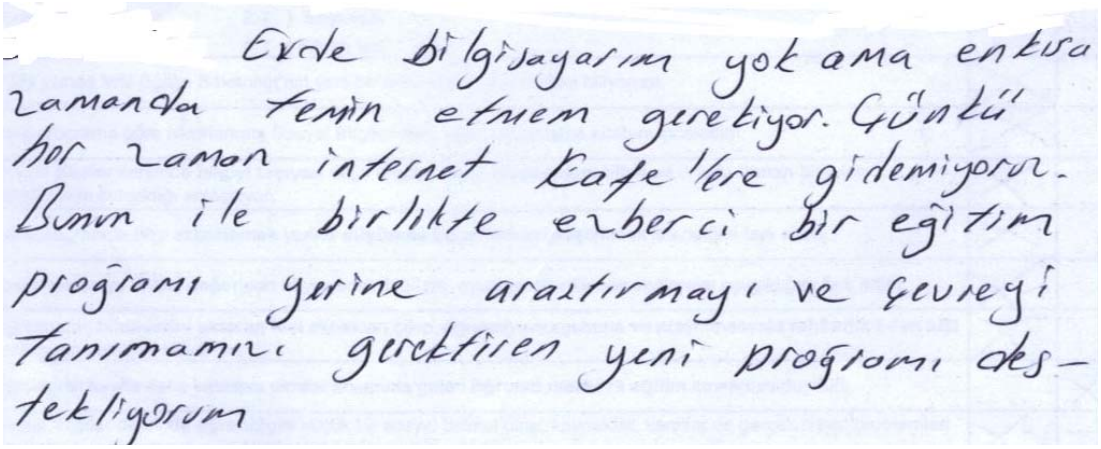
Grafik 1'de görüldüğü gibi "yeni programın değişmesinden memnun musunuz?" içeriğindeki kapalı uçlu anket sorusuna "kararsızım" yanıtını veren velilerin oranı (%25,3) programın değişmesinden memnun olmayan velilerin oranından (%14,3) daha fazladır. Açık uçlu anket sorularına verilen yanıtların analizine dayanarak bu tutumun programın yeni olmasından ve henüz sonuçlarının ne olacağının kestirilememesinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca bazı veliler hem olumlu hem olumsuz yönleri olduğunu düşündüğü yeni program hakkında kesin bir fikir yürütmekte tereddütlüdür. Aşağıda velilere program hakkında eklemek istedikleri görüşlerini yazmaları için sorulan açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtlarda kararsız tutumların gerekçesi hakkında bazı ipuçları yer almaktadır.

Kadın, Ev hanımı, Lise

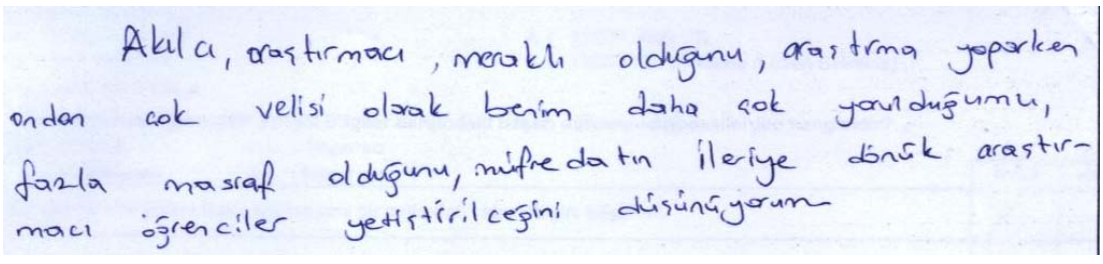

Yaşayıp görmeden bunu bilemeyiz. Program daha tam oturmadı. Avantajları ve dezavantajları var.

Programın değişmesinden memnun olup olmadığı konusunda kararsız olduğunu belirten %25 (grafik 1) oranındaki veli, açık uçlu anket sorularında bu görüşlerinin açıklaması olarak yukarıdaki gibi ifadeler kullanmaktadır. Eğitim programlarının kişiler üzerindeki sonuçlarının uzun vadede elde ediliyor olması velileri program hakkında görüş belirtmek için erken olduğu yönünde düşünmeye yöneltmektedir. Programın değişmesiyle ilgili olarak bazı zorluklar yaşandığını ifade etmekle birlikte yine de olumlu görüş belirten iki veli ise aşağıdaki şekilde görüş bildirmiştir.

Erkek, Taksici, Lise

Evde bilgisayarım yok ama entra zamanda temin etmem gerekiyor. Günlü bor zaman internet kafe'lere gidemiyorum. Bunun ile birlikte erberci bir eğitim programı yerine araştırmayı ve çevreyi tanımamızı gerektiren yeni programı destekliyorum

Kadın, Ev hanımı, Lise

Akılcı, araştırmacı, meraklı olduğunu, araştırma yaparken ondan çok velisi olarak benim daha çok yardığımı, fazla masraf olduğunu, müfredatın ileriye dönük araştırmacı öğrenciler yetiştirileceğini düşünüyorum

Görüldüğü gibi veliler olumlu ve olumsuz yönlerini ele alarak programı tartışmaktadırlar. Araştırma kapsamında açık uçlu anket sorularına verilen tüm

yanıtlar olumlu, olumsuz ve kararsız görüşler olarak kategorilere ayrılmıştır. Açık uçlu sorularda yukarıdaki gibi kararsız görüş belirtenler programın tartışılmasına en çok hizmet eden ifadeler kullanmışlardır. Kararsız görüşlerin çoğu olumluya daha yakındır; bu velilerin programın onayladıkları pek çok yönü vardır, ancak ya sağlıklı uygulanacağından emin değillerdir ya da fiziksel altyapı yetersizlikleri onları düşündürmektedir. Bu doğrultuda mülakat yapılan bir veliden elde edilen görüş aşağıdaki gibidir.

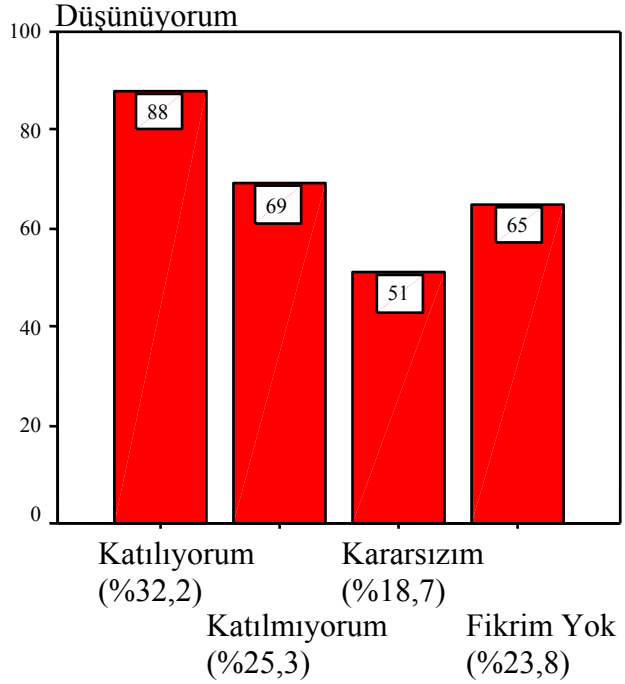
Ali Kemal, Mali müşavir, Lisans:

> "Düşüncede güzel fakat fiziksel ve düşünsel alt yapı zorluklarından dolayı uygulamada henüz başarısız bir program".

Sonuçta şu denebilir ki, grafik 1'deki yeni ilköğretim programıyla ilgili olarak işaretlenen "memnum" ve "kararsızım" ifadeleri toplam olarak birlikte düşünüldüğünde, yaklaşık %81 oranında velinin bazılarının kısmen de olsa program hakkında olumlu görüşleri ve umutları vardır.

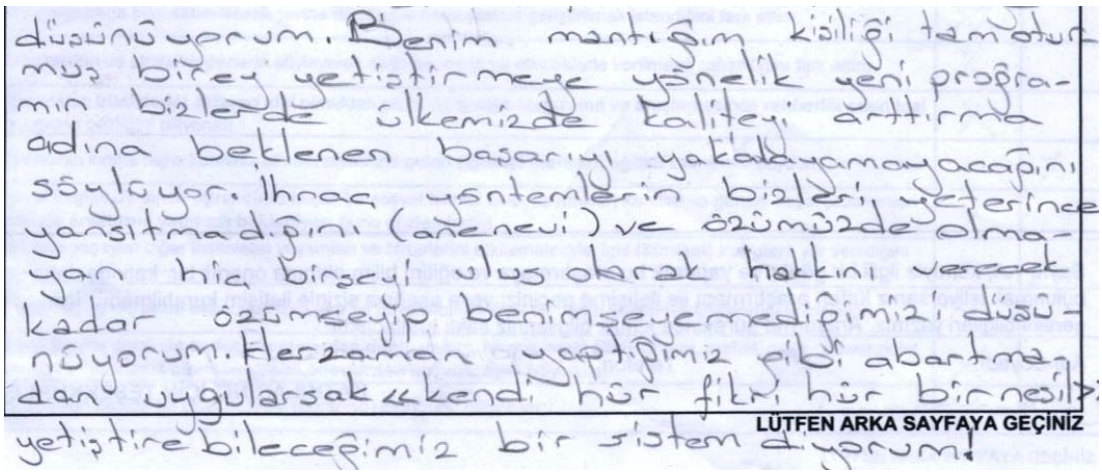
Araştırma için ön bilgi toplarken bazı eğitimci ve velilerde programın başka ülkelerden taklit edildiği yönünde görüşler olduğu anlaşılmıştır. Bu görüşün ne ölçüde paylaşıldığını öğrenmek amacıyla araştırmaya dahil edilen ve programın genel yapısı çerçevesinde değerlendirilebilecek "yeni program taklit mi?" içerikli soru, anketin kapalı uçlu sorularını oluşturan yargısal önermeleri içinde velilere yöneltilmiş ve aşağıdaki gibi yüzde ve frekans değerleri elde edilmiştir.

Grafik 2. :Yeni Programın Başka Ülkelerinkinden Taklit Edildiğini Düşünüyorum

Bu soruda tüm yanıt kategorileri birbirine yakın sayıda işaretlenmiştir. Yeni programın başka ülkelerinkinden taklit edildiğini düşünen %32 oranında veli vardır. Bu görüşe katılmayan veliler %25 oranındadır. Bu konuda kararsız kalanlar %18, bir fikir yürütmeyenler ise %23 oranındadır. İlgili veli görüşlerinden biri aşağıdaki gibidir. Bu alıntı velinin program hakkında eklemek istediği görüşler olup olmadığıyla ilgili açık uçlu anket sorusundan elde edilmiştir (Velinin kullandığı ihraç kelimesi yerine ithal kelimesini kastettiği açıktır).

Kadın, Ev hanımı, Lise

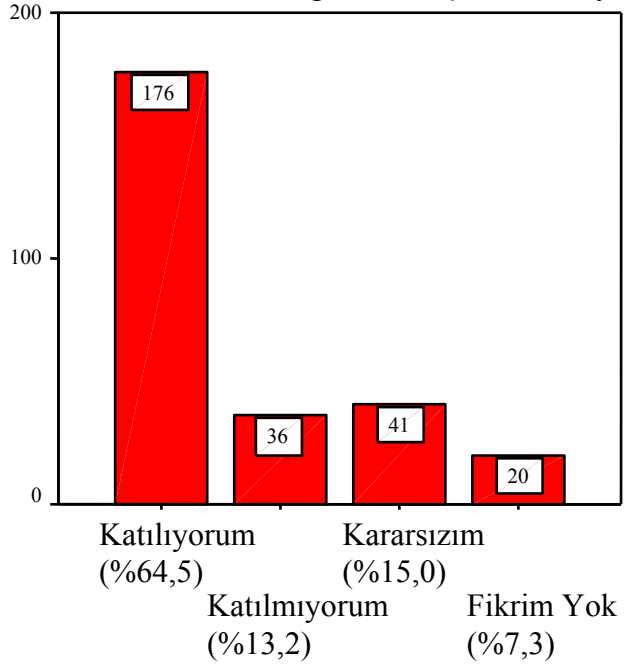

düşünüyorum. Benim mantığım kişiliği tamamlamış birey yetiştirmeye yönelik yeni programın bizlerde ülkemizde kaliteyi arttırma adına beklenen başarıyı yakalayamayacağını söylüyor. İhraç yöntemlerin bizleri yeterince yansıtmadığını (anlamsız) ve özümüzde olmayan hiç birşeyi ulus olarak hakkını verecek kadar özümseyip benimseyemediğimizi düşünüyorum. Herzaman yaptığımız gibi abartmadan uygularsak kendi fikri hür bir nesil yetiştirebileceğimiz bir sistem diyorum!

LÜTFEN ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ

Yukarıdaki ifade yeni programın başka ülkelerden kopyalandığı yönündedir. Ulusların kendine özgü bir maneviyatı ve özü olduğuna dair görüşleri veliyi yeni programın ülkemiz çocukları için uygun olmadığı yönünde düşündürtmektedir. Ülkelerin kendi gelişim çizgilerine göre ve kendilerine özgü açılımlarla ilerleyebileceği görüşü bu veliden başka, toplumun çeşitli kesimlerinde tartışılagelen bir konudur. "Batı'nın tekniğini mi kültürünü mü örnek almalıyız" yolundaki tartışmalar sosyal bilimci ve aydınlarımızı uzun süre meşgul etmiştir, etmektedir. Küresel kültür rüzgarlarının kuvvetlendiği günümüzde ise bu tartışma giderek önemini kaybetmekte gibi görünmektedir.

Bu doğrultuda değerlendirilebilecek bir başka soru "program geliştirenler iyi niyetli mi?" şeklindedir. Yine toplumun bazı kesimlerinde az da olsa şu şekilde görüşler olduğu ön araştırma sırasında anlaşılmıştır: "Gelişmiş ülkeler ezber bilgiyi geri plana iten bu tür programları özellikle gelişmekte olan ya da geri kalmış ülkelerin taklit etmesi için üretiyorlar; böylece bu ülkeleri bilgisiz nesiller yetiştiren ve savunmasız bir konuma sürükleyerek kendi güçlü konumlarını sürdürmek peşindeler". Bu şekilde özetlenebilecek bu kuşkucu yaklaşım eğer evrende yer almışsa araştırma kapsamı dışında tutulması da düşünülemez. Bu doğrultuda ankette kategorik sorular içerisinde aşağıdaki gibi bir soru velilere yöneltilmiş ve elde edilen yüzde ve frekans değerleri verilmiştir.

Grafik 3. : Yeni Programı Geliştirenlerin İyi Niyetine İnanıyorum.

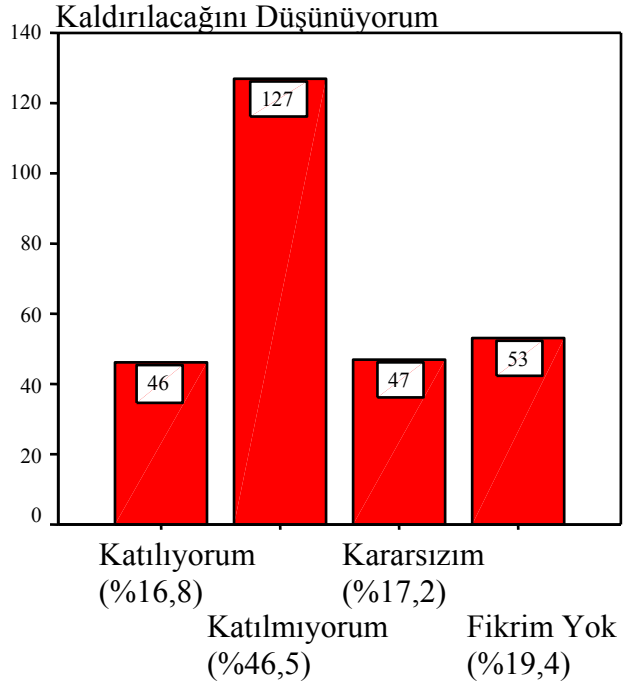
Grafik 3'te görüldüğü gibi velilerin %64'ü programı geliştirenlerin iyi niyetine inandığını belirtmiştir. Program geliştirenlerin iyi niyetine inanmayan %13, bu konuda kararsız olan %15 oranında veli mevcuttur. Velilerin %7'si bu konuda fikir yürütmemiştir. Mülakat yapılan velilerin tamamı da bu konuda olumlu yönde fikir belirtmişlerdir. Bu veliler programda siyasi bir alt anlam aramadıklarını ve eğitimci ve siyasetçilerin kendi ülkeleri için iyi olanı isteyeceğine inandıklarını belirtmişleridir. Aksini düşünmenin komplo teorileri üretmek anlamına geleceği de bazı veliler tarafından ifade edilmiştir. Bu konuda bir veli ifadesi aşağıdaki gibidir:

Tülin, Öğretim görevlisi, Yüksek lisans:

> "…Beynim komplo teorilerine çalışmaz benim. Ama çocuğa araştırmayı öğretiyorsunuz burada. Kendi fikrini kendi bulacak. Yönlendirme görmedim. Araştırıp neyin doğru neyin yanlış olduğuna o karar verecek. Bir fikirsel yönlendirme görmedim…"

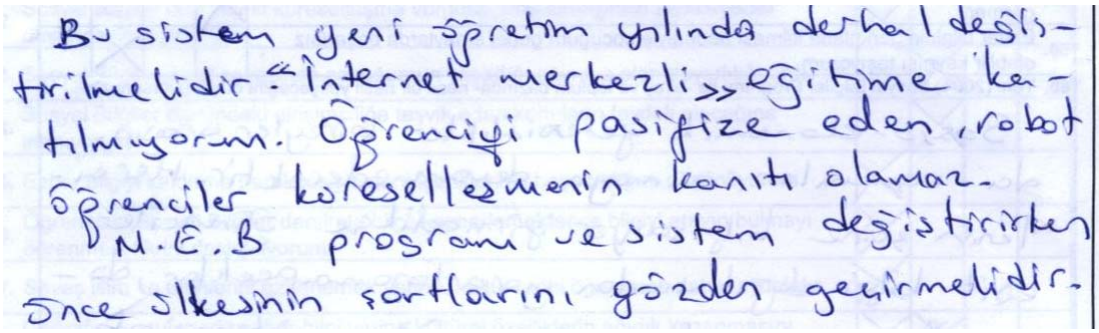
Programın değişmesinden memnun olmayan ve programın kaldırılacak kadar verimsiz olduğunu düşünen veliler olup olmadığını öğrenmek için ankette yer alan bir başka kapalı uçlu soru aşağıda verilmiştir. Bu soruya verilen cevapların yüzde ve frekans değerleri şöyledir:

Grafik 4. : Yeni Sosyal Bilgiler Programının Verimli Olmayarak Kaldırılacağını Düşünüyorum

Grafik 1(s.98)'de programın değişmesinden memnun olmayan veli oranı %14 olduğu halde yukarıdaki grafik (4)te %16 oranında bir velinin programın kaldırılacağı düşüncesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Anketteki iki kapalı uçlu sorudan alınan bu iki yanıt karşılaştırıldığında programdan duyulan memnuniyetle ilgili kararsız görüş bildiren velilerden bir kaçının da programın kaldırılacağı yönünde fikir belirttiği düşünülebilir. Programın kaldırılacağını düşünmeyen veli oranı ise %46,5'tir. Bu soruya velilerin %17'si kararsızım, %19'u fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. "Programın kaldırılacağını düşünüyorum" sorusuna "katılıyorum" şeklinde yanıt veren bir velinin, anketin eklemek istenen görüşlerle ilgili açık uçlu sorusuna yazdığı açıklama aşağıdaki gibidir:

Kadın, Ev hanımı, Yüksekokul

Bu sistem yeni öğretim yılında derhal değiş-
tirilmelidir. İnternet merkezli eğitime ka-
tılmıyorum. Öğrenciyi pasifize eden, robot
öğrenciler küreselleşmenin kanıtı olamaz.
M.E.B programı ve sistem değiştirirken
önce ülkesinin şartlarını gözden geçirmelidir.

Görüldüğü gibi veli anketin açık uçlu sorusunda görüşlerini ifade ederken, programın ülke şartlarına uymadığı düşüncesinden başka, bilgisayar/internet kullanımının artması ile ilgili gözlemlerini de paylaşmıştır. Velinin bilgisayar kullanımının artmasından duyduğu endişe, internet merkezli bir uygulama olarak gördüğü program hakkındaki görüşleriyle birleşmiştir.

Sonuç olarak veliler, ilköğretim Sosyal Bilgiler programının genel yapısı göz önüne alındığında değişimin yaşanmasından %56 oranında memnundur. Katılımcıların %32'si programın başka ülkelerin programlarından taklit edildiğini düşünmektedir. Bununla birlikte velilerin %64'ü program geliştirenlerin iyi niyetine inandıklarını ifade etmişlerdir. Mülakata katılan velilerin tamamı da eğitimci ve siyasetçilerin program geliştirirken yeterince araştırma yaptıklarını ve ülkelerinin geleceği için en faydalı olan programı geliştirmek için çalıştıklarını düşünmektedir. Velilerin %16'sı

programın uygulamadan kaldırılacak kadar verimsiz olduğu görüşündedir. Öğretmen eğitimiyle ve fiziksel alt yapı ile ilgili engellerin aşılmadan birdenbire program değiştirildiği görüşünü savunan veliler vardır. Ezber bilgi yerine çevreyle etkileşimi artıran ve öğrenciyi araştırmaya yönlendiren yeni programı destekleyen pek çok veli bulunmaktadır. Programın en çok eleştiri alan boyutu öğrencinin bilgisayarla fazla muhatap olmasına neden olduğuyla ilgilidir.

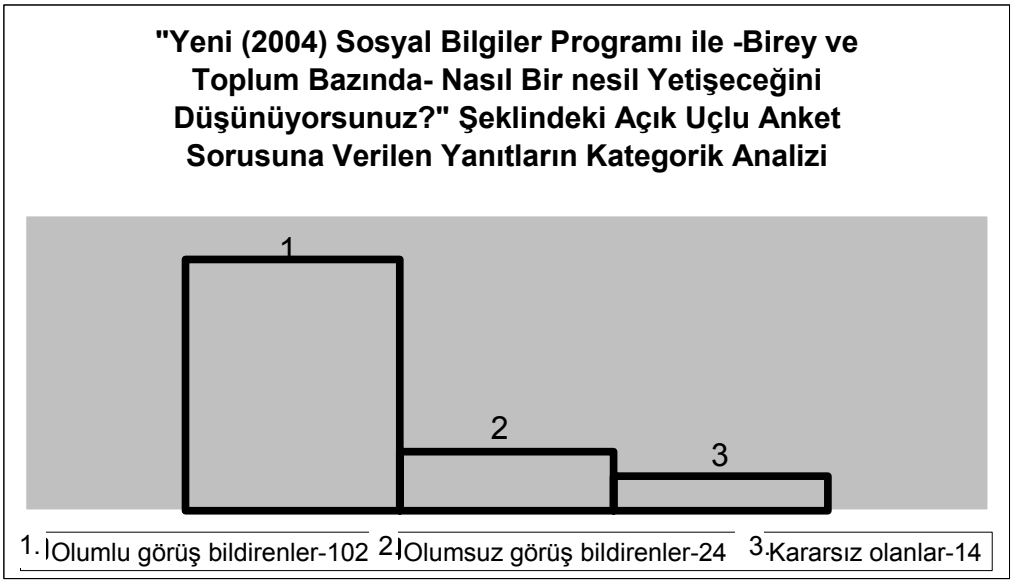
4.3. YENİ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMIYLA YETİŞECEK OLAN NESLİN NİTELİKLERİYLE İLGİLİ VELİ GÖRÜŞLERİ

Araştırma sorularından biri de yeni Sosyal Bilgiler programı ile nasıl bir nesil yetişeceği ile ilgilidir. Bu konu hakkındaki görüşleri anket formunun açık uçlu sorusu (60) olarak şu şekilde velilere yöneltilmiştir: "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler programı ile birey ve toplum bazında nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?". Aynı içerikteki araştırma sorusu açıklığa kavuşturulurken bu açık uçlu anket sorusuna velilerin verdikleri yanıtlardan elde edilen nitel verilerin analizine dayanılacaktır.

Anketin görüş ölçen kapalı uçlu sorularından bazıları da Sosyal Bilgiler dersi ile yetişecek neslin özellikleriyle ilgilidir. Ancak bu önermelerde velinin daha çok kendi çocuğuna ilişkin gözlemlerine göre cevap vermesi beklenmektedir. Örneğin "çocuğum daha araştırmacı oldu" sorusu yöneltilerek velinin "katılıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "fikrim yok" seçeneklerinden birini işaretlenmesi beklenmektedir. "Eğer veli bu soruya katılıyorum cevabını veriyorsa, gelecek neslin araştırmacı olacağı yönünde düşünüyordur" şeklinde dolaylı bir yorum yapmaktansa, velinin kendi öğrencisinde gözlemlediği değişiklikler ve gelecek nesilde olacağını düşündüğü özelliklerle ilgili alt problemler birbirinden ayrı tutulmuş ve ayrı değerlendirilmiştir. Bu nedenle velilerin yeni ilköğretim programı ve Sosyal Bilgiler dersi ile yetişecek neslin özelliklerinin neler olacağı ile ilgili düşüncelerini öğrenmeye yönelik olan bu alt problem yanıtlanırken sadece açık uçlu 60 numaralı maddeden elde edilen nitel veriler kullanılacaktır.

Anketteki açık uçlu sorulardan ilki olan açık uçlu madde (60) ve verilen yanıtların kategorik analizi aşağıdadır.

Grafik 5

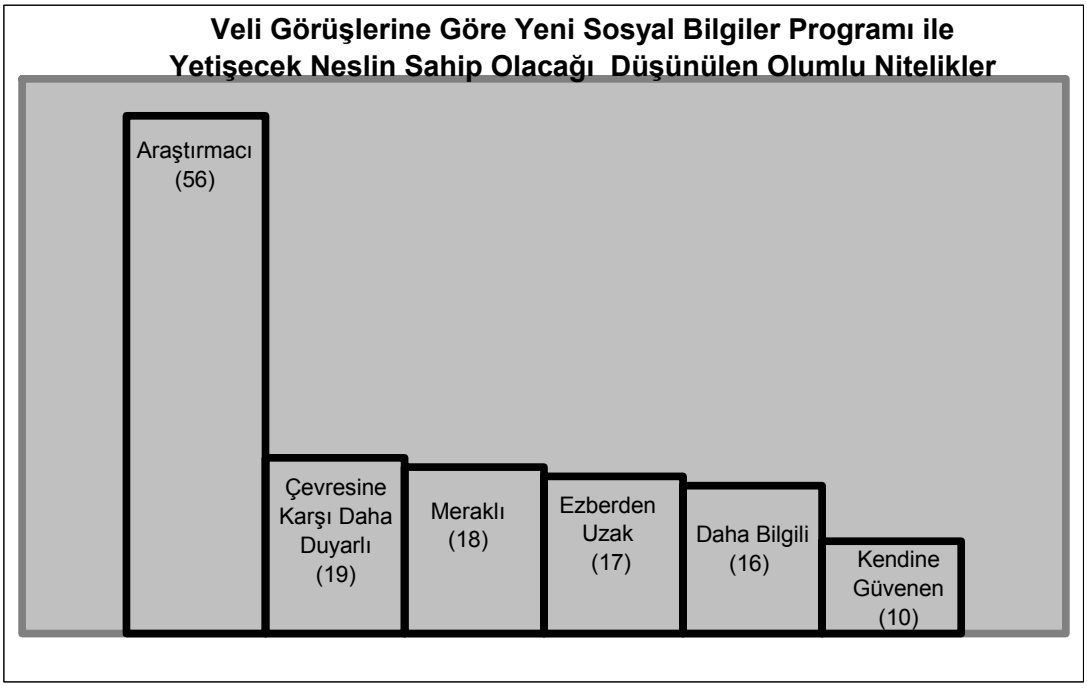
Bu soruyu yanıtlandıran 147 veliden 102'si gelecek neslin özellikleriyle ilgili tümüyle olumlu görüş belirtirken, 24 kişi olumsuz görüş ortaya koymuştur. 14 kişinin yanıtlarında gelecek neslin nasıl olacağı konusunda ne olumlu ne olumsuz net bir düşünceye sahip olmadığı anlaşılmıştır. 7 kişinin yanıtı ise temenni niteliğindedir. Aşağıda olumlu, olumsuz ve kararsız görüşler olarak düzenlenen bu kategorilere ait veriler ve yorumları sırasıyla sunulmuştur.

4.3.1. "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Açık Uçlu Anket Sorusu Çerçevesindeki Olumlu Görüşler

Araştırmaya katılan velilerin yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programı ile yetişecek neslin özellikleriyle ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla sorulan açık uçlu anket sorusuna yanıt veren 147 kişiden 102'si bu konuda olumlu ifadeler kullanmışlardır. Bu da bu soruya yanıt veren velilerin %70'inin gelecek neslin olumlu özelliklere sahip olacağını, gelecek nesilden umutlu olduklarını gösterir. Verilen bu yanıtlar incelenmiş, velilerin gelecek neslin sahip olacağını düşündüğü niteliklerle ilgili

olarak kullandıkları kelimeler sayılarak aşağıdaki şekilde öne çıkanlar grafiğe, öne çıkanlarla birlikte ortaya çıkan tüm sonuçlar tabloya dönüştürülmüştür.

Grafik 6

Grafik 6'da gösterilen bu veriler elde edilen sonuçların bir kısmıdır. Frekansı daha düşük olmakla birlikte veliler tarafından dile getirilen başka olumlu nitelikler de vardır. Öne çıkan ve yukarıda gösterilen niteliklerle birlikte bu soru çerçevesinde dile getirilen tüm yanıtlar değerlendirilmiş ve aşağıdaki tablo (13) elde edilmiştir.

Tablo 13
"Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumlu Veli Görüşlerinin Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Verilerin Frekans Dağılımları

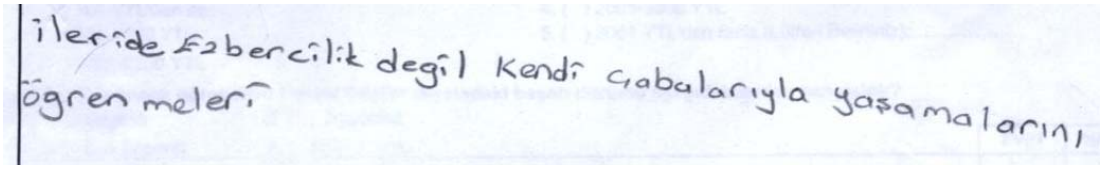
	f		f
Araştırmacı	56	Bilgiye ulaşmayı bilen Çevre bilinci gelişmiş	7
Çevresine karşı daha duyarlı	19	Sorumluluklarını bilen	6
Meraklı	18	Girişimci Sosyal	5
Bilgileri ezbere dayanmayan	17	Kültürlü Çalışkan Düşünen Faydalı / Verimli Yardımlaşmayı bilen	4
Daha Bilgili	16	Atatürkçü / cumhuriyetçi Saygılı İnsan hak ve özgürlüklerine saygılı İleri görüşlü	3
Kendine Güvenen	10	Ahlaki değerleri koruyan, Cesur, Yaratıcı, Yardımsever, Yetenekli, Daha zeki, Akılcı, Teknolojiyi kullanabilen, Emeğin önemini bilen, Ülke ve dünya sorunlarına ilgili, Aktif, Güçlü, Hazırcılığa alışmayan	2
Sorgulayıcı Başarılı	9	Geçmişine saygılı, Büyüklerine saygılı, Kararlı, Örf ve adetlerine bağlı, Anayasasına bağlı, Dogmalardan uzak, Aydın, Mantıklı, Okuyan, Okuduğunu anlayan, Çağdaş, Gözlemci, Uygulayıcı, Bilgiyi üreten, Projeler üreten, Vatanını ve milletini seven, Hedefleri olan, Öğrenmeye açık, Bilgiyi yapılandıran, Bilgiyi kullanan, Bilgiyi paylaşan	1
Bilinçli	8		

Görüldüğü gibi gelecek neslin özellikleriyle ilgili olarak, Sosyal Bilgiler dersi sayesinde gelişeceği en fazla veli tarafından düşünülen nitelik araştırmacılıktır (56). Araştırmacılık ilköğretim birinci kademe öğrenci velileri tarafından da en öne çıkan davranış değişikliği olarak gözlemlenmiştir (Ersoy, 2007). Yukarıdaki tabloya göre araştırmacılığı, çevreye karşı duyarlı (19), meraklı (18), bilgisi ezbere dayanmayan (17), daha bilgili (16) gibi nitelikler izlemektedir. Gelecek neslin özellikleriyle ilgili

olumlu görüş bildiren veliler yeni programla birlikte çocukların ayrıca daha bilgili (16), kendine güvenen (10), sorgulayıcı (9) ve başarılı (9) bireyler olarak yetişeceklerini düşünmektedir. İnsan hakları ve doğal çevreye duyarlılık gibi yeni programın özellikle üstünde durduğu kavramlar velilerin görüşleri arasında yerini almıştır. Bundan başka veliler gelecek neslin bilinçli, bilgiye ulaşmayı bilen, çevre bilinci gelişmiş, sorumluluklarını bilen, girişimci, sosyal kişilerden oluşacağını düşünmektedirler.

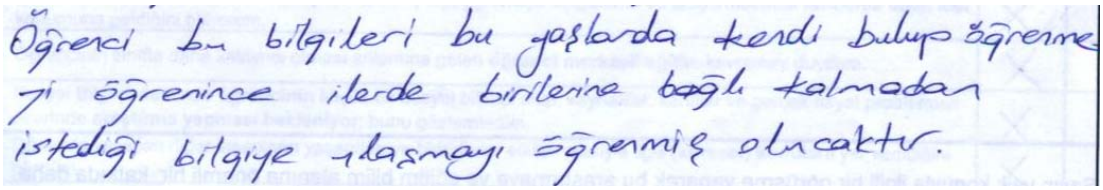
Araştırmaya katılan velilerin büyük çoğunluğu yapılandırmacı program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi sayesinde araştırmacı ve çevresine karşı duyarlı bir nesil yetişeceğini düşünmektedir. Merak eden ve bu doğrultuda aradığı bilgiye ulaşmak için doğru yöntemleri kullanan bireyler yetişeceği düşüncesi hakimdir. Aşağıda gelecek neslin sahip olacağı niteliklerle ilgili açık uçlu anket sorusuna verdikleri yanıtta olumlu görüş belirten velilerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar bulunmaktadır. Farklı cinsiyet, eğitim seviyesi ve mesleklerden velilerin gelecek neslin özellikleriyle ilgili ortak fikirlere sahip olduğu görünmektedir.

Erkek, Serbest meslek, İlkokuldan ayrılmış

Eğitim çevrelerince bilgiye ulaşmayı öğrenmenin önemi “aç bir insana balık vermek yerine balık tutmayı öğretmek” sözüyle ifade edilmektedir. Bilgiye aç olan kişinin de hazır bilgiye değil, istediği an istediği bilgiye nasıl ulaşacağını bilmeye ihtiyacı vardır. Yukarıdaki alıntı bu doğrultuda, programın bilgi anlayışını destekleyen bir görüş içermektedir. Benzer biçimde gelecekteki yaşantısında birilerine bağlı kalmadan öğrenmeyi öğrenmek konusundaki görüşlere sahip bir başka veli ifadesi aşağıdaki gibidir.

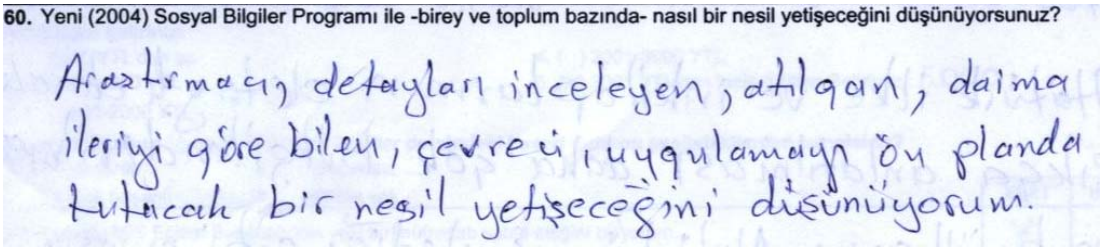
Erkek, Serbest meslek, İlkokul

Öğrenci bu bilgileri bu yaşlarda kendi bulup öğrenme yi öğrenince ilerde birilerine bağlı kalmadan istediği bilgiye ulaşmayı öğrenmiş olacaktır.

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın genel amaçları içerisinde bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanmada bilimsel ahlakın öneminden söz edilmektedir; ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde geliştirilmesi öngörülen kütüphane ve referans kaynaklarını kullanma, istatistik verileri yorumlama, basılı ve görsel kaynaklara ulaşma gibi beceriler belirlenmiştir. Programın temel yaklaşımı içerisinde de "öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamak" ifadesine yer verilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Programdaki bu öğelerin veli görüşlerine de yansıması, hedeflenen süreçlerin gerçekleştirildiğini ve veliler tarafından fark edildiğini gösterebilir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın vizyonu açıklanırken bilgiyi üreten ve kullanan birey hedefinden söz edilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bilginin beyinde taşınması yerine uygulamaya el vermesinin amaçlanması, aşağıdaki ifadede yer aldığı gibi veliler tarafından da fark edilmekte ve gelecek nesle maledilmektedir.

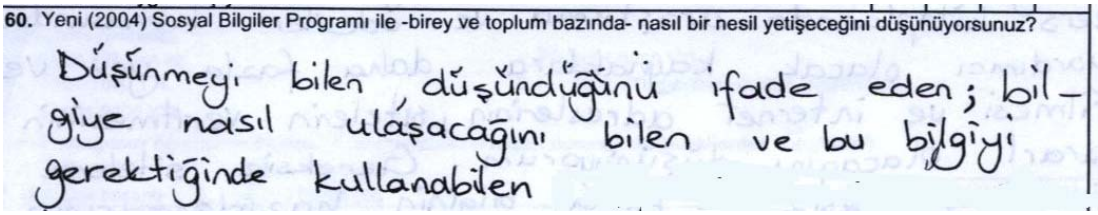
Kadın, Muhasebeci, Ortaokul

60. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile -birey ve toplum bazında- nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?

Araştırmacı, detayları inceleyen, atılgan, daima ileriyi göre bilen, çevreci, uygulamayı ön planda tutacak bir nesil yetişeceğini düşünüyorum.

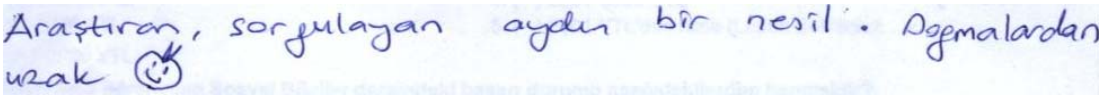
Yukarıdaki velinin vurguladığı uygulamayı ön planda tutmak, Sosyal Bilgiler programının vizyonunda sözü edilen bilgiyi kullanabilme becerisi ile ilişkilidir. Aşağıdaki ifade de bu bağlamda bilginin kullanılması ile ilgili açıklamalar içermektedir.

Kadın, Öğretmen, Lisans

60. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile -birey ve toplum bazında- nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?
Düşünmeyi bilen, düşündüğünü ifade eden; bilgiye nasıl ulaşacağını bilen ve bu bilgiyi gerektiğinde kullanabilen

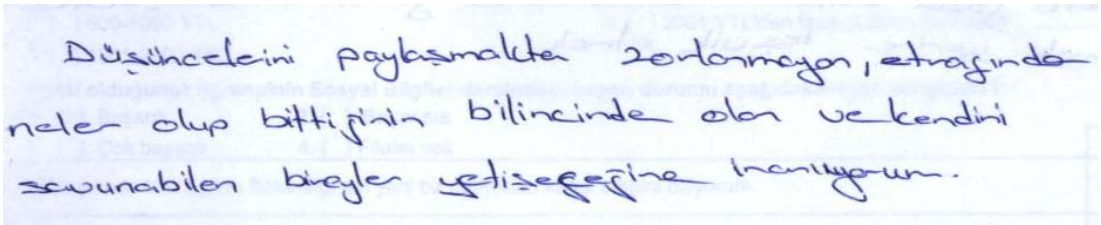
Bilgi ezberlemeye verilen önemin yerine araştırma faaliyetlerinin konması, araştırmaya katılan velilerin önemli bir bölümünü araştıran, düşünen, sorgulayan, merak eden bireyler yetişeceği yönünde düşündürmektedir.

Kadın, Mimar, Doktora

Araştıran, sorgulayan aydın bir nesil. Dogmalardan uzak

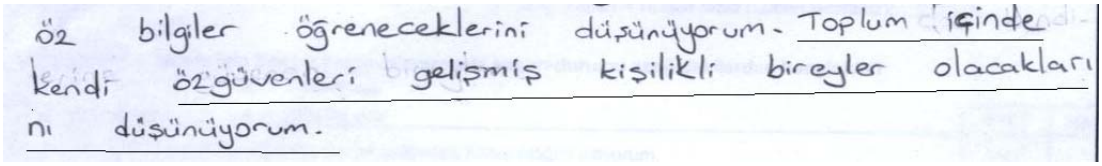
Düşünme kapasitesini kullanmanın bireyin kişilik özellikleri üzerinde de önemli etkileri olacağı düşünülmektedir; kendine güvenen, çevresine karşı duyarlı, birlikte uyum içinde çalışmayı bilen gibi özellikler programın süreç boyutunun kişilik gelişimi üzerine katkıları olarak algılanmaktadır.

Kadın, Bankacı, Lise

Düşüncelerini paylaşmaktan çekinmeyen, etrafında neler olup bittiğinin bilincinde olan ve kendini savunabilen bireyler yetişeceğine inanıyorum.

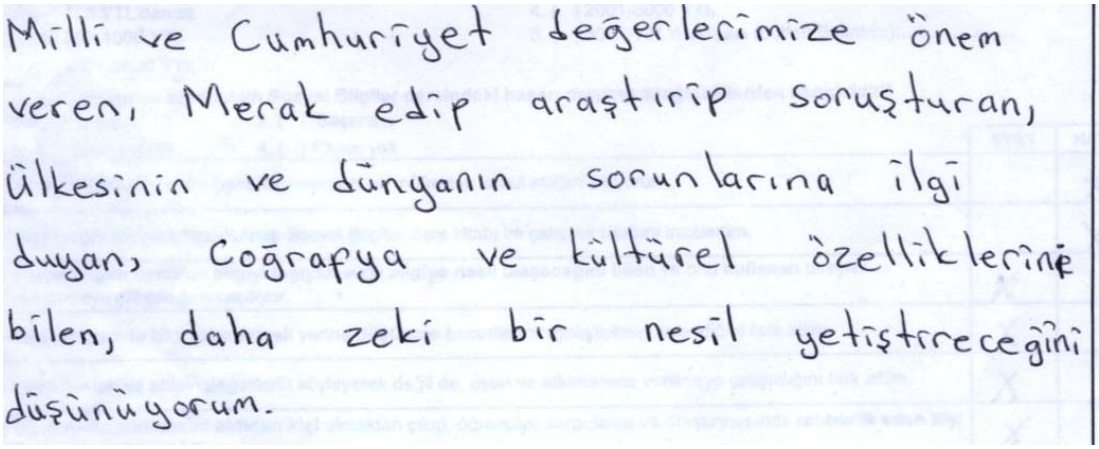
Veli, yeni Sosyal Bilgiler programı ile birlikte düşüncelerini paylaşan ve savunan bireyler yetişeceği konusunda bir görüş ortaya koymuştur. Öğrenci merkezli eğitimin amaçlarından biri de öğrencinin fikirlerini söylemek ve savunmak konusunda cesaret kazanmasını öngörür. "Aktif öğrenmenin ürünlerinden biri de özgüven ve yüksek benlik algısıdır (Ün Açıkgöz, 2006). Bu doğrultudaki eğitimin bireyin kişilik gelişimi üzerinde olumlu etkisi olacağını düşünen bir başka veli ifadesi aşağıdaki gibidir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

öz bilgiler öğreneceklerini düşünüyorum. Toplum içinde kendi özgüvenleri gelişmiş kişilikli bireyler olacaklarını düşünüyorum.

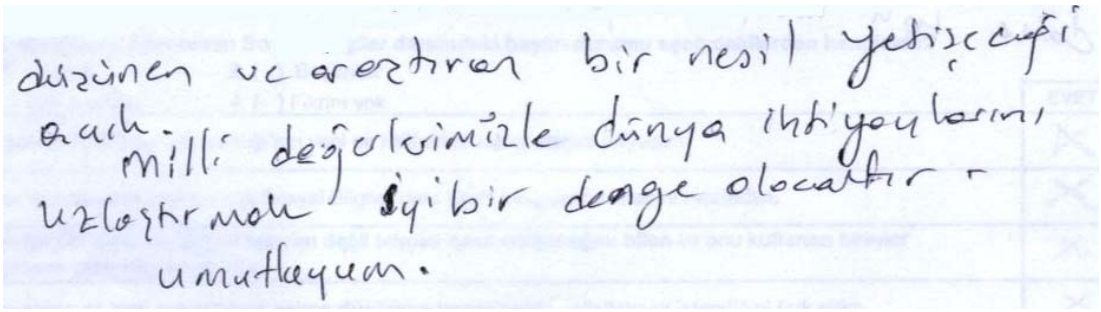
Görüldüğü gibi veli yeni Sosyal Bilgiler programının öğrencinin özgüven gelişimine olumlu katkıları olduğunu düşünmektedir. Veliler, kişilik gelişiminin bir parçası olarak ahlaki gelişiminin bir unsuru olan milli değerlere sahip olma ile ilgili olarak da görüş belirtmişlerdir. Türk milli eğitiminin genel amaçları içerisinde milli değerlere önem veren birey yetiştirilmesi yer almaktadır. Sosyal Bilgiler dersi diğer dersler arasında bu genel amaca hizmet edecek en uygun içeriğe sahip olan derstir. Bu beklenti veliler tarafından da aşağıda örnekte olduğu gibi dile getirilmiştir.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

Milli ve Cumhuriyet değerlerimize önem veren, Merak edip araştırıp soruşturan, ülkesinin ve dünyanın sorunlarına ilgi duyan, Coğrafya ve kültürel özelliklerini bilen, daha zeki bir nesil yetiştireceğini düşünüyorum.

Velinin öğrencilerde belireceğini düşündüğü özellikler, Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli yapısı içindeki, tarih ve coğrafya konularıyla da yakından ilgilidir. Ülkesini tanıyan, tarihsel, coğrafi ve kültürel özelliklerini bilen öğrencide milli bir bilincin oluşması muhtemeldir. Bununla birlikte yaşanılan toplum dışındaki insanlar ve ülkelerin de değerleri ve sorunları Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde yer almaktadır ve veliler tarafından önemli bulunmaktadır. Aşağıdaki veli de milli ve küresel değerlerin sentezinden söz etmekte ve bunun öğretim programları aracılığıyla yapılabileceğine inancını dile getirmektedir.

Erkek, Tıp doktoru, Doktora

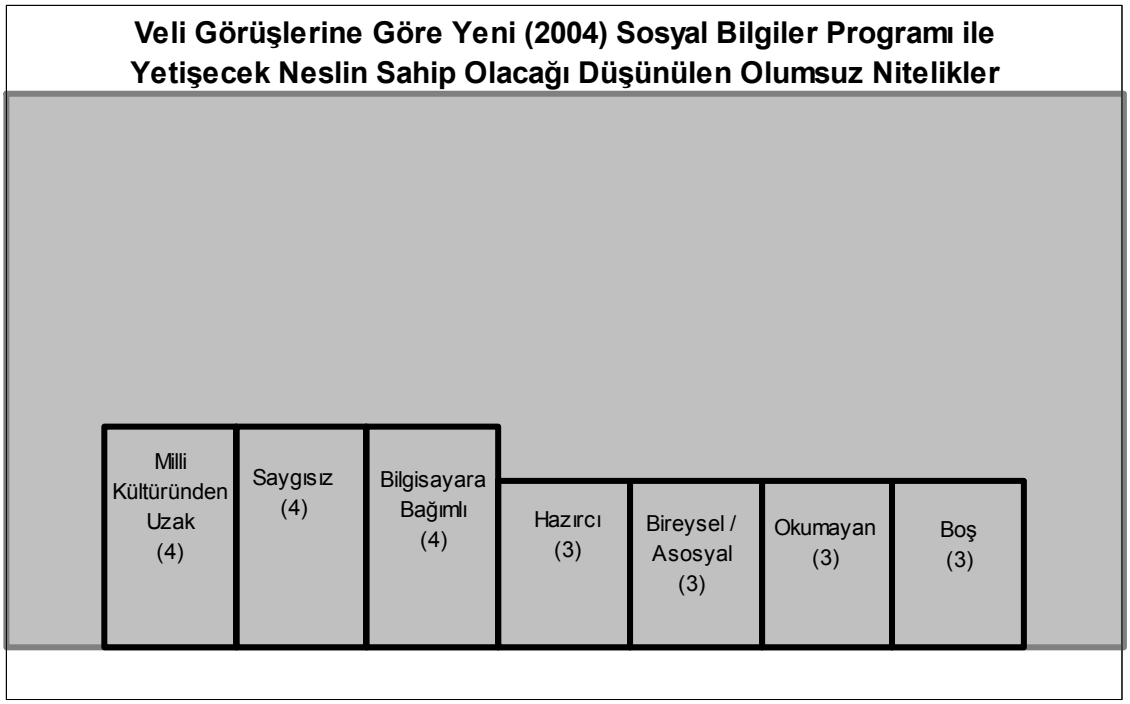
Bu alıntıda veli milli değerlerle dünya ihtiyaçlarının uzlaşmasını konu etmektedir. 2004 İlköğretim Programı'yla birlikte gündeme gelen öğrenme alanlarından biri de "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanıdır. Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programında belirtildiğine göre "küresel bağlantılar öğrenme alanı ile öğrenciler gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlar karşısında çözüm üretebilen bilinçli bir birey olma niteliği kazanacaktır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Velinin programın küresel boyutu ile ilgili ifadeleri de bu doğrultudadır. Aynı veli, eğitimcilerin program için eğitilmeleri gerekliliğinden de söz etmektedir.

Sonuç olarak veliler, 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın vizyon, genel amaçlar ve uygulamaya ilişkin esaslar kısımlarında açıklanan amaç ve ilkeler doğrultusunda bireyler yetişeceğini düşünmektedir. Yaptıkları açıklamalar sırasında kullandıkları sözcükler programda kullanılan ifadelerle örtüşmektedir. Bu doğrultuda ilgili açık uçlu soruya yanıt veren 147 veliden olumlu görüş bildiren 102'sinden elde edilen verilere göre katılımcılar, 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile yetişecek neslin araştırmacı, ezberden uzak, bilgiye ulaşmayı bilen, onu kullanan, meraklı, sorgulayan, çevreye ve çevresine karşı duyarlı, kendine güvenen, düşüncelerini savunabilen, başarılı, girişimci, birlikte iş yapabilme becerisine sahip, milli değerlerine ve insan hak ve özgürlüklerine saygılı kişilerden oluşacağını düşünmektedir.

4.3.2. "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Açık Uçlu Anket Sorusu Çerçevesindeki Olumsuz Görüşler

Anketin "yeni Sosyal Bilgiler programı ile nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?" içeriğindeki açık uçlu sorusuna verilen yanıtlardan bazıları olumsuz görüşlerden oluşmaktadır. Grafik 5 (s. 107)'te gösterildiği gibi bu soruya cevap veren 147 veliden 24'ü gelecek neslin bazı olumsuz niteliklere sahip olacağını düşünmektedir. Bu demektir ki, araştırmaya katılan velilerin yaklaşık yüzde 16'sı yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programıyla ilgili ya da ilgisiz olarak gelecek nesille ilgili umutsuz görüşler ortaya koymuşlardır. Olumsuz görüşlerin bazıları doğrudan öğretim programlarıyla ilgiliyken, bazıları genel olarak eğitim sistemiyle, bir kısmı da diğer etkenlerle ilgilidir. Aşağıda ilgili açık uçlu anket sorusuna, gelecek neslin bazı olumsuz özellikler taşıyacağını düşünen velilerin ifadelerinden elde edilen niteliksel analizin grafiğe dönüştürülmüş şekli sunulmuştur.

Grafik 7

Velilerde gelecek neslin sahip olacağı düşünülen niteliklerle ilgili öne çıkan olumsuz görüş, milli kültüründen uzak, saygısız, bilgisayar bağımlısı, hazırcı, bireysel, okumayan ve boş insanlar yetiştirildiği yönündedir. Grafik 7'deki gösterilenlerle birlikte, 2004 Sosyal Bilgiler Programı ile nasıl bir nesil yetişeceğinin düşünüldüğünü öğrenmek amacıyla sorulan açık uçlu anket sorusuna verilen tüm olumsuz görüşlerin niteliksel analize tabi tutulması sonucu elde edilen verilerin frekans dağılımları aşağıdaki tablo (14)da gösterilmiştir. Bu analizin toplam 24 velinin ifadelerinden elde edildiği unutulmamalıdır; frekansların toplamı 24'ten fazladır çünkü bir veli birden çok niteliği art arda sıralayabilmektedir.

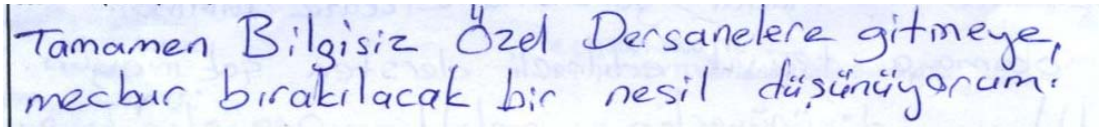
Tablo 14
"Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumsuz Görüşlerin Frekans Dağılımları

		f
Saygısız Milli kültüründen geçmişinden uzak Bilgisayar bağımlısı		4
Hazırcı Boş Asosyal Bilgisiz Okumayan Şiddete meyilli		3
Çok konuşan Bencil Sevgisiz		2
Kültürel gelişimi yetersiz Tahammülsüz Tembel Kırılgan Güvensiz Amaçsız Makineleşmiş Ben merkezci Doyumsuz Atatürk ilke ve devrimlerinden uzak	Anlayışsız Hırçın Savunmasız Çok bilmiş Mutsuz Maddiyatçı Duygudan yoksun Sorumsuz Bilinçsiz	1

Velilerin gelecek neslin özellikleriyle ilgili açık uçlu anket sorusuna verdikleri yanıtların kategorilere ayrılması sırasında "olumsuz görüşler" kategorisine dahil

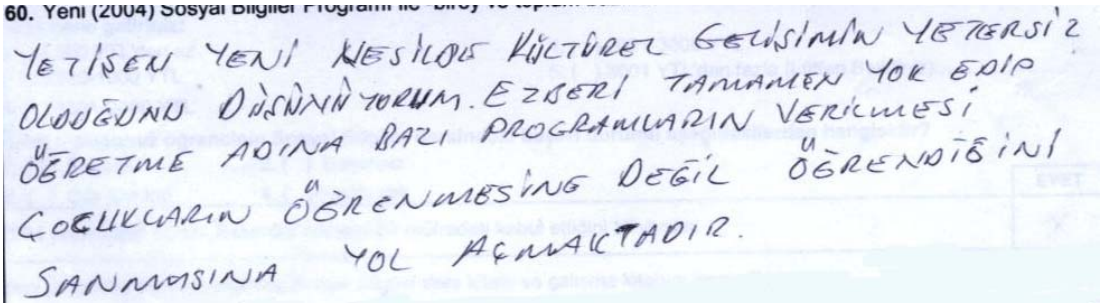
edilen 24 veli yanıtının niteliksel analizi sonucu elde edilen yukarıdaki veriler ışığında bazı velilerin programı yeterli bilgi vermeyen ve boş gördükleri ve bu programla yetişen neslin de aynı nitelikleri taşıyacağı ile ilgili görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bilgisiz, çok bilmiş, özel dershanelere gitmeye mecbur bırakılmış, asıl öğrenmesi gerekenlerden uzaklaşıp oyunlarla oyalanan gibi tanımlamalar bu görüşleri kanıtlamaktadır. "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –birey ve toplum bazında- nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz" açık uçlu anket sorusu çerçevesinde olumsuz görüş bildiren velilerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir:

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

Tamamen Bilgisiz Özel Dersanelere gitmeye mecbur bırakılacak bir nesil düşünüyorum.

Olumsuz görüşler içinde veliler tarafından en çok eleştirilen konulardan biri yeni programın bilgi anlayışıdır. Aşağıdaki veli ifadesi de bu doğrultudadır.

Kadın, Ev hanımı, Lise

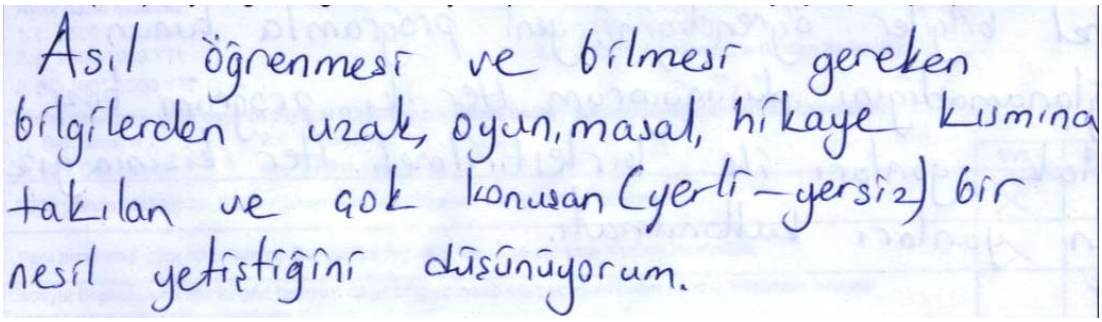

60. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile birey ve toplum

Yetişen yeni nesilde kültürel gelişimin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Ezberi tamamen yok edip öğretme adına bazı programların verilmesi çocukların öğrenmesine değil öğrendiğini sanmasına yol açmaktadır.

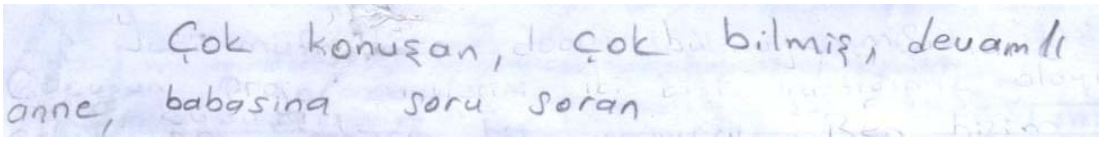
Ezberleme yönteminin tamamen kalkmasından dolayı öğrencilerin kültürel gelişiminin yetersiz olacağını ortaya koyan bu görüş, yeni programla birlikte "öğrenme" yerine konan kavramın "öğrendiğini sanma" olduğunu savunmaktadır. Aynı doğrultuda görüş belirten bazı veliler, öğrencinin bilgi ve kültür eksikliğini ders kitaplarındaki "yetersiz" bilgiye bağlamaktadır. Ders kitaplarıyla ilgili velilerin ne düşündüğünün incelendiği alt problem kapsamında bu boyut ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ortaya konan, öğrencilerin yetersiz bilgi sahibi olarak yetişecekleri

düşüncesi doğrultusunda öğrencide görüldüğü söylenen kişilik özellikleri ise aşağıdaki veli ifadelerinde tanımlanmaktadır.

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

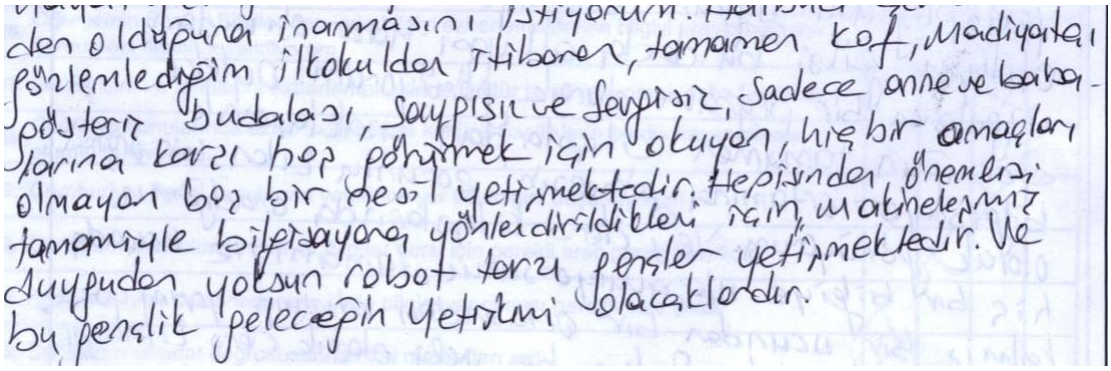
Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

Yukarıdaki veli öğrenmek için sosyal etkileşime geçme çabasındaki çocuğunun davranışlarından şikayetçi görünmektedir. Vygotsky (Ün Açıkgöz, 2006)'ye göre öğrencinin öğrenmesinde sosyal etkileşimin rolü büyüktür ve bu etkileşimin aracı dildir. Çocuğun ailesi ile konuşarak, soru sorarak etkileşime geçmesi zihinsel gelişimi açısından faydalı bir etkinliktir. Rogers (Doğanay, 2006) düşünme becerilerinin gelişebileceği ortamın ilk şartının çocuğun her istediğini rahatlıkla söyleyebilmesi olduğunu savunur. Gall (Ün Açıkgöz, 2006)'a göre soru sormak öğrenciyi düşünmeye yöneltir, zihnini aktifleştirir. Ancak bazı veliler çocuklarının sorularına yeterli sabrı gösteremeyebilirler. Bunun için yeterli zamanları ya da bilgileri olmayabilir. Çocuğun çok soru sormasının nedeni yaş grubunun bir özelliği ya da yeni programın öğrenme anlayışının etkileri olabilir. Her iki durumda da hem öğrencinin soru sorma konusunda eğitilmesi, hem velinin yeni program ve öğrenmede sosyal etkileşimin rolü konusunda bilgilendirilmesi ihtiyacından söz edilebilir. Öğrencinin çevreyle etkileşimini artıran bir öğrenme anlayışı gündeme geliyorsa, ve bu konuda sorunlar yaşanıyorsa bu etkileşimin düzenlenmesi konusundaki önlemleri almak da eğitimcilerin sorumluluk alanıdır.

Yukarıdaki "çok konuşan çocuk" görüşüne karşı insan ilişkilerinden uzaklaşıp makinelere bağımlı bir nesil yetişmekte olduğunu düşünenler veliler de vardır.

Kadın, Yönetici, Lise

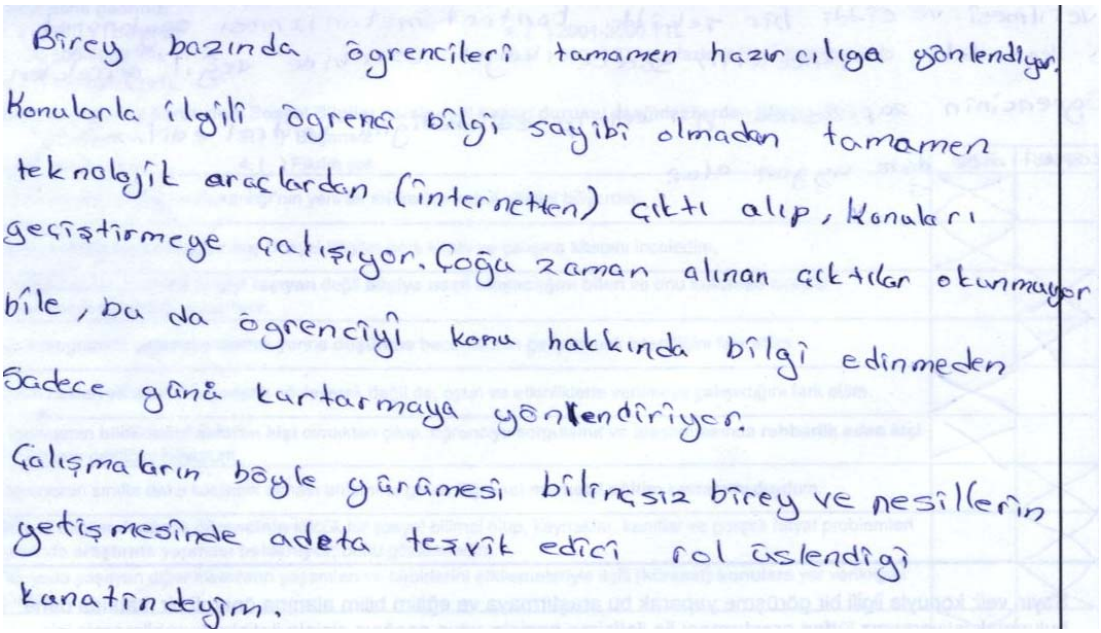

Görüldüğü gibi veli, yeni neslin sevgisiz, saygısız ve duygudan yoksun, amaçsız, boş, maddiyatçı, gösteriş budalası olarak yetiştiğini düşünmektedir. Ancak burada velinin şikayet ettiği konuların Sosyal Bilgiler öğretim programının etkisiyle olduğu gibi bir iddia söz konusu değildir. Velinin sözünü ettiği kitap okuma, insanlara karşı sevgi ve saygı dolu olma gibi özellikler çocuğun çevresinde, ailesinde, televizyonda vb. pekiştirildiğini, ödüllendirildiğini gördüğü davranış biçimleri olmaktan giderek uzaklaşmaktadır. Elinde kitap değil, silah olan film ve dizi kahramanlarının örnek alındığı, mafya bağlantısı olan kişilerin kavram kargaşasından dolayı sanatçı olarak adlandırılan bazı kişilerle birlikte lüks yaşamlarının gazete ve televizyonlarda özendirici biçimde gösterilmesi, giderek en üstün değerin para ve ona ulaşmak olduğu bir hayat biçiminin tek alternatif olarak sunulmasının sorumlusu sadece öğretim programları olamaz. Bu, öğretim programlarını, eğitim sistemlerini ve ülke politikalarını da aşan sistematik bir sorundur. Kapitalin merkezde olduğu bir hayat biçiminin ürettiği değer sorunudur.

Yukarıdakinden başka bazı veliler de gelecek neslin sahip olacağı değerlerle ilgili olumsuz görüşler ortaya koymuşlardır. Araştırmanın küresel ve milli değerlerin programdaki ağırlığına ilişkin veli görüşlerinin ölçüldüğü alt problem çerçevesinde bu boyut daha ayrıntılı ele alınmıştır. Öğretim programlarının değil, en dar bağlamda eğitim sistemlerinin çözmesi gereken sorunlar olarak görülen değer problemi veliler

tarafından önemli görülmekte ve araştırmanın açık uçlu sorularında ortaya konmaktadır. Araştırma konusu Sosyal Bilgiler dersi de olsa "yetkililere ulaştırılacağı düşüncesiyle" veliler bu görüşlerini dile getirmiş olabilirler. Ancak doğrudan ilköğretim Sosyal Bilgiler programı ve diğer öğretim programının etkisiyle ortaya çıktığı düşünülen olumsuz davranışlar da vardır. Öğrencinin araştırma raporu hazırlarken bilgisayara bağımlı ve hazırcı hale geldiği düşüncesi veliler tarafından aşağıdaki ve benzer şekilde dile getirilmektedir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

Birey bazında öğrencileri tamamen hazırcılığa yönlendiriyor. Konularla ilgili öğrenci bilgi sayibi olmadan tamamen teknolojik araçlardan (internetten) çıktı alıp, konuları geçiştirmeye çalışıyor. Çoğu zaman alınan çıktılar okunmayor bile, bu da öğrenciyi konu hakkında bilgi edinmeden sadece ödev kartarmaya yönlendiriyor. Çalışmaların böyle yürümesi bilinçsiz birey ve nesillerin yetişmesinde adeta teşvik edici rol üstlendiği kanatindeyim.

Velinin sözünü ettiği problem, öğrencinin araştırma raporu hazırlarken bilgisayar ortamındaki hazır bilgileri okumadan, yazıcıdan çıkararak kullanmasıyla ilgilidir. Bu tür bir davranış, veli ve öğretmen tarafından kontrol edilmezse alışkanlığa dönüşecektir. Veli bu bağlamda ilköğretim programının hazırcı ve bilinçsiz bir neslin yetişmesini teşvik edebilecek bir boyutu olduğunu savunmaktadır.

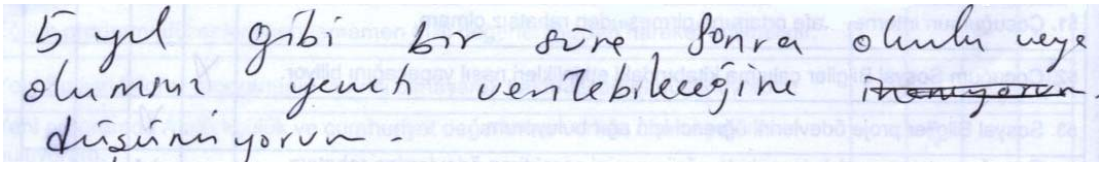
Sonuç olarak velilerde gelecek nesille ilgili olumsuz düşünceler çoğunlukla programın bilgi anlayışı doğrultusunda "yetersiz bilgi sahibi, genel kültür bilgisi yetersiz" kişilerin yetişeceği yönündedir. Bundan başka yeni neslin sahip olacağı değerler konusunda da bazı velilerin endişeli açıklamaları bulunmaktadır. Değer kavramıyla ilgili olarak gelecek nesille ilgili olumsuz düşüncelerin temelinde

yalnızca Sosyal Bilgiler programı ya da genel olarak yapılandırmacı programın olduğu söylenemez. Zaten veliler olumlu ya da olumsuz görüşlerinde olayların bir tek nedeni ve açıklaması olamayacağını yer yer dile getirmişlerdir. Bu yüzden düşünülen olumlu özelliklere ya da olumsuz özelliklere sahip bir nesil de olsa bunu bir tek Sosyal Bilgiler programına bağlamak gibi bir eğilim görülmemektedir. Ancak örneğin araştırma yapmadan, doğrudan bilgisayarda hazır bulunan ödevlerin bir kopyasını okula götürme alışkanlığının bir süre sonra tembel ve hazırcı bir nesil oluşturabileceği gibi doğrudan programa bağlı tespitler de yapıldığı olmuştur. Bu doğrultuda kitaplardan ve insan etkileşiminden uzaklaşmış ve bilgisayar ve diğer makinelere bağımlı bir nesil yetişmesinin program tarafından da desteklendiği dile getirilmiştir. Ayrıca kültürel ve manevi gelişim açısından eğitim sisteminin ve programın yetersiz kaldığı ortaya konan görüşler arasındadır. Bazı veliler, yerli yersiz, çok konuşan ve çok bilmiş bir nesil yetişeceği ile ilgili gözlemleri olduğunu dile getirmişlerdir.

4.3.3. "Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –Birey ve Toplum Bazında- Nasıl Bir Nesil Yetişeceğini Düşünüyorsunuz" Açık Uçlu Anket Sorusu Çerçevesindeki Kararsız Görüşler

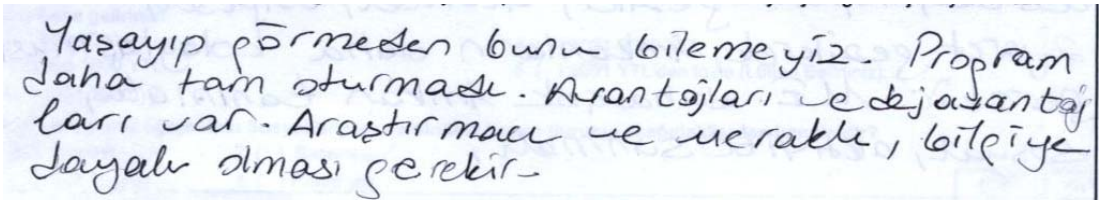
"Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile –birey ve toplum bazında- nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtlardan bazıları kararsız görüşler kategorisinde değerlendirilmiştir. Grafik 5(s. 107)'te de görüldüğü gibi bu soruya yanıt veren 147 veli içinden 14'ü gelecek neslin özellikleri konusunda hem olumlu hem olumsuz olarak nitelendirilebilecek ya da tereddütlü olarak tanımlanacak (kararsız) görüşler ortaya koymuşlardır. Programın yeni olması bu görüşlerin en önemli gerekçesidir. Aşağıdaki veli ifadesi bu gerekçeyi ortaya koymaktadır.

Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Yüksek lisans

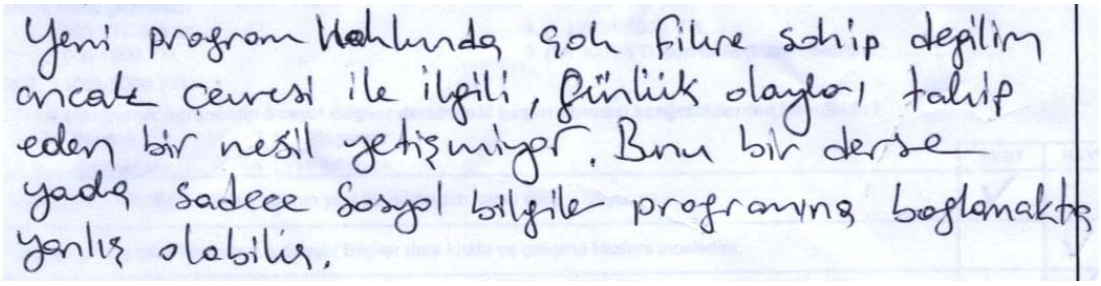
Görüldüğü gibi velinin ifadesi, öğretim programların sonuçlarını elde etmek için en az 5 yıl geçmesi gerektiği görüşünü içermektedir. Aşağıdaki velinin yanıtı da bu doğrultudadır.

Kadın, Ev hanımı, Lise

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın hem olumlu hem olumsuz özellikler taşıdığını düşünen bu veli, programın sonuçlarının gözlemlenebilmesi için zamana ihtiyaç duyulduğu konusunda bir önceki alıntıda ifadelerine yer verilen veli ile hemfikirdir. Bundan başka nesillerde ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz niteliklerin bir dersin öğretim programına bağlamanın doğru olmayacağına dair görüşler de mevcuttur. Aşağıdaki veli ifadesi buna örnektir.

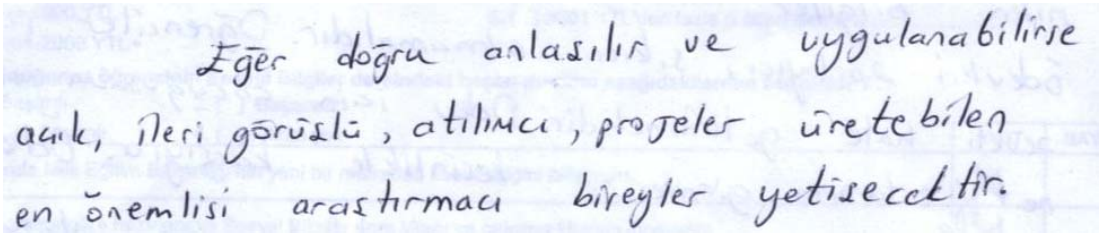
Erkek, Elektronik mühendisi, Lisans

Yukarıda veli çevresindeki olaylara karşı ilgili bir nesil yetişmediği ile ilgili bir gözlemini paylaşmıştır. 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın vizyonu açıklanırken çevresine karşı duyarlı vatandaş yetiştirmenin bu dersin amaçları arasında olduğu belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Veli bu konudaki eksikliği bir tek Sosyal Bilgiler öğretim programına bağlamakta tereddütlü de olsa, onun bu gözlemi hakkında programın sorumluluk aldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu gözlemin dikkate alınması eğitimciler açısından program geliştirme çerçevesinde gereklidir.

"2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile birey ve toplum bazında nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna verdikleri cevaplar, kararsız görüşler kategorisine konan bazı veliler, programın genel yaklaşımını onaylamakta ancak uygulamadaki başarıdan emin olmadıklarını ifade etmektedir. Bu doğrultudaki bir başka ifadesi aşağıdaki gibidir.

Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Lisans

Veli programın genel yaklaşımını desteklemekle birlikte, yetişecek neslin özelliklerini programın uygulanabilirliğine bağlamaktadır. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile açık ve ileri görüşlü, atılımcı, araştırmacı ve projeler üretebilen bir nesil yetişebileceğini söylemektedir.

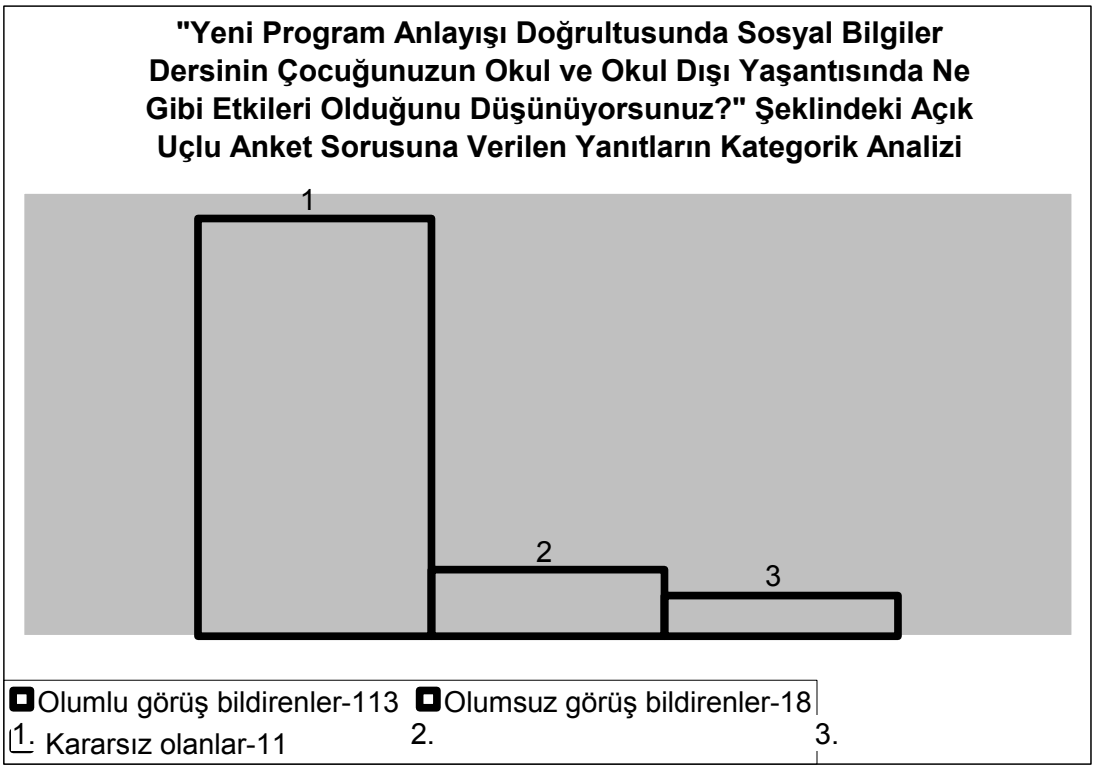
Temel olarak günümüzdeki bilim anlayışına da uygun düşen bu olabilirlik çerçevesindeki değerlendirmeleri yapanların eğitim seviyeleri dikkate değerdir. Kararsız görüş belirten velilerin en az lise mezunu olduğu, bir kısmının da lisans ve lisans üstü eğitim almış olduğu görülmüştür. Bu görüştekiler, henüz program yeni olduğu için ya da bir nesli etkileyecek tek değişkenin bir ders programı olamayacağından hareketle ihtiyatlı açıklamalar da bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bazı veliler de teoride iyi bir fikir olarak gördükleri programın uygulama boyutundaki başarısından emin değillerdir. Aslında bu ifadeler programın başarılı olup olamayacağının program geliştirmenin doğasına uygun olarak belirsiz olduğunu da doğrular niteliktedir. Bir programın başarısı onun dolaşıma sunulması ile olup bitmez; onu uygulayacak ve kullanacak olan faktörlerin performansı ve diğer maddi olanakların varlığı yokluğu sorununun tartışılması sonucu ortaya çıkacak bir süreç içinde değerlendirilebilir.

Sonuç olarak "Öğrenci velileri 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile birey ve toplum bazında nasıl bir nesil yetişeceğini düşünmektedir" alt problemi çerçevesinde değerlendirilen veriler dikkate alındığında şunlar söylenebilir: Ankette yer alan gelecek neslin özelliklerinin neler olabileceği ile ilgili açık uçlu soruya verilen 147 yanıttan edilen nitel veriler analiz edilmiştir. Bu soruya cevap veren velilerin Grafik 5 (s.107)'te de gösterildiği gibi gelecek neslin özellikleriyle ilgili olarak %69'u olumlu, %16'sı olumsuz, %9'u kararsız görüşler ortaya koymuşlardır. Velilerin çoğu gelecek neslin araştırmacı, meraklı, ezberden uzak, girişimci, başarılı, kendine güvenen, birlikte iş yapabilen kişilerden oluşacağını düşünmektedir. Bazı veliler milli değerlerinden uzak, bilgisayar bağımlısı, hazırcı, boş ve kitaplardan uzaklaşmış bir nesil yetişmekte olduğunu düşünmektedir. Eğitim seviyesi lise ve daha üstü olan bazı veliler ise gelecek neslin özellikleriyle ilgili olarak olabilirlik çerçevesinde değerlendirmeler yapmaktadır. Programın henüz çok yeni olduğu, fiziksel ve düşünsel altyapı eksiklerinin uygulamanın kalitesini etkileyip etkilemeyeceği gibi belirsiz durumlar kararsız görüş bildiren velilerin düşüncelerini temellendirmektedir.

4.4. YENİ İLKÖĞRETİM PROGRAMI DOĞRULTUSUNDA SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖĞRENCİLERİN OKUL ve OKUL DIŞI YAŞANTILARINA ETKİSİ HAKKINDA VELİ GÖRÜŞLERİ

Bu alt problemin yanıtını bulmak için anket formunda kapalı uçlu sorular olarak yer alan öğrenci davranışlarının gözlemlenmesine dayalı önermelere verilen cevapların oluşturduğu nicel verilerin yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır. Ayrıca anket formunun açık uçlu maddelerinden ikincisi (61) "Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklindedir; verilen yanıtların niteliksel analizi yapılmıştır. Bununla birlikte mülakat yapılan velilerin bu konudaki gözlem ve görüşlerine yer verilmiştir. Aşağıda "yeni ilköğretim programı doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısına ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtların niteliksel analizi sonucu elde edilen kategorileri gösteren grafik (8) görülmektedir.

Grafik.8

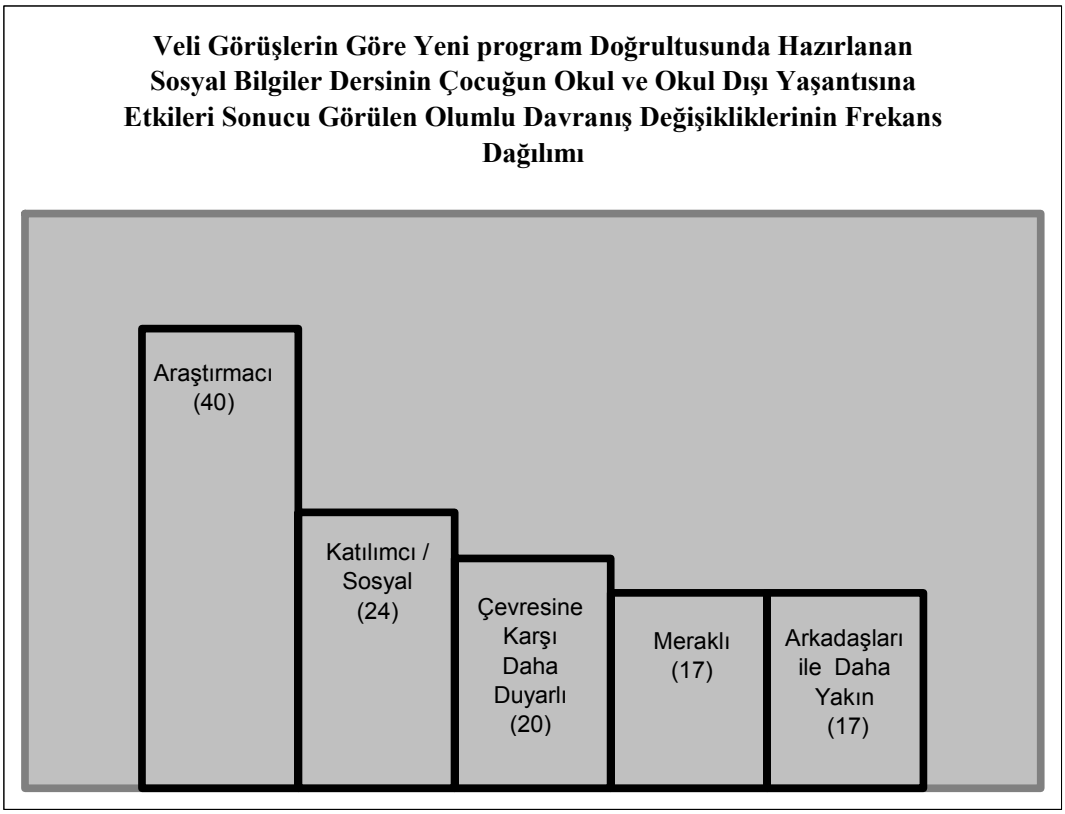
Yukarıdaki grafikte kategorik dağılımı gösterilen, anket formundaki açık uçlu sorulardan ikincisi olan 61 numaralı maddeye 142 kişi yanıt vermiştir. İncelenen yanıtlardan 113'ünün olumlu görüşler olduğu tespit edilmiştir. Burada dikkati çeken nasıl bir gelecek nesil yetiştiğini sorgulayan 60. maddeye olumsuz yanıt veren bazı velilerin bu soruyu yanıtlarken daha pozitif bir yaklaşımda olduğudur. Gelecek nesil hakkında değerlendirme yapılırken daha genel ifadeler kullanılması ya da gelecekteki bir zaman diliminden söz edilmesi olumsuz yargıları kolaylaştıran bir faktör olarak algılanabilir. Katılımcılar velisi oldukları kendi çocukları söz konusu olduğunda daha duygusal olarak değerlendirilebilecek bir tavır içinde görünmektedir. Pek çok katılımcı çocuğunun zaten sahip olduğu olumlu özelliklerden söz etmektedir. "Benim çocuğum…" ifadesiyle başlayan cümlelerdeki sahip çıkan ve destekleyen yaklaşım dikkat çekicidir. Ancak doğrudan programa bağlı olarak geliştiği düşünülen olumlu özellikler de ortaya konmuştur. Ankete katılan velilerin çoğu çocuklarının daha meraklı, duyarlı ve araştırmacı olduğunu düşünmektedir. Olumsuz (18) görüşlerin bir kısmı yeni programın çocuklarının hayatında bir etkisi olmadığı yönündeki açıklamalardır. Soruya yanıt verirken kararsız (11) olduğu görülen velilerin yanıtları da incelenmiştir. Aşağıda grafik 8'de yer alan kategoriler doğrultusunda velilerin

çocuklarında gözlemledikleri davranış değişiklikleri sırasıyla "olumlu görüşler", "olumsuz görüşler" ve "kararsız görüşler" başlıkları altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

4.4.1. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi'nin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumlu Görüşler

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı hakkında veli görüşlerini ölçmek amacıyla kullanılan anket formunun 61 numaralı maddesi açık uçlu sorulardan ikincisidir. İlk açık uçlu soru (60) velilerden nasıl bir gelecek nesil yetişeceği konusundaki görüşlerini öğrenmeye çalışırken, ikinci soru velilerin kendi çocuklarında gözlemledikleri davranış değişikliklerine dairdir. Bu açık uçlu anket sorusuna cevap veren 142 katılımcıdan 113'ü olumlu davranış değişikliklerinden söz etmektedir. "Yeni program anlayışı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna yanıt veren velilerin %79'unun paylaştığı gözlemler olumlu niteliklere dairdir. Aşağıdaki grafik 9'da velilerin bu soruyu yanıtlarken kullandığı olumlu kişisel özelliklerin sayılması sonucu elde edilen nitel veri analizinin frekans dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 9

Araştırmaya katılan velilerden, öğrencilerde yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle oluştuğunu düşündükleri davranış değişiklerini yazmaları istendiğinde yukarıda grafikte öne çıkan niteliklerden söz ettikleri görülmüştür. Grafik 9'da gösterilenlerle birlikte, ilgili açık uçlu soruya verilen 113 veli yanıtından nitel veri analiziyle elde edilen tüm olumlu nitelikler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15
"Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz?" Sorusuna Velilerin Verdikleri Olumlu Yanıtların Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans Dağılımı

	f		f
Araştırmacı	40	Çevreci	7
Katılımcı / Sosyal	24	Öğrenmeye Açık Daha Çalışkan Ekip Çalışmasını Bilen Kendini iyi ifade eden İletişime Açık Bilgisayar Kullanabilen	6
Çevresine Karşı Daha Duyarlı	20	Yardımlaşmayı Bilen Yurt ve Dünya Sorunlarına İlgili Gözlemci	4
Meraklı	17	Sorgulayan Haklarını Bilen Daha Bilgili Soru Sormayı Bilen Haber Bültenlerine Daha İlgili	3
Arkadaşlarıyla Daha Yakın	17	Düşünen Daha Üretken Öğrendiklerinin Yaşamla Bağlantısını Kurabilen Daha Saygılı Cesur Ezberden Uzak Sivil Toplum Örgütlerini Bilen İnsan Haklarını Bilen Kültürlü	2
Kendine Güvenen Daha Paylaşımcı	8	Kendine Yeten Daha Objektif Okuduğunu Anlayan Planlı Hoşgörülü Anayasayı Bilen Sebep- Sonuç İlgisi Kurabilen	1

Grafik 9 ve tablo 15'te görüldüğü gibi, yeni program anlayışıyla hazırlanan Sosyal Bilgiler dersiyle geliştiği düşünülen öğrenci nitelikleriyle ilgili açık uçlu anket sorusuna yanıt veren 113 veliden elde edilen nitel verilere bakılarak şu söylenebilir:

Veli görüşlerine göre yeni Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle görülen/gelişen olumlu nitelikler şunlardır:

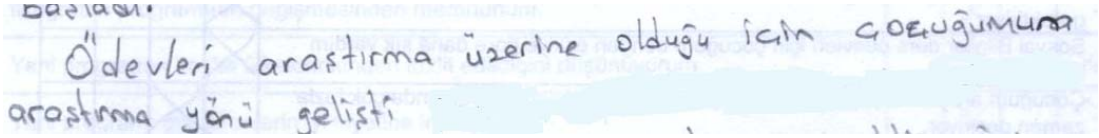
- Araştırmacılık/Araştırma Becerisi
- Katılımcılık/Sosyalleşme
- Çevreye Karşı Duyarlılık Geliştirme
- Meraklılık
- Arkadaşlarıyla Daha Yakın Olma /İletişim Becerilerinde Gelişme
- Kendine Güven Geliştirme
- Daha Paylaşımcı Olma
- Diğer Bazı Olumlu Nitelikler

Yukarıda sayılan maddelerden öne çıkanlardan elde edilen veriler aşağıdaki başlıklar altında düzenlenmiştir.

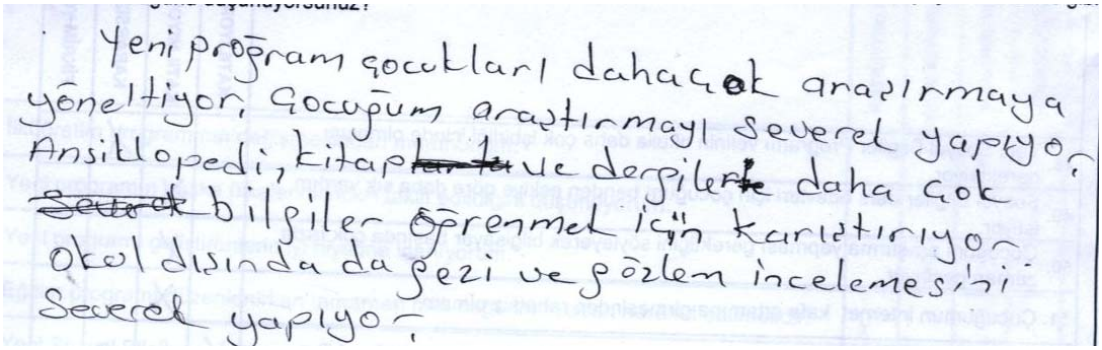
4.4.1.1. Araştırmacılık/Araştırma Becerisi

Velilerin kendi ifadelerine göre çocuklarında geliştiğini gözlemledikleri bir davranış olarak "araştırmacılık" 2004 Sosyal Bilgiler Programı'nda dersin geliştirmek istediği beceriler arasında "araştırma becerisi" olarak yer almaktadır. Ayrıca bir başka beceri olan "problem çözme" için de kaynak araştırması yapmanın gerekli olduğu belirtilmektedir. Programda yer alan "gözlem" ve "basit istatistik verileri yorumlama" becerileri de öğrencide gelişmesi beklenen araştırmacılık özelliğinin birer unsurudur (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Programda araştırmacılığa verilen önem veli görüşlerine de yansımış, veli ifadelerinde sıklıkla yerini bulmuştur. Bu doğrultuda aşağıda "yeni program anlayışı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtlarda araştırma becerisi ile ilgili veli ifadeleri yer almaktadır.

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

Ödevleri araştırma üzerine olduğu için çocuğumun araştırma yönü gelişti

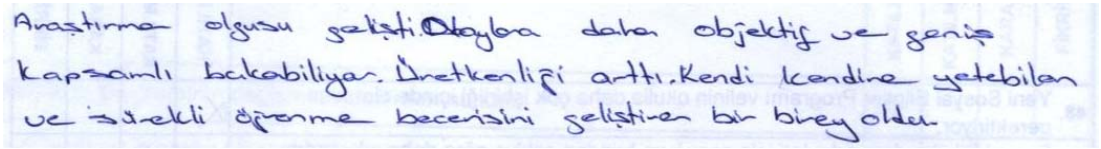
Kadın, Emekli, Lise

Yeni program çocukları daha çok araştırmaya yöneltiyor, çocuğum araştırmayı severek yapıyor. Ansiklopedi, kitap ~~ve~~ ve dergilere daha çok ~~Severek~~ bilgiler öğrenmek için karıştırıyor. Okul dışında da gezi ve gözlem incelemesini Severek yapıyor.

Yukarıdaki ifade çocuğun araştırma yaparken ders dışı kaynaklara ulaşmasıyla ilgili veli gözlemlerini içermektedir. Bir başka veli ise araştırma becerisi gelişirken çocuğu daha dışa dönük olduğunu düşünmektedir.

İlgili açık uçlu anket sorusuna yanıt veren velilerin, çocuğun en çok araştırmacı yönünün geliştiğini ifade etmesinin yanı sıra, pek çok veli hazır bilgiyi alma yerine araştırarak bilgiye ulaşma sürecinin çocuğun gelişimi üzerinde başka olumlu katkıları daha olduğunu düşünmektedir. Araştırma becerisi kazanırken çocuğun objektif olma, geniş bakış açısı geliştirme, kendine yetebilme, öğrenme becerilerini geliştirme gibi özelliklerinin geliştiği ile ilgili bir veli ifadesi de aşağıdaki gibidir.

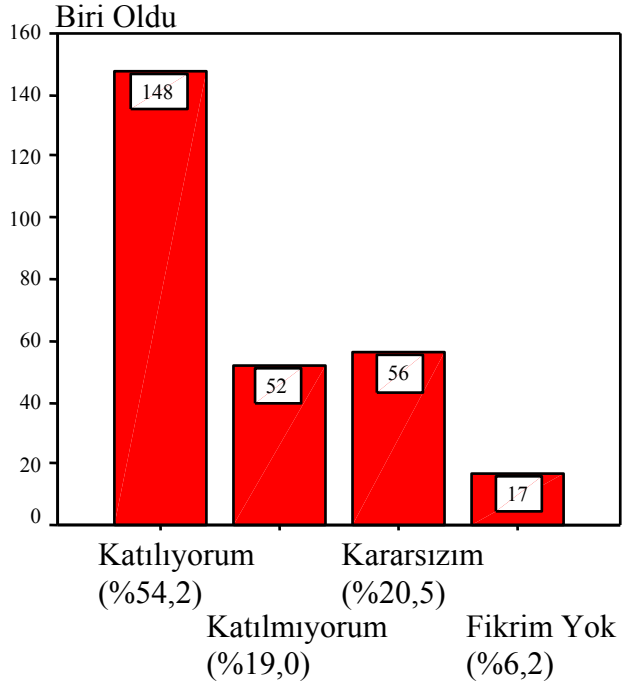
Kadın, Finansman, Lise

Araştırma olgusu gelişti. Olayları daha objektif ve geniş kapsamlı bakabiliyor. Üretkenliği arttı. Kendi kendine yetebilen ve sürekli öğrenme becerisini geliştiren bir birey oldu.

Yukarıda kategorik dağılımı ve örnek yanıtları sunulan açık uçlu anket sorusu dışında, yeni program anlayışı doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi ile çocukta meydana gelen değişikliklerin neler olduğunu öğrenmek amacıyla velilere kapalı

uçlu sorular da sorulmuştur. Açık uçlu sorularda en fazla sayıda velinin (40) üzerinde durduğu araştırma becerisi ile ilgili olarak, velilere yöneltilen kapalı uçlu anket sorusundan elde edilen nicel bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 10. : Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Çocuğum Araştırmacı Biri Oldu

Ankette yer alan önermeye verilen yanıtların analizine göre (Grafik 10) araştırmaya katılan 273 velinin %54'ü Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuğunun daha araştırmacı olduğunu düşünmektedir. %19'u ise Sosyal Bilgiler dersinin çocuğu daha araştırmacı kıldığına katılmamaktadır. Ankette yer alan bu kategorik/kapalı uçlu soruya verilen yanıtın eğitim durumu değişkeniyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma sorularının tümüne uygulanan Chi- Square testi bu soru için anlamlı sonuç vermiştir; ilişki, velinin eğitim seviyesi ile yeni programın çocuğu daha araştırmacı kılması görüşü arasındadır. Aşağıda bu bağımlılığı gösteren tablo (16) yer almaktadır.

Tablo 16
"Sosyal Bilgiler Dersinde Çocuğum Araştırmacı Biri Oldu" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumu Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

EĞİTİM DURUMU		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
İlkokuldan ayrılmış veya mezun+ortaokul mezunu	f	79	12	31
	%	64,8	9,8	25,4
Lise Mezunu	f	46	22	25
	%	49,5	23,7	26,9
Üniversite Mezunu	f	23	18	17
	%	39,7	31,0	29,3
Toplam	f	148	52	73
	%	54,2	19,0	26,7
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		16,22	4	,003

Tablo 16'da görülebileceği gibi, "Sosyal Bilgiler dersinde çocuğum araştırmacı biri oldu" şeklindeki kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtın, velilerin eğitim durumu değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=16,22; p<.05). Buna göre bu soruya verilen yanıt eğitim durumuyla ilişkilidir. Araştırmanın yöntem kısmında da açıklandığı gibi Chi-Square testinin gereklerini yerine getirmek için bu soru SPSS programında analiz edilmeden önce kategori birleştirme yapılmıştır. Birleştirilen eğitim durumu kategorilerine göre eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan velilerin, çocuğun yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi ile daha araştırmacı olduğuna katılmama oranı en yüksektir. Çocuğun Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte daha araştırmacı olduğunu en yüksek oranda düşünen veliler ortaokul ve altı eğitim düzeyindeki velilerdir. Tablo 16'ya bakarak, ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe araştırmacı olmanın niteliğini daha üst sınırda değerlendirdikleri; ya da çocuklarının zaten araştırmacı yönünün gelişmiş olduğu fikrinde oldukları düşünülebilir. Araştırma verilerinin bütünü göz önüne alındığında bu çapraz tabloyla ilgili şu şekilde bir yorum da yapılabilir. 2004 İlköğretim Programı'nın en çok tartışılan boyutlarından biri araştırma ödevlerinin niteliğiyle ilgilidir. Programın süreç boyutuyla ilgili veli görüşlerini sunulduğu ileriki

bölümlerde bu konu ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Özetle araştırma becerisinin gelişmesini velilerin tümü desteklemektedir, ancak uygulamada öğrencilerde araştırma becerileri yeterince gelişmediğinden hazırlanan raporların niteliği düşüktür; bu velilerin görüşüdür. Yukarıda yer alan, eğitim seviyesi ile yeni Soysa Bilgiler dersi ile araştırma becerilerinin geliştiği düşüncesi arasındaki ilişkiyi gösteren tablo bu doğrultuda değerlendirildiğinde, eğitim seviyesi yüksek velilerin araştırmacılık kapsamına giren öğrenci çalışmalarını daha yakından takip ettiği ve daha nitelikli değerlendirdiği sonucuna ulaşılabilir.

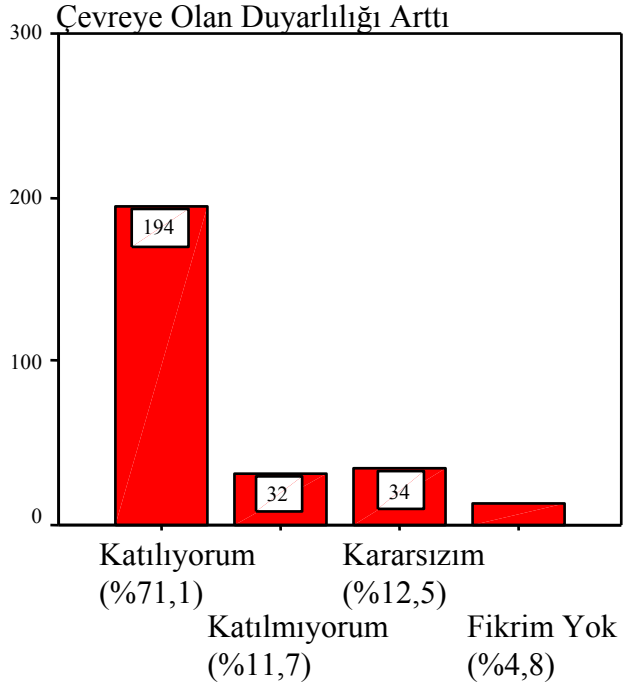
4.4.1.2. Sosyalleşme/Çevresel Duyarlılık Geliştirme

Araştırma becerisinin geliştiğini düşünenlerden sonra, en çok sayıda veli çocuğunun Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle daha katılımcı/sosyal ve çevresine karşı daha duyarlı olduğu görüşündedir. 2004 Sosyal Bilgiler Programı'nın vizyonunda yaşadığı çevreye duyarlı vatandaş yetiştirme amacından söz edilmektedir. Programın temel yaklaşımı içinde öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı bireyler olarak yetişmelerinin önemine değinilmiştir. Veliler tarafından "araştırmacılık"tan sonra öğrencilerde en çok gözlendiği ifade edilen "sosyal katılım", programın becerileri arasında yer almaktadır ve bu becerinin açıklamasında öğrencilerin doğal çevre ve toplumsal sorunlara karşı duyarlılık geliştirmelerine yardımcı olmanın önemi anlatılmaktadır. Programın değer boyutunda, Sosyal Bilgiler dersinin değerleri arasında "duyarlılık" bulunmaktadır. Ayrıca 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının doğrudan verilecek becerileri arasında "doğal çevreye duyarlılık" ve "tarihsel mirasa duyarlılık" bulunmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Programda sosyal katılım ve çevresel duyarlılığa verilen bu önemin veli ifadelerinde de karşılık bulduğu, zaman zaman velilerin programı detaylı incelemiş bir eğitim bilimci gibi programda bu konuyla ilgili ifadelere çok benzer biçimde görüşlerini ortaya koydukları görülmüştür. Bu da programın yapısının eğitim paydaşlarına yansıdığının bir göstergesi olabilir.

Grafik 9'da da görüldüğü gibi "çocuğunuzun yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle okul ve okul dışı yaşamında ne gibi değişiklikler oldu"

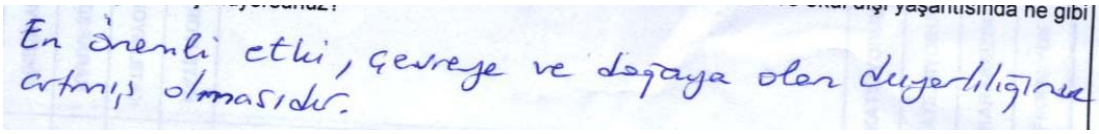
kapsamındaki açık uçlu anket sorusuna yanıt veren 113 veliden 24'ü çocuklarında gözlemledikleri davranışlarla ilgili olarak "katılımcı/sosyal", 20'si ise "çevresine karşı daha duyarlı" ifadelerini kullanmışlardır. Aynı doğrultuda görüş ölçen kapalı uçlu anket sorusu ise şöyledir: "Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuğumun yaşadığı çevreye olan duyarlılığı arttı". Kapalı uçlu bu anket sorusuna "katılıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "fikrim yok" seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıt veren 273 velinin %71'inin bu görüşte olduğu aşağıdaki grafik 11'de görülmektedir.

Grafik 11. : Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Çocuğumun Yaşadığı Çevreye Olan Duyarlılığı Arttı

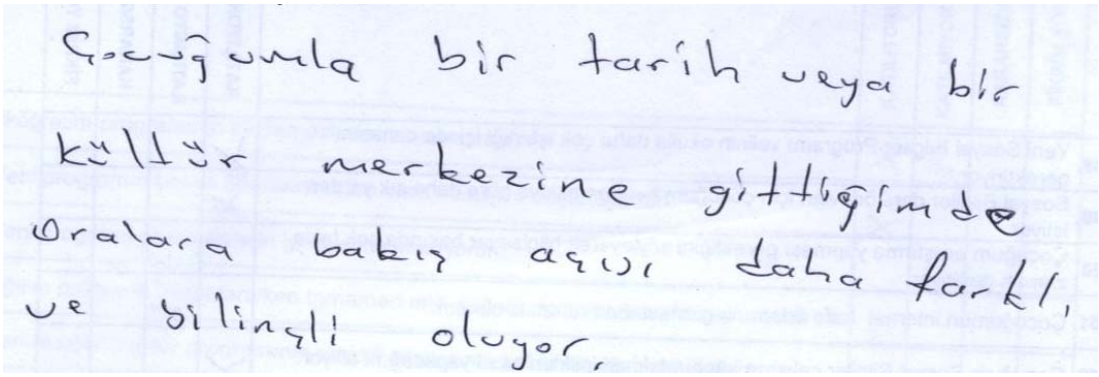
Velilerin çoğu (%71) Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuğun yaşadığı çevreye daha duyarlı hale geldiğini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Böyle düşünmeyenlerin oranı %11'dir. Sosyal Bilgiler dersinin çevresel duyarlılığı artırıp artırmadığı konusunda kararsız olanlar %12, fikri olmayanlar ise %4'lük bir dilimi kapsamaktadır. Aşağıda bu soruya katılıyorum yanıtını veren bazı velilerin, anketin çocuklarında gözlemledikleri değişiklikleri paylaşmalarının istendiği açık uçlu anket sorusuna yazdıkları yanıtlarda, çevresel duyarlılığın artması konusundaki ifadelerine yer verilmiştir.

Erkek, Makine Mühendisi, Lisans

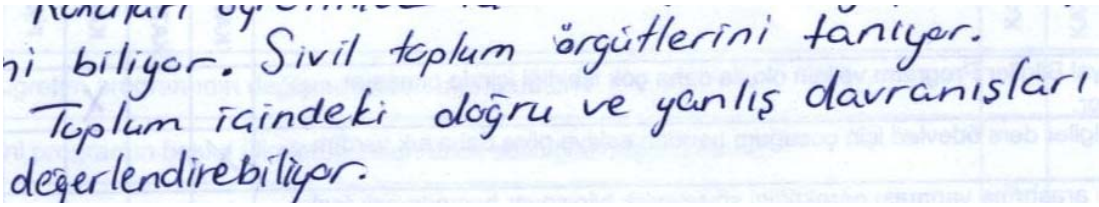
5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin becerileri arasında yer alan "doğal çevreye duyarlılık", yukarıdaki veli ifadesinde tıpkı programda ifade edildiği gibi yer almaktadır. Veli çocuğunda Sosyal Bilgiler dersinin de etkisiyle arttığını düşündüğü doğal çevreye duyarlılık geliştirme davranışından söz ederken, bir başka veli çocuğunda gözlemlediği tarihsel çevreye duyarlılıkla ilgili şunları söylemektedir:

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

5. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan "tarihsel mirasa duyarlılık" becerisinin öğrencideki gelişiminin, bir 5. sınıf öğrenci velisi tarafından doğrudan gözlemlenebilmesi programın uygulanmasındaki başarı olarak değerlendirilebilir. Tarihsel çevresinden başka, çocuğun yaşadığı toplumdaki siyasi çevreye ilgisi de veli ifadelerinde yerini almıştır.

Erkek, Ticaret, Lise

Sivil toplum örgütleri hakkındaki bilinçlenmeye ilişkin paylaşılan bu veli gözlemi gibi aşağıda sözü edilen anayasa hakkında bilgi sahibi olması da çocuğun yaşadığı çevrenin siyasi boyutuna ilişkin duyarlılık geliştirdiğinin göstergesidir.

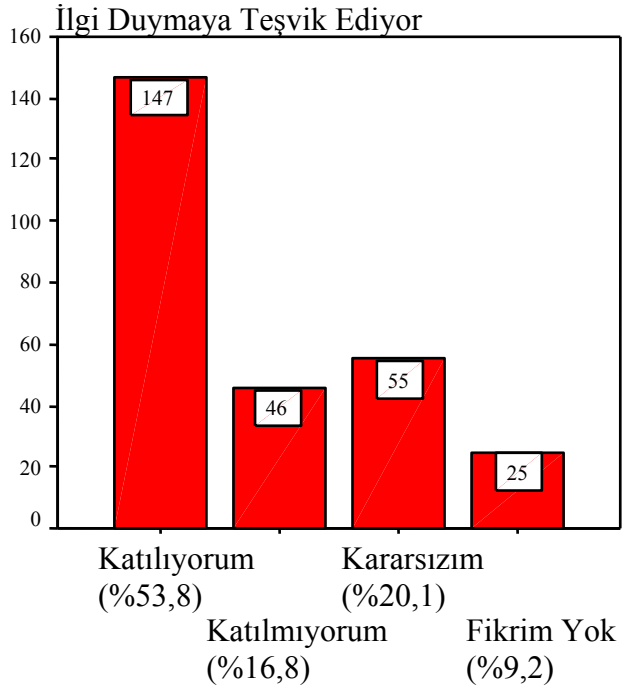
Kadın, Mimar, Doktora

2004 İlköğretim Programı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin veli görüşlerine göre öğrencilerin okul ve okul dışı yaşantılarına ne gibi etkileri olduğunu öğrenmek amacıyla sorulan açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtlardan alınan yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, veliler çocuklarında sosyal katılım becerisiyle birlikte hem fiziki hem sosyal çevreye karşı duyarlılığın arttığıyla ilgili görüş ve örnekler ortaya koymuşlardır.

Yukarıda hem 2004 Sosyal Bilgiler programında hem de veli ifadelerindeki yerine değinilen çevresel duyarlılık geliştirme becerisinin bir başka boyutu da, öğrenci de hem ülkesi hem de dünyanın sorunlarına karşı daha ilgili olma davranışının gelişmesidir. Doğal ve sosyal çevreye duyarlılık geliştirme becerisinin bir sonucu olarak çocuğun güncel sorunlara ilgisinin artması beklenebilir; nitekim veli görüşlerine göre öğrencilerde böyle bir eğilim görülmektedir. Araştırma kapsamında Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle yurt ve dünya sorunlarına ilginin artıp artmadığını belirlemek için velilere kapalı uçlu bir anket sorusu yöneltilmiş ve aşağıdaki nicel veri elde edilmiştir.

Grafik 12. Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu Dünya Sorunlarına İlgi Duymaya Teşvik Ediyor

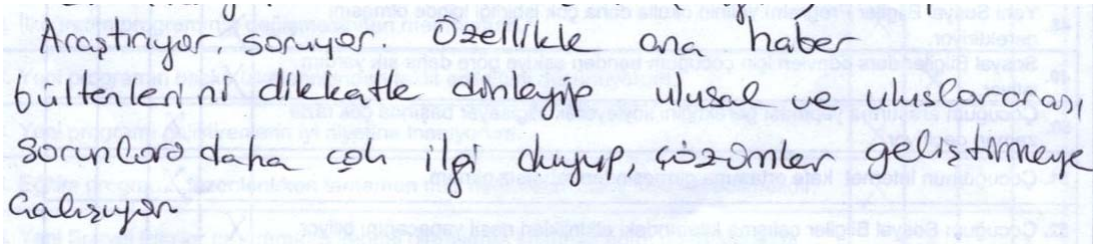
Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunun dünya sorunlarına daha duyarlı hale gelmesini sağladığını düşünen veliler %53 oranındadır. Velilerin %16'sı bu önermeye katılmadığını ifade etmiştir. Kararsız olanlar %20, fikri olmayanlar ise %9 oranındadır. Bununla birlikte anketin tüm kapalı uçlu sorularına uygulanan Chi-Squire testi bu noktada anlamlı sonuç vermiştir; bu soruya verilen yanıt velilerin cinsiyetiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Aşağıda bu testin SPSS programından elde edilen sonucu çapraz tablo şeklinde gösterilmektedir.

Tablo 17
"Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu Dünya Sorunlarına İlgi Duymaya Teşvik Ediyor" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

YAKINLIK		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
Anne	f	109	26	51
	%	58,6	14,0	27,4
Baba	f	35	20	28
	%	42,2	24,1	33,7
Toplam	f	144	46	79
	%	53,5	17,1	29,4
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		7,11	2	,029

Tablo17'de de görülebileceği gibi, "Sosyal Bilgiler dersi çocuğumu dünya sorunlarına ilgi duymaya teşvik ediyor" şeklindeki kapalı uçlu/kategorik anket sorusuna verilen yanıtın yakınlık değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=7,11; p<.05). Buna göre bu soruya verilen yanıt cinsiyete bağımlıdır. Bu soruya "katılıyorum" yanıtı veren veliler, daha çok annelerdir. Bu çapraz tablodan annelerin çocuklarının günlük hayatlarını gözleme şansına daha çok sahip olduğu ya da çocukları hakkında daha iyimser olduğu gibi olası sonuçlar çıkarmak mümkündür. Ancak araştırma evreninin %40'ını ev hanımlarının oluşturduğu göz önüne alındığında annelerin çocuklarıyla daha çok vakit geçirdikleri için onları daha yakından gözlemledikleri sonucuna ulaşmak olanaklıdır. Velilerin, Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle çocuklarında gözlemledikleri değişiklikleri anlatmalarının istendiği açık uçlu anket sorusunda, dünya sorunlarına ilgili olmakla ilgili aşağıdaki örnek ifadeleri kullandıkları görülmüştür:

Kadın, Öğretim üyesi, Doktora

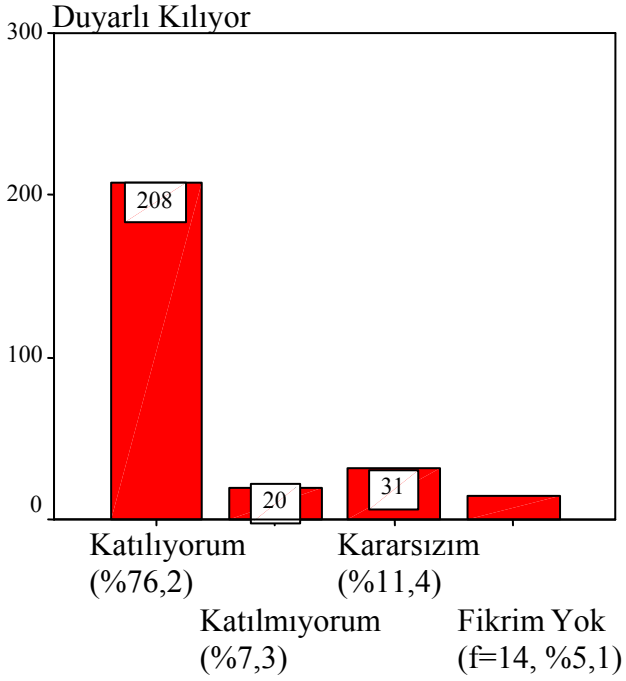

Araştırıyor, soruyor. Özellikle ana haber bültenlerini dikkatle dinleyip ulusal ve uluslararası sorunlara daha çok ilgi duyup, çözümler geliştirmeye çalışıyor

Yukarıdaki velinin ifadesine göre çocuk dünyanın, dolayısıyla yurdumuzun sorunlarına ilgili olduğunda daha çok soru sormakta ve televizyon haberlerini dinlemektedir. Çocuğunun kendisi dışındaki olaylara ilgisinin bir kanıtı olarak televizyon haberlerini izlemesi başka velilerin de ilgisini çekmiştir. Yukarıdakine benzer ifadeleri temsil etmesi açısından sunulan bu örnek yeterli görülmüştür.

2004 Sosyal Bilgiler Programı'nın ele aldığı bir değer olarak "duyarlılık" kavramının pek çok farklı boyutu vardır. Yukarıda, veli ifadelerinden örneklerle birlikte doğal çevreye duyarlılık, tarihsel kültüre duyarlılık, yurt ve dünya sorunlarına duyarlılık gibi boyutlara değinilmiştir. Bu değerin "insan haklarına karşı duyarlılık" gibi bir yönü de bulunmaktadır. Tablo 13 (110)'te de gösterildiği gibi "çocuğunuzda Sosyal

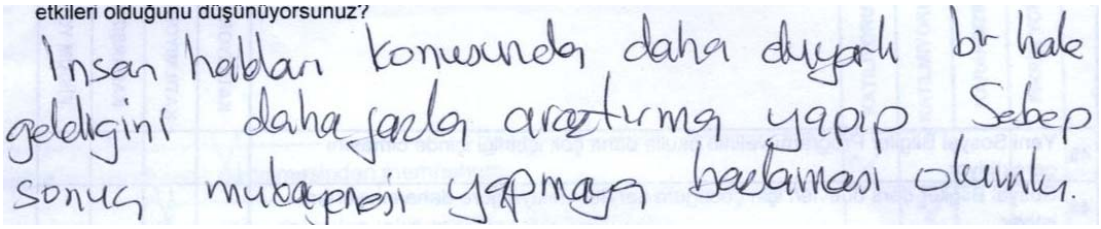
Bilgiler dersi etkisiyle ne gibi değişiklikler gözlemlediniz" içeriğindeki açık uçlu anket sorusuna yanıt verirken 142 veli içinde 3'ü çocuğun insan hakları konusunda duyarlılık geliştirdiğine değinmiştir. Bu frekanstaki düşüklüğe rağmen, bu konuda velilere kapalı uçlu bir anket sorusu yöneltildiğinde, Sosyal Bilgiler dersinin insan hakları duyarlılığı geliştirdiğini düşünen veli sayısı çok daha fazla olmuştur. Araştırma ölçeği olarak kullanılan anket formunda Sosyal Bilgiler dersinin insan hakları boyutuyla ilgili olarak yer alan kategorik soruya verilen yanıtların işlenmesi sonucu elde edilen nicel veri aşağıdaki gibidir.

Grafik 13. Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu İnsan Hakları Konusunda Duyarlı Kılıyor

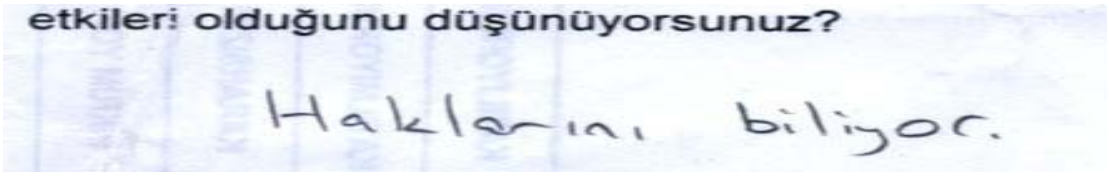
Grafik 13'te de görüldüğü gibi velilerin çoğu Sosyal Bilgiler dersinin çocuklara insan hakları duyarlılığı kazandırdığında hemfikirdir (%76,2). Velilerin %7'si Sosyal Bilgiler dersinin insan hakları duyarlılığı kazandırdığı fikrine katılmazken, %11'i bu konuda kararsızdır. Fikir belirtmeyenlerin oranı ise %5'tir. Bu soruya "katılıyorum" yanıtını veren velilerden bazıları, anketin açık uçlu sorusunda bu konuya değinmişlerdir.

Erkek, Öğretmen, Lisans

Bir başka veli çocuğun kendine ait insan haklarını konu etmektedir.

Kadın, Serbest Meslek, Lise

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları içerisinde eğitimin insan haklarına saygılı olması ilkesi bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu içinde de haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaş yetiştirme amacı yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Sosyal Bilgiler dersi hakkında veli görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılan bu araştırmada velilerin çocuklarına dair "haklarını biliyor, insan haklarına saygılı olmayı öğreniyor" gibi ifadeler kullanmaları, dersin amacının öğrencilere ve dolayısıyla velilere yansıtılabildiğini gösterir.

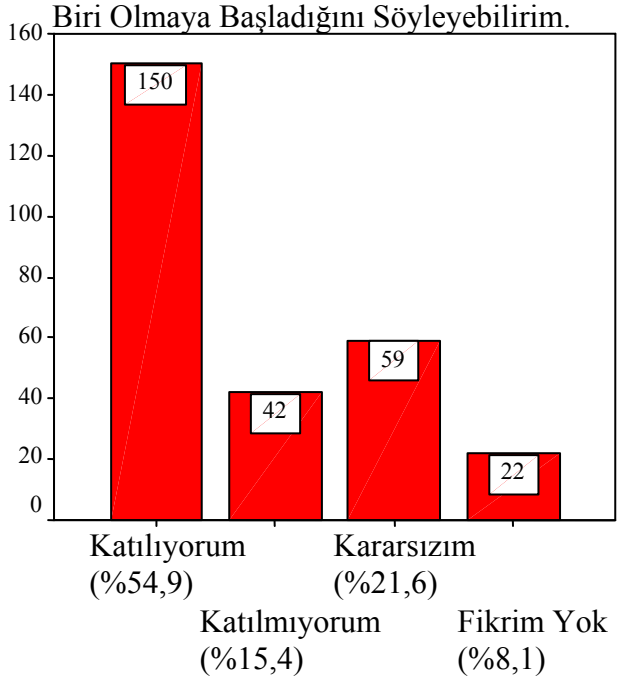
Özetle, anketin kapalı ve açık uçlu sorularında belirtilen veli görüşlerine göre, Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle çocuklarda çok çeşitli alanlarda duyarlılık geliştiği ve dolayısıyla çocuğun sosyalleştiği anlaşılmıştır. Çocuğun doğal çevresine, tarihsel mirasa, yurt ve dünya sorunlarına ve insan haklarına duyarlılık geliştirmesinde Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir etkisi vardır.

4.4.1.3. Meraklılık

Çocuklarında gözlemledikleri davranış değişikliklerin neler olduğunu sorgulayan açık uçlu anket sorularındaki ifadelerin niteliksel analizini gösteren Grafik 11'e göre veliler, Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuklarının daha meraklı olduğunu

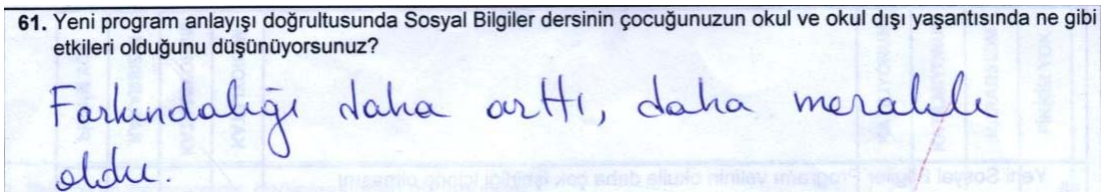
söylemişlerdir. Bu konuda ankette yöneltilen kategorik soruya velilerin verdikleri cevaplardan elde edilen frekans ve yüzdeleri aşağıda verilmiştir.

Grafik 14. : Çocuğumun Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Daha Meraklı Biri Olmaya Başladığını Söyleyebilirim.

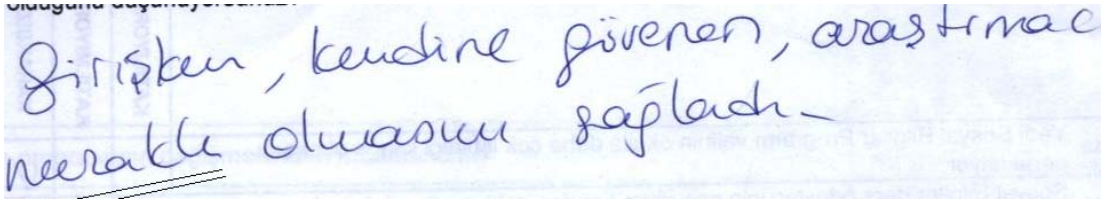
Grafik 14'ten de anlaşılacağı üzere velilerin yaklaşık %55'i çocuğunun Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha meraklı biri olmaya başladığını düşünmektedir. %15'i ise bu görüşe katılmamıştır. Kararsız olanların oranındaki yükseklik (%21) dikkat çekicidir. Mülakatlarda konuşulan velilerin, çocuklarda artan meraklı olma özelliğinin yaş grubu özelliği olabileceği düşüncesinde olduğu görülmüştür. Çocukların daha meraklı olmaya başladığı, bunda programın da etkisi olduğu düşüncesinin yaygın olduğu ancak Sosyal Bilgiler dersinin daha meraklı olmayı açıklayan tek neden olarak ortaya konulması konusunda velilerin emin olmadığı düşüncesi, grafiği verilen anket sorusundaki kararsız görüşlerin oranını açıklayabilir. Bu konuda fikri olmadığını ifade eden velilerin oranı %8'dir. Aşağıda Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle çocuğunun daha meraklı olduğunu düşünen veli görüşlerinden örnekler, açık uçlu anket sorularına yazılan ifadelerden seçilerek sunulmuştur.

Kadın, Öğretim Üyesi, Doktor

61. Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?
Farkındalığı daha arttı, daha meraklı oldu.

Grafik 9 ve tablo 15'te gösterildiği gibi, araştırma anketinde yer alan "yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklindeki açık uçlu anket sorusuna olumlu yanıt veren 113 veli içinde 17'si çocuklarının daha meraklı olmaya başladığını ifade etmiştir. Bir başka örnek ifade aşağıdaki gibidir.

Kadın, Genel müdür asistanı, Lise

girişken, kendine güvenen, araştırmacı meraklı olmasını sağladı.

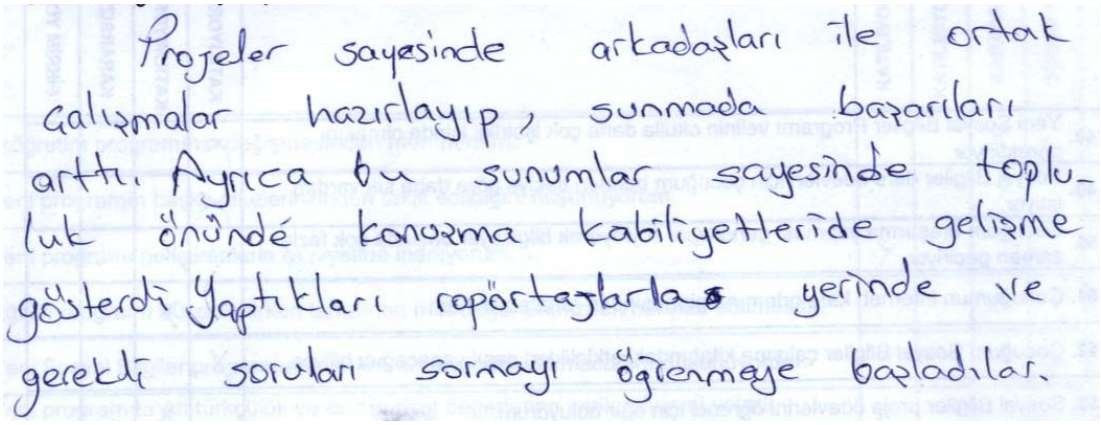
Yukarıdaki ifadede yer aldığı gibi araştırma yapması çocuğun meraklı, sorgulayan kişilik özellikleri göstermesine neden olmaktadır. Ayrıca merak ettiğinin peşinden gitmenin, kendine güvenmek ve girişimcilik gibi diğer bazı davranış değişikliklerine neden olduğu da veli görüşlerinde yer almaktadır. 2004 Sosyal Bilgiler programında çocuğun doğal olarak meraklı olduğu belirtilerek, ders materyallerinin onun bu özelliğine yönelik kullanılabileceğinden ve gözlem becerisinin merak duygusunu da geliştirebileceğinden söz edilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). O halde velilerin söz ettiği çocuğun daha meraklı olmaya başlaması davranışı, çocuğun merakının yeni programla birlikte daha çok ortaya çıkarılabildiği anlamına gelebilir.

4.4.1.4. Arkadaşlarıyla Daha Yakın Olma/İletişim Becerilerinde Gelişme

Velilerin görüşüne göre yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi çocuklarının arkadaşlarıyla ve çevresiyle ilişkilerini olumlu yönde etkilemiş, kendine güven ve kendini daha iyi ifade etme gibi iletişim becerilerinde gelişme

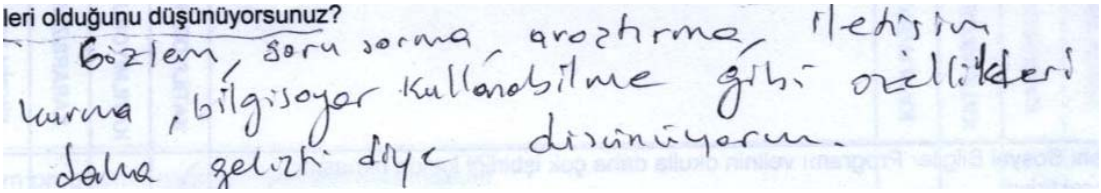
göstermelerini sağlamıştır. Grafik 11 (s. 134)'de de görüldüğü gibi veliler, çocuklarındaki davranış değişiklikleriyle ilgili açık uçlu anket sorusuna verdikleri yanıtlarda bu nitelikleri "katılımcı-sosyal" ve "arkadaşlarıyla daha iyi geçinmek" olarak ifade etmişlerdir; Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha sosyal ve iletişime açık olmak çok sayıda veli tarafından gözlendiği ifade edilen bir davranıştır. Aşağıda konuyla ilgili bazı örnekler yer almaktadır.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

Projeler sayesinde arkadaşları ile ortak çalışmalar hazırlayıp, sunmada başarıları arttı. Ayrıca bu sunumlar sayesinde toplu- luk önünde konuşma kabiliyetlerinde gelişme gösterdi. Yaptıkları röportajlarla yerinde ve gerekli soruları sormayı öğrenmeye başladılar.

Bu örnekte yer aldığı gibi, Sosyal Bilgiler dersindeki ortak araştırma ödevleri hazırlayıp sınıfta sunum yapılması süreci çocuğun iletişim becerilerini geliştirmektedir. 2004 Sosyal Bilgiler programında empati kurma ile birlikte olmak üzere "iletişim becerisi" temel beceriler arasında bulunmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Aşağıdaki veli ise yeni programın "beceriler" bölümünü incelemiş gibi konuşmaktadır.

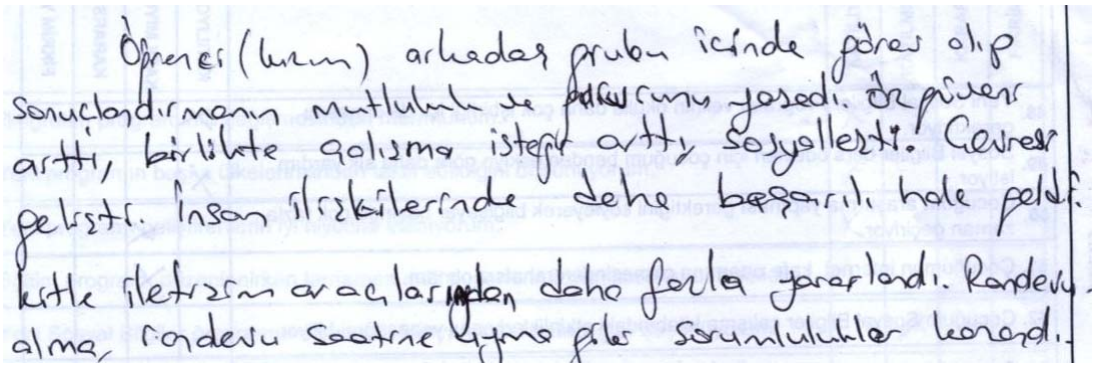
Erkek, Tıp doktoru, Doktora

leri olduğunu düşünüyorsunuz?
Gözlem, soru sorma, araştırma, iletişim kurma, bilgisayar kullanabilme gibi özellikleri daha gelişti diye düşünüyorum.

Velinin sözünü ettiği iletişim becerisi dışında, gözlem, bilgi teknolojilerini kullanabilme becerileri doğrudan, soru sorma ise bir alt beceri olarak programda yer almaktadır. Programın veli tarafından bu kadar iyi bilinmesi, teorinin yaşama

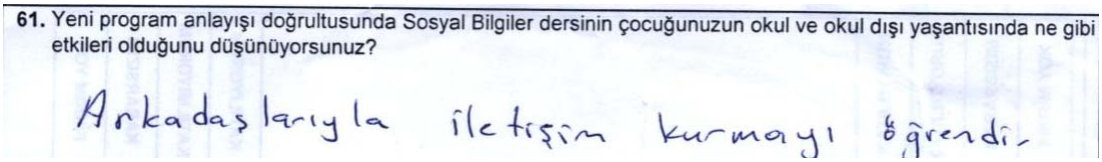
geçirilmesindeki başarının kanıtıdır. Araştırma evreninde 2004 Sosyal Bilgiler programının planlanana en yakın şekilde yürütüldüğü, teorideki unsurların veli görüşlerine yansımasından anlaşılmaktadır. Sürecin sözü edilen becerileri geliştirmeye nasıl katkı sağladığı aşağıdaki veli ifadesinde de somutlaştırılmaktadır.

Erkek, Öğretmen, Lisans

Öğrenci (kızım) arkadaş grubu içinde görev olup sonuçlandırmanın mutluluk ve [illegible]unu yaşadı. Özgüveni artti, birlikte çalışma isteği artti, sosyalleşti. Çevresi gelişti. İnsan ilişkilerinde daha başarılı hale geldi. Kitle iletişim araçlarından daha farklı yararlandı. Randevu alma, randevu saatine uyma gibi sorumluluklar kazandı.

Veli görüşüne göre öğrenci 2004 İlköğretim Programı doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin süreçleri aracılığıyla daha sosyal, iletişime daha açık, öz güveni yüksek, iş disiplini ve sorumluluğuna uygun davranışlar gösteren bir birey olmayı öğrenmektedir. Çünkü bilgiye ulaşması için harekete geçtiğinde, yukarıdaki velinin ifadesinde örneklendirdiği gibi, kişi kaynaklarına ulaşırken iletişim araçlarını kullanmayı, kendine güvenli bir şekilde konuşup randevu istemeyi ve bu randevu saatine sadık kalma sorumluluğu geliştirmeyi öğrenmektedir. Ayrıca arkadaşlarıyla birlikte çalıştığı için grup içinde uyumlu çalışma alışkanlığı geliştirmektedir. Birlikte çalışmanın arkadaşlık ilişkilerine etkisi hakkında bir başka veli ifadesi ise şöyledir.

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

61. Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

Arkadaşlarıyla iletişim kurmayı öğrendi.

Birlikte çalışmak bu veliye göre de iletişim becerisini geliştiren bir etkinliktir. Yapılandırmacı teori içerisinde akranlardan öğrenme ve sosyal etkileşimin önemi büyüktür. Bu bağlamda işbirliğine dayalı öğrenme ortamları çocuğun hem iletişim

becerileri hem de kişilik gelişimi üzerinde olumlu etkiler oluştur (Saban, 2004). Bu olumlu etkiler araştırma kapsamındaki veli ifadelerinde de kendini göstermektedir.

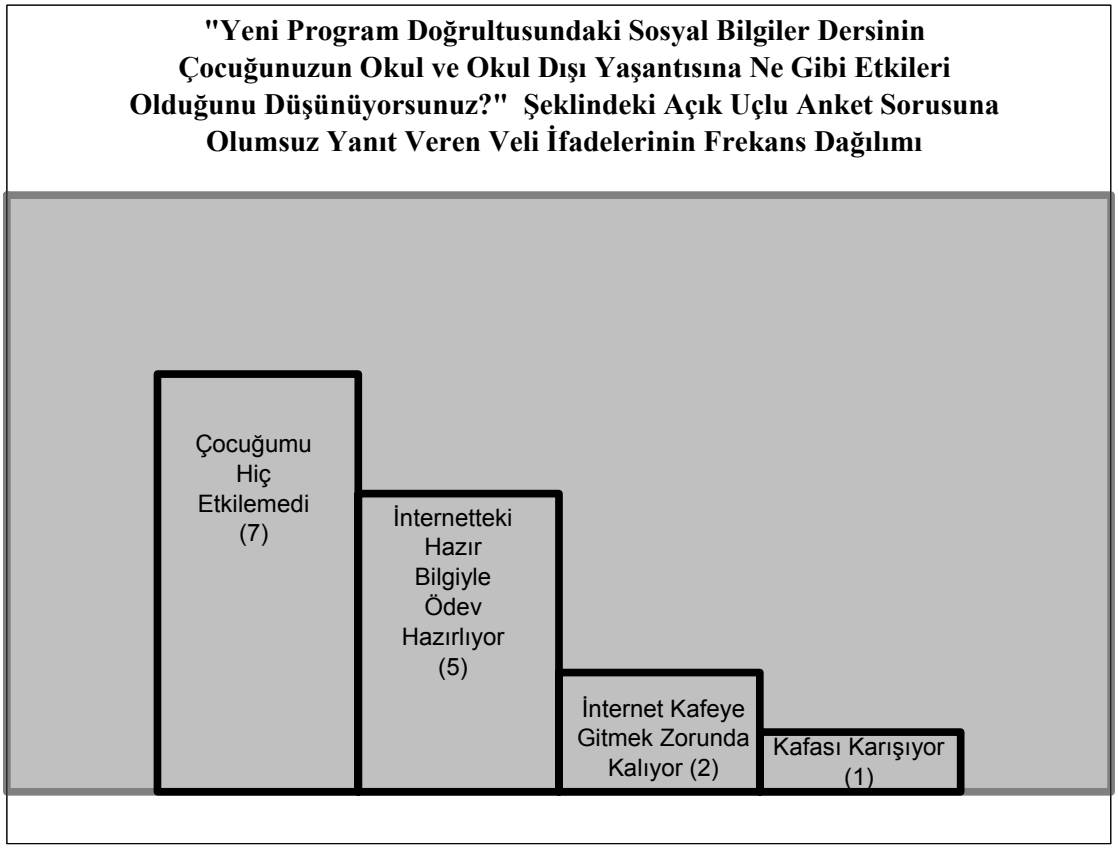
Sonuç olarak araştırmanın nitel ve nicel verileri incelendiğinde elde edilen bulgu şudur: Veliler çocuklarının Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha araştırmacı, daha katılımcı/sosyal, çevresine karşı daha duyarlı, meraklı ve arkadaşları ile daha yakın, iletişim becerileri ve özgüveni gelişmiş olduklarını söylemişlerdir. 2004 İlköğretim programının temel aldığı değerlerden biri olan duyarlılık hakkında veliler, doğal çevreye, tarihsel mirasa, yurt ve dünya sorunlarına, insan haklarına duyarlılık geliştirme gibi çeşitli duyarlılık alanlarıyla ilgili ifadeler kullanmışlardır. Bundan başka daha düşük frekanslı da olsa, açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlarda adı geçen tanımlamalar tablo 15 (s. 128)'te gösterilmiştir. Buna göre veliler öğrencilerinde daha paylaşımcı, çevreci, öğrenmeye açık, kendini iyi ifade eden, bilgisayar kullanabilen, ekip çalışmasını bilen, gözlemcilik yeteneği gelişmiş gibi olumlu davranış değişiklikleri gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Bilgi alışverişi bağlamında ya da işbirliğiyle çalışarak öğrencilerin birlikte daha çok ve daha uyumlu hareket ettikleri veliler tarafından sıkça dile getirilmiştir; bu veri yapılandırmacı programın sosyal etkileşim boyutu hakkında önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Velilerin, ilgili açık uçlu anket sorusuna yanıt verirken, çocuklarında gözlemledikleri davranış değişiklikleri hakkında kullandıkları kelimelerden çoğu, 2004 Sosyal Bilgiler programının becerileri arasında yer almaktadır. Bunlar, araştırma, sosyal katılım, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma, gözlem, girişimcilik becerileridir. Programda yer alan becerilerin veliler tarafından öğrencilerde geliştiğinin gözlenmesi programın araştırma evreni içinde büyük ölçüde başarılı bir şekilde uygulandığını gösterebilir.

4.4.2. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Olumsuz Görüşler

Araştırmadaki nitel veri kaynaklarından biri de anketin açık uçlu sorularıdır. Bu sorulardan ikincisi olan 61 numaralı madde, "yeni program anlayışı doğrultusunda

hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklindedir. Grafik 11'de de gösterildiği gibi bu soruya yanıt veren 142 veli içinde 18'i programın çocukları üzerinde bir etkisi olmadığını söylemiş ya da gözlemledikleri olumsuz davranış değişikliklerinden söz ederek, programı desteklemediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren velilerin oranı araştırmaya katılan 273 velinin %6'sı, bu açık uçlu anket sorusuna yanıt veren velilerin ise %12'sidir. Aşağıda "yeni program doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna olumsuz yanıt veren velilerin kullandıkları ifadelerin sayılması sonucu elde edilen nitel veri analizini gösteren grafik yer almaktadır.

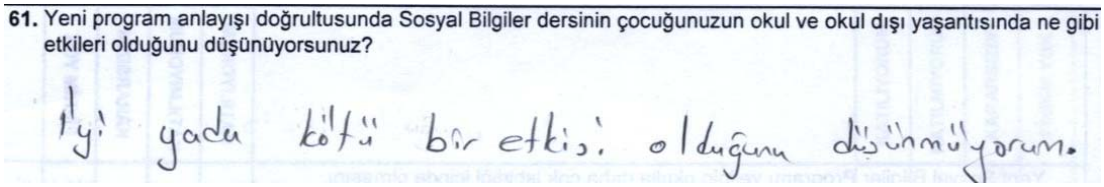
Grafik 15

"Yeni program anlayışı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklindeki açık uçlu soruya verilen yanıtların analizi yapıldığında

yukarıdaki gibi bir grafik elde edilmiştir. Buna göre bazı veliler (7) yeni Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunda farklı bir davranışa yol açmadığını belirtmiştir. Aşağıdaki açık uçlu anket sorularına yazılan veli ifadelerinden alınan bölüm bu görüşe örnek oluşturmaktadır.

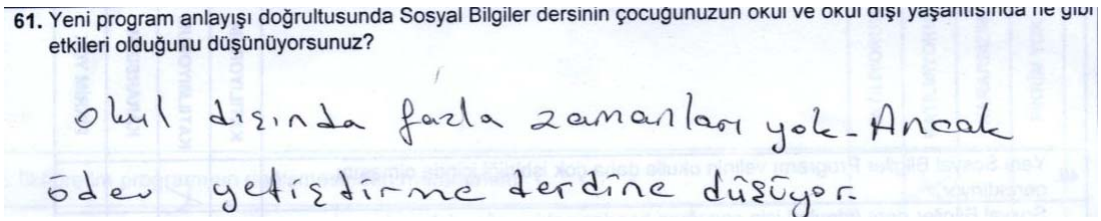
Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Lise

61. Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

İyi yada kötü bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.

Programın etkisizliği hakkındaki bu yorumlar (7) da olumsuz görüş kategorisine alınmıştır. Velilerden bir kısmı (5) çocuğunun internetteki hazır bilgilerle ödev hazırlamak gibi bir davranış değişikliği içinde olduğunu gözlemlemiştir; bu doğrultuda çocuğun internet kafeye gitmek zorunda kalması da bir yakınma konusudur. Aşağıda bu araştırma sorusu kapsamında sorulan açık uçlu anket sorusunda olumsuz görüş belirten velilerin bazı ifadelerine yer verilmiştir:

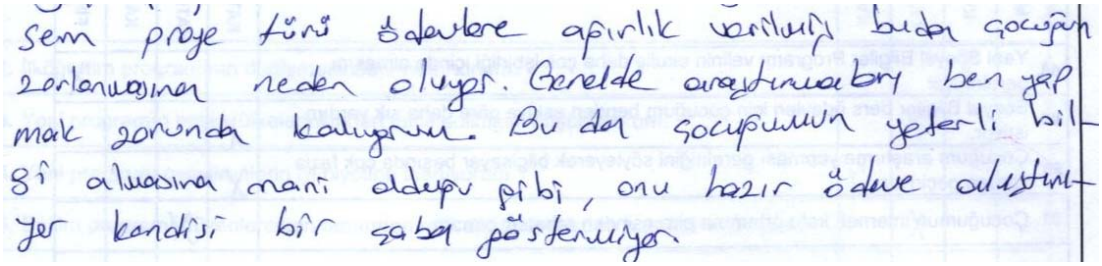
Kadın, Mesleği Belirtilmemiş, Yüksekokul

61. Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

Okul dışında fazla zamanları yok. Ancak ödev yetiştirme derdine düşüyor.

Yukarıdaki veli, çocuğunun zaman sıkıntısı yaşadığını ve ödev yetiştirme gibi bir problem yaşadığını ifade etmektedir. Mülakat yapılan velilerden Emre (reprezant, lisans) da çocuğunun etütlü okulda sabah 9'dan akşam 6'ya kadar eğitim gördüğü halde eve gelip araştırma yapmaya çalıştığını ve kendine ayıracak vakti kalmadığını söylemiştir. Aynı doğrultuda konuşan bir başka veli, yeni programla birlikte artan araştırma ödevlerinin çocuğun ve ailenin zorlanmasına neden olduğunu belirtmiştir.

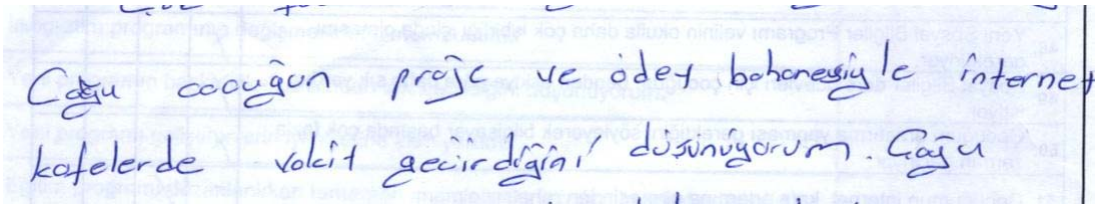
Erkek, Polis, Lise

Sem proje türü ödevlere ağırlık verilmiş bu da çocuğun zorlanmasına neden oluyor. Gerekde araştırmaları ben yap mak zorunda kalıyorum. Bu da çocuğumun yeterli bil gi almasına mani olduğu gibi, onu hazır ödeve alıştırı yor kendisi bir çaba göstermiyor.

Veli, araştırma konuları çocuk için ağır olduğundan ödevleri kendisinin yaptığını, bunun da çocuğunu tembelliğe ittiğini düşünmektedir. Veliler yapılandırmacı programla birlikte artan araştırma raporu hazırlama ödevinin, burada belirtildiği gibi velinin yardım etmesi nedeninden başka, internetten bilgisayar yazıcısı yardımıyla yapıldığı takdirde öğrencileri hazırcı ve tembel bir hale getirdiğini düşünmektedir. Bu konuyla ilgili bulgular araştırma yöntem ve sürecine dair sorunların ele alındığı alt problem kapsamında ele alınmıştır.

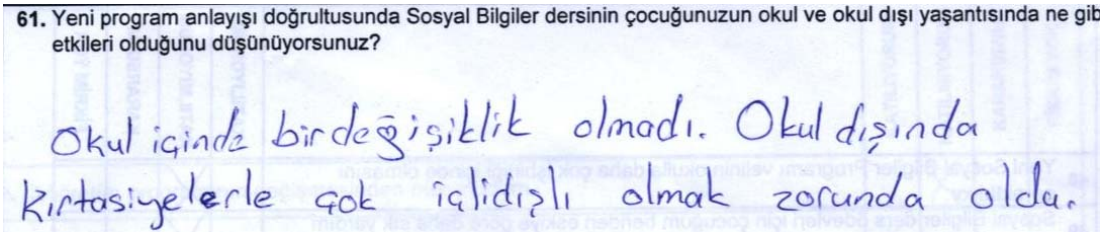
Velilerin yeni programın olumsuz etkileri konusunda, sürecin gerektirdiği bilgisayar ve diğer araç gereçle ilgili olarak başka bazı eleştirileri de olmuştur. İnternet kafeye gitme davranışı ve kırtasiye ihtiyaçlarının sürece yayılması olumsuz görüşlerin diğer gerekçeleridir.

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

Çoğu çocuğun proje ve ödev bahanesiyle internet kafelerde vakit geçirdiğini düşünüyorum. Çoğu

Yeni programla birlikte artan araştırma ödevleri evinde internet bağlantısı olmayan öğrencileri internet kafeye gitme alışkanlığına teşvik etmektedir; veliler bu şekilde düşünmektedir. Değerlendirmenin sürece yayılmasının bir başka etkisi olarak kırtasiye ihtiyaçları da veliler tarafından açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtlarda gündeme getirilmiştir.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

61. Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gib etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

Okul içinde birdeğişiklik olmadı. Okul dışında kırtasiyelerle çok içlidışlı olmak zorunda olda.

Sonuç olarak "2004 Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi değişiklikler olduğunu düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna cevap yazan 142 veli içinde 18'inin olumsuz ifadeler kullandığı görülmüştür. Bu velilerin bir kısmı Sosyal Bilgiler dersinin çocuğun hayatını hiç etkilemediğini düşünmektedir; bu program geliştirme açısından olumsuz bir değerlendirme olarak ele alınmıştır. Bundan başka proje ve performans ödevleri nedeniyle çocukların kendilerine ayıracak zamanı kalmadığı, ödevleri bilgisayardan hazırladıklarında ise okumadan, niteliksiz ve öğrenmeye hiçbir katkısı olmayan raporlar hazırladıkları, ödev yapma bahanesiyle internet kafede ya da evde bilgisayar başında fazla vakit geçirdikleri ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

4.4.3. "Yeni Program Anlayışı Doğrultusunda Hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersinin Çocuğunuzun Okul ve Okul Dışı Yaşantısında Ne Gibi Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz" Sorusu Çerçevesindeki Kararsız Görüşler

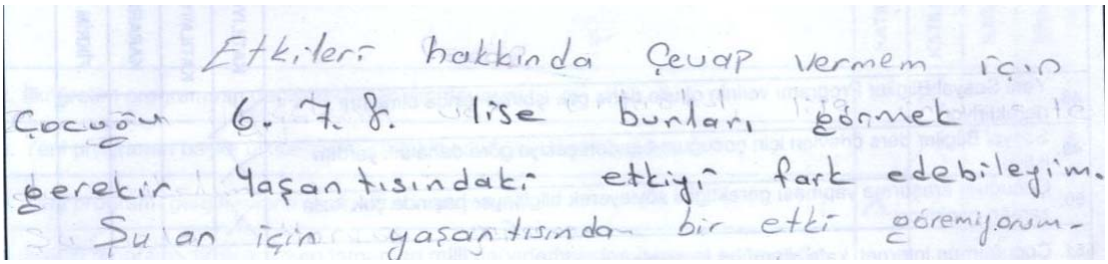
Araştırmada veli görüşlerini ölçmek için kullanılan anket formunun bir kısmını kategorik önermeler oluşturmaktadır. Velilerin bu önermeleri okuyup, "katılıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "fikrim yok" seçeneklerinden birini seçmeleri beklenmektedir. Bu önermelerden bazıları velilerin Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle çocuklarında beliren davranış değişiklikleri hakkındadır. Bu önermelere "kararsızım" yanıtını veren velilerin oranı bazı sorularda %10, bazılarında %20 dolaylarında seyretmektedir. Aşağıda anketteki bu önermeler kararsızların oranlarıyla birlikte sunulmuştur.

Tablo 18
Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Öğrencide Gözlenebilecek Olası Davranış Değişikliklerinin Sorgulandığı Önermelere Kararsızım Yanıtını Veren Velilerin Yüzdesi

Önerme	Kararsızların Oranı
Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu İnsan Hakları Konusunda Duyarlı Kılıyor	%11
Çocuğumun Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Daha Meraklı Biri Olmaya Başladığını Söyleyebilirim	%21
Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Çocuğum Araştırmacı Biri Oldu	%20
Sosyal Bilgiler Dersi Çocuğumu Dünya Sorunlarına İlgi Duymaya Teşvik Ediyor	%20
Sosyal Bilgiler Dersi Sayesinde Çocuğumun Yaşadığı Çevreye Olan Duyarlılığı Arttı	%12

Yukarıdaki tablo 18'de gösterildiği gibi, kapalı uçlu sorulara yanıt veren kararsız görüşteki velilerin belirlenmesinin yanı sıra, anketin nitel veri kaynaklarından olan açık uçlu sorularına verilen yanıtlar incelenerek de kararsız görüşler tespit edilmiştir. Anket formundaki açık uçlu "yeni program doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna cevap veren 142 veliden 11'inin yanıtı kararsızlar kategorisinde ele alınmıştır. Yeni ilköğretim programının çocuğunun okul ve okul dışı yaşantısına etkileri hakkında kararsız olduğu anlaşılan bu veliler, anketin ilgili açık uçlu sorusuna yazdıkları ifadelerde, yukarıda "olumlu görüşler" ve olumsuz görüşler" kategorilerinde ele alınan olumlu ve olumsuz etkilerden birlikte söz etmişlerdir. Ancak bazı veliler de programın çocuklar üzerindeki etkisinin kısa dönemde anlaşılamayacağını düşündüklerinden "kararsız" sayılmaktadır. Aşağıda ilgili örnek ifade sunulmuştur.

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

Etkileri hakkında cevap vermem için
çocuğun 6. 7. 8. lise bunları görmek
gerekir yaşantısındaki etkiyi fark edebileyim.
Şu'an için yaşantısında bir etki göremiyorum.

Sonuç olarak araştırmanın nitel ve nicel verileri incelendiğinde velilerin Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle çocuklarında gözlemledikleri davranış değişikliklerine ait bulgu şudur: Veliler çocuklarının Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha araştırmacı, daha katılımcı/sosyal, çevresine karşı daha duyarlı, meraklı ve arkadaşları ile daha yakın, iletişim becerileri ve özgüveni gelişmiş olduklarını söylemişlerdir. Bundan başka veliler öğrencilerinde daha paylaşımcı, çevreci, öğrenmeye açık, kendini iyi ifade eden, bilgisayar kullanabilen, ekip çalışmasını bilen, gözlemcilik yeteneği gelişmiş gibi olumlu gördükleri davranış değişiklikleri gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Bilgi alışverişi bağlamında ya da işbirliğiyle çalışarak öğrencilerin birlikte daha çok ve daha uyumlu hareket ettikleri veliler tarafından sıkça dile getirilmiştir; bu veri yapılandırmacı programın sosyal etkileşim boyutu hakkında önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Velilerin, ilgili açık uçlu anket sorusuna yanıt verirken, çocuklarında gözlemledikleri davranış değişiklikleri hakkında kullandıkları kelimelerden çoğu, 2004 Sosyal Bilgiler programının becerileri arasında yer almaktadır. Bunlar, araştırma, sosyal katılım, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma, gözlem, girişimcilik becerileridir. Programda yer alan becerilerin veliler tarafından öğrencilerde geliştiğinin gözlenmesi programın araştırma evreni içinde büyük ölçüde başarılı bir şekilde uygulandığını gösterebilir.

"2004 Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi değişiklikler olduğunu düşünüyorsunuz?" açık uçlu anket sorusuna cevap yazan 142 veli içinde 18'inin olumsuz ifadeler kullandığı görülmüştür. Bu velilerin bir kısmı Sosyal Bilgiler dersinin çocuğun hayatını hiç etkilemediğini düşünmektedir; bu program geliştirme açısından olumsuz bir değerlendirme olarak ele alınmıştır. Bundan başka proje ve performans ödevleri

nedeniyle çocukların kendilerine ayıracak zamanı kalmadığı, ödevleri bilgisayardan hazırladıklarında ise okumadan, niteliksiz ve öğrenmeye hiçbir katkısı olmayan raporlar hazırladıkları, ödev yapma bahanesiyle internet kafede ya da evde bilgisayar başında fazla vakit geçirdikleri ortaya çıkan sonuçlar arasındadır. Bazı velilerin de yukarıda bahsedilen hem olumlu hem olumsuz etkilerden birlikte bahsederek, kararsız görüş ortaya koydukları görülmüştür.

4.5. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ İÇERİĞİNE DAİR VELİ GÖRÜŞLERİ

Aşağıdaki araştırma soruları bu kapsamda ele alınmıştır:

- Sosyal Bilgiler programının bilgi anlayışı konusunda veli görüşleri nasıldır?
- Sosyal Bilgiler programında dersin içeriğindeki tarih bilimine yaklaşımın değişmesi konusunda veli görüşleri nasıldır?
- Sosyal Bilgiler programının coğrafya disiplinine yaklaşımı konusunda veli görüşleri nasıldır?
- Sosyal Bilgiler dersindeki Atatürkçülük ve cumhuriyet tarihi konularının yeterliliği hakkında veli görüşleri nasıldır?
- Eğitimde küreselleşme eğilimleri ve küresel milli değerlerin Sosyal Bilgiler dersi içeriğine yansımaları konusunda veli görüşleri nasıldır?

Yukarıda sayılan araştırma problemlerine ilişkin veriler alt başlıklar altında düzenlenerek aşağıda sunulmuştur.

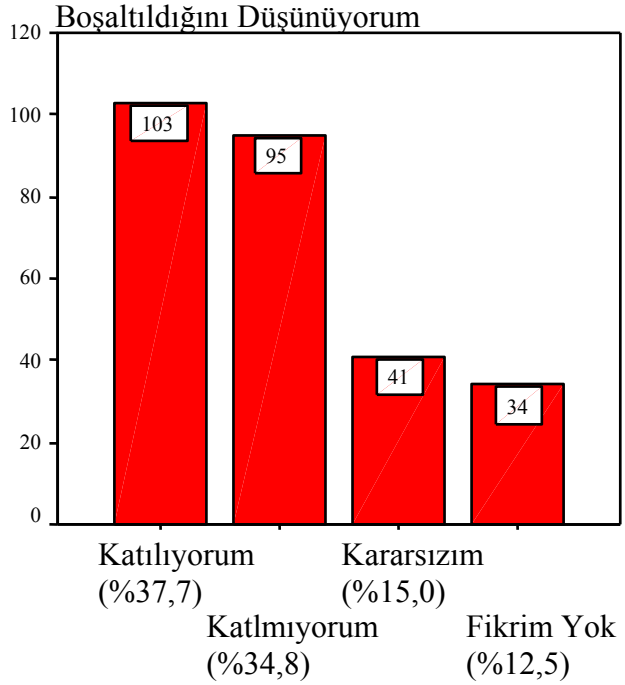
4.5.1. Sosyal Bilgiler Programının Bilgi Anlayışı Konusunda Veli Görüşleri

Öğrenci velilerine araştırma anketinde sunulan ve "evet", hayır" cevaplarından birini işaretlemelerinin istendiği, program hakkındaki ön bilgilerini ölçen sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir: Veliler, "Sosyal Bilgiler dersinde bilgiyi taşıyan değil bilgiye nasıl ulaşacağını bilen ve onu kullanan bireyler yetiştirilmeye çalışıldığı anlaşılıyor" cümlesine %82, "yeni programda bilgi ezberlemek yerine düşünme becerilerinin geliştirilmek istendiğini fark ettim"

önermesine ise %83 oranında "evet" yanıtı vermişlerdir (tablo 10, s. 85); bu durumda öğrenci velileri bilgi anlayışı konusundaki değişimden haberdar görünmektedir. Katılımcıların bu durumu onaylayıp onaylamadıklarını belirleyebilmek için ise ankette kendilerine bazı kategorik sorular yöneltilmiştir. Programın bilgi anlayışı hakkındaki görüşlerinin nasıl olduğu, mülakat yapılan velilere de sorulmuştur. Bu araştırma sorusu hakkında kapalı uçlu anket sorularından elde edilen nicel veriler ve mülakatlardan ve açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlardan elde edilen nitel veriler birlikte kullanılacaktır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan ankette, velilerin programın bilgi anlayışı konusunda ne düşündüklerini öğrenmek amacıyla hazırlanan ilk önerme "ezber bilgiyi kaldırma gerekçesiyle ders içeriklerinin boşaltıldığını düşünüyorum" şeklindedir. Bu soruya velilerin verdikleri cevapların analizi aşağıda verilen grafik 16'daki gibidir.

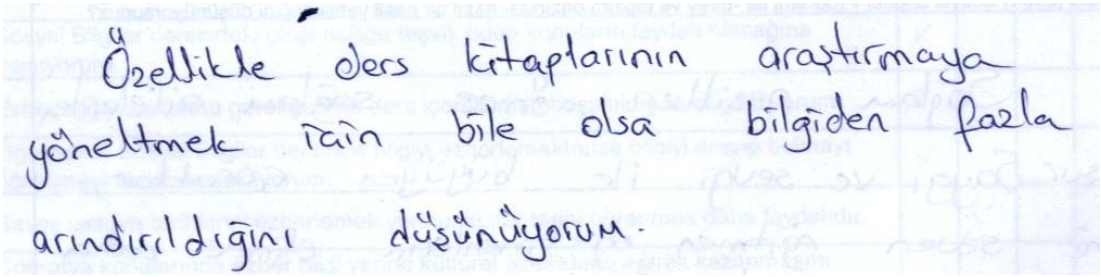
Grafik 16. Ezber Bilgiyi Kaldırma Gerekçesiyle Ders İçeriklerinin Boşaltıldığını Düşünüyorum

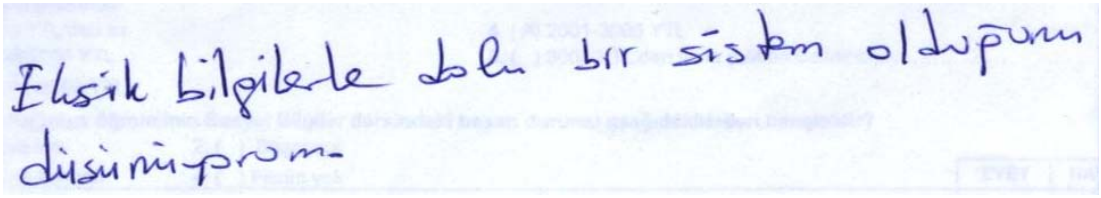
Araştırma önermeleri hazırlanırken, öğretmen ve velilerle yapılan ön görüşmelerden çıkan sonuçlarından biri içerikle ilgili olarak "ezber olmaması olumlu ancak bilgiden fazla arındırılmış" şeklinde bir yakınmanın söz konusu olduğudur. Araştırma öncesinde eğitim paydaşlarıyla yapılan ön görüşmelerde bazı eğitimci ve velilerin bu

görüşte oldukları görüldüğü için böyle bir önerme hazırlanma gereği duyulmuştur. Önerme örneklem grubuna anketin kapalı uçlu sorusu olarak sunulmuş ve yaklaşık %38 oranında bir velinin bu görüşte olduğu ortaya çıkmıştır. Bu görüşe katılmayanlar %34 oranındadır. %15 oranında kararsız ve %12 oranında fikir yürütmeyen veli bulunmaktadır. Bu önermeye katılan veliler, bu konudaki görüşlerini "program hakkında eklemek istediğiniz görüşler nelerdir" şeklindeki açık uçlu anket sorusunda aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

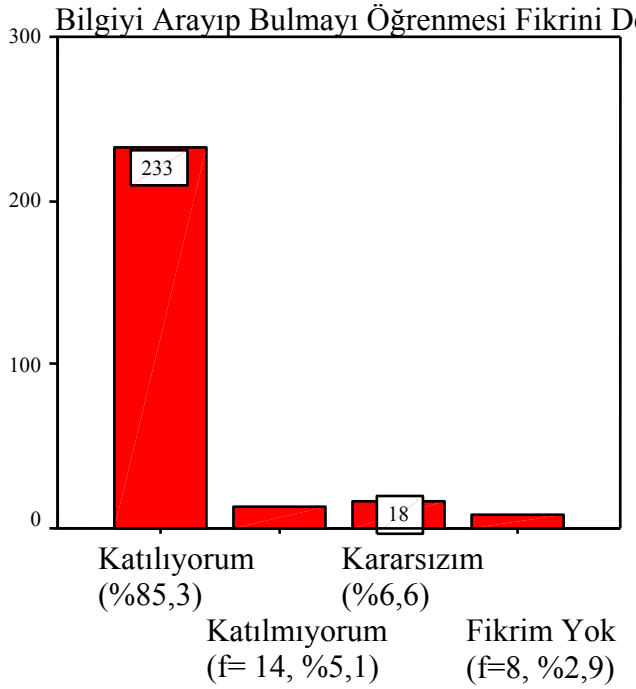

Erkek, Mesleği belirtilmemiş, Ortaokul

Yukarıdaki ilk ifade incelendiğinde bazı velilerin bir tercih yapmaktan ziyade bilgi anlayışı konusunda bir sentez arayışında olduğu söylenebilir. İkinci ifadede ise velinin geleneksel yöntemlere mi yoksa senteze mi inandığı konusnda bir fikir vermemektedir. Bu durumda programı bilgi açısından yetersiz bulan velilerin yaklaşık hangi oranda bir bölümünün aktarım ve ezberleme gibi geleneksel yöntemleri geri istediğinin açık seçik belirlenmesi için velilere kapalı uçlu anket sorusu olarak "Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin bilgiyi ezberlemektense bilgiyi arayıp bulmayı öğrenmesi fikrini benimsiyorum" şeklinde bir önerme sunulmuştur. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtların yüzde ve frekans dağılımları aşağıda grafik 17'de sunulmuştur.

Grafik 17. Öğrencinin Sosyal Bilgiler Dersinde Bilgiyi Ezberlemektense Bilgiyi Arayıp Bulmayı Öğrenmesi Fikrini Destekliyorum

Programın en belirleyici farklılıklarından birini dile getiren bu önermeye velilerin verdikleri %85'lik bir destek söz konusudur. Bu da yeni program anlayışının temelde büyük oranda kabul gördüğü anlamı taşır. Ancak programın değişmesinden memnun olup olunmadığını sorgulayan ve daha genel olarak nitelendirilebilecek anket formundaki 1 numaralı önermede "katılıyorum" yanıtını verenlerin oranı %56'da kalmıştır. Bu da programın felsefesi ve bilgi anlayışının temel olarak veliler tarafından onaylandığını ancak uygulama yöntemlerinin tartışılmasının istendiğini gösterebilir. Nitekim açık uçlu anket soruları ve mülakatlarda alınan yanıtlar da programın bilgi anlayışını büyük ölçüde destekler doğrultudadır.

Görüşme yapılan velilerden Emre (reprezant, lisans), bilgi ezberlemenin yerini bilgiye ulaşma yaklaşımının almasını destekleyen bir tutum sergilemiş, "yıllarca bizlerin okuduğu ve sonra unuttuğu kalıplaşmış bilgileri ezberlemeye çalışmaktansa, bir şeyler üretmeye çalışmasını görmek güzel" şeklinde konuşmuştur. Bu doğrultuda Gül (tıp doktoru, doktora) de programın dayandığı bilgi felsefesine dair onaylayan açıklamalarda bulunmuştur. İlköğretim çağındaki bir çocuğa çok fazla bilgi yüklenmesini doğru bulmadığını, düşünme ve ihtiyacı olan bilgiye ulaşma becerileri

kazandırmanın daha önemli olduğunu, bilgi dağarcığını genişletmenin öğrencinin kendi başına yaptığı çalışmalara bağlanmasının yerinde olduğunu düşünen veli şu şekilde konuşmuştur:

Gül, Tıp doktoru, Doktora:

> "Hazır bilgi her zaman çok kolaydır, hap gibidir. Her şey çocuğa bağlıdır, çocuk bilgiyi alır, öğretmen de çok mutludur, aile de çok mutludur, kendilerine de hiçbir rol düşmüyordur. Bu işin kolay tarafı tabii ki. Ama bir insan yetiştiriyorsunuz. Yorumlamayı bilen, kendine ait bir fikri olması gereken hazır ve doğru kabul edilen bilgiyi bile eleştirmesini beklediğiniz bir insan yetiştiriyorsunuz. Biraz da zahmet edelim".

Gül'ün 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin kazanılması için hazır bilginin sunulmasından ziyade, öğrencinin düşünme becerilerinin ön planda olduğu öğrenme etkinliklerini destekler nitelikte konuştuğu görülmektedir. Eğitim seviyesi çok farklı bir başka veli de Gül'le aynı doğrultuda düşünmektedir. Havva (ev hanımı, ilkokul) yeni programın bilgi anlayışına yaklaşımını şu şekilde ifade etmiştir:

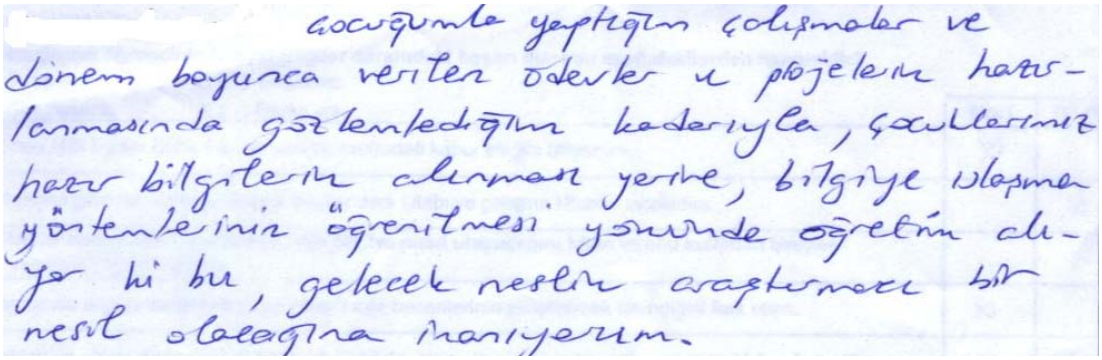
> "Etkinliklerle daha başarılı oluyor, bundan eminim. El becerilerinde olsun, işte konuyu sadece okuyarak değil de kendileri yaparak çözerek okudukları derslerden daha başarılı oldular çocuklar. Ezbere gelince herkesin zihni ayrıdır, kimisininki alıyor kimisininki almıyor. Ama kendileri yaptıkları zaman onu illaki bir şeyler kapıyorlar".

Havva'nın, her öğrencinin kendine özgü bir zihin yapısı olduğundan söz etmesi, öğrenmeye yapılandırmacı psikoloji doğrultusunda yaklaştığı anlamına gelebilir. Araştırmanın "ilgili alanyazın" kısmında ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi yapılandırmacı anlayışta, tamamen kişisel yaşantılar ürünü olan şemaların öğrenmenin temelini oluşturduğu görüşü mevcuttur. Bir başka velinin, Gürkan (Emekli asker)'ın bilgi anlayışı konusundaki fikirleri şu şekildedir:

> "Bana göre çocuk ne kadar araştırmacıysa bilgisi o kadar artar. Tabii bu onun genel kültürüne de yansır. Araştıran insan hemen anlaşılır konuşmalarından düşüncelerinden. Bu çocuğa ilerde mutlaka yansıyacak. Mutlaka. Araştıran insan bilir. Araştırmayı önemli buluyorum".

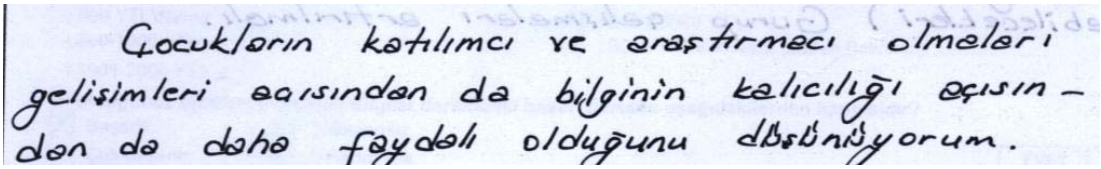
Velinin kişinin bilgi dağarcığını depolama kapasitesi ile değil, araştırma becerisinin hayata geçirilmesiyle ölçmesi de yeni programın dayandığı öğrenme anlayışıyla örtüşmesi açısından dikkat çekicidir. Program hakkında eklenmek istenen görüşlere olanak tanıyan açık uçlu sorular dahilinde, bu doğrultuda görüş belirten velilerden bazıları aşağıdaki şekilde konuşmuştur:

Erkek, Makine mühendisi, Lisans

çocuğumla yaptığım çalışmalar ve dönem boyunca verilen ödevler ve projelerin hazırlanmasında gösterdiğim kaderiyle, çocuklarımız hazır bilgilerin alınması yerine, bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğretilmesi yönünde öğretim alıyor ki bu, gelecek neslin araştırmacı bir nesil olacağına inanıyorum.

Veli bilgiye ulaşmayı öğrenmenin (yürütücü biliş) önemine değinerek yeni programın dayandığı bilgi anlayışını desteklediğini ortaya koymuştur. Aşağıdaki veli de bu doğrultuda bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğretilmesini destekleyen görüş ortaya koymuştur. Ezber bilginin unutulması ve araştırma becerilerinin kalıcı olacağına duyulan güven pek çok veli ifadesinde görülmektedir.

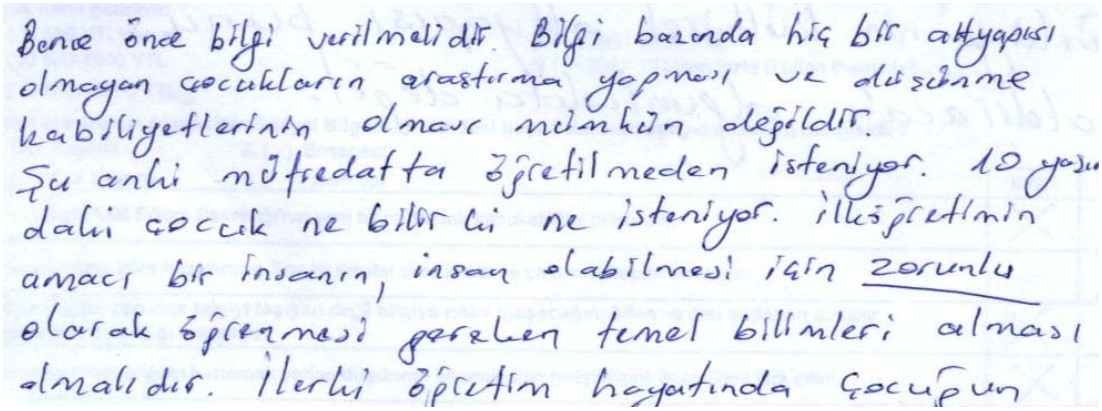
Kadın, Fizikçi, Lisans

Çocukların katılımcı ve araştırmacı olmaları gelişimleri açısından da bilginin kalıcılığı açısından da daha faydalı olduğunu düşünüyorum.

Anketin ilgili kapalı uçlu önermesine verdikleri yanıta göre Sosyal Bilgiler dersinde bilgiyi ezberlemek yerine bilgiyi arayıp bulmayı öğrenmenin daha faydalı olacağını düşünen %85 oranındaki veli, yukarıdaki ve benzer ifadelerle görüşlerini açıklamaktadır. Kimi veliler ise çocuğa bazı temel bilgilerin ezberletilmesi gerektiğini, bazı bilgilere ulaşmak için ise yöntemlerin öğretilmesi yoluyla çocuğun araştırmaya teşvik edilmesinin uygun olacağını düşünmektedirler. Mülakat yapılan

velilerden Sibel (restoran işletmecisi, lise) “eğitim yavaşladı, kızım çarpım tablosunu bile bilmiyor” sözleriyle görüşmeye başlamıştır. Çocukların ileride kendilerine faydası olmayan bilgileri ezberlemesini doğru bulmadığını ancak çocuğa sorulduğunda Türk tarihi ile ilgili en basit bir olayın kronolojisini bile bilmemesinin de onu rahatsız ettiğini belirterek, bu konuda kendisinin de bir ikilemde olduğu ve belki iki sistemin bir sentezi yapılsa daha faydalı olabileceği görüşünü dile getirmiştir. Yeni sistemin araştırma becerisi geliştiren boyutundan memnun olduğunu ancak ilköğretimin bazı temel bilgilerin verilmesi için en uygun çağ olduğunu söylemiştir. Aşağıda bu doğrultudaki başka bir veli görüşü sunulmuştur.

Erkek, Mali müşavir, Lisans

Bence önce bilgi verilmelidir. Bilgi bazında hiç bir altyapısı olmayan çocukların araştırma yapması ve düşünme kabiliyetlerinin olması mümkün değildir. Şu anki müfredatta öğretilmeden isteniyor. 10 yaşındaki çocuk ne bilir ki ne isteniyor. İlköğretimin amacı bir insanın, insan olabilmesi için zorunlu olarak öğrenmesi gereken temel bilimleri alması olmalıdır. İlerki öğretim hayatında çocuğun

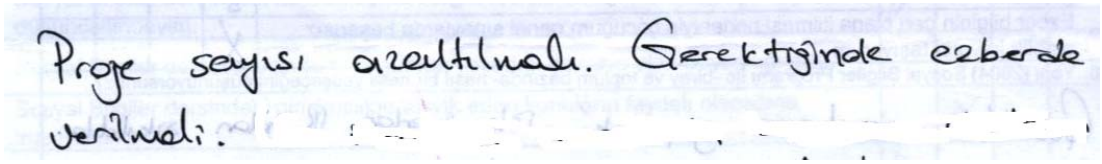
Sonuç olarak davranışçı program ve yapılandırmacı programın bilgi anlayışlarının birleştirilmesi yönünde pek çok veli görüşü mevcuttur.

Hayati (Emniyet görevlisi, Lisans)

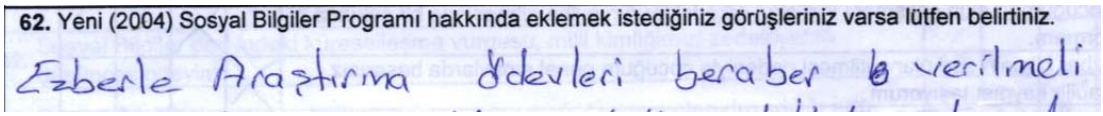
> “Eski programı da tüm yönleriyle reddedemeyiz. Kısa da olsa bilgi verilmeli çocuğa. Hatta bazı konular detaylı olarak verilmeli. Memleketimizin konumu, milli manevi değerlerimiz verilmeli”.

diyerek bu konudaki görüşünü belirtmiştir. “Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz” şeklindeki açık uçlu anket sorusuna, programın bilgi anlayışı hakkında eski-yeni sentezi yapılması yönünde görüş belirten velilerden birkaçının ifadesi aşağıdaki gibidir.

Kadın, Serbest, Yüksekokul

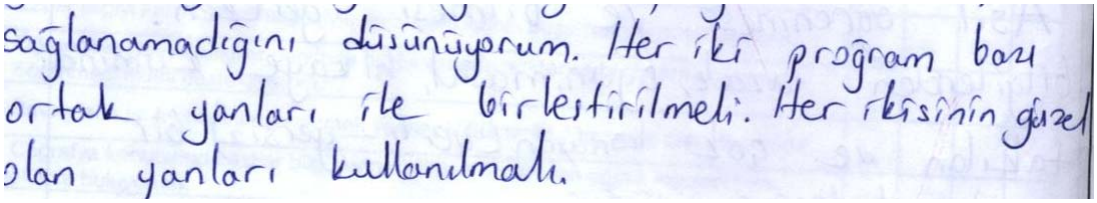

Proje sayısı azaltılmalı. Gerektiğinde ezberde verilmeli.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

62. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.
Ezberle Araştırma ödevleri beraber de verilmeli

İki farklı eğitim seviyesinden veli hem bilgi ezberletme, hem bilgiye ulaşma yöntemlerinin birlikte kullanılması konusunda hemfikirdir. Bu doğrultuda büyük ölçüde öne çıktığı görülen sentez program düşüncesi, aşağıda görüşlerine yer verilen velinin açıklamalarında ifadesini bulmuştur.

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

sağlanamadığını düşünüyorum. Her iki program bazı ortak yanları ile birleştirilmeli. Her ikisinin güzel olan yanları kullanılmalı.

Görüldüğü gibi yeni programın bilgi anlayışı veliler tarafından büyük oranda desteklenmektedir. Veliler bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrenilmesini faydalı ve yerinde bulmaktadır. Bunun yanı sıra bazı temel bilgilerin davranışçı programdaki gibi aktarılması düşüncesinde olan pek çok veli mevcuttur. Her iki programdaki bilgi anlayışının gerektirdiği yöntemlerin birlikte kullanılabileceği görüşü belirgin biçimde ortaya çıkmıştır.

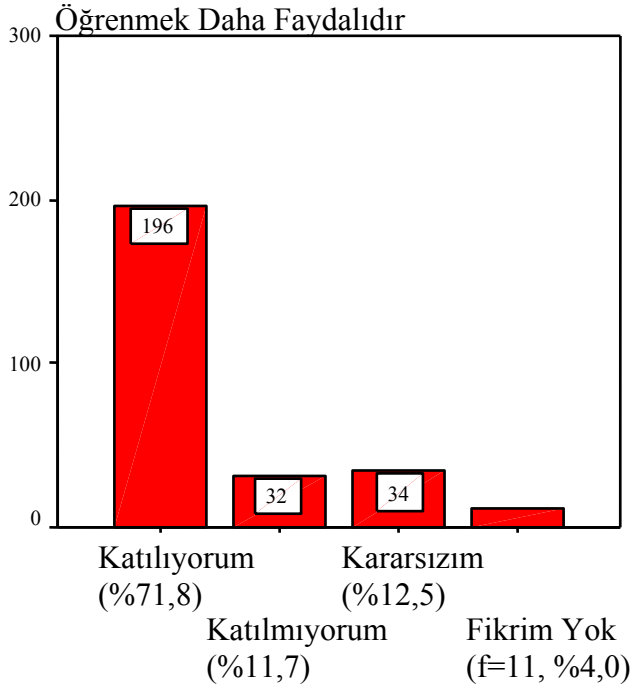
4.5.2. Sosyal Bilgiler Programında Dersin İçeriğindeki Tarih Bilimine Yaklaşımın Değişmesi Konusunda Veli Görüşleri

Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli yapısı içinde yer alan bilim dallarından biri de tarihtir. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın vizyonu açıklanırken Türk

tarihini ve kültürünü kavramış birey yetiştirme hedefinden söz edilir. Programın uygulanmasıyla ilgili esaslar açıklanırken, bölge tarihi ve milli bayramların milli bilinç ve tarihsel duyarlılık oluşturulması için kullanılabileceği, öğrencilere tarihin de içinde bulunduğu sosyal bilimlerin yöntemleri öğretilirken tarih disiplininden yararlanılabileceği anlatılmıştır. Kanıta dayalı akıl yürütme süreçlerinin kullanılması etkinlikleri sırasında tarihin farklı yorumları olabileceğinin çocuklara fark ettirilmesinden de söz edilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bu, eğitim kurumlarının resmi tarih söylemini sürdürmesi geleneğinin yıkılmaya başlamasının bir işareti sayılabilir ve yeni programla birlikte ortaya çıkan yeni bir yaklaşımdır. Çünkü genellikle ülkelerin geçmişlerinde tartışılmaz/tabu konular olarak görülen bazı olaylar vardır; örneğin vatandaşları milli bilinç etrafında bir arada tutan bir tutkal işlevi gören ve milli beraberlik duygusunu güçlü tutan "çok güçlü ve üstün nitelikli atalardan gelme" gibi bir düşünceyi destekleyen kahramanlık hikayeleri. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, programda sözü edilen, geçmişimize ait tüm bildiklerimizi hallaç pamuğu gibi atalım, unutalım, yeniden ve farklı yorumlayalım manasına gelmemektedir kuşkusuz. Öyle olsa bu ülkelerin milli eğitim yapma amacına ters düşerdi. Burada yapılmak istenenin, tek doğru üzerine kurulu pozitivizmden ilham alan davranışçı programın genellikle aktarım yöntemine dayalı tarih öğretimi anlayışının yerine, bilimin doğasına daha uygun bir öğretim anlayışı getirme çabası olduğu anlaşılmaktadır. Bu da öğrencinin hazır bilgiyi almak yerine ona ulaşmayı öğrenmesi üzerine kurulu programın genel felsefesiyle de örtüşen, kanıt toplamaya ve farklı kaynaklara ulaşmaya dayalı bir tarih öğretimidir. İşte bu değişen anlayış hakkında velilerin ne düşündüğü de araştırma sorularından biridir.

Anket formunda bu araştırma sorusu kapalı uçlu/kategorik sorularla ölçülmeye çalışılmıştır. Ankette açık uçlu soruların sınırlı olması gerektiği düşünüldüğünden bu konu daha çok mülakat yapılan velilerle tartışılmıştır. Aşağıda her iki kaynaktan gelen nicel ve nitel bulgular yer almaktadır. İlk olarak tarih konularına yaklaşımın değişmesinin onaylanıp onaylanmadığının öğrenilmesi için ankette yer verilen kapalı uçlu önerme ile ilgili elde edilen nicel veri sunulmuştur.

Grafik 18. Savaş İsim ve Tarihlerini Ezberlemek Yerine Kültür Tarihi Öğrenmek Daha Faydalıdır

Sosyal Bilgiler programının tarih bilimine yaklaşımı konusunda getirdiği, olgusal bilgi ezberlemekten daha çok tarihsel düşünme süreçlerinin öğrenilmesi ve programda tarihsel empati olarak tanımlanan geçmişte yaşayan insanların kültürlerini anlama yaklaşımı velilerden %71 oranında destek almıştır. Olgusal bilginin daha önemli olduğunu düşünen velilerin oranı %11'dir. Bu konuda kararsız olanlar %12, fikri olmayanlar ise %4 şeklinde sıralanmıştır. Verilen yanıtların herhangi bir değişkenle bağımlı olup olmadığını sorgulamak amacıyla uygulanan Chi-Square testi ise anlamlı sonuç vermiştir; bu çapraz tablo aşağıdadır.

Tablo 19
"Savaş İsim ve Tarihlerini Ezberlemek Yerine Kültür Tarihi Öğrenmek Daha Faydalıdır" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

YAKINLIK		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
Anne	f	134	16	36
	%	72,0	8,6	19,4
Baba	f	58	16	9
	%	69,9	19,3	10,8
Toplam	f	192	32	45
	%	71,4	11,9	16,7
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		8,02	2	,018

Tablo 19'da görülebileceği gibi, "Savaş isim ve tarihlerini ezberlemek yerine kültür tarihi öğrenmek daha faydalıdır" sorusuna verilen yanıtın yakınlık (dolayısıyla cinsiyet) değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=8,02; p<.05). Buna göre bu soruya verilen yanıt cinsiyetle ilişkilidir. Babalar daha yüksek oranda bu görüşe katılmamaktadır. Geçmişteki savaşları ayrıntılı öğrenmenin faydasına babalar daha çok inanmaktadır.

Anketin kapalı uçlu bir sorusundan elde edilen yukarıdaki nicel verilerden başka mülakat yoluyla edinilen nitel veriler incelendiğinde velilerin tarih öğretimine yaklaşımının nasıl olduğu ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Annelerin ezberci tarih anlayışına babalardan daha uzak olduğunu gösteren yukarıdaki tabloyu örneklendirmesi açısından mülakat yapılan Gül (tıp doktoru, doktora)'ün tarih konusundaki düşüncelerine yer vermek yerinde olacaktır. Gül, Sosyal Bilgiler dersinin disiplinlerin doğasına uygun olarak bilimsel düşünme süreçlerine ağırlık verilmesi yönünde değişen içeriğiyle ilgili olumlu görüşlere sahiptir. Geçmişteki savaş tarihleri ve antlaşma metinlerinin ezberlenmesinin gereksiz bilgi olduğunu söylemiş, önemli olanın yorumlama ve sonuç çıkarabilme becerileri olduğunu savunmuştur. Ülkemizin geçmişi incelenirken dünyadaki diğer ülke tarihleriyle paralellik ve karşılaştırma içeren bir tarihsel öğrenme anlayışını ve kültür tarihinin

öğrenilmesini tercih edeceğini belirtmiş, bu sayede dünyada Türkler'in diğerlerine oranla nasıl bir gelişim çizgisinde olduğunu, hangi icatlara veya kültürel gelişimlere önderlik edip etmediğini ve nedenlerini anlama şansı olacağını ifade etmiştir.

Gül'ün savaş tarihleri ve anlaşma metinlerinin ezberlenmesi yerine öğrencinin tarihsel düşünme süreçlerini öğrenmesini desteklediğini belirten görüşleri, O'nun, yeni programın tarih öğretimi konusundaki yaklaşımını desteklediğini gösterir. Nitekim 2004 Sosyal Bilgiler programında kişi ve kaynaklardan bilgi toplamaya dayalı sözlü tarih etkinliklerini yaparken öğrencinin değişim ve sürekliliği algılama becerisini kazanması, aynı beceri dahilinde tarihsel olgu ve yorumları ayırt etmeyi öğrenmesi, görsel kanıt kullanma becerisi kazanması, ve tarihsel mirasa duyarlılık geliştirmesi beklenmektedir. Programın tümünde de bu beklentilere paralel bir tarihsel öğrenme anlayışı kurgusu yapılmıştır.

Mülakat yapılan velilerden Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans) tarih ezberlemek yerine tarih disiplininin özünü kavramaya yönelik yaklaşım konusunda ne düşündüğü sorulduğunda söyledikleri de bunu doğrular niteliktedir.

> "Evet, bir sürü tarih, yer ve kişi ismi ezberledik, bu bilgilerin ömrü sınava kadardı".

Yukarıdaki ifadesinde ezberlenen "tarihin" çok çabuk unutulduğuna vurgu yapan Tülin, öncelikle öğrencinin tarih neden öğrenilir ve hayatında ne işe yarar sorusunun cevabına uygun bir eğitim alması gerektiğini düşünmektedir, ancak çok ayrıntılı olmamak kaydıyla kendi tarihini de öğrenmesi gerektiğini söylemiştir. Çocuğun bugünkü toplumsal kültürün nasıl oluştuğunu bilmesi açısından bunu önemsemektedir. Tülin tarihsel konuların bütünüyle hikaye gibi aktarılması önerisini de dile getirmiştir.

Mülakat yapılan bir başka veli olan Ali Kemal (mali müşavir, lisans), bu konuda şunları söylemiştir:

> "Ezbercilikten kurtarılmayı olumlu buluyorum. Bizler detayıyla bir savaşın nasıl yapıldığı gibi bizi ilgilendirmeyen, ileriki yaşlarda ve mesleklerimizde bize bir faydası olmayan bilgilerle donatıldık ve bu da not olarak karşımıza bir kale gibi çıktı".

Sibel (işletmeci, lise) ise çocukların ileride kendilerine faydası olmayan bilgileri ezberlemesini doğru bulmadığını ancak çocuğa sorulduğunda Türk tarihi ile ilgili en basit bir olayın kronolojisini bile bilmemesinin de onu rahatsız ettiğini belirterek, bu konuda kendisinin de bir ikilemde olduğu ve belki iki sistemin bir sentezi yapılsa daha faydalı olabileceği görüşünü dile getirmiştir. Sibel'in Türk tarihine ait olgusal bilgilerin temel olarak verilmesi ile ilgili kaygıları, 2004 Sosyal Bilgiler programında tamamen göz ardı edilmiş değildir. Dersin genel amaçları arasında sayılan "Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder" ilkesi, bu velilerin sözünü ettiği bazı temel bilgilerin verilmesinin program tarafından öngörüldüğünü gösterir.

Gülçin (tekstil, yüksekokul), yeni programla birlikte çocuğun ezberleyerek değil anlayarak ilerlediğini söylemiştir. Tarih konularının ve programın bu konudaki yaklaşımının da savaşların tarihini ezberlemekten daha anlamlı olduğunu söylemiştir. Önceki anlayışta sadece bazı yer ve tarih isimlerini ezberlemek olarak algıladığı tarih anlayışının, geçmişte yaşayan insanları bir masal kahramanı gibi gerçekliği muğlak öğelere dönüştürdüğünü savunmuş,

> "oysa bu insanlar vardı, nasıl yaşadıkları neler yaptıkları, sosyal yaşamları vs. bunlardan bahsedilirse tarih o zaman anlaşılabilir diye düşünüyorum"

demiştir. Velinin sözünü ettiği 2004 Sosyal Bilgiler programında yer alan tarihsel empati kavramıdır. Programın geliştirilmesini öngördüğü becerilerden iletişim becerisi içinde yer alan tarihsel empati, geçmişteki insanların amaç, duygu ve düşüncelerini anlamak demektir (Milli Eğitim Bakanlığı 2005). Görüldüğü gibi mülakat yapılan Gülçin de programda tarihle ilgili olarak programda yer alan bir kavramdan söz etmekte ve bu öğretim anlayışını desteklemektedir.

Gürkan (emekli asker) programın içeriğine dair:

> "İçerikteki değişimi olumlu buluyorum. Eski kitapta İslamiyetin, Araplar'ın tarihi uzun uzun anlatılıyor. Gereksiz bilgiler, çocuğun hiçbir zaman işine yaramayacak. Önemli olan çocuğun kendi kültürünü, kendi yerel tarihini bilmesi, kendi ülkesini daha iyi tanımasıdır diye düşünüyorum"

şeklinde konuşmuştur. Ezberlenen bilginin çabuk unutulduğunu söyleyen Gürkan çocuğun kendi emeğiyle ürettiği bilgiyi daha iyi öğreneceğini savunmuştur. Velinin sözünü ettiği çocuğun yakın çevresine dair tarihinin öğrenilmesi 2004 Sosyal Bilgiler programında da yer bulmuştur. Programda adı geçen sözlü tarih öğretiminde çocuk çevresindeki kaynak kişilerden bilgi toplayarak ve ailesine ait bir eşyadan ya da çevresindeki tarihsel bir yapıdan yararlanarak görsel kanıt kullanma becerisini geliştirecek; küçük bir sosyal bilimci gibi çalışacaktır. Velinin ifadesinin de bu yönde olması, programın tarih disiplinine yaklaşımını desteklediğini gösterir.

Metin (elektronik mühendisi, lisans) içerikle ilgili olarak yeni programın tarih bilimine yaklaşımını desteklediğini, özellikle tarihsel roman, film ve çizgi filmlerle daha ilgi çekici hale getirilebileceğini ifade etmiştir.

> "Ben öğrenciyken okulda verilen tarihi sıkıcı bulurdum ve hiç sevmedim; ancak üniversiteden sonra tarihe, tarihsel kitaplara çok ilgi duyduğumu fark ettim. Çocuğumun tarih merakının oluşmasında filmlerin de etkisi oluyor. Örneğin Truva filmini izledikten sonra peşinden gitti, araştırdı; önce ve sonrasını da bilmek istedi. Ona önerdiğim İlyada ve Odise'yi okudu. Bunların çocuk edebiyatı uyarlamaları olduğunu pek çok veli bilmez. Tarihsel çizgi filmler var, onlardan da faydalanılabilir".

Velinin söz konusu ettiği tarihsel romanların 2004 Sosyal Bilgiler programında araştırma becerisi geliştirilirken anlam zenginleştirici bir materyal olarak kullanılması tavsiye edilmektedir.

Görüldüğü gibi özellikle eğitim seviyesi yüksek veliler arasında tarihsel olguların ezberlenmesi yerine tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılması, masal, hikaye ve

tarihsel roman ve çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılabileceği görüşleri hakimdir.

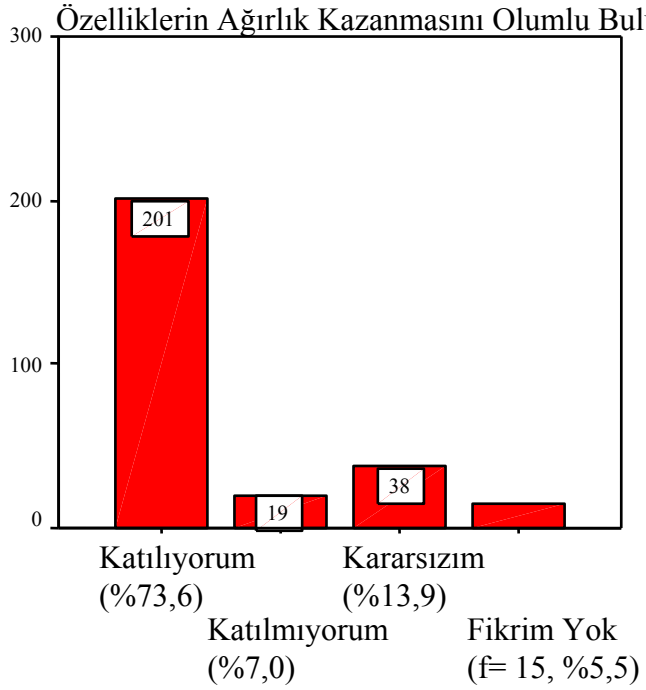
Sonuç olarak veliler, büyük oranda Sosyal Bilgiler dersi içeriğindeki tarih konularını yeterli gördüklerini, tarih öğretimindeki değişimi olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Annelerin oranı daha fazla olmakla birlikte velilerin %71'i tarihsel olgularının ezberlenmesi yerine tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi yaklaşımını desteklemektedir. Desteklenen bu düşünme becerileri arasında önce çıkanlar, programda da yer bulan tarihsel empati ve değişim ve sürekliliği algılamadır; veliler tarih öğretiminin geçmişteki insanları ve toplumların yaşadığı değişimi anlamanın bir yolu olarak görmektedirler. Bu beceriler geliştirilirken, çocuğun milli bilincinin oluşması için bazı temel olgusal bilgilerin aktarılması görüşünde olan veliler de vardır. Özellikle eğitim seviyesi yüksek veliler arasında, masal, hikaye ve tarihsel roman ve çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılabileceği görüşleri hakimdir.

4.5.3. Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinine Yaklaşımı Konusunda Veli Görüşleri

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda da belirtildiği gibi coğrafya, Sosyal Bilgiler dersini oluşturan pek çok disiplinden biridir. Coğrafya biliminin içinde bulunduğu "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ve "Küresel Bağlantılar" gibi öğrenme alanlarında öğrenci yurt sevgisi kazanacak, kendi ülkesini ve diğer dünya ülkelerinin özelliklerini ve ilişkilerini öğrenecek; insanın çevresi ile etkileşimini anlayacaktır. Sosyal Bilgiler programında yazdığına göre "yüzyıllardır süre gelen farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri teknolojiyle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Böyle bir dönemde öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı kapsamında öğrenciler çeşitli bölgelerdeki insanların kültürleri hakkında fikirler edinecekler, kendi kültürleriyle başka ülkelerin kültürleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları keşfedeceklerdir. Ayrıca çeşitli ülkelerde yaşayan insanların yaşayışları konusuyla empati becerilerini de geliştirme fırsatını elde edeceklerdir" (Milli Eğitim Bakanlığı,

2005). Araştırmanın "2004 İlköğretim Programı Sosyal Bilgiler Programı'nın içeriği hakkında veli görüşleri nasıldır" şeklindeki sorusunun bir alt boyutu olarak programın coğrafya disiplinine yaklaşımı konusunda veli görüşlerini öğrenmek amacıyla ankete grafik 19'da görülen bir kapalı uçlu soru konmuştur. "coğrafya konularında ezber bilgi yerine kültürel özelliklerin ağırlık kazanmasını olumlu buluyorum" şeklindeki bu görüş ölçen önermeye velilerin verdikleri yanıtların yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki gibidir.

Grafik 19. Coğrafya Konularında Ezber Bilgi Yerine Kültürel Özelliklerin Ağırlık Kazanmasını Olumlu Buluyorum

Coğrafya biliminin bulmacalardaki olgusal soruları bilmekten daha fazlasını, çevreyle insan yaşamı bağlantısını anlamayı sağlayacak düşünme becerilerini kazandırabilmesi yaklaşımı 2004 Sosyal Bilgiler programında yer bulmuştur. Yaşanılan çevreyle bağlantılı olarak kültürel özelliklerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenilmesinin daha olumlu olduğunu düşünen veliler %73 oranındadır. Velilerin %7'si bu yaklaşımın olumlu olduğuna katılmamaktadır. Bu önermeye kararsızım yanıtı veren %13, fikir yürütmeyen %5 oranında veli mevcuttur.

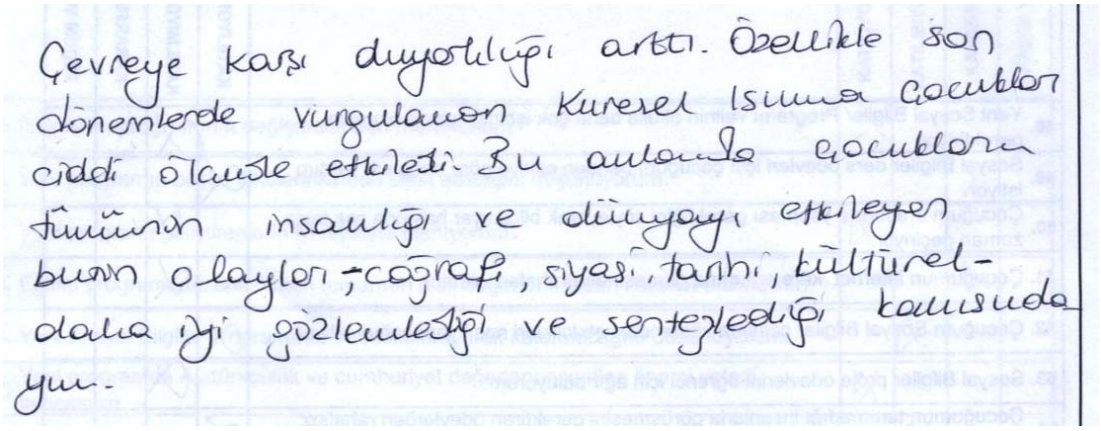
Yukarıda yer verilenden başka, araştırmanın bir başka alt problemiyle ilgili olarak, velilerin çocuklarında yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin

etkisiyle görüldüğünü düşündükleri davranış değişiklikleri ile ilgili bulgular içinde sunulan bir veri aynı zamanda coğrafya konuları hakkındaki veli görüşlerini de yansıtmaktadır. Grafik 11 (s. 134)'de frekans ve yüzde dağılımı verilen kapalı uçlu bu anket sorusundan elde edilen verilere göre velilerin çoğu (%71) Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuğun yaşadığı çevreye daha duyarlı hale geldiğini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Bu da Sosyal Bilgiler dersinin coğrafya disiplini aracılığıyla öğrencilerde kazandırmak istediği bir değerdir; nitekim programda konuyla ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

> "Öğrenciler, insanın yaşadığı yerde üstlendiği rolü sorgulayıp, aynı zamanda çevreye duyarlı olmayı, çevrelerinin önemini ve çevreyi korumanın sadece kendileri için değil toplum ve gelecekteki yaşam için de önemli olduğunu kavrayacaklardır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Yeni program doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi ile birlikte öğrencinin yaşadığı çevreye karşı duyarlılığının arttığı, açık uçlu anket sorularında da veliler tarafından gündeme getirilmiştir. "Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz" şeklindeki açık uçlu anket sorusuna cevap veren 142 veliden 20'si çocuklarının yaşadığı çevreye daha duyarlı hale geldiğini söylerken, 7'si de çocuğunu "çevreci" olarak nitelemiştir (tablo 15, s. 128). Bu konudaki görüşlerini yazan bir velinin ifadeleri aşağıdaki gibidir

Kadın, Ticaret, Lisans

Çevreye karşı duyarlılığı arttı. Özellikle son dönemlerde vurgulanan Küresel Isınma çocukları ciddi ölçüde etkiledi. Bu anlamda çocukların tümünün insanlığı ve dünyayı etkileyen bazı olayları; coğrafi, siyasi, tarihi, kültürel- daha iyi gözlemlediği ve sentezlediği konularda yarı-

Yukarıda görüşlerine yer verilen veli çocuğunun yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle çevresel duyarlılığının arttığını, coğrafi, siyasi, kültürel ve siyasi olayları daha iyi gözlemlediği ve değerlendirdiğini ifade etmektedir.

Bundan başka mülakat yapılan velilere Sosyal Bilgiler dersinin coğrafya boyutuyla ilgili görüşleri sorulmuş ve elde edilen nitel veriler değerlendirilmiştir. Mülakat yapılan velilerden Ali Kemal (mali müşavir, lisans) Sosyal Bilgiler dersindeki coğrafya bilimiyle bağlantılı ünitelerle ilgili olarak şunları söylemiştir:

> "Türkiye'de yaşadığımıza göre bence Türkiye'deki coğrafi konumu çocuklarımıza anlatmakta fayda var. Temel bilgiler Türkiye'nin coğrafi dağılımı, iller, ilçeler, ırmaklar, vadiler, bunları bizim öğrendiğimiz sistemdeki gibi anlatırsınız; daha sonra merak ve araştırma boyutu gündeme gelir. Lisan olmazsa anlaşma olmayacağı gibi, bilimsel, sorgulayıcı düşünce için de öncelikle bilgi bazında altyapı gerekir".

Coğrafya bilimine yaklaşım da programın bilgi anlayışına karşı geliştirilen görüşlerle paralellik göstermektedir. Bu doğrultuda bazı veliler bilginin üretilmesi fikrinin, bilgi verilmeden gerçekleşmeyeceği yönünde düşünmektedir.

Sonuç olarak velilerin yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programında, coğrafya disiplini ile bağlantılı olarak yer alan içerik ve amaçları desteklediği ve bu amaçlar doğrultusunda çocuklarında çevresel duyarlılık geliştirmek ve yurt ve dünya sorunlarına ilgili olmak gibi davranışlar gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Bu da programın coğrafya disiplinine yaklaşımının veliler tarafından hem desteklendiğini, hem de sonuçlarının gözlemlenebildiğini gösterir. Ülke özellikleriyle ilgili bazı temel bilgilerin çocuklara aktarım yöntemiyle öğretilmesi gerektiği de bazı veliler tarafından ifade edilmiştir.

4.5.4. Sosyal Bilgiler Dersindeki Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Konularının Yeterliliği Hakkında Veli Görüşleri

Türk milli eğitiminin genel amaçları içerisinde en başta "Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Atatürk milliyetçiliğine bağlı", Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları

içinde de "Atatürk İlke ve İnkılâpları'nın, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavramış" vatandaş yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bu bağlamda, programda da belirtildiği gibi "milli bayram ve okullarda kutlanan çeşitli özel günlerde Atatürk'ün kişilik özelliklerini, inkılâplarını, ilkelerini ve düşüncelerini anlatmak, öğrencilerin, Türk milletine, Türk bayrağına, Türk ordusuna ve vatanına hizmet eden kişilere sevgi, saygı ve takdir duygularını geliştirmelerini sağlamak" milli eğitimin üstlendiği bir amaçtır. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin içeriği bazında da Türkiye Cumhuriyeti tarihi ve Atatürkçülük konuları ele alınır. Tablo 1 (s. 7)'de Davranışçı program ve 2004 programı arasında Sosyal Bilgiler dersi içeriği bazında nasıl bir değişim yaşandığı gösterilmişti.

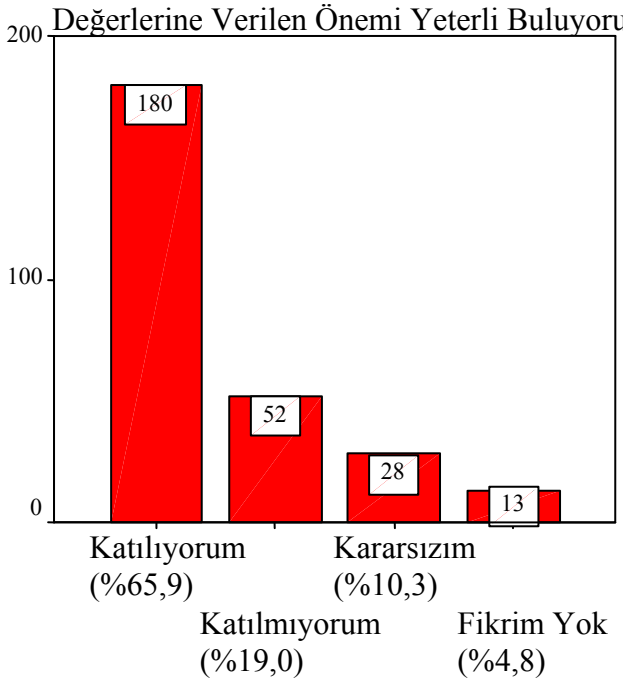
Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk	**Kültür ve Miras: Adım Adım Türkiye**
• Mondros Ateşkes Anlaşması • Kurtuluş Savaşı • Savaş Dönemi • Barış Dönemi • Türk İnkılabı ve Önemi • Atatürkçü Düşünce Sistemi • Cumhuriyetimizin Kurucusu Atatürk	Örnek etkinlik: "Yerel Tarih Çalışması" (Çevredeki tarihî mekân, nesne ve yapıtlarla ilgili araştırma raporu hazırlanır.)

Yukarıda tablo 1'in belli bir bölümü eski programda içerikte yer alan cumhuriyet tarihi ile ilgili konuların yeni programda yer almadığını göstermek amacıyla konmuştur. Çünkü yapılandırmacı anlayışta konu merkezli değil, öğrenci ve etkinlik merkezli bir yaklaşıma geçilmiştir. Bu doğrultuda Kabapınar (2007)'ın da belirttiği gibi tarih konularına kronolojik bir anlayış çerçevesinde yer verilmediğinden, yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Türk tarihi ile ilgili konular kronolojik ve bütüncül bir yaklaşımla sunulmamıştır. Atatürkçülük ve cumhuriyet değerleri ve bilincinin öğrencilere yansıtılması, konu aktarımıyla değil, programın tümüne yayılan "ara disiplinlerle ilişkilendirmeler" boyutuyla sağlanacaktır. Atatürkçülük'le ilişkilendirmeler her ünitede yer almaktadır. Atatürkçülük konularının aktarım tekniğine dayalı davranışçı programdaki gibi yoğun olarak verilmediği ve ünitelere ilişkilendirmeler yoluyla dağıtılmasıyla ilgili Ata (2006)'nın yorumu şöyledir: "Zorunlu eğitimin 5 yıl olduğu önceki programlarda Atatürkçülük konularının ve cumhuriyet tarihi ile ilgili olgusal bilgilerin ilk 5 yılda verilmeye çalışılması durumu

sekiz yıllık eğitimle birlikte ortadan kalkmıştır. Atatürkçülük 8 yıla ve ünitelere yedirilmiştir". Atatürkçülük'ün olguları ezberlemekten çok zihinsel bir olgunluk, bir felsefe olarak ele alınması bazı çevrelerce olumlu görülmekle birlikte, cumhuriyet tarihi ile ilgili konuların daha ağırlıklı olarak işlenmesi gerektiği ile ilgili fikirler de mevcuttur. Bu, Davranışçı teoriyle ele alınan tarih bilimi ile, yapılandırmacılığın tanımladığı tarih arasındaki çatışmaya da sahne olabilecek önemli bir konudur ve araştırmada velilerden bu konuyla ilgili görüşler özellikle alınmış ve tartışılmıştır.

Araştırmanın "Sosyal Bilgiler dersindeki Atatürkçülük ve cumhuriyet tarihi konularının yeterliliği hakkında veli görüşleri nasıldır?" şeklindeki alt problemine yanıt bulmak amacıyla sorulan kapalı uçlu anket sorusundan elde edilen nicel bulgular, SPSS programından elde edilen grafik yardımıyla aşağıda gösterilmiştir.

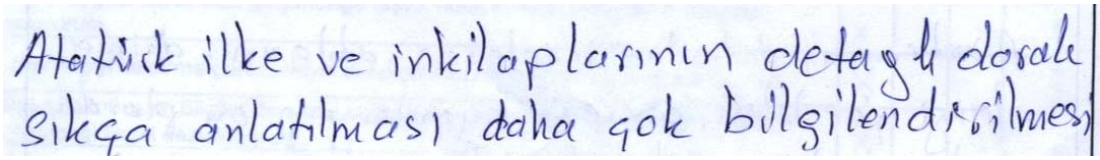
Grafik 20. Yeni Programda Atatürkçülük ve Cumhuriyet Değerlerine Verilen Önemi Yeterli Buluyorum

Ankette yer alan "yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemi yeterli buluyorum" şeklindeki önermeye velilerin verdikleri yanıtlara bakıldığında, bu konudaki içeriği yeterli bulan veli oranının %65 olduğu görülür. Yukarıdaki kapalı uçlu anket sorusuna "katılmıyorum" yanıtı veren velilerin oranına bakıldığında yapılandırmacı anlayışa göre şekillendirilmiş olan 2004 Sosyal Bilgiler programında Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerlerine daha çok yer verilmesi

gerektiğini düşünenlerin araştırma evreninin %19'unu oluşturduğu görülür. Bu yanıtı verenlerin düşüncelerini nasıl ifade ettiğini görmek için, anketin açık uçlu sorularından "program hakkında eklemek istediğiniz görüşler nelerdir?" sorusuna yazılan aynı doğrultudaki ifadelerden birine aşağıda yer verilmiştir.

Kadın, Ortaokul, Muhasebe

Yukarıdaki görüş, programın Atatürkçülük'ün konu anlatımından çok tüm ünitelere dağıtıldığı yeni programın yaklaşımından farklı bir anlayışı yansıtıyor gibi görünse de, "Atatürkçülük sıkça anlatılmalı" ifadesi, yeni programın "ilişkilendirme" kavramıyla örtüşmektedir; çünkü bu sayede, anlatılan her konuda, dolayısıyla sık sık Atatürkçülük'le ilişkilendirmeler yapılacaktır.

Yukarıda nicel ve nitel kanıtları sunulan "yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemi yeterli bulma düzeyi" ile ilgili olarak elde edilen bir başka sonuç, aşağıda tablo 21'de gösterilmiştir. Buna göre ankette kapalı uçlu bir soru şeklinde yer alan "yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemi yeterli buluyorum" önermesine verilen cevapların velilere ait herhangi bir değişkenle ilişkili olup olmadığını anlamak için yapılan Chi-Square testi sonucu, velilerin geliri ile Atatürkçülük'e verilen önemi yeterli bulup bulmama arasında bir ilişki bulunmuştur. "Yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemi yeterli buluyorum" önermesine verdikleri cevaplar, velilerin gelirine bağımlıdır; ilgili tablo (21) aşağıdadır.

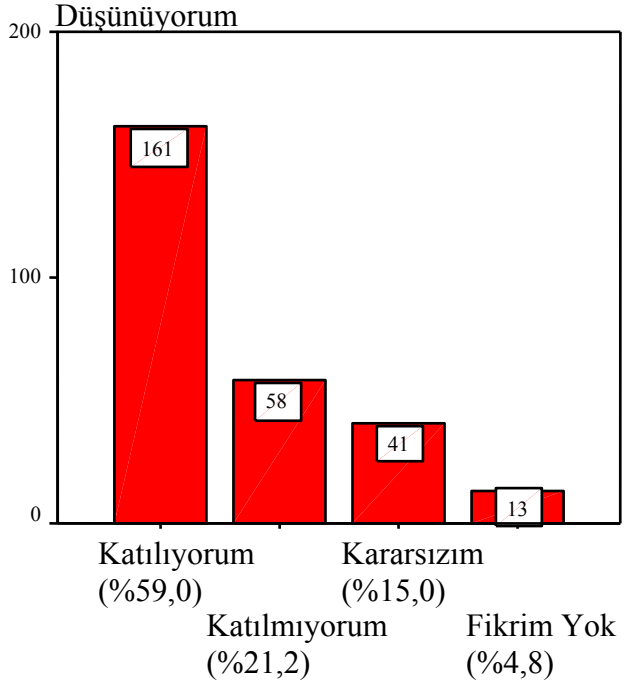
Tablo 20
"Yeni Programda Atatürkçülük ve Cumhuriyet Değerlerine Verilen Önemi Yeterli Buluyorum" Sorusuna Verilen Hane Geliri Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

HANE GELİRİ		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
0-1000 YTL	f	82	21	20
	%	66,7	17,1	16,3
1001-3000 YTL	f	83	24	13
	%	69,2	20,0	10,8
3001 YTL'den Fazla	f	10	6	8
	%	41,7	25,0	33,3
Toplam	f	175	51	41
	%	65,5	19,1	15,4
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		9,81	4	,044

Tablo 20'de de görülebileceği gibi, "Yeni Programda Atatürkçülük ve Cumhuriyet Değerlerine Verilen Önemi Yeterli Buluyorum" sorusuna verilen yanıtın hane geliri değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=9,81; p<.05). Buna göre bu soruya verilen yanıt hane gelirine bağımlıdır. Gelir düzeyi yüksek veliler Atatürk ve cumhuriyet değerlerini daha çok önemsemekte ve okulda daha çok önemsenmesi gerektiğini düşünmektedir.

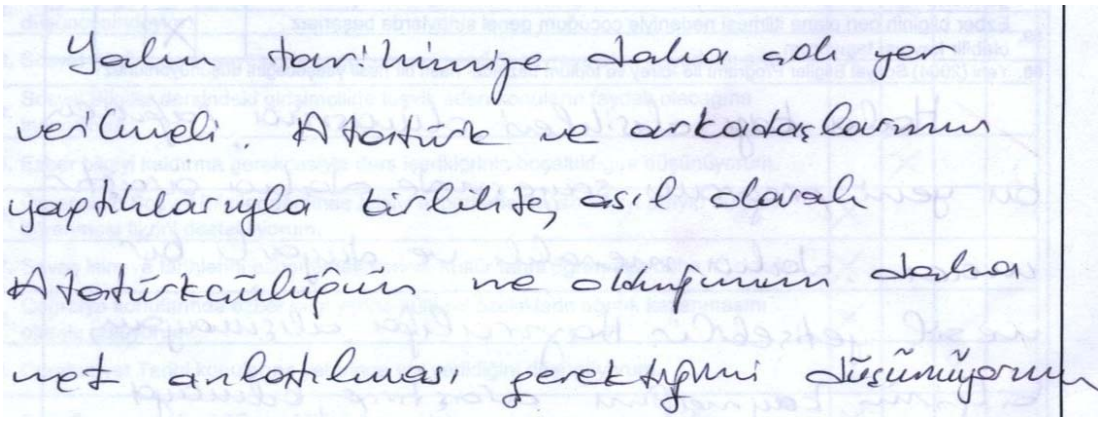
Grafik 20'de gösterilen, yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine daha çok önem verilmesi gerektiğini düşünen %20 oranındaki veli, Sosyal Bilgiler dersinde yakın tarih konularının artırılmasını mı istemektedir, yoksa "verilen önemin artırılması" konuların artıp azalmasına endeksli bir beklenti değil midir? Bunu anlamak için ankette yer alan bir başka kapalı uçlu soruya verilen yanıtların analizini incelemek yerinde olur.

Grafik 21. : Cumhuriyet Tarihi Konularına Yeterince Yer Verildiğini Düşünüyorum

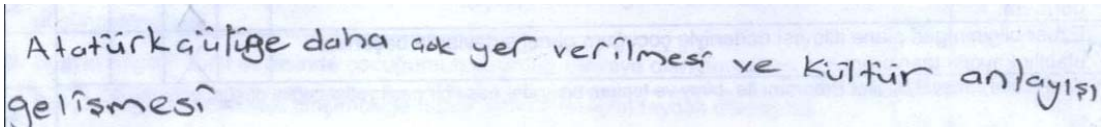
Grafik 21'de de görüldüğü gibi velilerin %59'u Sosyal Bilgiler dersi içeriğindeki cumhuriyet tarihi konularının yeterli olduğunu, %21'i ise yetersiz olduğunu düşünmektedir. Programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemin artırılması gerektiğini düşünen %20 oranında veli olduğunu gösteren grafik 20 ve cumhuriyet tarihi konularına daha çok yer verilmesi beklentisini yansıtan bu grafik birlikte değerlendirildiğinde şöyle bir sonuca varılabilir. Araştırmaya katılan velilerin yaklaşık %20'si, Atatürkçülük ve cumhuriyet tarihi ile ilgili konuların Sosyal Bilgiler dersinde azalarak, ilişkilendirmeler yoluyla ünitelere dağıtılmasını Atatürkçülük'e verilen önemin azalması olarak değerlendirmektedirler. Görüşme yapılan veliler ve anketin açık uçlu sorularına bu konuyla ilgili görüşlerini yazan veliler de bu doğrultuda düşünmektedir. Aşağıda anket formunun eklemek istenen görüşlere olanak tanıyan açık uçlu sorusunda da bu görüşü dile getiren iki veli ifadesine yer verilmiştir.

Kadın, Tıp doktoru, Doktora

Yakın tarihimize daha çok yer verilmeli. Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarıyla birlikte, asıl olarak Atatürkçülüğün ne olduğunun daha net anlatılması gerektiğini düşünüyorum

Görüldüğü gibi veli yakın tarihin konu bazında Sosyal Bilgiler dersinde daha çok yer bulması gerektiğini düşünmektedir. Atatürkçülük bir değer olarak benimsetilmeli görüşünü yansıtan eğitimi doktora düzeyindeki bu velinin görüşlerini, ilkokuldan ayrılmış bir başka veli de paylaşmaktadır.

Erkek, Serbest meslek, İlkokuldan ayrılmış

Atatürkçülüğe daha çok yer verilmesi ve kültür anlayışı gelişmesi

Farklı eğitim düzeyi, meslek ve cinsiyetten gelen bu velilerin ortak düşüncesi, 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda Atatürkçülük ve yakın tarihin daha çok yer bulması gerektiği ile ilgilidir.

Bundan başka mülakatta tarih öğretimi konusunda görüşlerini dile getiren Gürkan (emekli asker) yakın tarihle ilgili şu şekilde konuşmuştur:

> "…ayrıntılar tarihi daha anlamlı kılıyor. İnternetten birşey çıkardım buzdolabına astım. Oğlanlar ıspanak patlıcan çıktığında yemiyorlar mırın kırın ediyorlar, Kurtuluş Savaşı'nda erlerin öğünleri var. Bakın diyorum onları okuyun. Bu adamlar böyle yapmış siz de bunları beğenmiyorsunuz".

Yeni programda tanımlanan tarihsel düşünme biçimlerinden biri olarak "tarihsel empati" kavramı uygulamalı olarak velinin hayatına ve görüşlerine yansımış gibi

görünmektedir. Geçmişte yaşayan insanları anlamanın öğrencide daha bilinçli bir tarih anlayışı oluşturacağını savunan bu veliden başka, mülakat yapılan bir başka veli, Gülçin (tekstil, yüksek okul) yeni programın tarih öğretim yaklaşımı konusunda veli görüşlerinin nasıl olduğuyla ilgili alt problemde de özetlenen görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

> "Bence yeterince veriliyor; bence eksik bir şey yok, tarihimizle ilgili. Tarih dediğimiz şey biz öyle gördük, savaşların tarihini ezberlemekle geçti öğrendiğimiz şeyler. Şimdi çocuklarda böyle bir sıkıntı yok en azından. Ben hiç sevmemişimdir mesela, çünkü ezberimde tutmam gereken bir sürü anlaşma, tarih vardı. Şimdi öyle değil ve benim çocuğum gayet ilgili. Eski sistemin bu konuda yanlışı, sanki geçmişte yaşayan insanlar masal kahramanı gibi algılanıyordu. Oysa nasıl yaşadıkları neler yaptıkları, sosyal yaşamlar vs. bunlardan bahsedilse ancak tarih o zaman anlaşılabilir diye düşünüyorum".

Yukarıda ifadelerine yer verilen velinin de, bir önceki veli ifadesinde olduğu gibi tarihsel empatinin tarih öğretimine katkılarından söz ettiği dolayısıyla yeni programın tarih öğretimi yaklaşımını desteklediği görülmektedir. Yakın tarih ya da Atatürkçülük ile ilgili konu bazında bir eksiklik duymadığı da anlaşılmaktadır. Görüşmede konuyla ilgili fikirleri sorulan bir başka veli şu şekilde konuşmuştur.

Gül, Tıp doktoru, Doktora:

> "İlkokulda çocukların kafasını çok da fazla şişirmemek gerek diye düşünüyorum ben. Benim oğlum Atatürk'ü biliyor. Annesinin babasının adlarını bilse ne olur bilmese ne olur. Atatürk'ün kaç yılında doğduğunu öldüğünü genel kültür olarak biliyor. Ama bence orada Atatürk'ün devrimlerini satır satır ezberlemektense, ki hala ezberletiliyor, bu devrimleri neden yapması gerektiği anlatılsa çok güzel olur. Biz bir de oğlumla evde tartışıyoruz. Bir şapka devriminin veya bir harf devriminin neden yapılması gerektiğini anlatıyorum ben ona. Yani olay sadece benim canım istedi Arap alfabesini bir kenara attım Latin alfabesini aldım diye Atatürk bunu getirmemiştir oğlum diyorum. Mesela hala okullarda geometri konusunda Atatürk'ün geometriye kazandırdıklarının öğretildiğine inanmıyorum. Üçgen kelimesini Atatürk'ün bulduğunu ve Türk diline Atatürk'ün armağan ettiğini hiç kimse bilmiyor. Bir gece oturup sabaha kadar çalıştığını ve çokgen, açı kelimelerini bulduğunu, dik açıyı onun tarif ettiğini ve geometriyle ilgili bir çok terimi Atatürk'ün

> Türkçeleştirdiğini bilmiyor çok kişi. (*Araştırmacı:* "*6. Sınıf kitabında var şimdi"*). Teşekkür ediyorum o halde".

Atatürkçülük olgusal bilgi değil bir değerdir şeklinde özetlenebilecek bu veli görüşüne göre, Atatürk ve arkadaşlarının Türk milleti için yaptığı hizmetlerin amaçlarıyla birlikte anlatılması gerekir.

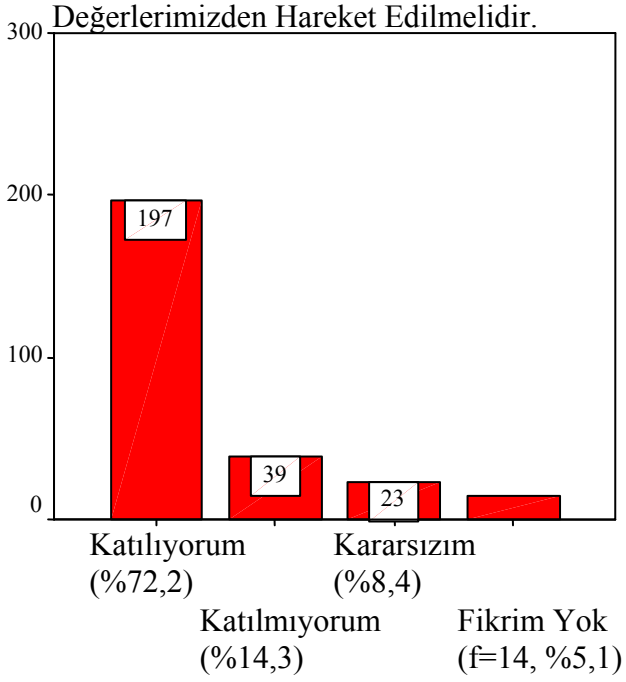
Yukarıdaki nicel ve nitel veriler birlikte değerlendirildiğinde şu sonuca ulaşılabilir: Veliler, tarih öğretiminden ezberleme yerine geçmişi anlama ve empati kurma gibi tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılmasını desteklemekle birlikte programda Atatürkçülük'e verilen yerin ve önemin artırılması beklentisi içindedirler. Özellikle gelir seviyesi daha yüksek olan velilerin programda Atatürkçülük'e daha çok yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan velilerin yaklaşık %20'si, Atatürkçülük ve cumhuriyet tarihi ile ilgili konuların Sosyal Bilgiler dersinde azalarak, ilişkilendirmeler yoluyla ünitelere dağıtılmasını Atatürkçülük'e verilen önemin azalması olarak değerlendirmektedirler. Atatürkçülük'ün bir değer olarak benimsetilmesi, fazla ayrıntılı olmamakla birlikte, yakın tarihin aktarım yöntemiyle sunularak, Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarının Türk milleti için önemine değinilmesi gerektiği görüşü veliler tarafından ortaya konmuştur.

4.5.5. Eğitimde Küreselleşme Eğilimleri : Küresel ve Milli Değerlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğine Yansımaları Konusunda Veli Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersi İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Programı (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005)'nın giriş bölümünde program geliştirmeye niçin gerek duyulduğu ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Burada "dünyada ve dolayısıyla ülkemizde bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda, demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımların dikkat çeker duruma geldiği" anlatılmaktadır. Programın temel yaklaşımı açıklanırken de milli kimliğin merkeze alınarak evrensel

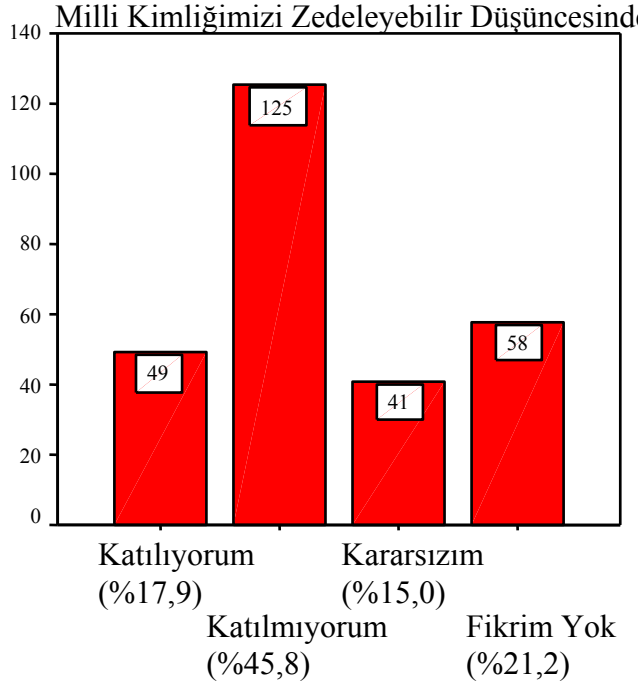
değerlerin benimsenmesine önem verildiği belirtilmektedir. "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanının açıklandığı kısımda da bilim ve teknolojideki gelişmelerin zaman ve mekândaki sınırları kaldırmasıyla toplumlar arasındaki ilişkilerin daha da arttığı vurgulanmaktadır. "Teknolojiyle birlikte farklı bölgelerdeki insanların ilişkileri yoğunlaşmıştır; öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. 'Küresel Bağlantılar' öğrenme alanı, coğrafya, antropoloji, ekonomi gibi bilimlerin temalarıyla öğrencilerin toplumlar arasındaki her türlü ilişkilerle ilgili fikir sahibi olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bu doğrultuda ülkemizde, dünyadaki diğer ülkelerde de öne çıkan Yapılandırmacılık ve Çoklu Zeka gibi psikolojik öğrenme teorilerine dayalı yeni bir ilköğretim programı geliştirilmesi de eğitimde küreselleşmenin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın alt problemlerinden biri de "eğitimde küreselleşme eğilimleri ve Sosyal Bilgiler dersi içeriğine yansımaları konusunda veli görüşleri nasıldır?" şeklindedir. Bu doğrultuda programda sözü edilen hem milli hem evrensel değerlerin Sosyal Bilgiler dersi içeriğine yansımasının veliler tarafından desteklenip desteklenmediğini öğrenmek amacıyla hazırlanan "eğitim programları düzenlenirken tamamen milli değerlerimizden hareket edilmelidir" şeklindeki kapalı uçlu anket sorusuna alınan yanıtların analizi aşağıdaki grafik 22'de gösterilmiştir.

Grafik 22.: Eğitim Programları Düzenlenirken Tamamen Milli Değerlerimizden Hareket Edilmelidir.

Araştırmaya katılan velilerin %72'si tamamen milli değerlerimizden hareketle bir program geliştirilmesi taraftarıdır. Bu soruya velilerin %14'ü katılmıyorum, %8'i kararsızım ve %5'i fikrim yok şeklinde cevap vermiştir. Oysa Sosyal Bilgiler programında "milli değerler merkezde olmak üzere evrensel değerlere önem verileceği" belirtilmektedir. Velilerin büyük çoğunluğunun eğitimin tamamen milli değerlerden hareket ederek yapılandırılması gerektiği görüşü, programın gerisinde ve günümüz koşullarıyla örtüşmeyen bir düşünme biçimi gibi görünmektedir. Bu noktada böyle düşünen veliler, küreselleşme ile birlikte artan ülkeler arası ilişkilerin öğretim programlarına yansımasını, bir değer çatışması olarak algılanmakta mıdır? Bunu anlamak için velilere ankette "Sosyal Bilgiler dersindeki küreselleşme vurgusu milli kimliğimizi zedeleyebilir düşüncesindeyim" şeklinde kapalı uçlu bir soru yöneltilmiş ve alınan yanıtlar analiz edilerek aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Grafik 23. : Sosyal Bilgiler Dersindeki Küreselleşme Vurgusu, Milli Kimliğimizi Zedeleyebilir Düşüncesindeyim

Grafik 23'te görüldüğü bu konuda fikri olmadığını işaretleyenler (%21) kararsız olduğunu belirtenlerden (%15) daha fazladır. Toplamda %36 oranındaki veli için bu soru bir fikir belirtme olanağı olarak görülmemiştir. Velilerin %45'i ise eğitimdeki küresel eğilimlerin milli kimlikle ilgili bir zaafiyet oluşturabileceği gibi bir kaygı taşımamaktadır. %17 oranındaki katılımcı ise eğitimdeki küreselleşme vurgusunun

milli kimliğimizi zedeleyebileceğini düşünmektedir. Milli kimlik kaygısı taşıyan bu velilerin büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin ilkokul olduğu aşağıdaki çapraz tablodan anlaşılmaktadır. Bu tablo "Sosyal Bilgiler dersindeki küreselleşme vurgusu milli kimliğimizi zedeleyebilir düşüncesindeyim" şeklindeki kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtların herhangi bir değişkenle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Chi-Square testi sonuçlarını içermektedir.

Tablo 21
"Sosyal Bilgiler Dersindeki Küreselleşme Vurgusu, Milli Kimliğimizi Zedeleyebilir Düşüncesindeyim" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumuyla İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

EĞİTİM DURUMU		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
İlkokuldan ayrılmış veya mezun+ortaokul mezunu	f	25	45	52
	%	20,5	36,9	42,6
Lise Mezunu	f	16	43	34
	%	17,2	46,2	36,6
Üniversite Mezunu	f	8	37	13
	%	13,8	63,8	22,4
Toplam	f	49	125	99
	%	17,9	45,8	36,3
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		11,67	4	,020

Tablo 21'de görüldüğü gibi "Sosyal Bilgiler dersindeki küreselleşme vurgusu, milli kimliğimizi zedeleyebilir düşüncesindeyim" kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtın eğitim durumu değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=11,67; p<.05). Buna göre bu soruya verilen cevap eğitim durumuyla ilişkilidir. Eğitim seviyesi lisans ve üstü olan velilerde küreselleşme dalgasından kaynaklanan bir milli kimlik yitimi kaygısı taşıma oranı düşüktür.

Yukarıdaki nicel bulgulardan başka, mülakat yapılan velilere, eğitim programlarının milli mi, dünya ile uyumlu mu olması gerektiği; eğitimde küreselleşme eğilimlerinin milli kimliği zaafa uğratabileceği endişesi taşıyıp taşımadıkları gibi sorular yöneltilerek ve anketin açık uçlu soruları bu bağlamda incelenerek konuyla ilgili nitel veriler de elde edilmiştir.

Mülakat yapılan velilerden Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans), eğitimde küreselleşme eğilimlerinin yerel kültürlerin geri planda kalmasına neden olabileceği gibi bir endişe taşımadığını belirtmiş, kültürün okuyarak değil içinde yaşadıkça öğrenebilecek bir kavram olduğunu savunmuştur.

Emre (reprezant, lisans) programın küresel bağlantılar boyutunu olumlu bulduğunu belirtmiş, kendi kültürümüzü koruyarak dışa açılmamızda bir sakınca görmediğini dile getirmiştir. Ayrıca program geliştirenlerin iyi niyetine inandığını ve yeni programda siyasal bir alt anlam aramadığını da sözlerine eklemiştir.

Bir başka öğrenci velisi Ali Kemal (mali müşavir, lisans) programın küresel bağlantılarla ilgili boyutu hakkında "Türkiye'de yaşıyoruz öncelikle Türk toplumunun sosyal yapısı, aile yapısı, gelenek ve göreneklerimiz, kısmen din bilgisi verilmeli. Türk milliyetçiliği öğretilmeden yetiştiriliyorsa bu yanlış" şeklinde konuşmuştur.

Hayati (emniyet mensubu, lisans) dünyada küreselleşme ve sınırların birleşmesi gündemde olduğundan, bu duruma uyum açısından yeni programı desteklediğini söylemiş, Türk milliyetçiliğiyle ilgili içeriğin daha çok önem kazandığını ve korunması gerektiğini sözlerine eklemiştir. Son olarak Hayati programı geliştiren eğitimci ve siyasetçilerin yeterince araştırma yaptıklarına ve dünyadaki eğilimleri takip ettiklerine inandığını söylemiştir.

Programdaki küresel bağlantıları önemli ve kaçınılmaz bulduğunu söyleyen Metin (elektronik mühendisi, lisans), eski programda milli kimlikle ilgili öğelerin bilgi şeklinde yer aldığını; oysa değer eğitiminin daha çok yaşamla ve aileyle ilgili olduğu

düşüncesini ortaya koymuştur. Veli küresel–milli kimlik türünden bir çatışmanın söz konusu olmayacağı fikrini de ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi eğitim seviyesi lisans ve daha üstü düzeyde olan veliler, eğitimdeki küresel eğilimlerin milli kimlik yitimine neden olabileceği gibi bir kaygı taşımamaktadırlar. Mülakata katılan tüm veliler, milli değer, örf ve adetlerin hem ailede hem okulda çocuğa kazandırılması gerektiğinde hem fikirdir.

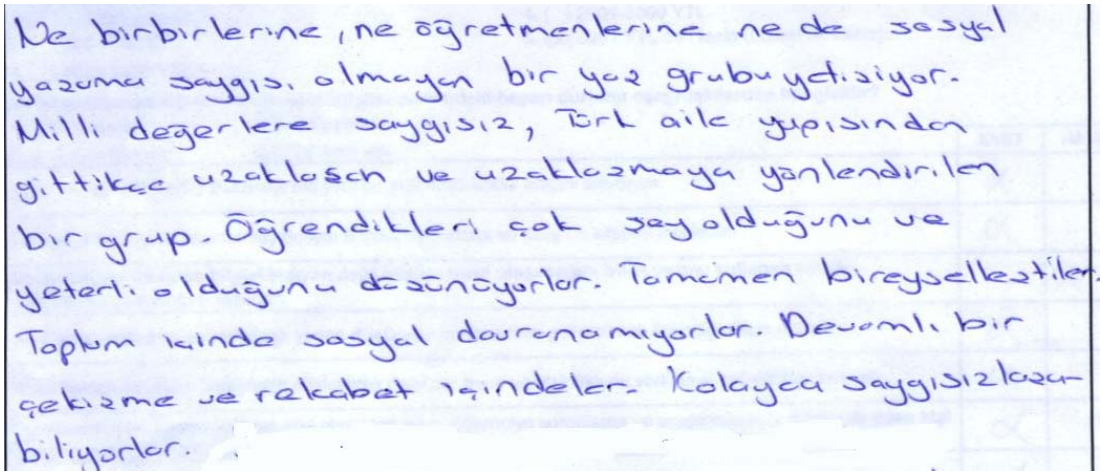
Hem küresel hem milli değerlerin programdaki ağırlığının ele alındığı bu alt problem kapsamında ortaya konabilecek bir başka veri grubu değer eğitimiyle ilgilidir. Çünkü değer eğitimi küresel kimliği, evrensel değerleri benimserken milli kimlik ve değerlerin de korunması düşünceleri çerçevesinde değerlendirilebilecek ve veliler tarafından çok önemli görülen bir konudur. 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın yapılandırılmasında değer kavramı temel ayaklardan biri olarak kullanılmıştır. Bu konudaki veli beklentilerine cevap vermeye en yakın ders Sosyal Bilgiler dersidir. Bu bağlamda velilerin değer eğitimi ile ilgili dile getirdikleri sorunlara aşağıda yer verilmiştir.

Sevgi (temizlik görevlisi, ortaokul) okuldan en büyük beklentisinin çocuğun doğru davranmayı öğrenmesi, örf ve adetlerine uygun yetişmesi olduğunu belirtmiş, buna olanak tanıyacak unsurun din kültürü derslerinin artırılması olacağını savunmuştur. Sosyal Bilgiler dersinin de bu konuda faydası olduğuna inandığını ancak konuları çok kısa ve yüzeysel bulduğunu eklemiştir. Eğitimli kişilerin belki bir kez söylemekle algılayacağı bazı bilgilerin, kapasite ölçüsünde anlaşılması için defalarca ve uzun uzun anlatılmasının faydalı olacağını düşünmektedir.

Havva (ev hanımı, ilkokul) de Sevgi gibi din kültürü derslerinin artırılması gerektiğini düşünmektedir. Aynı çevrede yaşayan bu velilerde değer eğitiminin din kültürü dersinin alanı olduğu gibi bir görüş hakimdir. En kaygılı göründükleri ahlak eğitimi konusunda bu dersi tek adres olarak görmektedirler.

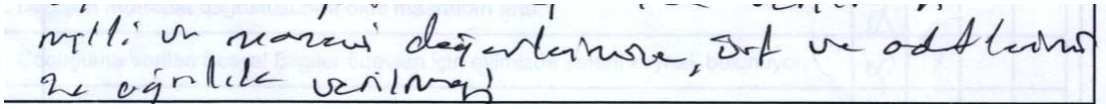
Milli değerlerin, örf ve adetlerin aktarım yöntemiyle, tekrarla kazandırılabileceğine inanan bu iki velilerin eğitim seviyelerinin ilkokul düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu konuda anketin açık uçlu sorularında görüş belirten bir başka velinin ifadesi aşağıdaki gibidir.

Kadın, Bankacı, Yüksekokul

Ne birbirlerine, ne öğretmenlerine ne de sosyal yaşama saygısı olmayan bir yaş grubu yetişiyor. Milli değerlere saygısız, Türk aile yapısından gittikçe uzaklaşan ve uzaklaşmaya yönlendirilen bir grup. Öğrendikleri çok şey olduğunu ve yeterli olduğunu düşünüyorlar. Tamamen bireyselleştiler. Toplum içinde sosyal davranamıyorlar. Devamlı bir çekişme ve rekabet içindeler. Kolaycacık saygısızlaşan biliyorlar.

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi velilerin değer eğitimiyle ilgili bir görüş belirttiklerinde, bu kavramın genel olarak millilikle birlikte gündeme geldiği görülmektedir. Milli ve evrensel değerlerin neler olduğu, hangi noktalarda ortaklıklar içerip hangi noktalarda ayrıldıkları gibi bir bilgiye ne literatürde ne veli ifadelerine rastlanmaktadır. Muğlak birer ifade olarak milli ve evrensel değerler şeklinde bu kavram programda da ikiye bölünmektedir. İşte bu doğrultuda veliler öğrenilmesi ve korunması istenen değerler söz konusu olduğunda "milli değerler" den söz etmektedirler. Açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlar içinde bulunan aşağıdaki veli ifadesi de bu doğrultudadır.

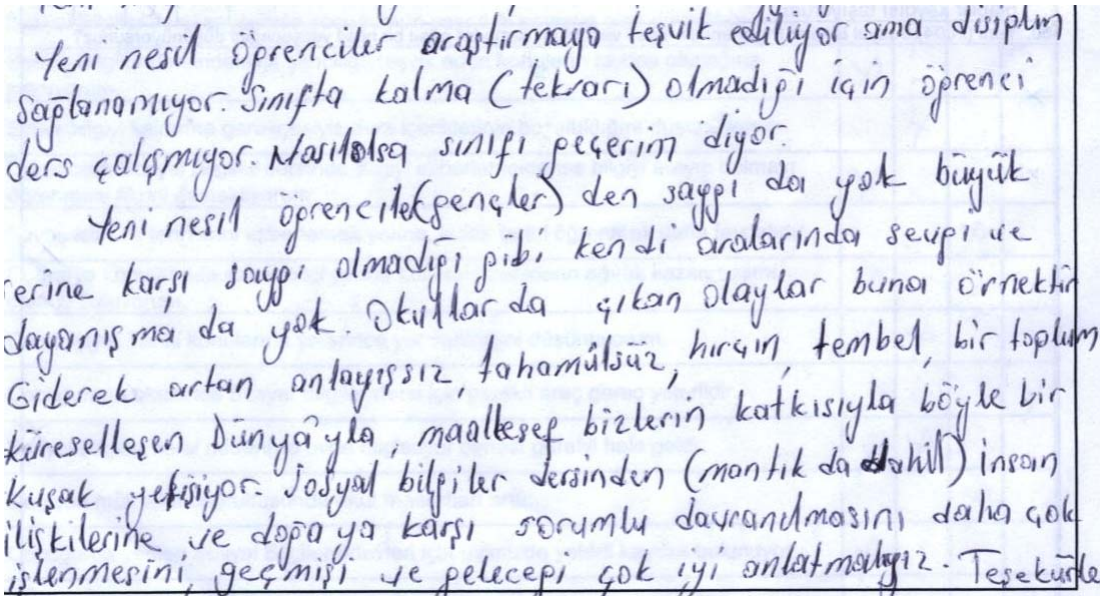
Erkek, Vaiz, Lisans

milli ve manevi değerlerimize, örf ve adetlerimize eğitimde verilmeli

"Yeni (2004) Sosyal Bilgiler programı hakkında eklemek istediğiniz görüşler varsa lütfen belirtiniz" şeklindeki açık uçlu anket sorusuna yazdıkları ifadelere göre

velilerde Sosyal Bilgiler dersinden ve tüm öğretim programından milli ve ahlaki değerlerin çocuğa kazandırılması beklentisi olduğu görülmektedir. Aşağıda yeni neslin değerleri konusundaki endişelerini ve bu konuda Sosyal Bilgiler dersinden ne beklediğini ifade eden bir velinin açık uçlu anket sorusuna yazdıklarından seçilen bazı ifadelere yer verilmiştir.

Erkek, Mesleği belirtilmemiş, Ortaokul

Yeni nesil öğrenciler araştırmaya teşvik ediliyor ama disiplin sağlanamıyor. Sınıfta kalma (tekrarı) olmadığı için öğrenci ders çalışmıyor. Mecburen sınıfı geçerim diyor.
Yeni nesil öğrenci(leksençler) den saygı da yok büyük erine karşı saygı olmadığı gibi kendi aralarında sevgi ve dayanışma da yok. Okullarda çıkan olaylar bunun örnektir Giderek artan antayışsız, tahammülsüz, hırsın, tembel, bir toplum küreselleşen Dünyaya, maalesef bizlerin katkısıyla böyle bir kuşak yetişiyor. Sosyal bilgiler dersinden (mantık da dahil) insan ilişkilerine ve doğaya karşı sorumlu davranılmasını daha çok işlenmesini, geçmişi ve gelecepi çok iyi anlatmalıyız. Teşekkür

Veli eğitim sisteminin öğrencinin olumsuz nitelikler kazanmasını teşvik edici bazı ögeleri olduğunu düşünmektedir. Velinin ifadesine göre örneğin sınıfta kalma uygulamasının olmaması, çalışsa da çalışmasa da sınıfı geçeceği düşüncesine sahip olması öğrenciyi tembelliğe itebilmektedir. Değer boyutunda Sosyal Bilgiler dersi, diğer öğretim programları ve genel olarak eğitim sisteminden beklenen, öğrencilerin, çevresine karşı sevgi ve saygı dolu, şiddetten uzak, milli değerlere önem veren, çalışkan bireyler olarak yetişmelerinin sağlanmasıdır.

Sonuç olarak velilerin büyük çoğunluğu (%71, grafik 22) eğitim programlarının milli değerlerden hareketle düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Buna karşın eğitim programındaki küresel unsurların milli kimliği zedeleyeceği gibi bir endişe taşıma oranı çok daha düşüktür (%17 grafik 23). Küresel kimliğe karşı milli kimliği savunanlar, milli ve ahlaki değerlerin hem okulda hem ailedeki yaşantılarla

kazandırılacağına inanmaktadır; velilerin bu konuda okuldan yüksek bir beklenti içinde oldukları görülmüştür. Mülakatlarda, eğitim seviyesi ilkokul düzeyinde olan bazı velilerin aktarım ve tekrar yöntemi ve din kültürü dersi aracılığıyla milli değerlerin kazandırılması gerektiği düşüncesinde olduğu da anlaşılmıştır. Bazı velilerin görüşlerine göre kendi kültüründen uzak, geçmişine, geleneklerine, büyüklerine saygısız, bilgisayar ve diğer iletişim makineleriyle fazla içli dışlı, dolayısıyla insani ilişkilerden uzak bir nesil yetişmektedir. Ahlaki çöküntü ve şiddete eğilimin artmasından endişelenen ve bu konuda yetkililerin önlem almasını isteyen velilerin tespitinde eğitimcileri ilgilendiren sonuç şu olabilir: Sosyal Bilgiler dersi içeriği bazında bu sorunsalın çözümünde ne derece etkili olabiliriz ve bu etkiyi nasıl geliştirebiliriz?

4.6. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ SÜREÇ (VE DEĞERLENDİRME) BOYUTUNA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

2004 ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda da açıklandığı gibi, yapılandırmacı anlayışta öğrenme bir süreçtir ve değerlendirme boyutu süreçten ayrı düşünülemez. Bu kapsam çerçevesinde yanıt aranan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

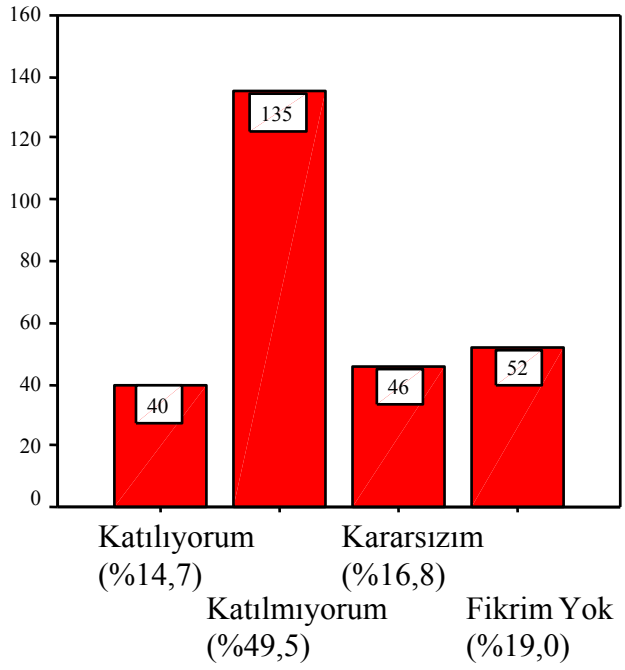
- Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen ve öğrenci rolleri ve sınıf yönetimi hakkında veli görüşleri nasıldır?
- Araştırma ve ürün ortaya koyma süreci: Performans ve proje görevleri konusunda veli görüşleri nasıldır?
- Yapılandırmacı öğrenme anlayışında veli rolüyle ilgili veli gözlem ve görüşleri nasıldır?
- Yeni programın değerlendirme yöntemleri hakkında veli görüşleri nasıldır?

Aşağıda bu araştırma sorularıyla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.6.1. Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmen – Öğrenci Rolleri ve Sınıf Yönetimi Hakkında Veli Görüşleri

Araştırma öncesi eğitim paydaşlarıyla yapılan görüşmelerde, özellikle deneyimli eğitimcilerin "öğrenci merkez" tanımlamasına karşı antipati duydukları görülmüştür. Okulun disiplin kavramıyla özdeşleştiğini düşünen geleneksel yaklaşım, öğrenci merkez tanımlamasını okulun var oluş amacıyla çelişkili bulmaktadır; örneklemde böyle düşünen kişiler mevcuttur. Yeni programın getirdiği önemli farklılıklardan biri, öğrenci merkez tanımlamasının teoride kalmayıp uygulamaya geçirilmesini kolaylaştıracak etkinliklerle yapılandırılmış olmasıdır. Bu değişimin veliler tarafından desteklenip desteklenmediğini belirlemek amacıyla ankete kapalı bir uçlu soru konmuştur; alınan yanıtların analizi aşağıdaki gibidir.

Grafik 24. : Öğrenci Merkezli Eğitim Bence Disiplinsiz Eğitimdir.

Yukarıdaki grafik 24'te yer verilen kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtlara göre öğrenci merkezli eğitimi disiplinsizlik olarak algılayan veli oranı %14'tür. Velilerin %49'u bu görüşe katılmamaktadır. %16 oranında veli bu konuda kararsızdır; %19'u ise bir fikir yürütmemiştir. Velilerin bir bölümünün öğrenci merkezli eğitimin ne olduğunu bilmediğinden fikir yürütemediği sonucu çıkabilir; çünkü anketin ikinci bölümünde velilerin program hakkında ön bilgisi olup olmadığını ölçen ve "evet",

“hayır” yanıtlarından birinin verilmesinin beklendiği sorularda, en düşük oranda (%55, tablo 12, s. 94) bilinme düzeyine sahip olan önerme bu konuyla ilgilidir. Anketin kapalı uçlu önermelerine verdikleri yanıtların, velilerin her hangi bir değişkeniyle ilişkili olup olmadığını öğrenmek amacıyla yapılan Chi-Square testleri sonucu, öğrenci merkezli eğitimin disiplinsiz bir ortam oluşturacağını düşünmek ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiyi gösteren tablo aşağıdadır.

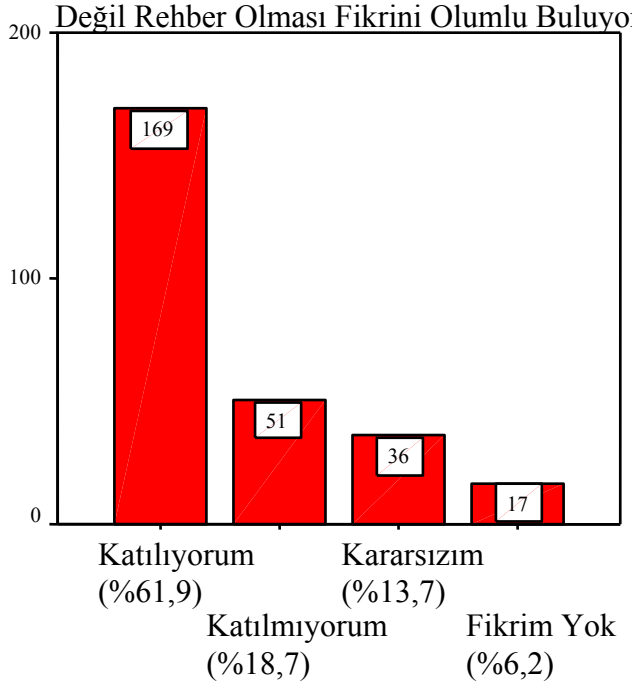
Tablo 22
“Öğrenci Merkezli Eğitim Bence Disiplinsiz Eğitimdir” Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumu Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

EĞİTİM DURUMU		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
İlkokuldan ayrılmış veya mezun+ortaokul mezunu	f	24	46	52
	%	19,7	37,7	42,6
Lise Mezunu	f	10	51	32
	%	10,8	54,8	34,4
Üniversite Mezunu	f	6	38	14
	%	10,3	65,5	24,1
Toplam	f	40	135	98
	%	14,7	49,5	35,9
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		14,60	4	,006

Tabloda 22’de de görülebileceği gibi, “öğrenci merkezli eğitim bence disiplinsiz eğitimdir” sorusuna verilen yanıtın eğitim durumu değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=14.60; $p<.05$). Buna göre bu soruya verilen yanıt eğitim durumuyla ilişkilidir. Görüldüğü eğitim seviyesi yüksek velilerde öğrenci merkezli eğitimin disiplinsizlik olarak değerlendirilmesi oranı daha düşüktür.

Bu doğrultudaki görüşleri öğrenmek için araştırma anketine konan "Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin bilgi dağıtıcı değil rehber olması fikrini olumlu buluyorum" şeklindeki kapalı uçlu maddeye verilen yanıtların yüzde ve frekans değerleri aşağıdaki gibidir.

Grafik 25 : Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenin Bilgi Dağıtıcı Değil Rehber Olması Fikrini Olumlu Buluyorum

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda açıklandığı gibi "öğrenci merkezli öğrenme ortamlarında öğretmenin rolünün geleneksel sınıflardaki rolünden farkı; kendi kararlarını uygulamak yerine öğrencilere yön göstermek, önerilerde bulunmak, gerekli durumlarda açıklama yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve onların gelişimlerini gözlemektir. Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak, öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Yukarıdaki grafik 25'e göre velilerin %61'i yapılandırmacı programın öğretmen rolüne getirdiği bu değişikliği olumlu bulmaktadır. Velilerin %18'i ise öğretmenin yeni rolünü yadırgadığını ifade etmiştir. Bu %18'lik dilim içinde yer alan velilerden Sevgi (temizlik görevlisi, ortaokul) öğretmenin değişen rolü hakkında, kendisi ile yapılan mülakatta şu görüşü dile getirmiştir:

> "Bu öğretmene bağlı değil bence veliye dayalı bir sistemdir. Öğretmen sadece araştırmaya yöneltiyor, sınıfta fazla bir şey yapmıyorlar gibime geliyor. Sadece konuları söyleyip geçermiş gibi".

Veli açıklamasında, öğrenci merkezli eğitim kavramının uygulanış biçimini yadırgadığını, eğitim işinin okulda ve sınıfta yapılması gerektiği düşüncesini dile getirmektedir.

Grafik 25'te gösterilen "Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenin bilgi dağıtıcı değil rehber olması fikrini olumlu buluyorum" şeklindeki önermeye "kararsızım" yanıtı veren velilerden Emre, kendisi ile yapılan mülakatta bu yanıtıyla paralellik oluşturan açıklamalarda bulunmuştur:

Emre, Reprezant, Lisans:

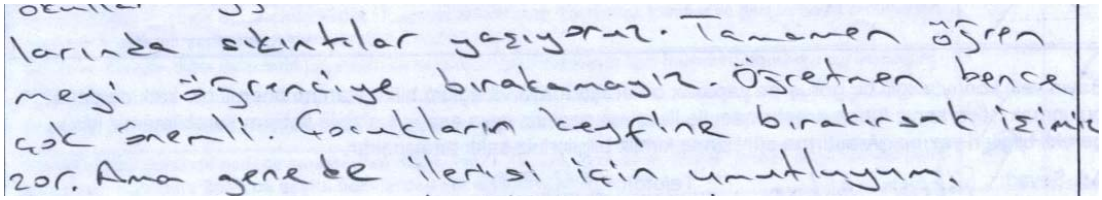
> "Öğrenciye bu yaşta bu kadar yüklenilmesine biraz karşıyım. Sadece öğretmenin rolü burada yol göstermek olmamalı. Konuyu veriyor öğrenciye bunu araştırın bulun gelin diyor. Bu bana göre o yaştaki çocuk için biraz ağır".

Veli, öğretmenin yol göstermesinin "araştırın gelin" anlayışıyla sınırlı olması durumunda öğrenci merkezli eğitimin çocuk için bir yük olacağından söz etmektedir. Mülakat yapılan bir başka veli Tülin (öğretim görevlisi, lisans), öğrenci merkezli eğitim anlayışının faydasına inandığını ve kızının fikirlerini daha rahat ifade eden, evde belli konuları tartışan bir konuma geldiğini anlatmıştır. Bununla birlikte öğretmenin "araştırıp getir" diyen kişi olmaktan ibaret bir rolü aşmasının önemine dikkat çeken veli şöyle konuşmuştur:

> "Ödev veriliyor, güzel ama çocuk bilmiyor ki. 'Git araştır bul'la olmuyor biraz yönlendirmek gerekiyor çocukları, veliye de çok iş düşüyor".

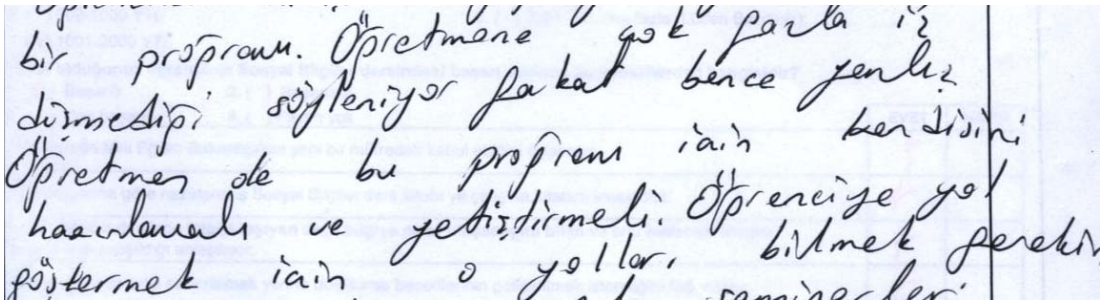
Öğretmenin, öğrenciyi öğrenmeye yönlendiren rolünün veliler de farkındadır; aktarım yönteminin yerini bilgiye ulaşma yöntemlerinin almasının sonucu öğrencinin araştırma faaliyeti artmıştır. Öğrenci merkezli eğitim, öğrencide kişilik gelişimi, kendine güven, kendini ifade etme gibi duyuşsal özellikler için faydalıdır, veliler böyle düşünmektedir; ancak öğrenmenin öğrencinin kendisine bırakılması veliler tarafından doğru bulunmamaktadır. Aşağıda bu kaygının ifade ediliş biçiminden bir örnek görülmektedir:

Kadın, Ev hanımı, Lise

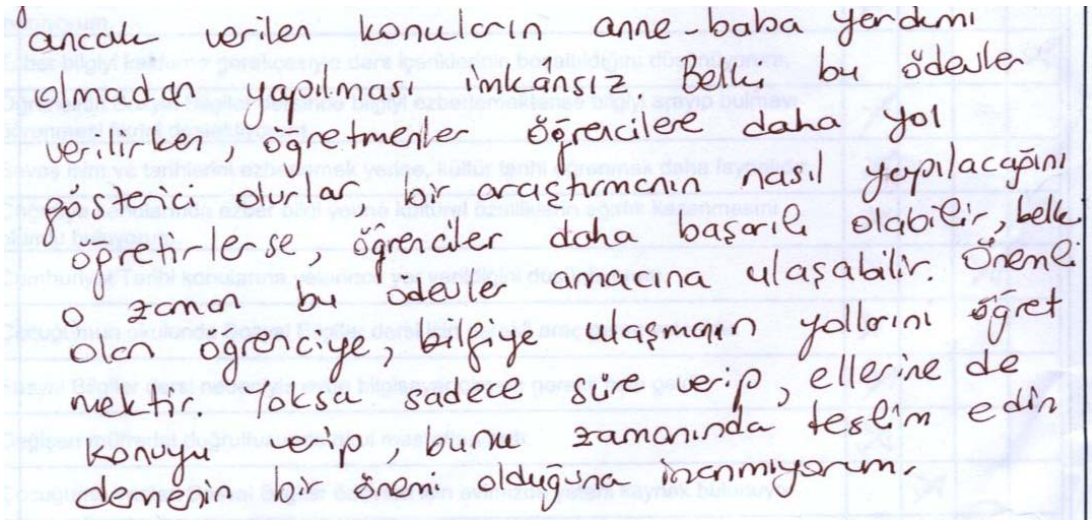

Öğrenmenin sorumluluğunun öğrenciye bırakılmasının öğretmenin sınıftaki etkinliğinde bir azalma anlamına gelmediği programda da belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Bu doğrultuda velilerin öğretmenlerden beklentisi çocukları araştırmanın nasıl yapılacağı konusunda bilgilendirmesi ve yol gösterici olmasıdır. Ankette eklemek istenen görüşlerin yazılmasına olanak tanıyan açık uçlu maddeye bu konudaki görüşünü yazan velilerin ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

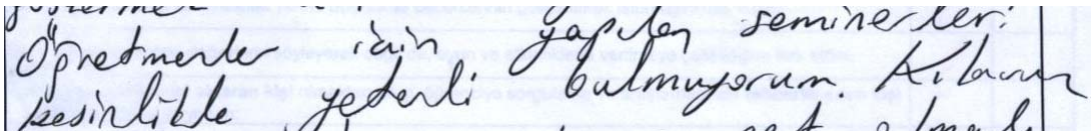
Kadın, Ev hanımı, Yüksekokul

Yukarıdaki velinin öğrenci merkezli eğitimin öğrencinin başı boş bırakılması anlamına gelmemesi gerektiği ile ilgili açıklamaları, bu yaklaşımın öğretmen başarısına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Öğrenci merkezli eğitim kavramının öğretmen yeterliliğine bağlı olarak kaliteli ya da kalitesiz olabileceğini belirten bu görüşler doğrultusunda akla öğretmen eğitimi konusu gelmektedir. Yukarıdaki veli ifadesinde kullanılan "öğrenciye yol gösterebilmek için o yolları bilmek gerekir" ifadesi çok yerinde bir tartışmayı gündeme getirmektedir. Acaba öğretmenler, sosyal bilimlerin araştırma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip midir? Sahip değilse, yeni programı tanıtmak için düzenlenen seminerlerde bu doğrultuda bilgilendirme yapılmasına önem verilmekte midir? Kuşkusuz bu tartışmalar araştırmanın tartışma, sonuç ve öneriler kısmında da yer bulacaktır. Bu doğrultuda velilerde görülen öğretmenlerin yeni programa hazır olup olmadığıyla ilgili soru işaretlerini mülakat yapılan velilerden Ali Kemal (mali müşavir, lisans) şöyle ifade etmiştir:

> "Birdenbire böyle bir şeye geçildi. Yani öncelikle bunun öğretmenler bazında onların bir sınava veya eğitim seminerlerine tabi tutulması gerekirdi, bakın bu program böyledir bunun uygulanması böyledir, çocuklara ancak şu şekilde yaparsak o noktada başarıya ulaştırabiliriz şeklinde. Bu yapıldı mı yapılmadı mı açıkçası bilmiyorum ama 'sen bunu araştır gel bulursun' mantığı var şu anda ben onu anladım. Bunu öğretmen derste verecek bakın bu budur, ön bilgiler verilir çocuklara bir araştırma nasıl yapılır, bilgiye nasıl ulaşılır. Benim şu anda gördüğüm kadarıyla düşünce olarak güzel ama uygulama olarak başarı yok. Başarının yakalanması da kısa vadede pek mümkün değil. Bunun temelden başlayıp altyapısının hazırlanması ondan sonra uygulamaya geçilmesi lazım".

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

Yukarıdaki velinin dile getirdiği hizmet içi eğitimin yetersizliği konusu Dündar (2008)'ın araştırmasında da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Bu çalışmada öğretmenlerin, kendilerine yeni program hakkında seminer veren kişilerin yeterli bilgi sahibi olmadıkları ve bu eğitimlerin yararlı olmadığı ile ilgili ifadelerine yer verilmiştir.

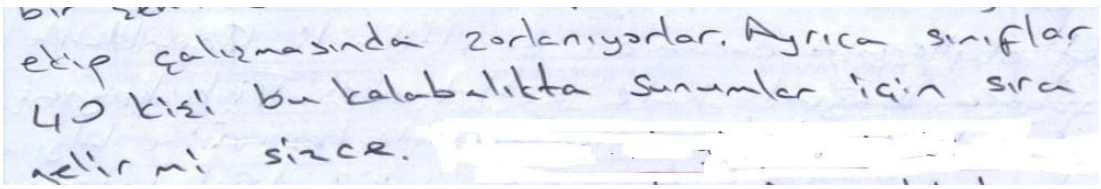
Bununla birlikte pek çok veli öğrenci merkezli eğitimin öğrencinin kişisel gelişimine olumlu katkıları olduğunu düşünmektedir. Bu araştırmanın, yeni ilköğretim müfredatı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin öğrencinin okul ve okul dışı yaşantılarına etkilerinin ne olduğunu sorgulayan alt problemi kapsamında verilen bulgulara göre etkin öğrenci, kendini ifade etme, topluluk önünde konuşma, özgüven geliştirme, arkadaşlarıyla daha sağlıklı iletişim kurma gibi özelliklerini geliştirebilmektedir. Öğrenci merkezli eğitim kavramının çocuğun kişisel gelişimine olumlu katkıları olduğunu düşünen Gülçin (tekstil, yüksek okul) de mülakatta bu konuda şunları söylemiştir:

> " Bence bizim millet olarak bir devlet bir otorite kompleksimiz var. Biz okuldan öğretmenlerimizden korkardık. Çocuk ayrıca evde de babadan ya da anneden bir baskı görüyorsa aynı şekilde okulda da bu baskı devam ediyorsa bu çocuğun ileride kendine güvenen başarılı biri olmasını bekleyemezsiniz. Şimdiki sistemin çocukların kendi kişiliklerini belki de yeteneklerini ortaya çıkaran bir yönü var. Çocukların biraz kendi kendilerine kalmalarını da sağladı sanki bu. Kendilerini anlamalarını. Bence öğretmen yine otoritedir, disiplinsizlik değil bahsettiğim şey".

Mülakat yapılan diğer bir veli, Ali Kemal (mali müşavir, lisans) öğrenci merkezli eğitimin çocuğunun soru sorma ve kendini ifade etme becerilerinin gelişmesini sağladığını dile getirmiştir.

Yeni programın süreç boyutunda karşılaşılan güçlüklerden biri de sınıfların kalabalık olmasıdır. Sınıf yönetimini ve öğrenci merkezli uygulamaları güçleştiren bir faktör olarak kalabalık sınıfların ne gibi engelleri beraberinde getirdiği veliler tarafından anketin açık uçlu sorusunda şu şekilde ifade edilmiştir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

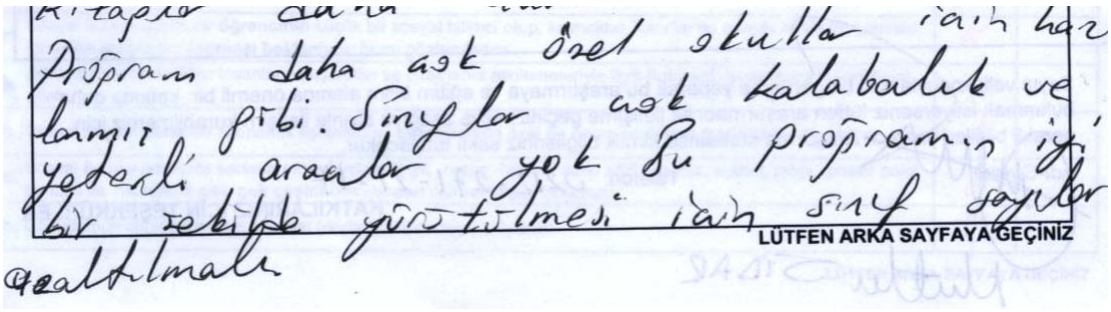

Velinin ifadesinde de belirtildiği gibi, öğrenci etkinliklerine dayalı yapılandırmacı öğrenme ortamının kalabalık bir sınıf olmaması gerekir. Öğretmenler de sınıf mevcutlarının fazla olmasını yapılandırmacı programın sağlıklı uygulanması önündeki engeller arasında sıralamışlardır (Şahin, 2008). Velilerin belirttiği gibi sınıflar kalabalık olduğundan programın uygulanmasında bazı zorluklarla karşılaşılmaktadır; sunumlar için sıra gelmemesi bu zorluklardan biridir. Kalabalık sınıfların bir başka olumsuz etkisi, çocukların ürünlerini değerlendirme, ev ödevlerini takip etme gibi öğrencilere tek tek ilgi göstermenin gerektirdiği zamanın olmayışıdır. Yukarıdaki ifade doğrultusunda, mülakat yapılan velilerden Sevgi (Temizlik görevlisi, Orta okul) de kalabalık sınıflardan yakınmıştır.

> "Sınıflarımız kalabalık. Kalabalık olduğu için öğrencilere fazla sıra gelmiyor anlatım derslerinde. Bazen öyle ki öğretmen kalabalık olduğu için ev ödevlerine bakamıyor. Bir ev ödevine bakmış olsa 47-48 öğrenci var iki tane ders geçiyor. İki tane ders geçmesi demek de o gün hayat bilgisi veya matematik işlememek demek. Maalesef sınıflarımız kalabalık".

Yukarıdaki ifadesinde velinin söz ettiği sınıf mevcudu (48) eğitim ortamını olumsuz etkileyen bir durumdur. Özellikle öğrenci merkezli eğitim uygulamalarının gerektirdiği az mevcutlu sınıfların daha çok özel okullarda bulunması velileri, programın özel okullar için hazırlanmış gibi görmesine neden olmaktadır. Aşağıda, anketin "eklemek istediğiniz görüşler nelerdir?" şeklindeki açık uçlu anket sorusuna bu görüşünü dile getiren bir velinin yazdıklarına yer verilmiştir.

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

Sonuç olarak araştırmaya katılan velilerin %14'ü öğrenci merkezli eğitimin disiplinsizlik anlamına geldiğini düşünmektedir. Bu düşünce eğitim durumuyla bağlantılıdır, eğitim seviyesi yüksek veliler öğrenci merkezli eğitimi daha çok desteklemektedir. Velilerin büyük bir bölümü öğrenci merkezli eğitimin çocuğun kendini ifade etme, topluluk önünde konuşma, özgüven gibi niteliklerini geliştirdiğini düşünmektedir; ancak öğrenci etkinliklerine dayalı programın uygulanması önünde öğretmen eğitimi ve sınıfların kalabalık oluşu gibi altyapı güçlükleri olduğu ifade edilmektedir. Öğretmenlerin araştırma becerisi kazanmaları yönünde öğrencilere daha çok yardımcı olması ve rehberlik etmesi, araştırma süreçlerini ve izlenmesi gereken yöntemleri öğretmesi beklenmektedir. Sınıf mevcutlarının azaltılması ve öğretmen eğitimi ile öğrenci merkezli eğitime olanak sağlanması bu konudaki veli beklentileri olarak ortaya çıkmıştır.

4.6.2. Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Süreci: Performans ve Proje Görevleri Konusunda Veli Görüşleri

4.6.2.1. Veli Görüşlerine Göre Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Sürecinin Öğrenci Üzerindeki Olumlu Etkileri

Veliler büyük oranda yeni programla birlikte ağırlığı artan araştırma ve ürün ortaya koyma sürecinin çocuklarına kazandırdığı kişilik gelişimine dair davranışlardan memnundur. Bu bulgu velilerin gelecek nesille ilgili öngörülerinin ve çocuklarında gözlemledikleri davranış değişikliklerinin neler olduğu ile ilgili alt problemler dahilinde detaylı olarak sunulmuştur.

4.6.2.2. Veli Görüşlerine Göre Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Sürecine Dair Yaşanan Güçlükler

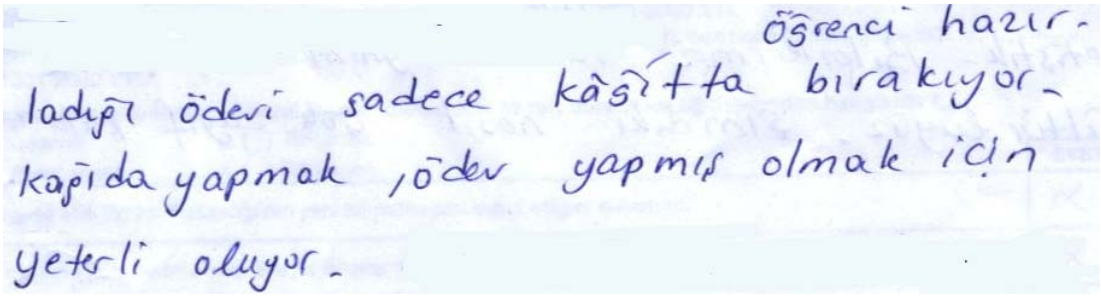
2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı hakkında veli görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılan bu çalışma süresince velilerin en çok yakındıkları konunun araştırma süreci ve bu doğrultudaki ödevler olduğu görülmüştür. Araştırma ödevlerinin öğrenci tarafından yapılamayacak kadar ağır ve zaman alıcı olduğu,

öğrenciyi bilgisayar kullanmaya mecbur ettiği, öğrenciye kendisine ayıracak vakit bırakmadığı, bilgisayar çıktısı ile ödev hazırlamanın öğrenciyi hazırcılığa alıştırdığı, öğrencilerin hazırladıkları ödevleri okumadıkları, öğrencilerin araştırma yapmayı bilmedikleri ve niteliksiz ödevler hazırladıkları, anne baba yardımı olmadan çocuğun araştırma yapamadığı başlıca eleştiri konularıdır. Bu konuda veliler tarafından dile getirilen sorunlar alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

4.6.2.2.1. Öğrencilerin Araştırma Sürecine Dair Yöntemleri Bilmemesi

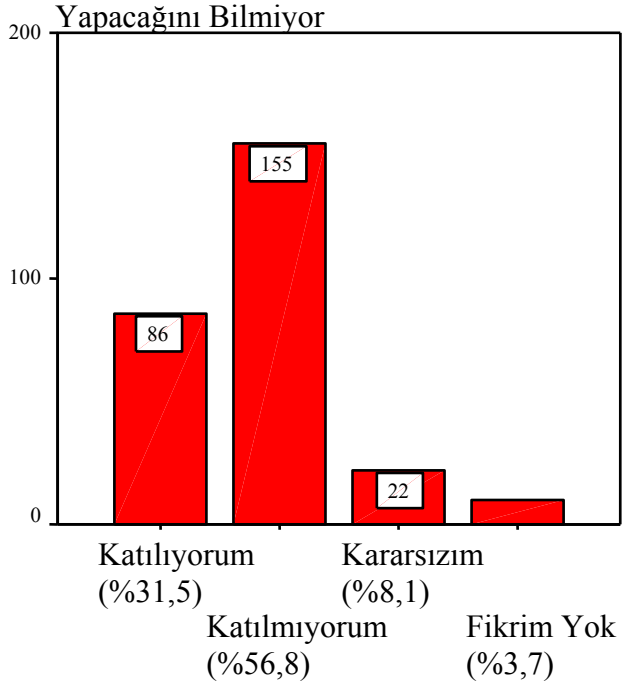
Anketin açık uçlu sorularında dile getirilen görüşler içinde öğrencinin araştırma yöntemlerini kullanmadığıyla ilgili bir veli ifadesi aşağıdaki gibidir.

Kadın, Emekli öğretmen, Yüksekokul

Veli çocukların bazen araştırdığı konunun içeriğini hiç okumadan, sadece yazarak ödevi tamamlamış oldukları durumları eleştirmektedir. Bilgiye ulaşma yöntemleri konusunda da veliler çocuklarını, araştırma becerisinin gelişmesi için yeterli bulmadıkları bir süreç içinde gözlemlediklerini ifade etmektedirler. Mülakat yapılan velilerden Ali Kemal (mali müşavir, lisans) bu görüşü dile getiren velilerden biridir.
Bundan başka anketteki kapalı uçlu maddelerden biri olan "çocuğum Sosyal Bilgiler dersi için nasıl araştırma yapacağını bilmiyor" sorusuna "katılıyorum" yanıtını veren veli oranı %31,5'tir. Bu soruya verilen yanıtların yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki gibidir.

Grafik 26: Çocuğum Sosyal Bilgiler Dersi İçin Nasıl Araştırma Yapacağını Bilmiyor

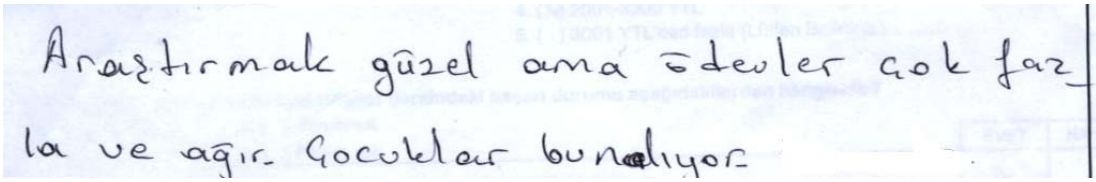

Velilerin %31'i çocuğunun araştırma yöntemlerini bilmediğini ifade etmiştir. "Çocuğum Sosyal Bilgiler dersi için nasıl araştırma yapacağını biliyor" diyenlerin oranı %56'dır. Bu soruda kararsızlar %8, fikri olmayanlar ise %3 olarak belirmiştir. Öğrencinin araştırma yapmayı bilmemesinin, bir önceki alt problem bulgularında dile getirilen öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimin yetersizliği ile de ilgili olduğu da düşünülebilir.

4.6.2.2.2. Araştırma ve Ürün Ortaya Koyma Görevlerinin Öğrencinin Yapabileceğinden Daha Güç Olması Nedeniyle Veli Yardımının Gündeme Gelmesi

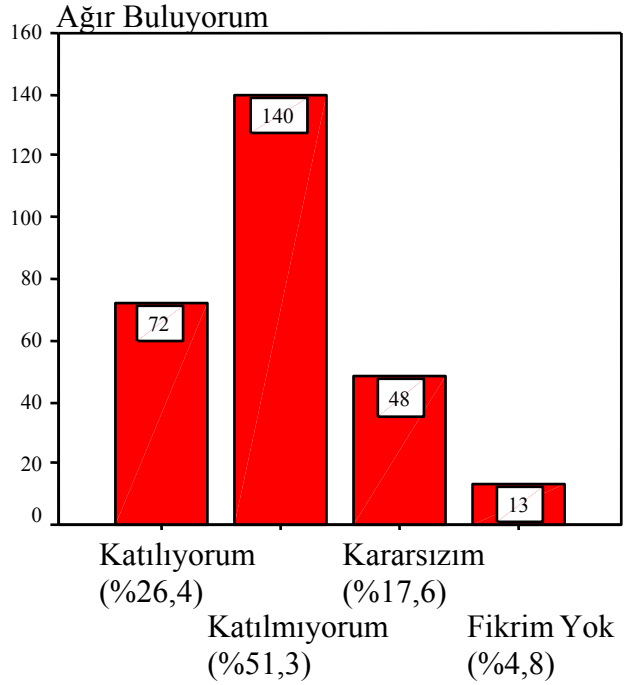
Veli ifadelerine göre araştırma ödevleri, çocukların kendilerinin başa çıkamayacağı güçlükler taşımaktadır. Açık uçlu anket sorusundan alınan bir veli ifadesi bu görüşü yansıtmaktadır.

Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Yüksekokul

Yukarıda pek çok benzerinden seçilerek sunulan ifadeden başka, ankette araştırma ve ürün ortaya koyma süreçlerinin çocuğu zorlayıp zorlamadığıyla ilgili kapalı uçlu bir önerme sunulmuştur. "Sosyal Bilgiler proje ödevlerini öğrenci için ağır buluyorum" şeklindeki soruya velilerin verdikleri yanıtların yüzde ve frekans dağılımları aşağıda sunulmuştur.

Grafik 27. : Sosyal Bilgiler Proje Ödevlerini Öğrenci İçin Ağır Buluyorum

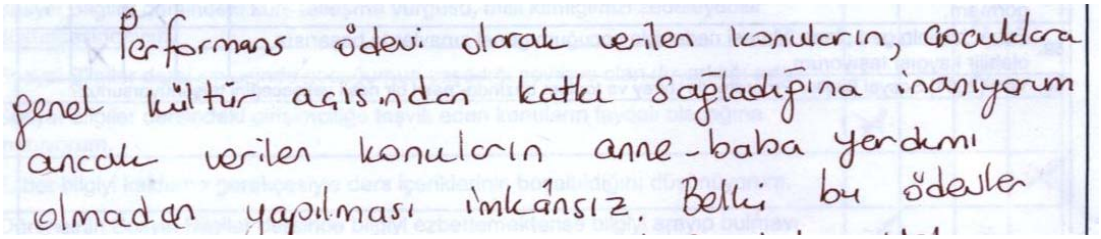
Velilerin %26'sı proje ödevlerinin öğrenci için ağır olduğunu düşünmektedir. Bu görüşe katılmayan %51 oranında veli mevcuttur. Katılımcıların %17'si bu konuda kararsızlığını dile getirmiş, %4'ü fikri olmadığını söylemiştir. Mülakat yapılan velilerden Emre (reprezant, lisans) ödevlerin öğrenciyi zorladığı ile ilgili yukarıdaki bulguya paralel olarak şu şekilde konuşmuştur:

> "Çocuk araştırmaya alışıyor. Kendisi bir şeyler üretmeye çalışıyor. Bunun olumlu olduğunu düşünüyorum ama zaman açısından çok fazla

> yükleniliyor çocuğa. Çocuğa kendine ayıracak fazla vakit kalmıyor. Akşam eve geliyor, hemen interneti açıyor; şu verildi bu verildi bunu yapmam lazım. Araştırmaya yönelik olması güzel ama bu kadar olmaması gerekir. Proje veriliyor, bazı konular kolay ancak bazıları epey zor. Bunlardan birisi de icatlardı mesela. Bir mucit gibi icat yapması bekleniyor. Ona kafa yordu epeyce, şunu mu yapsam bunu mu yapsam falan diye. Sadece düşünce olarak değil bunu bir de gerçeğe dönüştürmesi de istenmiş, yani bazı konularda öğrenciyi biraz zorluyor".

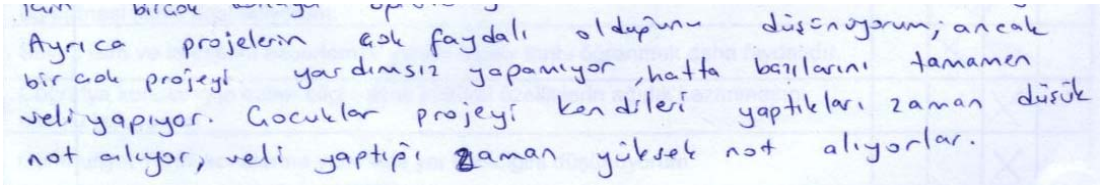
Yukarıda anlatılan güçlükler doğrultusunda araştırma ödevlerinin yapılmasında veli yardımı gündeme gelmektedir. Anketin açık uçlu sorularında bu konuda pek çok ifade bulunmaktadır. Bu görüşü yansıtan bir örnek aşağıda sunulmuştur.

Kadın, Ev hanımı, Yüksekokul

Performans ödevi olarak verilen konuların, çocuklara genel kültür açısından katkı sağladığına inanıyorum ancak verilen konuların anne-baba yardımı olmadan yapılması imkânsız. Belki bu ödevler

Üstelik aşağıdaki velinin ifadesine göre özellikle proje ödevlerinde bu yardım öğrencinin notunu da etkilemektedir.

Erkek, Memur, Yüksekokul

Ayrıca projelerin çok faydalı olduğunu düşünüyorum; ancak bir çok projeyi yardımsız yapamıyor, hatta bazılarını tamamen veli yapıyor. Çocuklar projeyi kendileri yaptıkları zaman düşük not alıyor, veli yaptığı zaman yüksek not alıyorlar.

Araştırmanın açık uçlu sorularına yazılan bu veli ifadeleri doğrultusunda konuşan Zeliha (ev hanımı, ortaokul), kendisiyle yapılan mülakatta araştırma ödevlerinin çocuğun kendisine ayıracak zaman bırakmamasından ve proje ödevlerinin başa çıkabileceğinden güç olmasından yakınmış, anne baba olarak bu yıl pek çok proje ürettiklerini söylemiştir:

> "Biz her hafta evde bir proje uyguluyoruz. Evde her hafta farklı bir şeyler, özellikle fen bilgisine çok ağırlık verdi öğretmenimiz. Biraz da zor şeyler

> verdi ama çocuğun el kasları gelişmesi için, bunu anlıyorum. Ama çocuk yapamayınca doğal olarak ya ben ya baba yapıyoruz; mesela iskelet istemişlerdi bizden. Bu iskeleti çocuk tek başına yapamadı. Ne yaptık, biz kendimiz yaptık -ki biz bile çok zorlandık yaparken- çocuğun adına vermiş olduk".

Ödevlerin güçlüğü ve öğrencinin kendi başına yapıp yapamadığı konusu mülakat yapılan velilerle de konuşulmuştur. Ödevler yapılırken yardıma ihtiyaç duyulduğunu söyleyen Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans), konuların bazen çok genel ve sınırlandırılmamış olduğuna, bu durumda internetten yararlanmanın güçlüğüne dikkat çekmiştir. Dezavantaj olduğunu düşündüğü bu noktalar için önerisi ders kitaplarında başvurulacak kaynak kitap ve internet adreslerinin yer alması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrenci seviyelerine göre araştırma portalları sunan bir web ortamı oluşturabileceği şeklindedir.

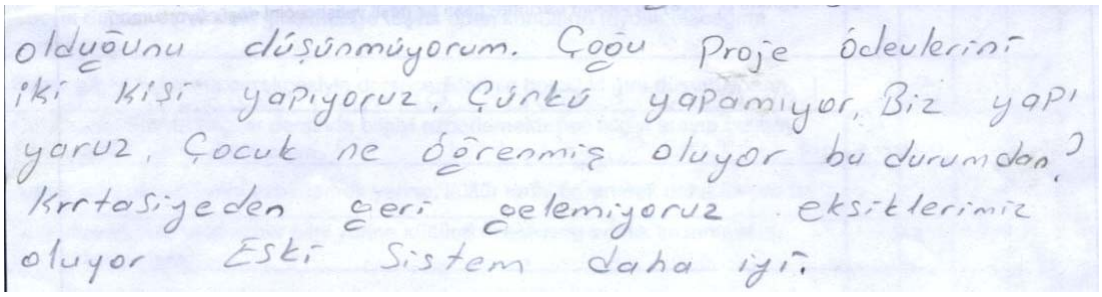
Gül (tıp doktoru, doktora) araştırma süreci hakkında proje ve performans ödevlerinin hazırlık sürecinde çocuğunun yardım istemek zorunda kalmasının, araştırmanın ne kadarını kendisinin yapıp yapamayacağını fark etmesini sağlayarak kendi niteliklerini test etmesine olanak tanıdığını düşünmektedir.

Gürkan (emekli asker) araştıran ve sorgulayan birey yetişeceğine inandığını belirtmiş, çocuğunun araştırma sürecinde bazen zorlandığını ve kendisinin yardımcı olmaya çalıştığını belirtmiştir. Veli araştırma ödevlerini genellikle çocuğun kendisinin yapabildiğini, ancak evde yazıcı olmadığından dışarıda birlikte yazdırdıklarını söylemiştir. Araştırma süreci ve buna bağlı olarak öğrencilere verilen proje ve performans görevlerinin getirdiği anne baba desteğinin artması durumundan başka, öğrenci velilerinin dile getirdiği bir başka konu kırtasiye masraflarıdır.

4.6.2.2.3. Araştırma Sürecinin Masraflı Olması

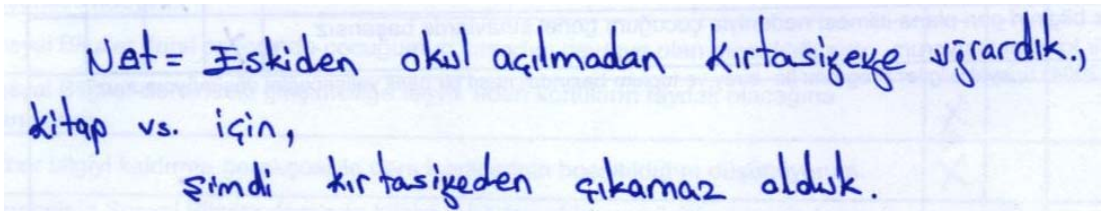
Hem ailenin çocuk yerine ödev yapmasını hem de kırtasiye masraflarını bir dezavantaj olarak gören bir başka veli, araştırmanın açık uçlu anket sorusunda görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

olduğunu düşünmüyorum. Çoğu Proje ödevlerini iki kişi yapıyoruz, Çünkü yapamıyor, Biz yapıyoruz, Çocuk ne öğrenmiş oluyor bu durumdan? Kırtasiyeden geri gelemiyoruz eksiklerimiz oluyor Eski Sistem daha iyi.

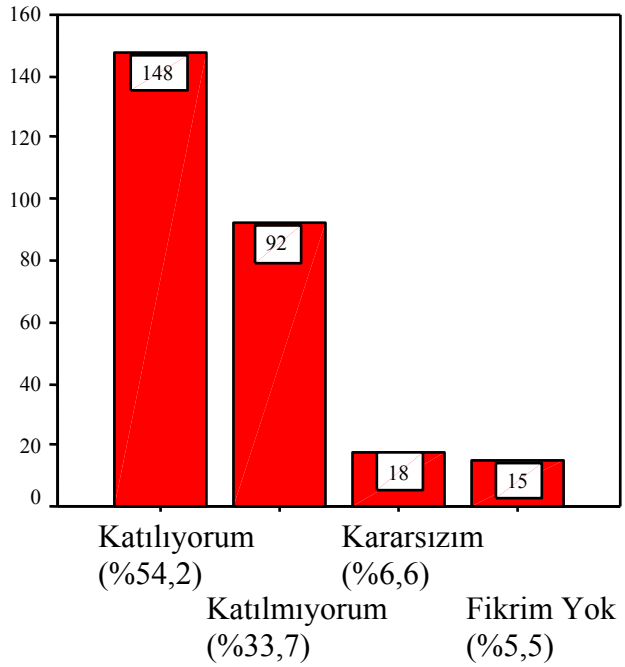
Aşağıda görüşlerine yer verilen veli de kırtasiye ihtiyaçlarının sürece yayılmasından şikayetçidir.

Baba, Mesleği belirtilmemiş, Yüksekokul

Net= Eskiden okul açılmadan kırtasiyeye uğrardık., kitap vs. için,
şimdi kırtasiyeden çıkamaz olduk.

Yukarıda ifade edildiği gibi araştırma süreci beraberinde bir kırtasiye ihtiyacını getirmiştir. Bu durumdan memnun olmayan veliler olduğu gibi, şikayetçi olmadığını söyleyenlerin daha çok olduğu söylenebilir. Araştırmada kırtasiye masraflarının artması ile ilgili bir kapalı uçlu soru ankete konarak, yanıtları analiz edilmiştir. Sonuçlar aşağıdaki gibidir.

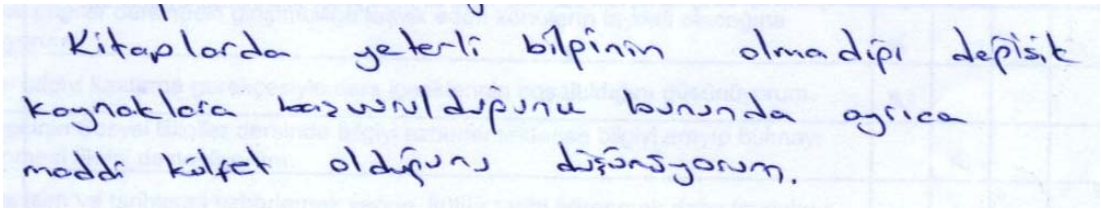
Grafik 28. : Değişen Program Doğrultusunda Okul Masrafları Arttı

Velilerin %54'ü yapılandırmacı programla birlikte okul masraflarının arttığını düşünmektedir. %33'ü ise böyle bir artış tespit etmemiştir. Kararsız olan veliler %5, fikri olmayanlar ise %6 oranındadır. Mülakat yapılan velilere okul masrafları ile ilgili bu soru yöneltildiğinde tüm veliler çocuğun eğitimi için sözü edilmeyecek bir artı masraf olduğunu belirtmişleridir. Bunlardan biri Havva'dır. Havva (ev hanımı, ilkokul) eskiden ezberleme ön planda olduğu için kırtasiye masraflarının daha az olduğunu, şimdi boya, kesici, karton gibi malzemelerin tüm dersler için gerekebildiğini belirtmiş, performans ve proje ödevlerinin getirdiği maliyetten şikayetçi olmadığını, çocuğunun el becerilerinin geliştiğine sevindiğini ifade etmiştir.

Okul masraflarının artmasının bir başka nedeni olarak ders dışı kaynakların önem kazanması unsuru da az sayıda veli tarafından dile getirilmiştir. Açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlardan seçilen aşağıdaki veli ifadesi bu konuya değinmektedir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

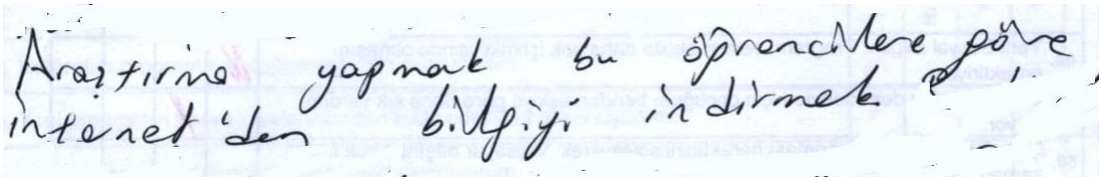

Araştırma yöntem ve sürecine dair sözü edilen zorlukların ve öğrencilerin araştırma yapma yöntemlerini yeterince bilmemesinin sonucu olarak, başka etkenlerin de katkısıyla meydana gelen araştırma raporlarının hazırlanmasındaki nitelik sorununun veliler de farkındadır. Pek çok veli çocuğunun hazırladığı ödevi okumadığını, yazıcıdan çıkararak teslim ettiğini ifade etmektedir. Anketin açık uçlu sorularına yazdıkları ifadelerde veliler, araştırma ödevi hazırlama sürecinde ne gibi yanlış uygulamalar görülebileceğini örneklemektedirler. Bu örneklerin büyük çoğunluğu araştırma ödevleri ile ilgili olarak bilgisayarın verimsiz kullanımı hakkındadır.

4.6.2.2.4. Araştırma Sürecinde Bilgisayarın Verimsiz Kullanılma Biçimlerinin Getirdiği Sorunlar

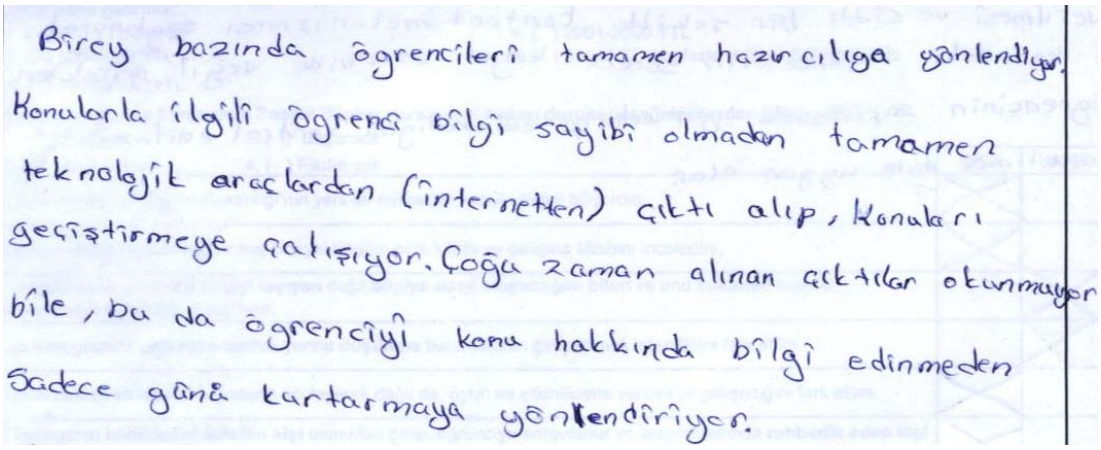
2004 İlköğretim Programı hakkında veli görüşlerini öğrenmek için yapılan bu araştırma süresince incelenen veriler, öğrencilerin araştırma ödevlerini internet üzerinden yaptığını göstermektedir. Velilerin sözünü ettiği araştırma ödevleri, davranışçı programda dönem ödevi olarak bilinen, bir konu hakkında bir miktar bilgi bulup yazıya geçirme işlemi olarak tanımlanabilecek niteliktedir. Programda yer alan araştırma becerisinin dahilindeki sosyal bilimlerden ödünç alınan yöntemlerin pek çoğu ihmal edilmekte, yalnızca belli bir konu hakkında evrende hazır bulunan bilgilerin rapor edilmesi sürecinden söz edilmektedir. Bu yapılırken de çoğunlukla bilgisayarı kullanmak yeterli görülmektedir. Aşağıda bir örnek ifadeye yer verilmiştir.

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

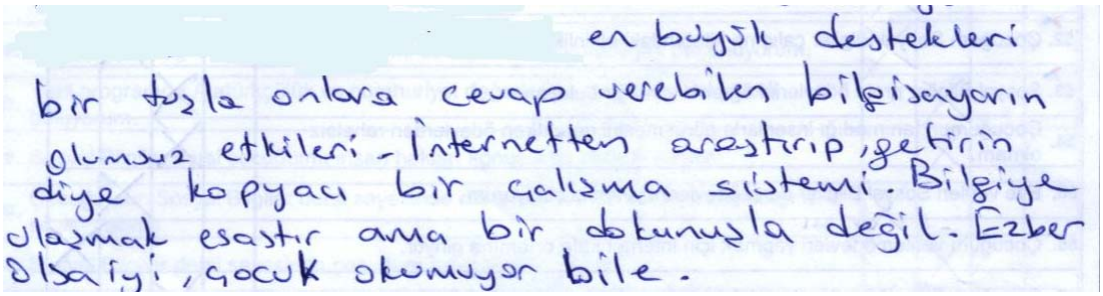
Açık uçlu anket sorularında velilerin paylaştıkları gözlemler, programda sözü edilen, ansiklopedi, dergi gazete vs gibi çok çeşitli yazılı kaynaklara, kişi kaynaklarına başvurularak hazırlanan her hangi bir performans ödeviyle ilgili bir deneyim içermemektedir. Çocuğun kanıt kullanma, araştırdığını yazıya geçirme, gözlem yapma gibi becerileri hemen hiçbir velinin hafızasında yer etmiş bir etkinliğe dönüşmemiştir. Bu da araştırma evreninde performans ödevlerinin genellikle internetten, arama motorlarına yazılan kelime sonucu ulaşılan bilgilerin yazıcı vasıtasıyla çıkarılıp derlenmesi işi olarak görüldüğünün kanıtı olabilir. Açık uçlu anket sorusuna yazdığı ifadelerde bu konuya değinen bir velinin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Kadın, Ev hanımı, Lise

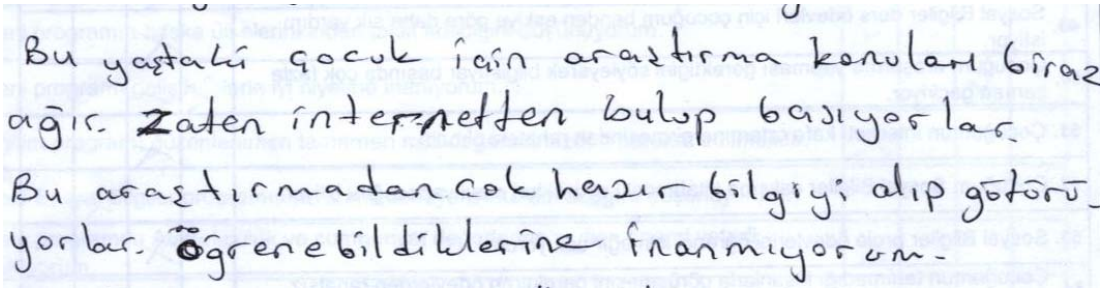
Veli çocuğun ulaştığı bilgileri okumadığını belirtmektedir. Oysa programda geliştirilmek istenen araştırma becerisinin iki alt boyutundan biri "okuduğunu anlama"dır; diğeri "bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlama ve yazma"dır. Velinin sözünü ettiği şekilde yaşanan araştırma sürecinin bu beklentilerden hiç birine hizmet etmeyeceği açıktır.

Kadın, Ev hanımı, Yüksekokul

Çocukların ödevleri internetten bulup, kopyalayarak, okuma gereği bile duymadan okula götürdüğünü söyleyen bu veli, bu şekilde yürütülen bir araştırma sürecini onaylamamaktadır. İnternet kullanımının çocuğun hazır bilgiyi bilgisayar yazıcısından alıp okula götürmesi gibi bir davranışa neden olduğuyla ilgili olarak bir başka veli şu şekilde konuşmaktadır:

Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Yüksekokul

Bilgisayar kullanımıyla ilgili olarak, mülakat yapılan bazı veliler de yukarıdakilere benzer biçimde verimsiz kullanımla ilgili açıklamalar da bulunmuşlardır. Sibel (restoran işletmecisi, lise)'in performans ve proje ödevlerini yaparken kullanılan bir kaynak olarak interneti, hem kolaylık hem tembellik olarak değerlendirmiş ve şöyle konuşmuştur:

> " İki tuşa basıyor ödev tamam. Okumak bitti artık çocuklarda".

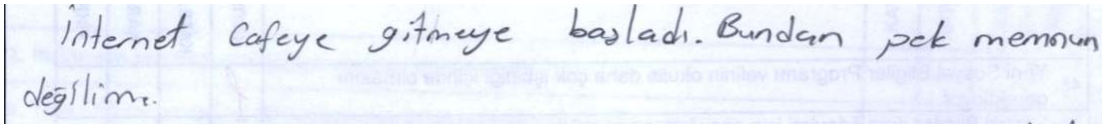
Mülakat yapılan bir başka veli, Emre (reprezant, lisans) çocuğunun çoğu kez ödevi bilgisayardan yazdırarak okula götürdüğünü ve sadece başlığı okuduğunu ifade etmiştir. Bu noktada ailenin alması gereken önlemler konusunda mülakat yapılan pek çok veli aynı fikirdedir. Bu görüşü paylaşan velilerden Zeliha (ev hanımı, ortaokul),

çocuğunun internette geçirdiği zamanı sınırladığını ve ulaştığı sayfaların da veli olarak kendi kontrolünde olduğunu belirtmiş, hazırladığı araştırma raporlarını da mutlaka okuması için çocuğunu yönlendirdiğini belirtmiştir. Veliye ödev bilgisayardan çıkarıldıktan sonra önemli bir görev düştüğünü söylemiş, ödevin okunması veya hakkında konuşulmasının ihmal edildiği ailelerde çocuğun yaptığı araştırmadan bir şey öğrenemeyeceğini, iki tuşa basıp yazıcıdan çıkararak yapmış olmak için ödev yapmış olacağını savunmuştur.

Metin (elektronik mühendisi, lisans) çocuğunun interneti rahatlıkla kullanarak istediği bilgilere ulaşabildiğini ancak ödev sitelerini tehlikeli ve yeni sisteme karşı yıkıcı unsur olarak gördüğünü söylemiştir. Program araştırmaya iterken bu tür sitelerin çocuğu hazıra alıştırdığını belirtmiştir.

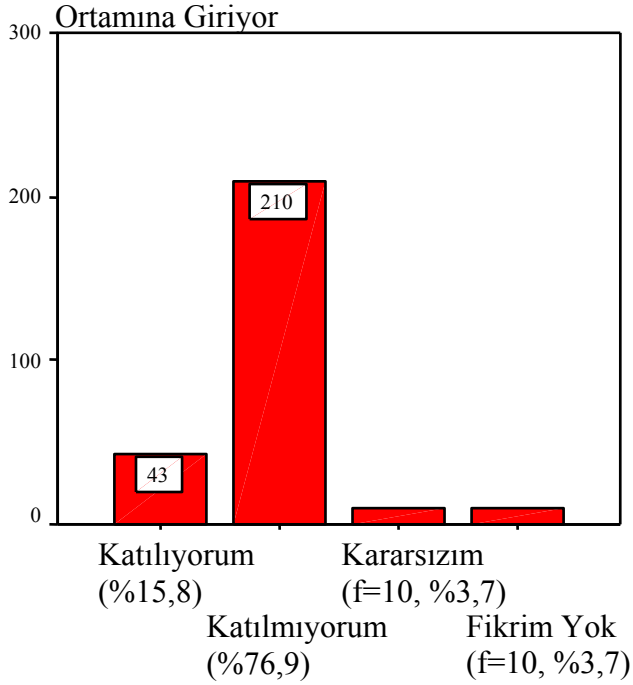
Bundan başka evinde internete bağlı bilgisayarı olmayan öğrencilerin ödev yapmak için internet kafe ortamına girdiği de pek çok veli tarafından dile getirilmiştir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

İnternet Cafeye gitmeye başladı. Bundan pek memnun değilim.

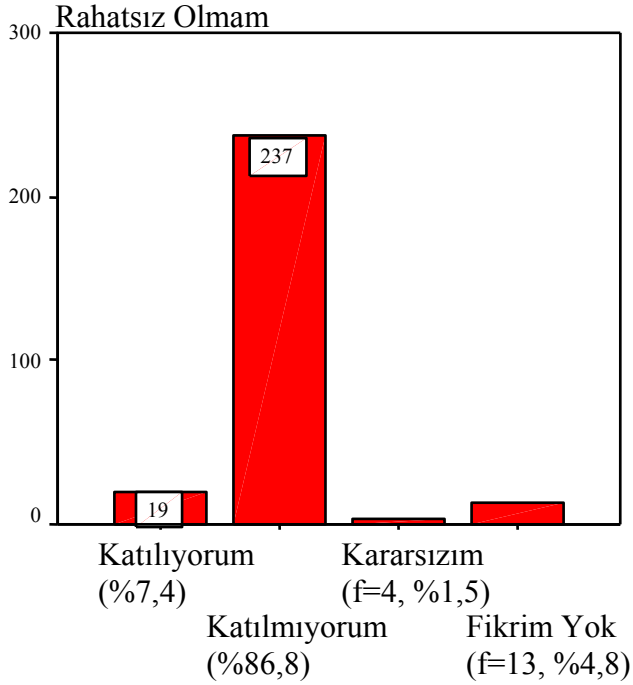
Bir bilgi kaynağı olarak internet kafe ortamının gündeme gelmesi mülakat yapılan velilerin görüşlerinde de yer almaktadır. Gülçin (tekstil, yüksekokul) fiziksel alt yapıyla ilgili olarak yöneltilen mülakat sorusuna verdiği yanıtta evlerinde bilgisayar olduğunu ancak bu olanağı sağlayamayan aileler için çocuğun internet kafeye giderek veli kontrolünden çıkacak olması gibi güçlüklerin söz konusu olduğunu belirtmiştir. Mülakata katılan velilerden Sibel (işletmeci, lise) ve Sevgi (ev hanımı, ortaokul) de babaları eşliğinde çocukların internet kafeye giderek araştırmalarını yaptıklarını anlatmışlardır. Nitekim araştırmaya katılan velilerin %15'i çocuğunun ödev için internet kafeye gittiği bilgisini vermiştir. Anketin kapalı uçlu sorularından "çocuğum verilen ödevleri yapmak için internet kafeye gidiyor" önermesine verilen yanıtların analizi bu sonucu vermektedir.

Grafik 29. : Çocuğum Verilen Ödevleri Yapmak İçin İnternet Kafe Ortamına Giriyor

Yeni programla ve bilgiye ulaşma yollarının değişmesiyle birlikte internet kullanımı artmıştır. Bu araştırmanın neredeyse tüm alt problemlerine ait bulgularda bu açıkça görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmı (%15) velilerin ifadelerine göre internet erişimi için internet kafe ortamına girmek zorunda kalmaktadır. Velilerin %86'sının internet kafe ortamını onaylamadığı düşünülürse zorunda kalmak ifadesi yanlış olmaz. Grafik 30'da internet kafenin onaylanmayan bir ortam olduğu görülmektedir. Ankette yer alan "çocuğumun internet kafe ortamına gitmesinden rahatsız olmam" şeklindeki kapalı uçlu soruya verilen yanıtların yüzde ve frekans dağılımını gösteren grafik 30 aşağıdadır.

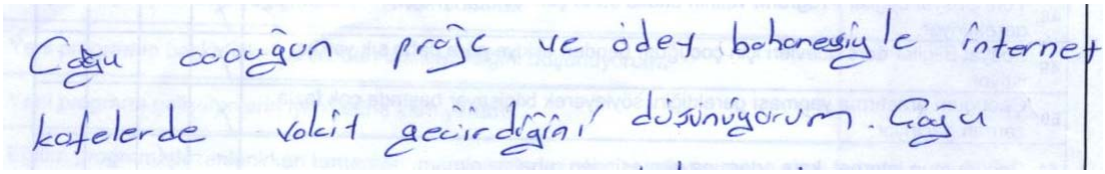
Grafik 30. : Çocuğumun İnternet Kafe Ortamına Girmesinden Rahatsız Olmam

Velilerin büyük oranda (%86) hemfikir olduğu konu şudur: Aileler çocuklarının internet kafe ortamına girmesini istememektedir. Nitekim bu sorunun sorulma amacı, velilerin, sürece dayalı yapılandırmacı anlayış gereği artan araştırma ödevlerinin yapılması sırasında karşılaştıklarını söyledikleri bilgiye ulaşma güçlüklerinin bir parçası olarak internet erişiminin kontrollü ve güvenli ortamda sağlanamaması halinde yaşanacak olası sıkıntıları dile getirmeleridir. Çocuğunun inrernet kafe ortamında bulunmasında sakınca görmeyen veliler %7 oranındadır. İnternet kafe hakkında kararsız olanlar %1,5, bir fikir yürütmeyenler ise %4 oranındadır.

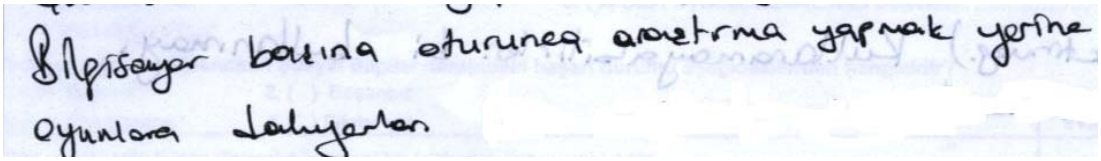
Araştırma evrenindeki %15 oranında ödev yapmak için internet kafeye giden öğrencilerin ya da evinde bilgisayar ve internet bağlantısı olan çocukların araştırma bahanesiyle bilgisayar başında çok vakit geçirdiğini savunan veliler de bulunmaktadır:

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

Araştırma ödevlerinin internet kafede veya evde, ders dışı bilgisayar etkinlikleri için bahane olarak kullanıldığını düşünen velilerin ifadeleri çocukların bilgisayar kullanımları hakkında da fikir vermektedir. Aşağıdaki veli ifadesi açık uçlu anket sorularına yazılan görüşlerden alınmıştır.

Kadın, Serbest meslek, Yüksekokul

Velinin de sözünü ettiği bilgisayar oyunları son yıllarda çocukların çok fazla ilgisini çeken ve zaman ayırdıkları bir etkinlik biçimidir. Nitekim "çocuklar (3-18) [bilgi toplumunun simgesi olan] bilgisayarı en çok oyun oynamak için kullanmaktadır" (Arnas, 2005). Literatürde bilgisayar oyunlarının yararları ve zararları olduğunu iddia eden çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle şiddet unsurlarını içeren oyunların bireylerde agresif davranışlara neden olup olmadığı, bilgisayar oyunlarının bağımlılık yapma olasılığı ve yine bilgisayar oyunlarını sıklıkla oynayan bireylerin karşılaşabileceği sağlık sorunları araştırma yapılan konulardandır. Bunun yanında oyunların yararlı özelliklerinin de unutulmaması gerektiği; bireylerde kritik düşünme, görsel hafıza gelişimine katkısı ve kalıcı öğrenme ortamı yaratmak gibi yararlar da sağlayabileceği belirtilmektedir (İnal ve Çağıltay, 2005).

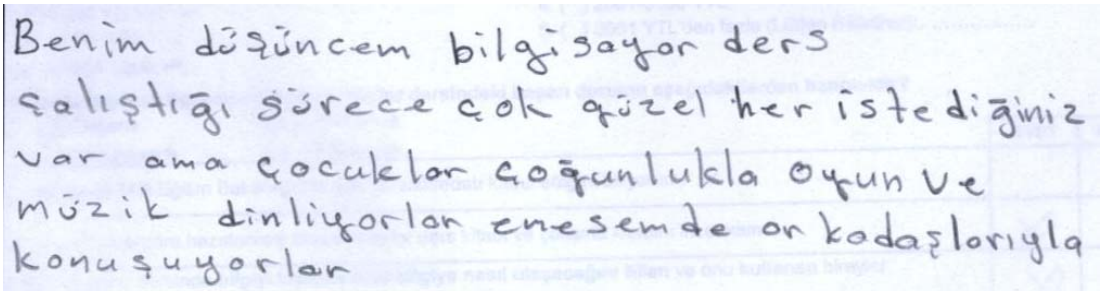
Bu oyunlar, yurt dışında bazı ülkelerde çocukların baktıkları yöne bakmak ihtiyacıyla olsa gerek, eğitimcilerin de çok ilgilendiği bir alandır. Bu alandaki tarama çalışmaları dışında uygulamalar da mevcuttur. Indiana Üniversitesi'nden Kurt Squire (2004), Osmanlı medeniyetinin de yer aldığı *Civilization III* adlı oyunla deneysel bir çalışma yürütmüş ve 6-12 yaş grubundaki öğrencilere, dünya tarihinin ilgili

bölümünü bu yolla öğretmede başarılı olmuştur. Araştırmada mülakat yapılan velilerden Gürkan (emekli asker) da bu konuda fikir belirtmiştir:

> "İnternete çok girer oldu. Bazen oyuna kaçamak yapıyor, derse bakacağım baba diyor bakıyorsunuz oyuna girmiş. Bilgisayar oyunlarının bazıları çok faydalı. Age of Empire oyununu oynuyor çocuk. Irmaklar yapıyor mesela, oğlum niye diyorum, düşman gelmesin diye diyor. Köprü yapar üzerine geçer diyorum, o yapılana kadar askerlerim yetişir diyor. Veya kilise yapıyor niye diyorum; inanç yoksa savaşa gitmiyor diyor. Liman yapıyor deniz kenarında alıyor satıyor. Şimdiden bir sürü geniş düşünmeyi öğreniyor".

Oyunlar dışında bilgisayarda ders dışı başka faaliyetler de mevcuttur ve aileler ders bahanesiyle bu etkinliklerin yapılmasında sakınca görmektedir. Araştırmanın velilerin yeni programın da etkisiyle çocuklarında ne gibi davranış değişiklikleri gözlemlediklerini öğrenmek amacıyla sorulan açık uçlu anket sorusuna görüşlerini yazan bir veli bilgisayarda ders dışındaki vakit geçirme faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

Benim düşüncem bilgisayar ders
çalıştığı sürece çok güzel her istediğiniz
var ama çocuklar çoğunlukla oyun ve
müzik dinliyorlar emesemde arkadaşlarıyla
konuşuyorlar

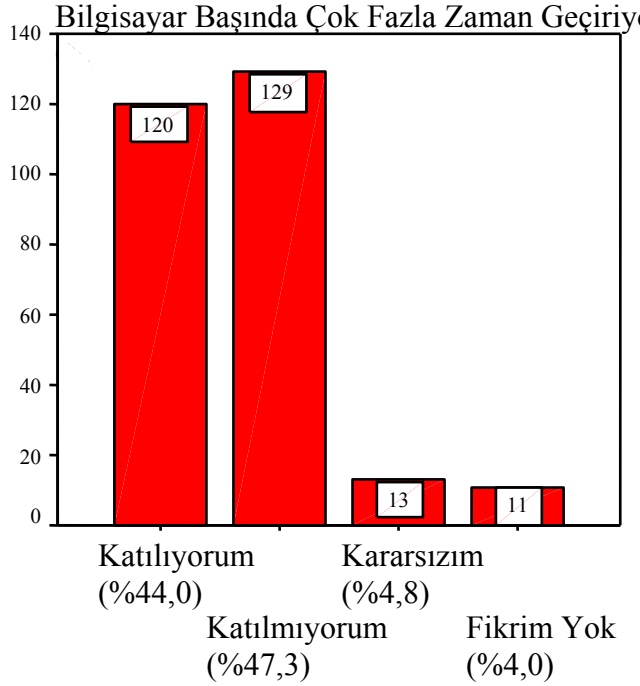
Velinin "emesem" olarak tarif ettiği iletişim biçimi internet üzerinde görüntülü konuşma ve karşılıklı yazışma olanağı sağlayan programlardan biridir ve İngilizce "Messenger" kelimesinin kısa biçimi olarak "msn" şeklinde ifade edilmektedir. Velinin kullandığı "emesem" kelimesi bilgisayar ve kullanım biçimlerinden ne kadar uzak olduğunu kanıtlamaktadır. Bu durumdaki bir velinin çocuğunun internet başında geçirdiği zamanı içerik açısından denetleyemeyeceği açıktır. Programın bilgi kaynaklarına yönlendirirken çocukların ve ailelerinin internet ve denetimi

konularında bilgi sahibi olmaları sorumluluğunu da alması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Mülakat yapılan velilerden Sibel (işletmeci, lise) bilgisayar üzerindeki iletişim programlarıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Evimde internet yok, çünkü çevremde görüyorum, çetleşme işi (chat: İngilizce sohbet, veli internet üzerinden yapılan iletişimi kastediyor) yatana kadar devam ediyor. Hafta sonu babaya gidiyorlar baba onları internet kafeye görütürüyor, başlarında bekliyor onlar ödevlerini hazırlıyor. Böyle bir çözüm içersindeyiz."

Yukarıda yer alan veli ifadelerinde de sözü edildiği gibi çocukların bilgisayarda ödev yapmaktan başka bir çok seçenekleri bulunmaktadır ve oyun oynama ve sohbet programlarını kullanma gibi bu davranışların çocuk için zararlı olabileceği de bir olasılıktır. Çocuğun internet ortamlarında kendisini olumsuz etkileyebilecek tanımadıkları kişilerle iletişime geçmesi ya da bir bilgisayar oyununun karşısında hayatla tüm bağlarını koparark saatlerini harcaması gibi ihtimaller mevcuttur. Bu durumda bilgisayar kullanımının denetim boyutu bir kez daha ön plana çıkmaktadır. Araştırma evreninde velilerin, çocuklarının bilgisayar başında geçirdiği vakitle ilgili rahatsızlık duyup duymadığını anlamak için ankete bu konuyla ilgili kapalı uçlu bir madde konmuştur. Velilerin yarısının bu tür bir rahatsızlık duyduğu anlaşılmıştır.

Grafik. 31: Çocuğum Araştırma Yapması Gerektiğini Söyleyerek Bilgisayar Başında Çok Fazla Zaman Geçiriyor

Veli toplantılarında sıkça yakınılan bir sorunsaldan hareketle üretilen bu önermeye verilen yanıtlar incelendiğinde, yüzde dağılımına göre velilerin %44'ünün araştırma ödevlerini çocuğun bilgisayar başında geçirdiği zamanı artırmak için bahane ettiğini düşündüğü ortaya çıkmıştır. Araştırma grubunun %47'si ise böyle bir görüşe katılmamaktadır. Bu konudan emin olamayan velilerden %4'ünün "kararsızım", yine %4'ünün ise "fikrim yok" seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Sonuç olarak veliler yapılandırmacı program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi araştırma ve ürün ortaya koyma süreci ile ilgili olarak şöyle düşünmektedirler. Çocukların araştırma ve ürün ortaya koyma becerilerinin gelişmesi önemlidir; ezber velilerin büyük çoğunluğunun onaylamadığı bir öğretim yöntemidir. Bilgiye ulaşmak için harekete geçmek öğrencinin kişilik gelişimini olumlu etkilemektedir. Ancak araştırma sürecine dair bazı güçlükler bulunmaktadır. Bunlar;

- Öğrencilerin araştırma yöntemlerini bilmemesi,
- Araştırma ve ürün ortaya koyma ödevlerinin veli yardımı olmaksızın yapılamayacak güçlükte olması,
- Araştırma ve ürün ortaya koyma sürecinin masraflı olması,

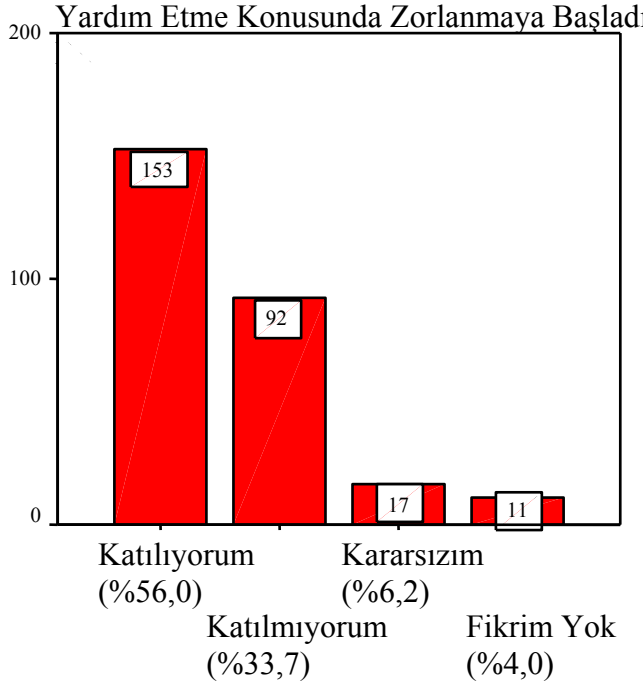
- Araştırma sürecinde bilgisayarın verimsiz kullanım biçimlerinin olumsuz etkileri, olarak ortaya konmuştur. Araştırmaya katılan velilerin %31'i çocuklarının araştırma yapmayı bilmediğini ifade etmişlerdir. Bu noktada öğretmenlerin öğrencilere araştırma becerileri kazandırabilecek hizmet içi eğitimi alıp almadıkları ve aldılarsa kalitesi önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Bundan başka öğrenci öğretmen tarafından doğru yönlendiriliyor bile olsa veli yardımı ve kontrolü çok önemlidir. Bazı ödevler öğrencinin tek başına yapamayacağı güçlüktedir; velilerin %26'sı böyle düşünmektedir. Bazı ödevler ise öğrenciler tarafından bilgisayar yazıcısından basılıp hiç okunmadan teslim edilebilmektedir; işte bu noktada veli kontrol ve yardımının önemi ortaya çıkmaktadır. Velilerin %54'ü yeni programla birlikte masrafların arttığını düşünmektedir. Çocukların araştırma sürecinde bilgiye ulaşmak için en sık kullandığı yöntemin bilgisayar kullanmak olduğu ve bu kullanımın da bazı olumsuz etkileri olduğu veliler tarafından dile getirilmiştir. İnternetteki ödev sitelerinden elde edilen ya da, arama motoruna yazılan kelimeler sonucu ortaya çıkan ilgili ilgisiz bilginin okumadan bilgisayar yazıcısından çıkarılarak öğretmene teslim edilmesi bu verimsiz kullanıma örnektir. Ayrıca velilerin %15'i evlerinde internet olmadığı için çocuğun internet kafe ortamına girdiğini belirtmiştir; oysa velilerin %86'sı internet kafe ortamını onaylamamaktadır. Bundan başka velilerin %44'ü çocuğun araştırma yapmak bahanesiyle bilgisayar başında, oyun oynamak, arkadaşlarıyla sohbet etmek gibi etkinliklerle çok vakit harcadığını düşünmektedir.

4.6.3. Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışında Veli Rolüyle İlgili Veli Görüşleri

Araştırmanın ilgili alanyazın bölümünde yapılandırmacı yaklaşımda hazırlanan 2004 ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinin, Davranışçı teori temelinde düzenlenmiş bir önceki programdaki Sosyal Bilgiler dersine göre veli yardım ve katılımını daha çok gerektirdiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Velinin öğretim programlarına daha çok katıldığının kanıtı olarak, ders içeriklerinde veliyi referans gösteren etkinlikler tespit edilmiş ve sözü edilen bölümde detaylı olarak yer bulmuştur. Ayrıca bu araştırmanın çeşitli alt problemleri dahilinde sunulan bulgular, veli ifadelerine göre de velinin çocuğun öğretimine daha çok katılmaya başladığı görüşünü ortaya koymaktadır. Bu

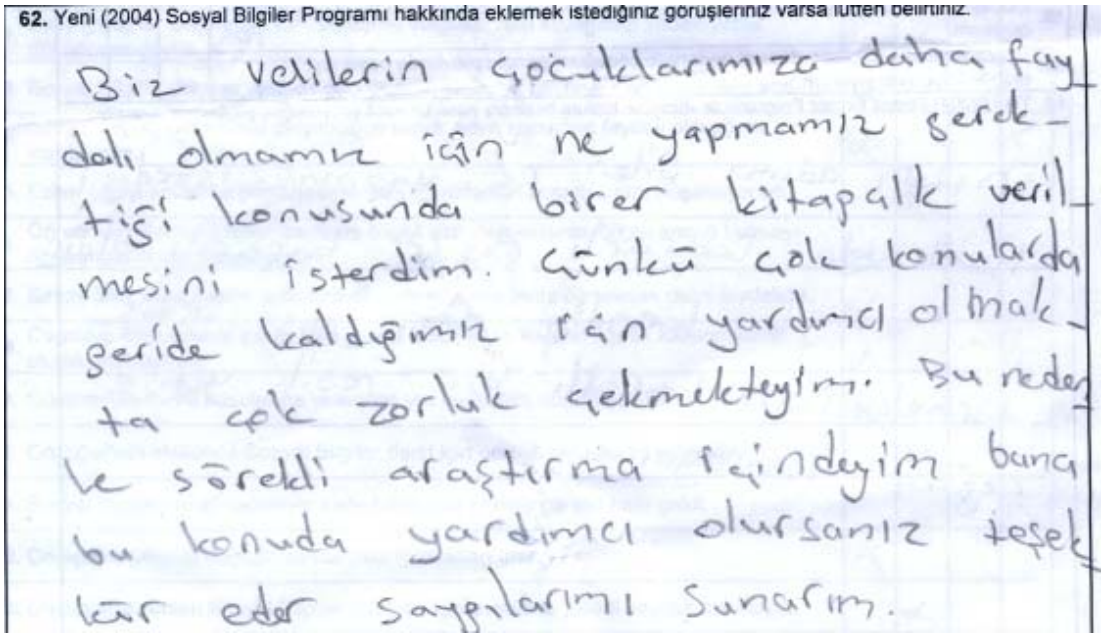
doğrultudaki veli görüşlerini öğrenmek amacıyla ankette yer alan kapalı uçlu sorulardan biri velilerin bu katılımı gösterirken güçlük yaşayıp yaşamadıklarını tespit etmeye yöneliktir. "Yeni programla birlikte çocuğumun ödevlerine yardım etme konusunda zorlanmaya başladım" şeklindeki bu önermeye verilen yanıtların sonuçları aşağıda verilmiştir.

Grafik 32. : Yeni Programla Birlikte Çocuğumun Ödevlerine Yardım Etme Konusunda Zorlanmaya Başladım

Velilerin %56'sı yapılandırmacı programla birlikte çocuğun ödevlerine yardım etmekte zorlanmaya başladığını ifade etmiştir; %33'ü ise böyle bir sıkıntının olmadığı yönünde yanıt vermiştir. Veli yardımının güçleşip güçleşmediği ile ilgili kararsız olanlar %6, fikri olmayanlar ise %4 oranındadır. Veli yardımının güçlük oluşturduğu ile ilgili bir veli ifadesi, anketin açık uçlu sorularına verilen yanıtlardan alınmıştır.

Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Lise

62. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.

Biz velilerin çocuklarımıza daha faydalı olmamız için ne yapmamız gerektiği konusunda birer kitapçık verilmesini isterdim. Çünkü çok konularda geride kaldığımız için yardımcı olmakta çok zorluk çekmekteyim. Bu nedenle sürekli araştırma içindeyim bana bu konuda yardımcı olursanız teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Yukarıda eğitim seviyesi lise olmakla birlikte, kendini çaresiz hissettiği açık olan bir velinin çocuğuna yardımcı olmakta zorlandığıyla ilgili ifadesi yer almaktadır. Mülakat yapılan velilerden Gürkan (emekli asker) ise çocukları ile veli olarak böyle bir problemi olmadığını belirtmekle birlikte, bazı velilerin çocuğa yardımcı olmakta zorlanacağını ifade etmiştir:

> "İnternet yoksa, veli de bilgili değilse yardımcı olamaz. Velinin epey bilgili olması lazım. Eğer bilemezse çocuğuna yardımcı olamaz. Velinin o kitapları da öğrenci gibi okuması lazım".

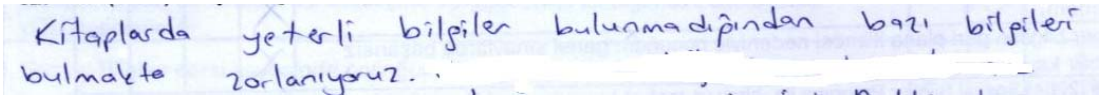
Mülakat yapılan bir başka veli Sevgi (ev hanımı, ortaokul), çocuğun öğretim etkinliklerinde veli rolü ile ilgili olarak, eskiden çocuğun eve geldiğinde öğretmen yarın anlattıracağım dediği için konuyu okuduğunu ve o şekilde daha iyi öğrenme olduğunu söylemiştir. Şimdi ise öğretmen-öğrenci ilişkisinden çok, veli-öğrenci ilişkisinin önce çıktığını; eğitimsiz olduğu için velilerin gerekli yardımı yapamadığından eğitimin kalitesinin düştüğünü düşünmektedir. O'na göre bu sadece Sosyal Bilgiler dersi için değil, yeni yaklaşımla hazırlanmış olan diğer dersler için de geçerlidir. " Sosyal Bilgiler ve fen bilgisinde kısmen yardımcı olmaya çalışıyorum fakat matematikten hiç anlamıyorum, epey zorlanıyoruz" demiş ve çocuğunun eğitimi konusunda kendini tüm yükü üstlenen kişi olarak tanımlamıştır.

Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans), kendisi ile yapılan mülakatta, bazen araştırma konularının sınırlandırılmamış olmasından dolayı internet üzerinde ilgili bilgileri bulmakta veli olarak zorlandığını ifade etmiştir. Ayrıca ev ödevleri konusunda da veli yardımının güçleştiğinden bahsetmiştir.

> "Çalışma kitabındaki sorulara baktığımda ders kitabına dönmek zorunda kalıyorum ancak arayıp bulamıyorsunuz Sosyal Bilgiler kitabında çalışma kitabında olan bilgileri, bilgiler arasında kayboluyorum".

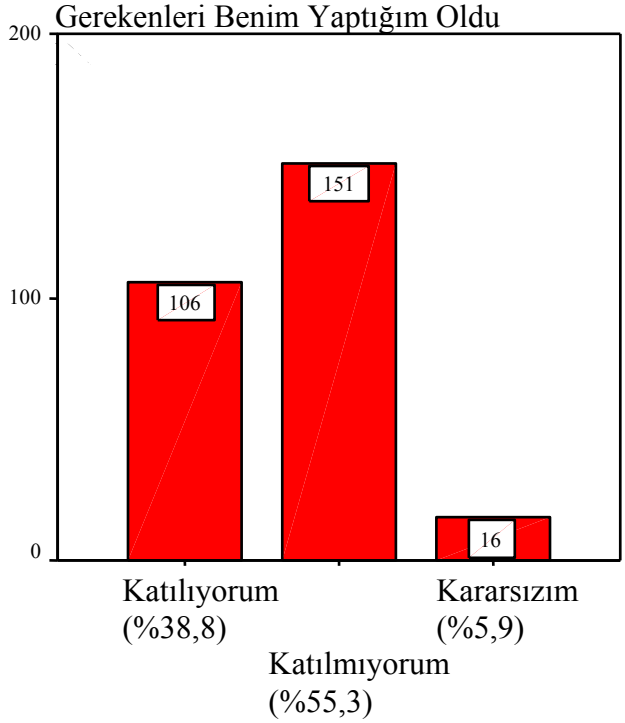
Yukarıdaki ifade doğrultusunda, anketin açık uçlu sorularında görüşünü dile getiren başka bir velinin ifadesi aşağıdaki gibidir.

Erkek, Memur, Yüksekokul

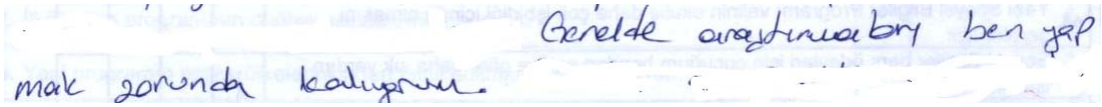
Daha önceki alt problemlere ait bulgularda da yer verildiği gibi yapılandırmacı programla birlikte gündeme gelen performans ve proje ödevlerinde veliler çocuklarına yardım etmektedir. Hatta bazen veli ödevi tamamen kendisi yapmaktadır. Aşağıda verilen grafik 30'dan da anlaşılabileceği gibi bu "fazla" yardımı yaptığını söyleyen %38 oranında veli mevcuttur. Araştırma anketinde yer alan veli yardımı ile ilgili kapalı uçlu soru ve verilen yanıtların analizi aşağıdaki gibidir.

Grafik 33. : Sosyal Bilgiler Dersi Ödevi İçin Çocuğumun Yapması Gerekenleri Benim Yaptığım Oldu

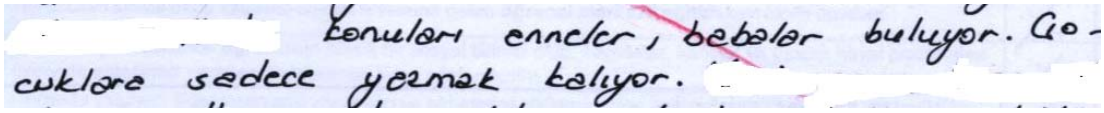

Velilerin %38'i çocuğunun ödevlerini en az bir kez kendisinin yaptığını ifade etmiştir. %55'i ise çocuğunun Sosyal Bilgiler ödevini yapmadığını belirtmiştir. Bu konuda kararsız olan %5'lik velinin, ödevlere destek verdiği ancak yardım boyutu hakkında emin olmadığı düşünülebilir. Aşağıda anketin açık uçlu sorularına verilen yanıtlardan alınan, öğrencinin yapması gerekenleri velilerin yaptığı ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Farklı cinsiyet, eğitim seviyesi ve meslekten veli ortak olarak bu görüşü ortaya koymuştur.

Erkek, Polis memuru, Lise

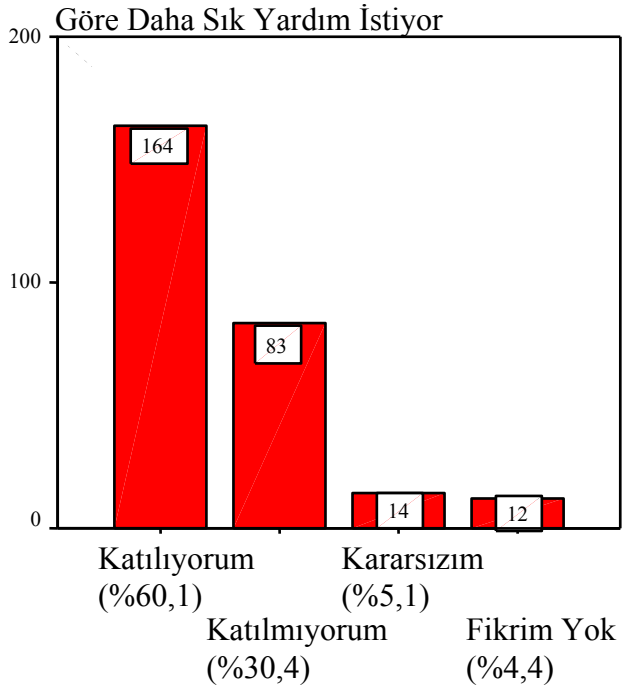

Kadın, Fizikçi, Lisans

Performans ve proje ödevlerini çocuklarının yerine velilerin yapması konusu, mülakat yapılan velilerle konuşulduğunda, mülakat yapılan velilerin büyük çoğunluğu ise çocuklarının yerine ödev yapmadıklarını, yalnızca onlara destek olduklarını söylemişlerdir. Ödevleri onun yerine yapmak değil ancak çocuklarına ödevlerini yapması konusunda destek olmak, eğitim öğretimde velinin yapması gereken bir davranış olarak kabul görmektedir. Bu yardımın yeni programla birlikte artıp artmadığı ile ilgili veli görüşlerini doğrudan öğrenmek amacıyla velilere ankette kapalı uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu anket sorusu ve alınan yanıtların yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki gibidir.

Grafik 34. : Sosyal Bilgiler Ders Ödevleri İçin Çocuğum Benden Eskiye Göre Daha Sık Yardım İstiyor

Yapılandırmacı programla birlikte eğitimde veli rolünün artıp artmadığını sorgulayan bir başka önerme olarak yöneltilen " çocuğunuza ödevlerinde eskiye göre daha sık yardım etmeniz gerekiyor mu" sorusuna evet diyen veli oranı %60'tır. Katılımcıların %30'u ise çocuğun daha çok yardıma ihtiyaç duymadığını düşünmektedir. Bu konudaki kararsızların oranı %5, fikir yürütmeyenlerin oranı ise %4'tür.

Mülakat yapılan velilerden Metin (elektronik mühendisi, lisans), ödevlerle çocuğun kendisinin başa çıkabildiğini söylemiştir:

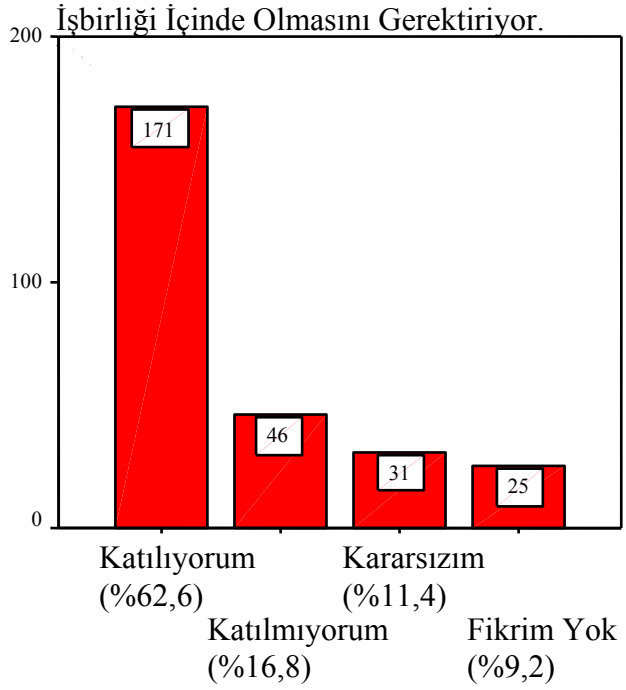
> "Tıkandığında veli olarak biz devreye giriyoruz. Bir şemsiye ödevi verilmişti mesela, ailece oturup şemsiye yaptık".

Zeliha (ev hanımı, ortaokul) da yeni programla birlikte öğrencinin öğrenme etkinliklerine veli katılımı arttı mı sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

> "Tabii ki .Her şeyi evde çocuğunla sen kendin yapıyorsun zaten; kendimiz yapıyoruz çocukla birlikte. Yapamadığı yerlerde ben yapıyorum, yapamadığı yerlerde baba yapıyor. Yardımcı olmak zorundayız çünkü çocuk işin altından kalkamıyor, başa çıkamıyor. O zaman ne yapacaksın mecburen".

Bu doğrultuda anket formunda velilere yöneltilen bir başka soru yapılandırmacı programın okul - veli işbirliğinin artmasını gerektirip gerektirmediği ile ilgilidir. Bu kapalı uçlu soruya verdikleri yanıtlara göre velilerin %62'si okul veli işbirliğinin artması gerektiği görüşünü ortaya koymuştur (Grafik 35).

Grafik 35. : Yeni Sosyal Bilgiler Programı Velinin Okulla Daha Çok İşbirliği İçinde Olmasını Gerektiriyor.

Yapılandırmacı anlayış doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin veliyi okulla daha çok işbirliğine zorladığını düşünen %62 oranında veli mevcuttur. Böyle düşünmeyenler ise %16'dır. Veli-okul işbirliği konusunda kararsız olanlar %11, fikri

olmayanlar ise %9 oranındadır. Velilerin yeni program hakkında bilgilendirilme istekleri açık uçlu sorularda ve mülakatlarda sık tekrar edilen bir konudur. Bu doğrultuda bir işbirliği gerekiyorsa da bazı velilerin bundan haberdar olmadığı gibi bir sonuca ulaşılabilir.

Mülakat yapılan velilerin çoğu, öğrenmenin okulla ve ders kitabıyla sınırlandırılmadığı yapılandırmacı programın gereği olarak çocuğun çeşitli kaynaklara ve kişilere baş vurarak bilgiyi arayıp bulmayı öğrendiğini, bu bilgileri düzgün cümleler ve çeşitli grafik ve resimlerle raporlaştırmasının beklendiğini bilmektedir. Bundan başka yazı ve dil dışındaki sembol sistemlerinin (görüntü, dans vs.) kullanıldığı çeşitli performans ve proje ödevleri de hazırlanmaktadır. Çocuklar bu tür ödevleri hazırlarken bilgisayarı da kullanmaktadır; bazen de bilgisayardan çıktı alarak araştırma raporu hazırlamaktadır. İşte bu etkinliklerin nitelikli yapılabilmesi velinin kontrol ve desteğine bağlı olabilmektedir; böyle düşünen veliler çoğunluktadır. Hayati (emniyet görevlisi, lisans) veli rehberliğiyle ilgili şunları söylemiştir:

> " İnternette hazır bilgi bulması kolay, araştırma temelinden sakat oluyor çünkü bulup indirip ödevi veriyorlar. Biz çalıştığımız için kızımızı etütlü okula verdik. Araştırma ve ödevlerini okulda da yapabiliyor. Sadece internetten ödev hazırlama gibi bir sıkıntımız yok, kızımın kütüphaneye gitme alışkanlığı var. Ben onu kütüphaneye gitmeye, mektup yazmaya yönlendiriyorum. Burada çocuğunun eğitimine sahip çıkan veli olmak ön plana geçiyor".

Sevgi (ev hanımı, ortaokul) veli rolü ile ilgili olarak mülakatta şu görüşü dile getirmiştir:

> "Önceden çocuk ezberciydi, ezbere gidiyordu kendisi. Şimdi çocuk aile desteğiyle çalışıyor. Bu öğretmene bağlı değil bence veliye dayalı bir sistemdir".

Mülakat yapılan bir başka veli, Gülçin (tekstil, yüksekokul), yeni programla birlikte okul veli işbirliğinin arttığı ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

> "Elbetteki işbirliğinin artması gerektiğine bu programla birlikte katılıyorum. Eskiden zaten kitap belli, bunu alıyordu çocuk, odasına giriyordu ezberliyordu çalışıyordu. Bizden pek yardım istemiyordu, bizim işimiz çalışmasını sağlayana kadardı. Ama şimdi bazı projeler veriliyor çocuklara. Burada bence kesinlikle okuldan önce aile geliyor. Ailenin yönlendirmesi, ailenin eğitimi, ailenin çocuğa verdiği emek çok önemli. Tamamen yükü okula bırakmaktan yana, öğretmene bırakılmasından yana da değilim. Çünkü okulda zaten öğretmen var, ama okuldan sonra eve geldiğinde de çocuğun yönlendirilmesi gerekiyor".

Yukarıda ifadesine yer verilen velinin önceki programdaki veli rolüyle ilgili olarak "bizim işimiz çalışmasını sağlayana kadardı" ifadesini kullanması yeni programla birlikte öğrencinin öğretim etkinliklerine velinin daha çok katıldığının bir kanıtı sayılabilir. En azından çocuğun evde yaptığı araştırma etkinliklerini kontrol eden kişi olarak velinin öne çıkan bir rolü vardır. Bilgisayardan alınan çıktılarla tamamlanmış sayılan ödevlerin ancak öğretmen ve velinin tutumuyla yararlı hale gelebileceğini söyleyen Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans) konuyla ilgili görüşünü şu şekilde özetlemiştir:

> "Eskiden kitap vardı, iyi kötü hepsi okuyordu. Şimdi kaynaklara eşit ulaşamama durumunda sorunlar çıkabilir. Programın içinin doldurulması için öğretmene ve veliye çok iş düşmesi eğitimi kişisel gelişimlerin insafına bırakır."

Tülin, iyi yönlendirilmeyen çocuğun bu programda kaybolacağı görüşündedir. Programın öğretmen ve veliye geleneksel anlayıştan farklı olarak daha çok kişisel farklılık katma olanağı sağlamasını, bir başka açıdan bakıldığında yıkıcı bulmaktadır. Çünkü her öğretmen ve velinin bu kişisel katkıları en verimli şekilde yapacağını düşünmek, eğitim sistemini iyi niyetin kollarına bırakmak anlamına gelebilecektir.

Mülakat yoluyla görüşlerine başvurulan bir başka veli Ali Kemal'dir. Ders kitabında yeterli bilgi olmadığından, öğrencinin araştırma ve bilgiyi bulması için doğru yönlendirilmediğinde başı boş bırakılmış gibi olacağını söyleyen Ali Kemal (mali müşavir, lisans)'ın sorguladığı nokta şudur: Tüm öğrenmeyi araştırarak çocuk ve velisi olarak bizler yapacaksak okulun rolü nedir? Eğitimli olmayan anne babalar çocuklarına yeterince yardımcı olabilecekler mi? Veli, sözlerini altyapının mutlaka okulda verilmesi gerektiğini söyleyerek sürdürmüştür; temel bilgilerin okulda

verilmesi ve kitapta da yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yapılmadığında çocuğun kendi başına bırakılmış olacağını ve anne baba ilgileniyorsa başarılı aksi durumda başarısız olacağını savunmuş; eğitimde başarının velilerin duyarlılığına bırakılamayacağını sözlerine eklemiştir.

Mülakat yapılan velilerden Zeliha (ev hanımı, ortaokul) da internet çıktısı olarak hazırlanabilecek ödevlerin aile kontrolüyle yararlı hale getirilebileceğini düşünen velilerden biridir:

> "Şimdi internetten iki tuşa basıyor, bunu rahatlıkla yazıcıdan çıkarabiliyor. İşte yazıcıdan çıkardıktan sonra aileye bir görev düşüyor. On dakika, on beş dakika en fazla bir saatini alır çocuğun okumak. Bu saat ona çok şey kazandıracak, kaybettireceğini sanmıyorum"

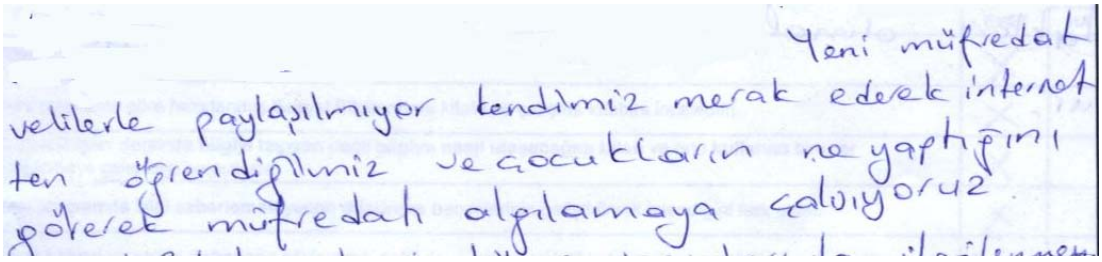
Kendisiyle yapılan mülakatta yukarıdaki ifade doğrultusunda görüş bildiren Gül (tıp doktoru, doktora), öğrencilerin internetten çıktı alıp okula götürmesinin önüne öğretmen ve velinin tutumlarıyla geçilebileceğini belirtmiştir. Bu konuda çocuğundan özet çıkarmasını ve araştırma raporunu hazırlarken kendi cümlelerini kullanmasını istemek gibi bir çözüm geliştirdiğini ortaya koymuştur. Gül, ailenin hiçbir eğitim sisteminde çocuğun eğitim ve öğretiminden tamamen elini çekmesinin düşünülemeyeceğini savunmuştur. Gül'ün bu konudaki açıklamaları şöyledir:

> "Eğitimin tamamı okulda olmaz. Bazı aileler buna karşılar. Biz çocuğumuzu tam gün etütlü okula gönderiyoruz, 9'dan akşam 6 'ya dek. Ben zaten yorgun argın eve geliyorum bir de ona ödev yaptırıyorum, o zaman niye para veriyorum diyorlar. Devlet okulu için de madem bu iş için maaş alan öğretmenler var neden eğitimin işinin yarısını benim üstlenmemi bekliyorlar diye düşünülüyor. Ben bu görüşü reddeden bir anne olduğum için dünyanın en iyi okuluna da gitse benim de ona veli olarak kazandıracağım bir çok şey olduğuna inanıyorum. Okul eğitimin çok önemli bir kısmını üstlenmeli. Ama benim ailemin de bir fikri var. Devletin her ne kadar kabul edilmiş bir fikri varsa da onu çocuğa kitapla vermeye çalışıyorsa da bunun benim ailemce bir yorumu var. Benim çocuğum bunu da bilmeli. Burada din anlatılıyor, Atatürk anlatılıyor, tarih anlatılıyor, halifelik anlatılıyor, bunları öğrenmeli ama bir de babasının ve annesinin ağzından da bunları dinlemeli bence."

Gül, eğitimin tamamının okuldan beklemesi anlayışının değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Ailenin birbirlerine olan davranışları ve geliştirdikleri görüşlerden oluşan bir kültür ortamı olarak çocuğun eğitiminin bir parçası işlevini sürdürmesi gerektiğini belirtmektedir.

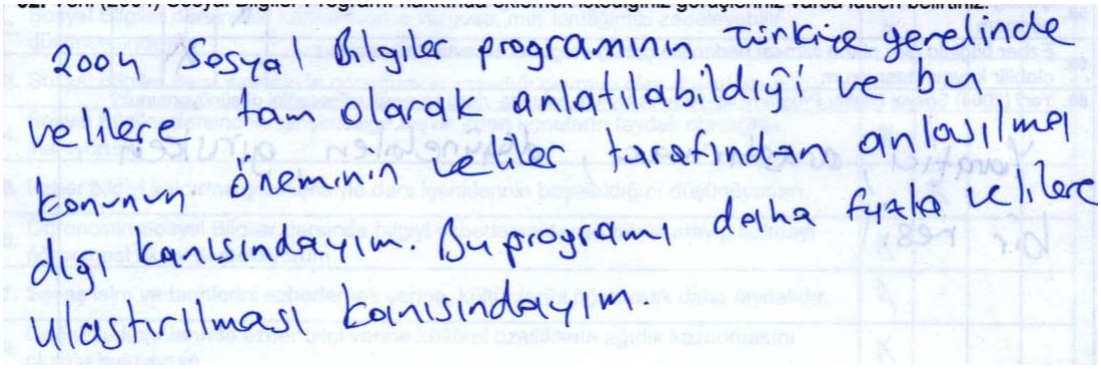
Yukarıdaki yer verilen veli görüşlerinden anlaşıldığı gibi yeni programla birlikte çocuğun eğitiminde veli kontrol ve desteği daha çok önem kazanmaktadır. Bu durumda velilerin de programdan haberdar edilmesi önemli bir gerekliliktir. Bu konudaki veli görüşleri aşağıdaki gibidir.

Kadın, Ticaret, Lisans

Velilerin program hakkında eklemek istedikleri görüşlere olanak sağlayan açık uçlu anket sorusu çerçevesinde dile getirilen bu görüş, velilerin yeni program hakkında bilgi yeterli bilgi alamadıklarına dairdir.

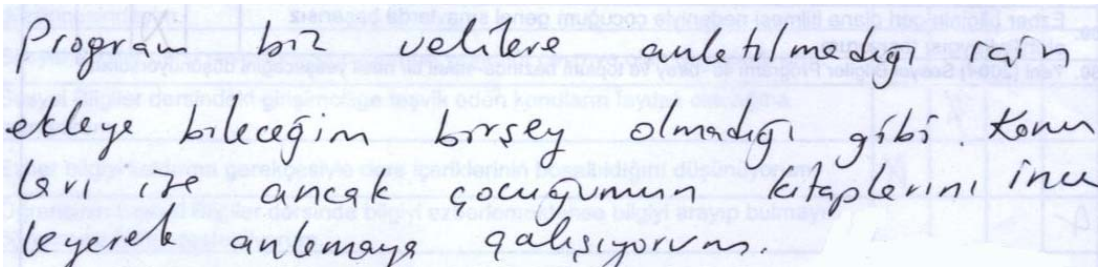
Erkek, Emekli pilot albay, Yüksek lisans

Yukarıda görüşlerine yer verilen bir başka veli de programın velilere yeterince anlatılıp tanıtılamadığı kanısındadır. Yüksek lisans düzeyinde eğitim almış olan bu veli ile aynı eğitim seviyesindeki bir başka velinin de şikayet konusu aynıdır. Yüksek

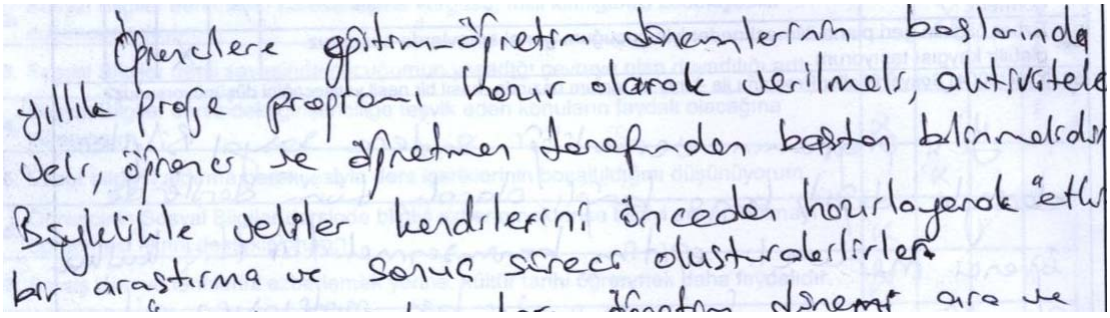
eğitim düzeyindeki velilerin bile programdaki bilgi akışından yeterince yararlanamayıp zorlandıklarını ifade etmeleri, yeni programla ilgili olarak veli bilgilendirilmesi konusunda önemli bir eksiklik bulunduğunu göstermektedir. Üstelik bu velilerin içinde örneklerde sunulduğu gibi lisans ve yüksek lisans eğitimi almış veliler de bulunmaktadır. Her eğitim düzeyinden velinin yeni program hakkında bilgilendirilmesi aynı önemi taşımaktadır.

Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Yüksek lisans

Program biz velilere anlatılmadığı için ekleye bileceğim birşey olmadığı gibi. Konu ları ile ancak çocuğumun kitaplarını inceleyerek anlamaya çalışıyorum.

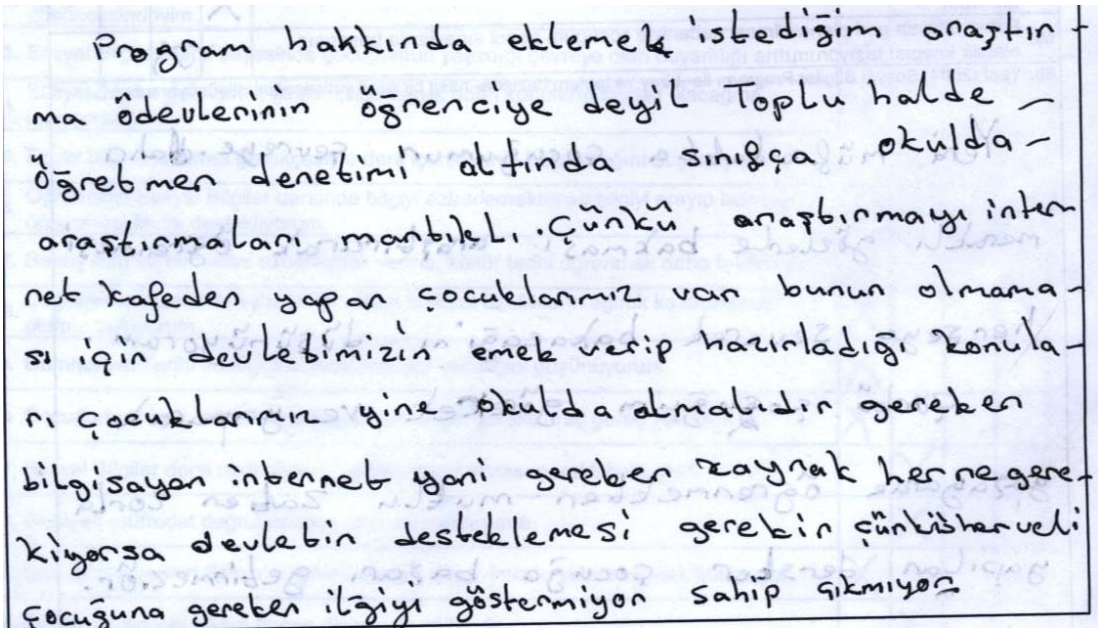
Yukarıdaki açık uçlu anket sorulardan elde edilen nitel verilerde görüldüğü gibi veliler yeni program ve öğretim programları hakkında yeterince bilgilendirilmediklerini düşünmektedirler. Hem bilgilendirilme hem de gerekli işbirliğinin sağlanması için ortaklık konularının belirlenmesine ihtiyaçları olduğunu dile getiren bir veli görüşü aşağıdaki gibidir. Bu görüş veli tarafından araştırmanın eklenmek istenen görüşlere olanak tanıyan açık uçlu anket sorusuna yazılmıştır.

Erkek, Öğretmen, Lisans

Öğrencilere eğitim-öğretim dönemlerinin başlarında yıllık proje programı hazır olarak verilmeli, aktivitele veli, öğrenci ve öğretmen tarafından başta bilinmelidir Böylelikle veliler kendilerini önceden hazırlayarak etk bir araştırma ve soruş süreci oluşturabilirler.

Bir başka veli ise, araştırma ödevlerinin sınıfta yapılması gerektiği ile ilgili bir öneri dile getirmektedir. Anketin açık uçlu sorularına verilen yanıtlardan seçilen aşağıdaki ifade, her ailenin çocuklarına aynı araştırma imkanlarını sağlayamayacağı ya da her velinin çocuğunun eğitimiyle aynı duyarlıkta ilgilenmeyeceği görüşünden hareketle veli tarafından ortaya konan bir görüştür.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

Program hakkında eklemek istediğim araştırma ödevlerinin öğrenciye değil Toplu halde öğretmen denetimi altında sınıfça okulda araştırmaları mantıklı. Çünkü araştırmayı internet kafeden yapan çocuklarımız var bunun olmaması için devletimizin emek verip hazırladığı konuları çocuklarımız yine okulda olmalıdır gereken bilgisayar internet yani gereken kaynak her ne gerekiyorsa devletin desteklemesi gerekir çünkü bazı veli çocuğuna gereken ilgiyi göstermiyor sahip çıkmıyor.

Yukarıda ifadelerine yer verilen veli ilkokul mezunu düzeyinde eğitim seviyesine sahiptir. Veli, evde bilgisayar olmaması ve velinin araştırma sürecinde çocuğuna yardımcı olabilecek yeterli eğitimi almamış olduğu durumlar göz önüne alınarak araştırma ödevlerinin okulda yapılması önerisinde bulunmaktadır.

Yukarıdaki nitel ve nicel veriler birlikte incelendiğinde yeni programda veli rolüyle ilgili çeşitli sonuçlara varılmıştır.

Sonuç olarak veliler yapılandırmacı programla birlikte çocuğun eğitiminde veli rolünün arttığını düşünmektedir. Pek çok veli çocuğuna verilen performans ve proje ödevlerinin veli yardımı olmaksızın yapılamayacak güçlükte olduğunu savunmuştur. Bu nedenle veli yardımı artmıştır. Öğretmeninki gibi bir rehberlik ve yönlendirme desteğinin yanı sıra veli çocuğunun ödevlerini nitelikli yapıp yapmadığını kontrol

eder. Bilgisayar yazıcısından çıkarılıp okumadan teslim edilen ödevlerin önüne veli kontrol ve yardımıyla geçilebilir, veliler böyle düşünmektedir. Çocuğu internet dışında diğer kaynaklara yönlendirmek de velinin sorumlulukları arasındadır. Ancak lisans ve yüksek lisans eğitim seviyesindeki veliler de dahil olmak üzere katılımcılar yeni program hakkında kendilerine verilen sorumluluğu anlamaları ve programı tanımaları için yeterince bilgilendirilmediklerini ve bu konuda güçlükler yaşadıklarını söylemişlerdir. Geliştirilen görüşler arasında veli kitapçığı hazırlanması, sene başında proje ve performans ödevlerinin öğretmen, veli, öğrenci tarafından bilinecek şekilde planlanması gibi öneriler bulunmaktadır. Eğitimleri değişik seviyelerde olan velilerin yeterliliği tartışılabilecek yardımının yerine araştırma ödevlerinin okulda öğretmen rehberliğinde yapılması da önerilen görüşler arasındadır. Her velinin eğitim seviyesi aynı değildir; çocuklara verdikleri destek ve yardım da aynı olmayacaktır. Program velilere "araştırma üzerine kurulu bir sistem" olarak yansımıştır. Bu araştırmaların niteliği tartışılır da olsa velilerin merak ettiği konu şudur: Öğretim, ağırlıklı olarak araştırma ve bilgiye ulaşmaya dayanıyorsa ve çocuk bu araştırmaları evde anne babasıyla birlikte yapacaksa bu eğitim öğretim sorumluluğunun okuldan çok aileye verilmesi anlamını taşır ki bu da okul ne işe yarıyor sorusunu gündeme getirir. Bazı veliler bu durumda eğitimde başarının da velilerin duyarlılığına teslim edileceğini ifade etmişlerdir.

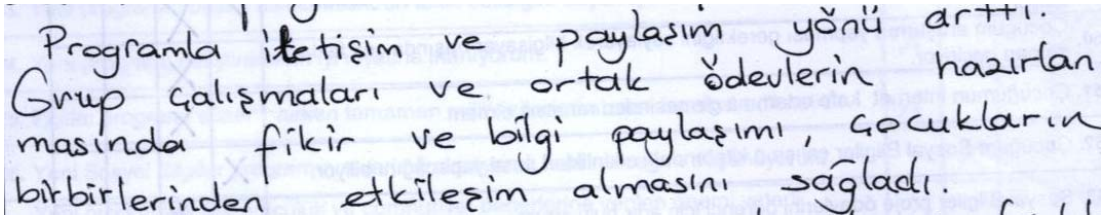
4.6.4. Yeni Programın Değerlendirme Yöntemleri Hakkında Veli Görüşleri

Velilerin yeni ilköğretim programı hakkında öne çıkan bilgilere sahip olup olmadıklarını anlamak için sorulan ve "evet", hayır" yanıtlarından birinin seçilmesine dayalı iki kategorili anket sorularına verilen yanıtların yüzdelik dağılımını gösteren tablo 12'ye göre "Sosyal Bilgiler dersinde sadece sınavlardan değil - resim, hikaye, şarkı sözü, drama, maket, proje, power point sunusu vs. hazırlama gibi - çok çeşitli ödevlerden not verildiğini biliyorum" önermesine velilerin %82'si "evet" cevabını vermiştir (s. 94). Ancak araştırma süresince bu yöntem çeşitliliğinin okullara yansıdığıyla ilgili bir ipucuna rastlanmamıştır. Açık uçlu sorularda görüş ve deneyimlerinden söz eden velilerin hiç biri alışılmadık bir ödev hazırlığından söz etmemiştir. En çok söz edilen değerlendirme yöntemi

araştırma raporu hazırlama ve proje üretmedir. Sözü edilen projelerin çoğunluğunun da genellikle fen bilgisi dersiyle alakalı olarak maket hazırlama olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılandırmacı öğretim programında değerlendirmenin süreçle birlikte düşünülmesi, öğrenci etkinlikleri hakkındaki yorumların değerlendirme boyutunu da kapsadığını gösterir. Bu doğrultuda veliler sürece dayalı değerlendirme etkinliklerinin çocuklarının kişisel gelişimi ve arkadaşlarıyla etkileşimini olumlu etkilediğini düşünmektedir. Anketin açık uçlu sorularına yazılan ifadeler bu doğrultudadır.

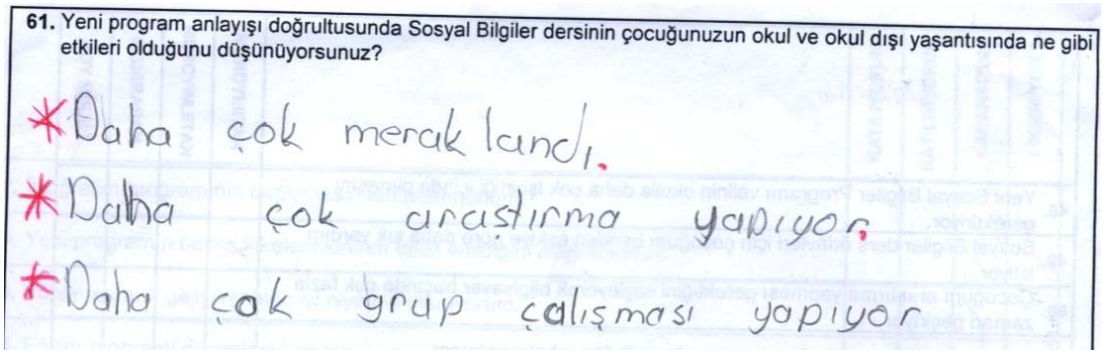
Kadın, Öğretmen, Lisans

Programla iletişim ve paylaşım yönü artt.
Grup çalışmaları ve ortak ödevlerin hazırlan
masında fikir ve bilgi paylaşımı, çocukların
birbirlerinden etkileşim almasını sağladı.

Yukarıdakinden başka araştırma verilerinin bütününe bakıldığında birlikte öğrenme anlayışının Sosyal Bilgiler ve diğer derslerde kullanıldığı veli görüşlerine yansımasından anlaşılmaktadır. Açık uçlu sorularda ve mülakatlarda veliler çocuklarının grup çalışmaları yaptığından sıklıkla söz etmiştir. Aşağıda anketin açık uçlu sorusundan alınan bu doğrultudaki bir veli görüşüne yer verilmiştir.

Grup çalışmasının arttığı aşağıdaki veli ifadesinde de yer bulmuştur.

Kadın, Ev hanımı, İlkokuldan ayrılmış

61. Yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

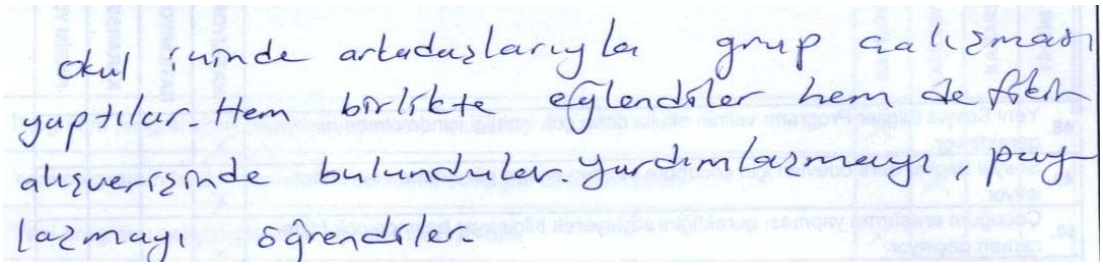
* Daha çok merak landı.
* Daha çok araştırma yapıyor.
* Daha çok grup çalışması yapıyor

Anketin açık uçlu sorularında dile getirilen işbirliğiyle öğrenmeye dair bu kanıtlar mülakat yapılan veli ifadelerinde de görülmektedir. Sevgi (temizlik görevlisi, ortaokul) kendisiyle yapılan görüşmede işbirliğiyle öğrenme hakkında şu örneği vermiştir:

> "Mesela konu oluyor, grup çalışması oluyor. Onlar güzel. O grup çalışmalarını beğeniyorum. Mesela üç beş arkadaş bir oluyorlar. Birbirlerinin evinde veya herhangi bir yerde toplanıp o grupla çalışıyorlar. Ayrı ayrı anlatıyorlar, sunumunu yapıyorlar. Öğretmenin vermiş olduğu konuya göre araştırma yapıyorlar. Diyelim ki bir elektrikle ilgili bir şey olsun. Hem onun yapılışıyla ilgili hem onun nasıl var olup nasıl evlere geldiğine dair bir araştırma yapıyorlar, uğraşıyorlar. Ama o grup çalışması olmadığı zaman öğrenci eve geliyor, çantayı atıyor. Sabah da çantayı evde arayıp da çıkıyor".

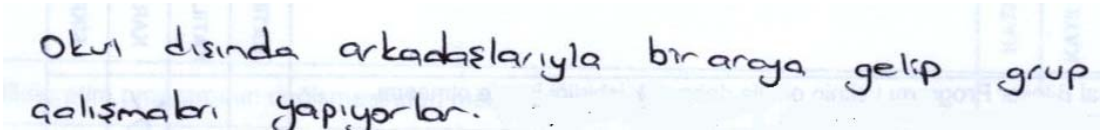
Çocuklarında gözlemledikleri davranış değişiklikleriyle ilgili soruya verdikleri yanıtlarda veliler, bir arada çalışmanın kişisel gelişime katkısını ortaya koymuştur. Araştırmacılıkla birlikte yeni programla çocukta en çok gelişen özellikler arasında arkadaşlarıyla daha çok iletişim kurma veliler tarafından sayılmıştır (grafik 9). Vygotsky (Johnson ve Johnson 1992'den akt. Saban, 2004)'ye göre bilgi sosyaldir ve problem çözmek için girişilen işbirliğine dayalı çabalarla yapılandırılır. 2004 İlköğretim programının temelinde yer alan yapılandırmacı öğrenme anlayışının teorisyenlerinden olan Vygotsk'nin bu görüşlerinin örneklemdeki öğrenme ortamlarına yansıdığı görülmektedir. Aşağıda araştırma becerisi kazanma süreci içinde çocukların birlikte çalışmayı öğrenme yönünde olumlu kişilik özelliği kazandığıyla ilgili bu görüşe örnek oluşturacak bir ifade bulunmaktadır. Bu ifade velinin "yeni program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklindeki açık uçlu anket sorusuna verdiği yanıttır.

Erkek, Endüstri mühendisi, Lisans

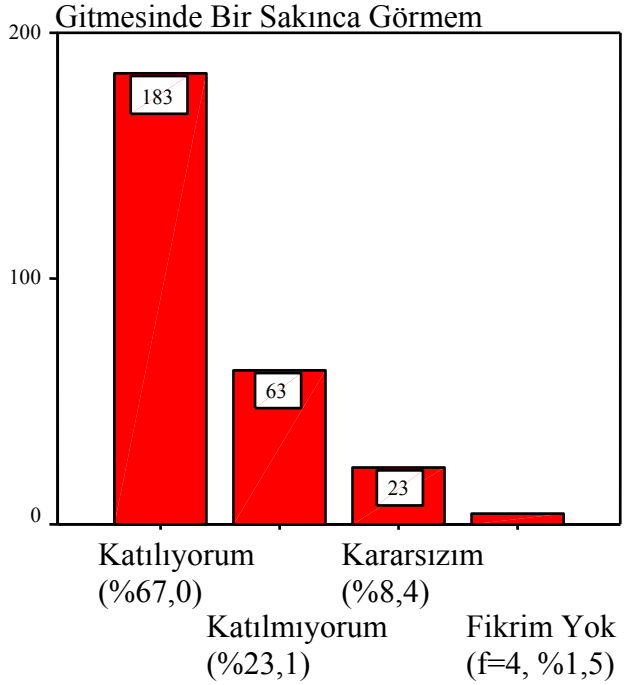
Yeni programla birlikte çocukların birlikte öğrenme davranışının ve grup çalışmalarının arttığına dair yukarıdaki bu bulgular doğrultusunda sorulması gereken soru şudur: Grup çalışmaları için çocukların okuldan sonra birbirlerinin evlerinde bir araya gelmesi konusunda veli görüşleri nasıldır? Çünkü aşağıda örneği sunulan veli ifadesine göre de okuldan sonra grup çalışmaları için bir araya gelmek gerekmektedir.

Kadın, Bilgi işlemcilik, Lise

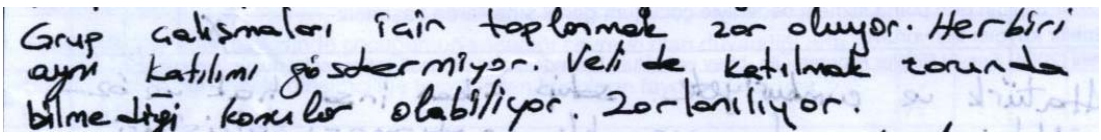
Okul dışında yapılan grup çalışmaları hakkında velilerin ne düşündüğünü öğrenmek amacıyla ankete konan kategorik soruya verilen yanıtların sunulan seçeneklere dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Grafik 36. : Çocuğumun Ekip Çalışması İçin Okul Arkadaşlarının Evine Gitmesinde Bir Sakınca Görmem

Ankette yer alan "çocuğumun ekip çalışması için okul arkadaşının evine gitmesinde bir sakınca görmem" şeklindeki soruya verilen yanıtların yüzde ve frekans dağılımını gösteren bu grafiğe göre velilerin %23'ü çocuğun ödev ve ekip çalışması için arkadaşının evine gitmesini istemediklerini belirtmiştir. %67'si bu tür bir çalışma biçiminden rahatsız olmazken, velilerin %8'i bu konuda kararsız olduğunu, %1,5'u ise fikri olmadığını söylemiştir. Çocuğunun grup çalışması için arkadaşının evine gitmesinden hoşlanmayan velilerin yanı sıra grup çalışmalarının güç olduğunu düşünen veliler de vardır. Anketin açık uçlu sorusuna yazılan bir veli ifadesi bu görüşü yansıtmaktadır.

Kadın, Ev hanımı, Lise

Grup çalışmaları için toplanmak zor oluyor. Herbiri aynı katılımı göstermiyor. Veli de katılmak zorunda bilmediği konular olabiliyor. Zorlanıyor.

Sosyal Bilgiler dersinin çevreyle etkileşimi artırma, gerçek hayat problemleri çözmeye yönlendirme, yaşamla güçlü bağlantılar kurma hedefleriyle yapılandırılması çocuğu daha sosyal ve girişimci kılabilecekken araştırma için okul dışına çıkmasını

da gerektirebilecektir. Yukarıdaki ifadede yer aldığı gibi bunun bir güçlük konusu olduğunu düşünen veliler olduğu gibi, çocuğun bilgiye ulaşmak için okul dışında hareketli olmasını sakıncalı değil faydalı gören veliler de vardır. Bu etkinliklerle ilgili bir örnek mülakat yapılan velilerden Gül tarafından verilmiştir:

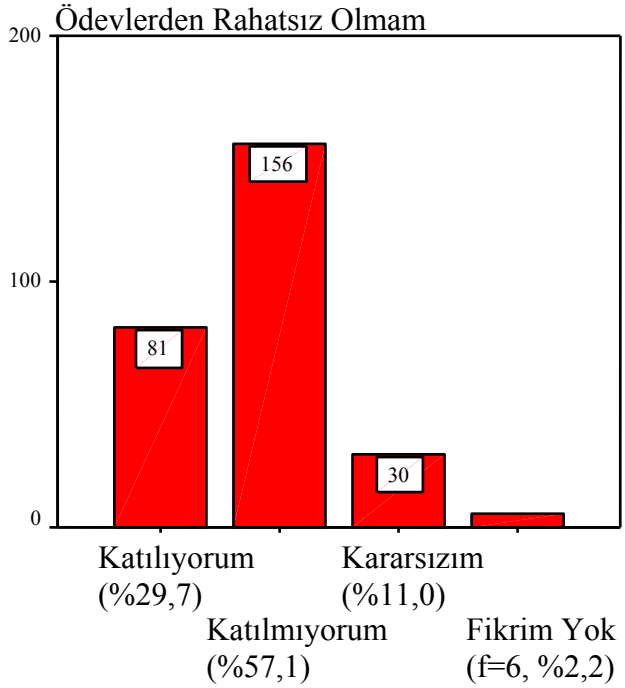
Gül, Tıp doktoru, Doktora:

> "Bu çevre yoksul ailelerin yaşadığı bir yer. Buradaki bir okulda öğretmenleri çocuklara canlılar konulu bir performans ödevi vermiş. Bir araştırma yapın ve görsel bir sunum hazırlayın şeklinde. Randevu alıp geldiler. Hepsi 5. sınıf çocuğu 6-7 kişilik bir ekiptiler. Tavırları ailelerinin kültürel yapıları çok belli, bu çocuklara ailelerinin ek bir bilgi vermesi filan söz konusu değil. Hatta kitabı nasıl kullanacaklarını bile öğretebileceklerini çok sanmıyorum. Benimle röportaj yaptılar, fotoğraflar çektiler, laboratuarda birlikte deney ve gözlem yaptık. O gün mantar ve bakteriler vardı ürettiğimiz onları gösterdim, kan tetkiki nasıl yapılır kan nasıl alınır anlattım. Çok güzel kayıtlar yaptılar ve gittiler. Yeter ki onları doğru yönlendirecek bir öğretmenleri olsun. Çevrelerinde bilgi vermeye hazır bir sürü insan var".

Veli, çocuğun çevredeki bilgi kaynaklarına ulaşmasının öğrenmesi için faydalı olduğu görüşünü verdiği örnekle desteklemektedir. Gül, çocuğun çevresinde bilgi vermeye hazır bir çok kişi olduğu, öğretmen ve veliye düşen rolün de bu kaynaklara çocuğu yönlendirmek olduğu görüşünü dile getirmektedir.

Okul ve öğretmenin araştırma ile ilgili yönlendirmelerinde ailenin hassasiyetlerinin de dikkate alınması bir kriter olarak düşünülebilir. Çünkü veli çocuğun sosyalleşmesinin sınırlarını belirleme yetkisine sahip olan kişidir. Çocuğun ödev için röportaj veya kaynak kişilere başvurması gibi durumlarda ailenin tepkisinin ne olacağı bir merak konusudur. Bu konuya açıklık getirmek için ankette velilere "çocuğumun tanımadığı insanlarla görüşmesini gerektiren ödevlerden rahatsız olmam" şeklinde kapalı uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya alınan yanıtların yüzde ve frekans dağılımı aşağıdaki gibidir.

Grafik 37. : Çocuğumun Tanımadığı İnsanlarla Görüşmesini Gerektiren Ödevlerden Rahatsız Olmam

Yukarıda grafiği gösterilen kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtlardan çıkan sonuç velilerin %57'sinin ödev için çocuğun tanımadığı kişilerle görüşmesinden rahatsız olacağıdır. Velilerin %29'u ise bu tür ödevlerin ve görüşmelerin yapılmasında bir sakınca görmediklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda kararsız olanların oranı %11'ken, fikir belirtmeyenler ise %2 oranındadır. Anket maddelerine verilen yanıtların velilerin herhangi bir değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan Chi-Square testi bu anket sorusu için anlamlı sonuç vermiştir. Aşağıda gösterilen çapraz tabloya göre çocuğunun ödev hazırlarken tanımadığı insanlarla görüşmesinden rahatsız olup olmama durumu velinin içinde bulunduğu hanenin geliriyle bağımlıdır.

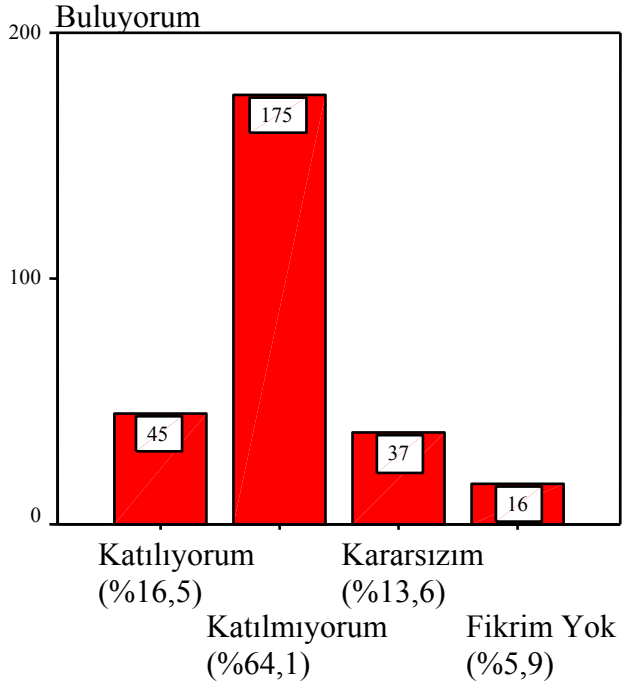
Tablo 23
"Çocuğumun Tanımadığı İnsanlarla Görüşmesini Gerektiren Ödevlerden Rahatsız Olmam" Sorusuna Verilen Yanıtın Hane Geliri Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

HANE GELİRİ		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
0-1000 YTL	f	29	74	20
	%	23,6	60,2	16,3
1001-3000 YTL	f	39	71	10
	%	32,5	59,2	8,3
3001 YTL'den Fazla	f	11	7	6
	%	45,8	29,2	25,0
Toplam	f	79	152	36
	%	29,6	56,9	13,5
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		12,99	4	,011

Tablo 23'te de görülebileceği gibi, "çocuğumun tanımadığı insanlarla görüşmesini gerektiren ödevlerden rahatsız olmam" sorusuna verilen yanıtın hane geliri değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=12,99; p<.05). Buna göre bu soruya verilen yanıt gelir durumuyla ilişkilidir. Yüksek gelirli kişilerin çocukların sosyalleşme sınırını daha geniş tuttuğu söylenebilir.

Çocuğun arkadaşlarıyla ya da diğer bazı kaynak kişilerle etkileşime geçeceği ödevleri dışında evde yapacağı ödevleri de vardır. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın değerlendirme yöntemleri hakkında veli görüşlerini öğrenmek amacıyla ortaya konan bu alt problem kapsamında evde yapacağı etkinlikler de ele alınmıştır. Örneğin çalışma kitabındaki etkinliklerin tamamının sınıfta yapılması için zaman yeterli olmadığından bazılarının eve ödev verilmesi gibi bir uygulama söz konusudur. Bu durumda velilere anketin kapalı uçlu bir maddesi aracılığıyla ev ödevlerinin azlığı çokluğu hakkında ne düşündükleri öğrenilmeye çalışılmıştır. "Eve verilen ödevleri yetersiz buluyorum" şeklindeki bu kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtların yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki gibidir.

Grafik 38. : Eve Verilen Sosyal Bilgiler Dersi Ödevlerini Yetersiz Buluyorum

Velilerin %16'sı eve verilen ödevleri yetersiz bulmaktadır. Zümre toplantılarında paylaşılan fikirler doğrultusunda öğretmenlerin çalışma kitabındaki etkinliklerin bir kısmını sınıfta uyguladıkları, kalan kısmını ise ev ödevi olarak verdikleri bilinmektedir. Bir kısım öğretmen ise etkinliklerin tümünü yaptırma gibi bir zorunluluk olmadığından okulda yapılan etkinliklerle yetinerek, kriter olarak etkinlikleri tamamlamayı değil kazanımları kazandırmayı hedeflediklerini belirtmektedir. Bu durumda eve ödev verilip verilmemesi öğretmene göre değişiklik göstermektedir sonucuna ulaşılabilir. Velilerin %64'ü ev ödevlerinin yetersiz olduğunu düşünmemektedir. %13'ü ev ödevlerinin yeterliliği konusunda kararsızken, %5'i fikri olmadığını belirtmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ödev yönetmeliğinde (SAYI : MD. Bşk. 000.3.Yön.Şb.Md.4778) de belirtildiği gibi hazırlık ve alıştırma çalışmaları ile araştırma etkinlikleri ayrı kapsamda değerlendirilir. Yeni programda daha farklı kaynaklara ulaşma becerisini geliştirmeye yönelik olarak belli bir zaman dilimine yayılan araştırma ödevleri ağırlık kazanmıştır. Değerlendirmenin bir boyutu olarak velilerin performans ve proje ödevleri hakkında ne düşündüklerini öğrenmek için

ilgili alt problem başlığındaki bulgulara bakmak gerekir. Ev ödevleri konusunda veli görüşleri gibi aşağıda ele alınacaktır.

Araştırma süresince mülakat yapılan velilerin çoğu eve ödev verilmesini faydalı bir yöntem olarak gördüklerini söylemişlerdir. Bunu söylerken hemen tüm katılımcılar ödevi çocuğunu sorumluluk duygusunu geliştirme aracı olarak gördüklerini eklemişlerdir. Etütlü okullarda öğrenim gören öğrenci velilerinde eve ödev getirilmemesi gibi bir beklenti olduğu da görüşmeler sırasında dile getirilmiştir. Aşağıda mülakata katılan velilerin ev ödevleri konusundaki görüşleri bir araya getirilmiştir.

Sibel, İşletmeci, Lise:

> "Öğretmen haricinde yardıma ihtiyaç olduğuna inanıyorum. Eve ödev verilmemesi çok işime geliyor. Bazen işten çıkıp eve gelmem geç saatleri buluyor. Kızım okulda ödevini yaptığında o iş bitmiş oluyor. Ama bence verilmeli. Mesela sorumluluk olarak verilmeli".

Mülakatta ev ödevleri ile ilgili dile getirdiği görüşlerine yer verilen bu veli, ödevi bir sorumluluk kazanma aracı olarak görmektedir. Aynı görüşteki bir başka veli, mülakat yapılan Ali Kemal'dir.

Ali Kemal, Mali müşavir, Lisans:

> "Aslında ben ödevden yana olmayan bir insanım. Basmakalıp gibi geliyor bana. Çocuk bilgiyi okulda almalı tabii ki ödevin asıl amacı bence sorumluluk sahibi olma yönünden. Ama aşırısına kaçmak zarar getirir".

Mülakat yapılan velilerden Hayati ödevin yukarıda ifadelerine yer verilen velilerin görüşünde ortaya koyduğu gibi, yalnızca bir sorumluluk aracı olarak görmemektedir. Ev ödevinin öğrenmeye katkısına değinmektedir.

Hayati, Emniyet görevlisi, Lisans:

> "Çoğu veli etütlü okul olduğu için eve ödev verilmesini istemiyor. Ancak ben destekliyorum. Ödev verilmeli. Tekrar edilmeyen bilgi kalıcı olmaz. Veli olarak ödevlerini ve çantasını kontrol ediyoruz".

Hayati'nin ev ödevi konusundaki görüşleri daha çok önceki programın dayandığı temel felsefe olan Davranışçı anlayışın üzerinde durduğu tekrar kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır. Mülakat yapılan veliler içinde, anketin kapalı uçlu sorusuna verdikleri yanıtta ev ödevlerini yeterli bulmadıkları görüşünü ortaya koyan veliler gibi düşünenler de vardır. Sevgi mülakatta ev ödevi hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir.

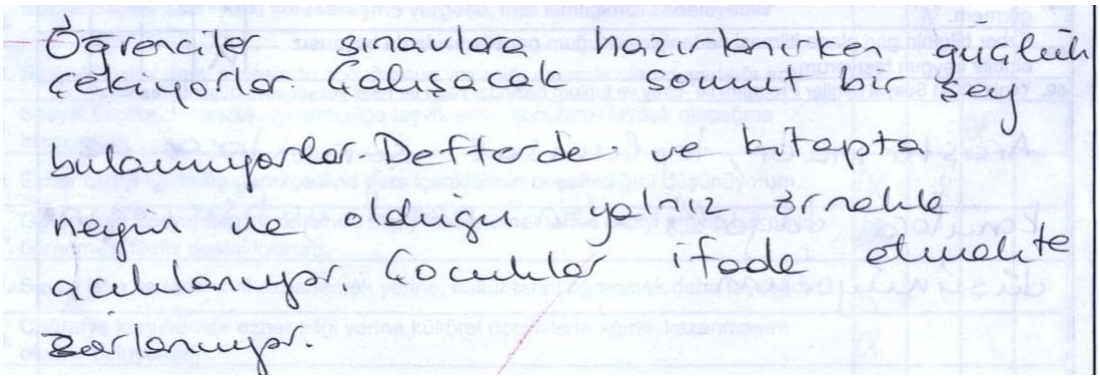
Sevgi, Ev hanımı, Ortaokul

> "Ev ödevi önceye göre pek fazla değil. Önceden ödev daha çoktu. Geldiği zaman mesela 2-3 saat bir ders için uğraştığı oluyordu. Şimdi 2 soru düşüyor, çocuk eve geliyor 10 dakika soruyu çözüp kalkıp gidiyor. En azından önceden bir anlatım oluyordu, diyordu mesela bu konuyu oku, yarın sana anlattıracağım diyordu. O zaman daha iyi öğreniliyordu".

Veli davranışçı öğrenme anlayışı yöntemlerinden özlemle söz etmektedir; çünkü çocuğun okuduğunu anlatması üzerine kurulu ev ödevleri en azından onun eğitimine zaman ayırmasını zorunlu kılacaktır. Veli ifadesine göre bu programda çocuk "ödevim yok" bahanesiyle sorumsuzluğa alışmaktadır.

Programın değerlendirme boyutuyla ilgili yukarıda değinilen noktalardan başka araştırma süresince mülakatlarda ve açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlarda velilerde sınavlarla ilgili kaygılar olduğu gözlemlenmiştir. Bu kaygılardan biri okulda yapılan ara sınavlarla ilgilidir. Bazı veliler kitaplarda yeterince bilgi olmadığından sınav zamanında çocuğun somut olarak ne üzerinde çalışacağını bilmediğini söylemişlerdir.

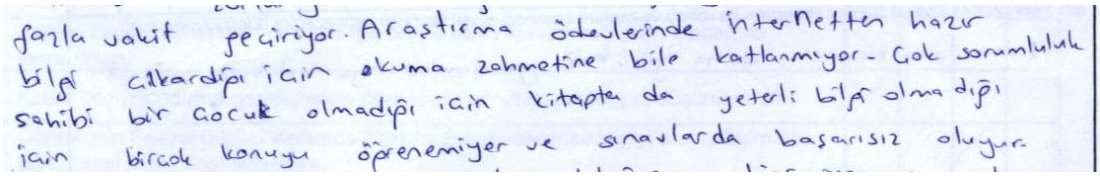
Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Yüksekokul

Öğrenciler sınavlara hazırlanırken güçlük çekiyorlar. Çalışacak somut bir şey bulamıyorlar. Defterde ve kitapta neyin ne olduğu yalnız örnekle açıklanıyor. Çocuklar ifade etmekte zorlanıyor.

Konu merkezli anlayışın terk edilmesi, önceki yıllarda kazanılmış alışkanlıklar açısından düşünüldüğünde yepyeni bir değerlendirme yöntemini berberinde getirmektedir. Akıl yürütme süreçlerinin ağırlık kazandığı sınavlarda çocuk ertesi gün sınavı varsa neye çalışacaktır? Bu velilerin anlamakta zorluk çektiği bir konudur. İşte özellikle bu nedenlerle velilerin yeni program hakkında bilgilendirilmeleri çok önemlidir.

Sınavlarda çocuğunun başarısız olduğunu söyleyen bir veli, açık uçlu anket sorusunda dile getirdiği görüşlerinde, araştırma ödevlerini okumadan, internetten bilgisayar yazıcısı vasıtasıyla çıkarıp hazırlayan çocuğunun kitapta da bilgi olmadığı için sorumsuzluğa alıştığını söylemektedir.

Erkek, Memur, Yüksekokul

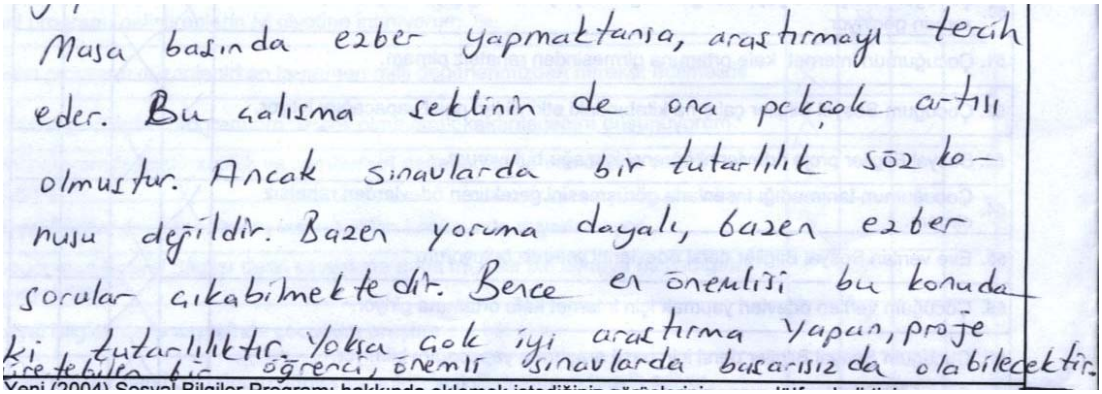

fazla vakit geçiriyor. Araştırma ödevlerinde internetten hazır bilgi çıkardığı için okuma zahmetine bile katlanmıyor. Çok sorumluluk sahibi bir çocuk olmadığı için kitapta da yeterli bilgi olmadığı için birçok konuyu öğrenemiyor ve sınavlarda başarısız oluyor.

Sınav zamanı geldiğinde çocuğun nasıl bir hazırlık içinde olması konusunda fikri olmadığını söyleyen Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans) kendisiyle yapılan mülakatta sınav olacağında "masanın başına otur, al kitabı eline, otur, çalış uygulaması" nın geçmişte kaldığını söylemiş ve eklemiştir:

> "Sınavları bilemiyorum, merak ediyorum. Ne soruluyor? Arayıp bulamıyorsunuz Sosyal Bilgiler kitabında çalışma kitabında olan bilgileri. Bunu öğretmiş demek ki diye kitaba döndüğüm zaman kayboluyorum ben bilgiler arasında".

Okuldaki sınavlar dışında öğrencilerin eğitimlerinin çeşitli aşamalarında katıldığı seçme/eleme sınavları vardır. Bu araştırma verileri toplandığı sırada OKS (Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı) olarak adlandırılan sınav 8. sınıfın sonunda yapılmaktadır. Bunun gibi ortaöğretimden sonra yapılan ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) de genel bir seçme ve yerleştirme sınavıdır. 5. sınıf öğrenci velileri çocuklarının gelecekte girmesi muhtemel bu iki sınavın soruları ile , uygulanan eğitim sisteminin ölçme değerlendirme yöntemlerinin tutarlılığı hakkında kuşkulara ve sorulara sahiptir. Anketin açık uçlu sorusuna verilen yanıtlarda bu konudaki endişeler dile getirilmiştir.

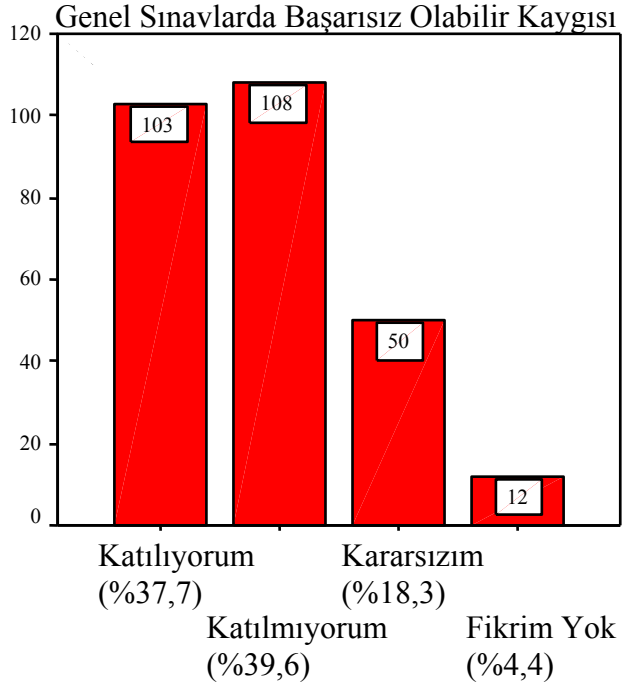
Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Lisans

Masa başında ezber yapmaktansa, araştırmayı tercih eder. Bu çalışma şeklinin de ona pekçok artısı olmuştur. Ancak sınavlarda bir tutarlılık söz konusu değildir. Bazen yoruma dayalı, bazen ezber sorular çıkabilmektedir. Bence en önemlisi bu konudaki tutarlılıktır. Yoksa çok iyi araştırma yapan, proje üretebilen bir öğrenci, önemli sınavlarda başarısız da olabilecektir.

Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen yazınız.

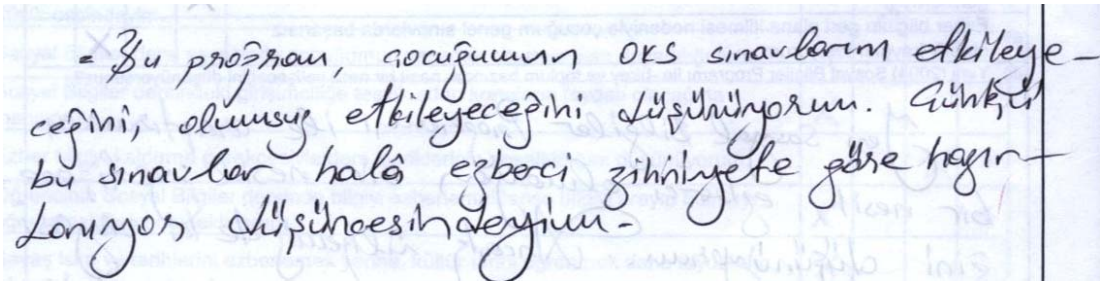
Bu doğrultuda araştırma anketine konan "ezber bilginin geri plana itilmesi nedeniyle çocuğum genel sınavlarda başarısız olabilir kaygısı taşıyorum" şeklindeki kapalı uçlu /kategorik soruya verilen yanıtlara göre de %37 oranında veli bu konuda endişelidir. Bu soruya verilen yanıtların yüzde ve frekans değerleri aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 39. : Ezber Bilginin Geri Plana İtilmesi Nedeniyle Çocuğum Genel Sınavlarda Başarısız Olabilir Kaygısı Taşıyorum

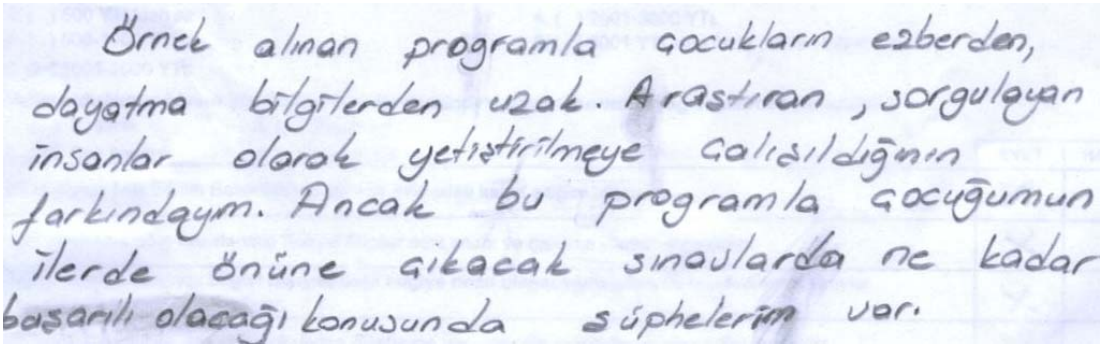
Velilerde yeni programla ilgili en belirgin tartışma sorularından birinin süreç ve değerlendirme tutarlığının nasıl sağlanacağı yönünde olduğu açık uçlu sorulara ve mülakat sorularına verdikleri yanıtlarda ortaya çıkmıştır. Nitekim yaklaşık %38 oranında bir veli grubu yeni programda ezber/olgusal bilginin geri plana itilmesine rağmen sınavlarda sorulabileceği endişesiyle genel sınavlarda çocuğunun başarısız olabileceği gibi bir kaygı taşımaktadır. Bu görüşteki velilerin sayısına yakın bir bölümü (yaklaşık %40) ise böyle bir endişe taşımamaktadır. %18 oranındaki katılımcı bu konuda kararsız olduğunu söylerken, %4'ü fikri olmadığını belirtmiştir. Aşağıda "ezber bilginin geri plana itilmesi nedeniyle çocuğum genel sınavlarda başarısız olabilir kaygısı taşıyorum" şeklindeki bu anket sorusuna "katılıyorum" yanıtını veren veli ifadelerinden bir kaçı örnek oluşturması amacıyla konmuştur. Bu ifadeler velilerin açık uçlu anket sorularına verdikleri yanıtlardan alınmıştır.

Erkek, Emniyet mensubu, Yüksekokul

- Bu program, çocuğumun OKS sınavlarını etkileye-
ceğini, olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum. Çünkü
bu sınavlar halâ ezberci zihniyete göre hazır-
lanıyor düşüncesindeyim.

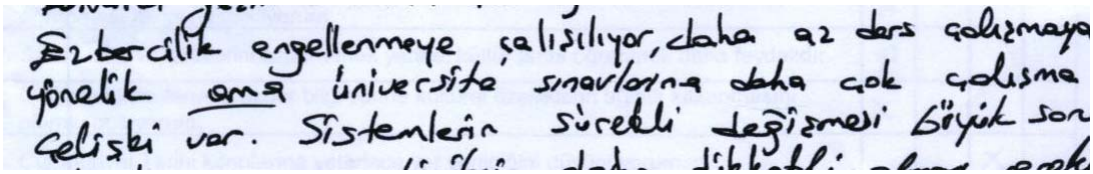
Aşağıdaki veli, süreç değerlendirme tutarlığının sağlanıp sağlanmayacağından emin olamadığı için taşıdığı endişeleri dile getirmeden önce, yeni programın bilgi anlayışını bir eğitimci kadar iyi tanımlamıştır. Özellikle ev hanımlarının çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilendikleri bu velinin ifadeleriyle bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Kadın, Ev hanımı, Ortaokul

Örnek alınan programla çocukların ezberden,
dayatma bilgilerden uzak. Araştıran, sorgulayan
insanlar olarak yetiştirilmeye çalışıldığının
farkındayım. Ancak bu programla çocuğumun
ilerde önüne çıkacak sınavlarda ne kadar
başarılı olacağı konusunda şüphelerim var.

Bu konuda görüş belirten bir başka veli, araştırma öncesinde yapılan ön görüşmelerde dile getirilen bir kaygıyı anımsatır bir ifade kullanmıştır. Nitekim ön araştırmada alınan bazı eğitimci görüşleri, yapılandırmacı müfredatla bazı çocukların okuldaki etkinliklerle "oyalanıp" az ders çalışmaya alışırken, ailelerinin eğitimine önem verdiği çocukların ise bir adım önde olarak davranışçı sistemdeki yöntemlerle ders çalışma alışkanlıklarını terk etmeyerek genel sınavlarda başarılı olacağı yönündedir. Açık uçlu anket sorusunda ifade ettiği görüşüne aşağıda yer verilen velinin söz ettiği de bu türden bir çelişkiye benzemektedir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

Yukarıda anket sorularına verilen yanıtlar doğrultusunda ortaya konan görüşlerden başka, görüşleri mülakat yoluyla alınan velilerden Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans) de programın değerlendirme boyutuna tereddütlü yaklaşmaktadır. Eğitim sisteminin uygulama ve proje ağırlıklı olduğunu ancak öğrencinin değerlendirilmesi gerektiğinde yine şıklı soruların gündeme geldiğini belirtirken bunu bir çelişki olarak gördüğünü vurgulamıştır.

Tülin, Öğretim görevlisi, Yüksek lisans

> "Uygulamaya yönelik projeye yönelik bir eğitim sistemi var şu anda ama herhalde yine şıklı sorular. Aynı mantık, bir şey değişmiyor o noktada. Test uyguladığınız sürece ne kadar bilgiyi üretici yaparsanız yapın eğitim sistemini, testiniz de ona göre olmak zorunda. Ne bileyim mesela çocuklara bir proje verip bunu araştırın testi bundan yapalım denebilir. O zaman bu eğitim sistemini test etmiş olursunuz. Ya da bir münazara yaptırabilirsiniz öğrencilere. Çünkü öyle bir sistem uygulamaktasınız".

Ancak Doğanay (2006)'a göre velilerin çocuklarının genel sınavlarda başarısız olacağı endişesi yersizdir. Çünkü bu sınavlarda sorulan Sosyal Bilgiler soruları incelendiğinde bu soruların düşünme becerilerini ölçecek nitelikte olduğu görülmektedir (Doğanay, 2006). Bu durumda velilerin yeni program hakkında bilgilendirilmelerinin, taşıdıkları gereksiz olarak nitelendirilebilecek kaygıların giderilmesi açısından da son derece önemli olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak veliler yapılandırmacı programda değerlendirmenin, grup çalışmaları, araştırma raporu hazırlama ve sınıf etkinliklerine katılma gibi yöntemlerle sürece yayılmasının özellikle çocukların kişilik gelişimini olumlu etkilediğini düşünmektedir. Bu sürecin çocukların daha sosyal ve iletişime daha açık olmasını, birbirleriyle daha çok etkileşim içinde bulunmalarını sağladığı düşünülmektedir.

Ancak tartışılması istenen araştırma sürecinin işleyişindeki kalite sorunudur; araştırmalar hakkıyla ve düzgün biçimde yapılabilmesi için öğretmen ve veli rehberliği çok önemlidir. Bundan başka velilerin ev ödevlerine sıcak baktıkları, çocuğun sorumluluk bilincinin gelişmesi ve tekrar ederek konuyu daha iyi öğrenmesini sağladığını düşündükleri görülmüştür. Değerlendirmenin süreçle tutarlı olması en büyük veli beklentisidir; çok iyi projeler üretebilen bir çocuğun bazı bilgileri ezbere bilmediği için genel sınavlarda başarısız olabileceği düşünülmektedir. Velilerin bu tür düşüncelerinde haklı olup olmadıklarını anlamaları için yeni ilköğretim programı hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaçları olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

4.7. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ ARAÇLARINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

Bu başlık kapsamında toplanan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

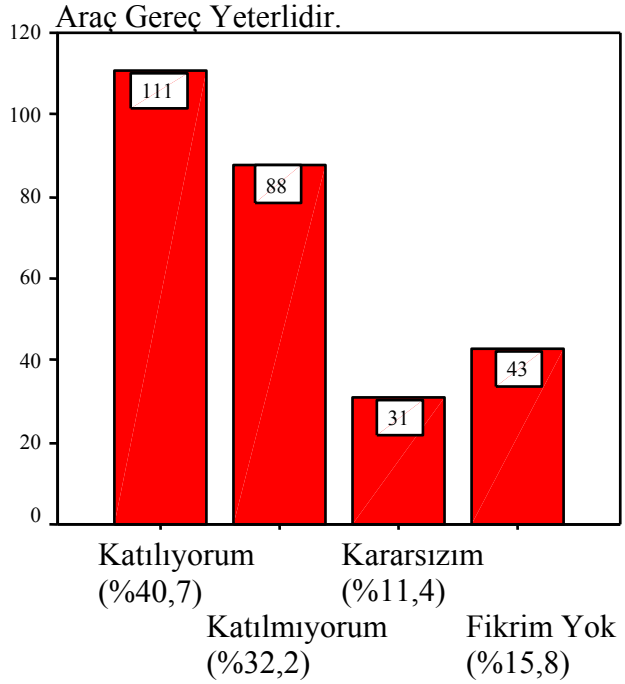
- Sosyal Bilgiler dersinin gerektirdiği araç gereç donanımı yeterliliği hakkında veli gözlem ve görüşleri nasıldır?
- Bir ders aracı olarak bilgisayar kullanımı hakkında veli görüşleri nasıldır?
- Sosyal Bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabı hakkında veli görüşleri nasıldır?

Aşağıda sırasıyla bu araştırma sorularıyla ilgili bulgular sunulacaktır.

4.7.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Gerektirdiği Araç Gereç Yeterliliği ile İlgili Veli Görüşleri

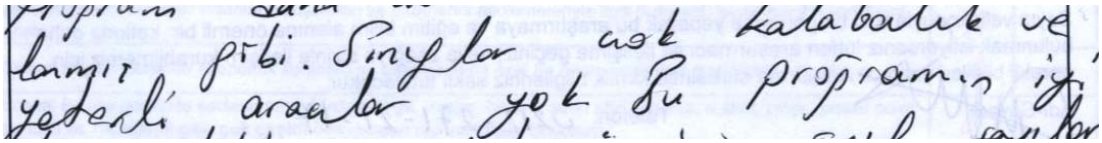
Bu araştırma sorusuna açıklık getirmek için öncelikle öğrencilerin devam ettikleri okullarda araç gereç yeterliliği hakkında fikir sahibi olmak amacıya veli görüşlerine başvurulmuştur. Ankette yer alan "çocuğumun okulunda Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç gereç yeterlidir" şeklindeki kapalı uçlu soruya velilerin verdikleri yanıtların seçeneklere dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 40. : Çocuğumun Okulunda Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gerekli Araç Gereç Yeterlidir.

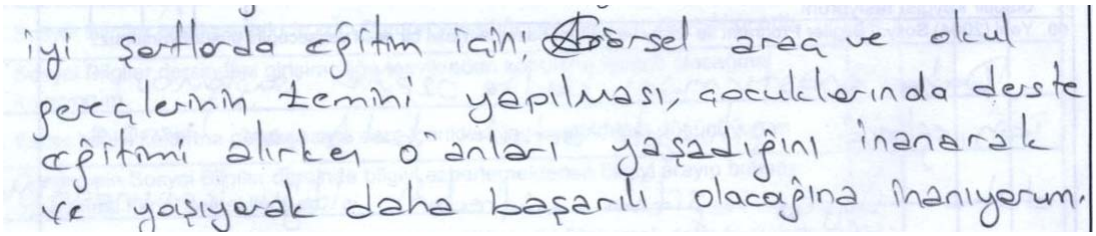
Araştırmaya katılan velilerin %40'ı öğrencilerinin devam ettiği okulda Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç-gereç donanımının yeterli olduğunu, %32'si ise yetersiz olduğunu belirtmiştir. Chi-Square testinin her kategoride en az 5 cevap gerektirmesi nedeniyle bulgulara dahil edilemeyen çapraz tabloya bakıldığında özel okullardaki velilerin %100 oranında bu önermeye katılıyorum cevabı verdikleri görülmüştür. Devlet okullarında araç gereç yeterliliği sorunu mevcuttur. Bu sorunun anketin açık uçlu sorularında da dile getirildiği görülmüştür.

Kadın, Öğretmen, Yüksekokul

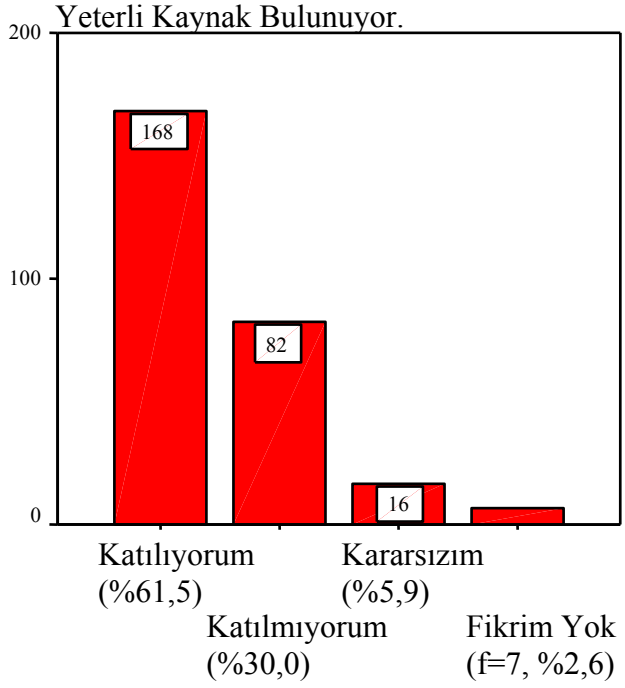
Araç gereç yeterliliğinin eğitim öğretim ortamına nasıl katkı yapacağı, bir velinin ifadesiyle yaparak yaşayarak öğrenmenin bir gereği olarak açıklanmıştır.

Erkek, Elektrik teknikeri, Lise

2004 programıyla birlikte proje ve performans ödevlerinin gündeme gelmesi, bilgiye ulaşma yöntemlerinin kazandırılması hedefi sonucu öğrencinin sık sık araştırma raporları hazırlaması öngörülmüştür. Bu raporların hazırlanması için kullanılacak kaynakların ev ortamında ulaşılabilir olmasının çocuk ve veli için daha pratik bir uygulama imkanı sağlayabilmesi mümkündür. Bu doğrultuda araştırmaya katılan veli grubunun evinde araştırma yapmak için gerekli kaynakların olup olmadığını öğrenmek amacıyla "çocuğuma verilen Sosyal Bilgiler ödevleri için evimizde yeterli kaynak bulunuyor" önermesi kapalı uçlu anket sorusu olarak velilere yöneltilmiş ve velilerin işaretledikleri seçeneklerin yüzde ve frekans dağılımları aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 41. : Çocuğuma Verilen Sosyal Bilgiler Ödevleri İçin Evimizde Yeterli Kaynak Bulunuyor.

Grafik 41'e göre velilerin %61'i evlerinde yeterli kaynak bulunduğunu düşünmektedir. %30 oranındaki veli ise evdeki kaynakların yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kaynakların yeterliliği konusunda kararsız olanlar %5, fikri olmayanlar ise %2 oranındadır. "Fikrim yok" seçeneğini işaretleyen velilerin evlerinde kaynak olup olmadığı konusunda değil bu kaynakların çocuğun Sosyal Bilgiler ödevlerini yapması için uygun olup olmadığı konusunda fikri olmadığı düşünülmüştür. Anketin kapalı uçlu bu maddesine uygulanan Chi-Square testi sonucunda evdeki kaynak yeterliliğinin velinin eğitim durumuyla bağlantılı olduğu bulunmuştur. Bu bağımlılığı gösteren tablo SPSS'ten elde edilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

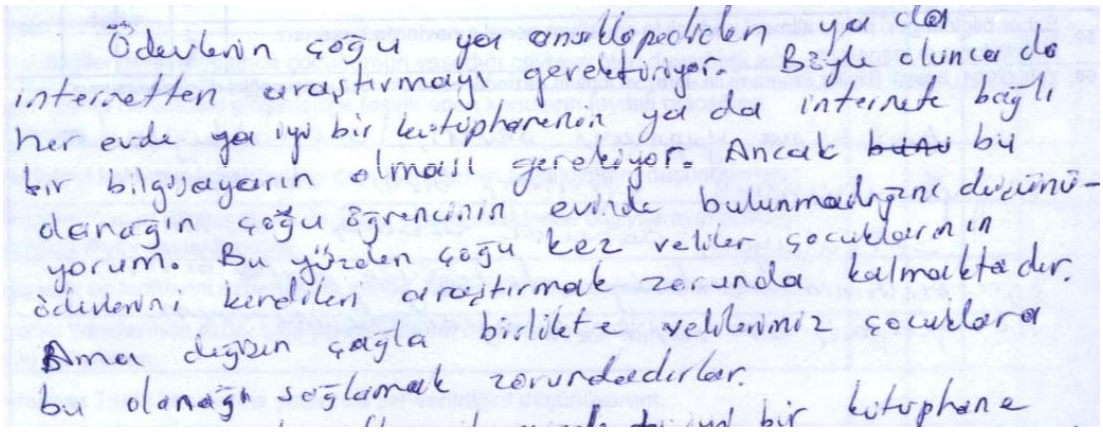
Tablo 24
"Çocuğuma Verilen Sosyal Bilgiler Ödevleri İçin Evimizde Yeterli Kaynak Bulunuyor" Sorusuna Verilen Yanıtın Eğitim Durumu Değişkeniyle İlişkili Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

EĞİTİM DURUMU		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
İlkokuldan ayrılmış veya mezun+ortaokul mezunu	f	65	49	8
	%	53,3%	40,2%	6,6%
Lise Mezunu	f	60	25	8
	%	64,5%	26,9%	8,6%
Üniversite Mezunu	f	43	8	7
	%	74,1%	13,8%	12,1%
Toplam	f	168	82	23
	%	61,5%	30,0%	8,4%
Ki Kare Parametreleri		**X^2**	**sd**	**p**
		13,97	4	,007

Tablo 24'te de görüldüğü gibi "çocuğuma verilen Sosyal Bilgiler ödevleri için evimizde yeterli kaynak bulunuyor" sorusuna verilen yanıtın eğitim durumu değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (Chi-Square) testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (X^2=13,97; p<.05). Buna göre bu soruya verilen yanıt eğitim durumu ile ilişkilidir. Eğitim seviyesi lisans ve üstü olan veliler evlerinde yeterli kaynak olduğunu en çok düşünen veli grubunu oluşturmaktadır. Evdeki kaynakların

yetersizliği durumunda ne yapılacağı ise veliler tarafından üzerinde durulan bir konudur. Bu konuyla ilgili örnek ifade aşağıdadır.

Erkek, Kamuda iç denetçi, Lisans

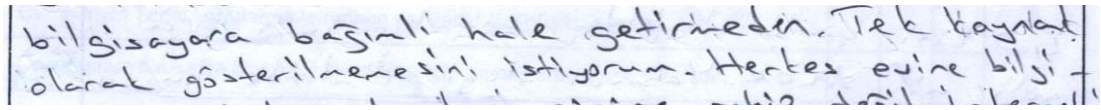

Ödevlerin çoğu ansiklopedilerden ya da internetten araştırmayı gerektiriyor. Böyle olunca da her evde ya iyi bir kütüphanenin ya da internete bağlı bir bilgisayarın olması gerekiyor. Ancak bu durum çoğu öğrencinin evinde bulunmadığını düşünüyorum. Bu yüzden çoğu kez veliler çocuklarının ödevlerini kendileri araştırmak zorunda kalmaktadır. Aslında değişen çağla birlikte velilerimiz çocuklara bu olanağı sağlamak zorundadırlar.

Yukarıda görüşüne yer verilen velinin açıklamasına göre yeni program doğrultusunda artan araştırma ödevleri her evin bu iş için gerekli kaynaklara sahip bir kütüphane ve internet ortamına sahip olmasını gerektirmektedir. Özellikle eğitime önem veren, kitap okuma alışkanlığı olan ailelerde bu imkanların daha çok olacağı açıktır. Bu durumda evleri araştırma ortamı için yeterli alt yapıya sahip olmayan aileler bu durumu telafi etmek için ev dışında kaynaklara ulaşma seçeneklerini kullanacaktır. Araştırma süresince incelenen görüşlere göre bu arayış genellikle kütüphane ve kitap kaynaklarına ulaşmak yönünde değildir. İnternet ortamı çocuğun araştırması için gerekli ve yeterli görülmektedir. Bu durumda pek çok veli bu konuda okulların, muhtarlık ve yerel yönetimlerin çocuklara güvenli internet ortamı sağlaması beklentisindedir. Araştırmanın diğer alt problemleriyle ilgili bulgular bu yöndedir.

Ders dışı kaynaklar önem kazanmıştır ancak yeterince kullanılmakta mıdır? Bu konuda araştırmanın bir başka alt problemi doğrultusunda yer verilen, çocuğun bilgisayarı tek kaynak olarak gördüğü ve kitaplardan uzaklaştığı ile ilgili bulguları hatırlamak yerinde olacaktır. Ders kitabı mutlak ve tek doğruyu yansıtan bilgilerden mümkün olduğunca arındırılmış ve öğrenciler diğer kaynaklara yönlendirilmiştir; peki öğrenciler bu yönlendirme doğrultusunda hareket etmeye istekli midir?

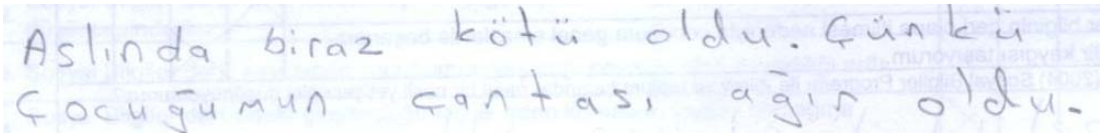
Araştırma bulgularında çocukların diğer yazılı kaynaklara ulaştığı ile ilgili verilerden çok bilgisayar ortamındaki bilgilere ulaştığıyla ilgili veriler mevcuttur. Bazı veliler bilgisayar kullanımının çocukları kitaplardan uzaklaştırdığını ifade etmişlerdir. Aşağıdaki velinin ifadesine göre tek bir kaynağa bağlı kalmaktan kaçınmak için ders dışı kaynakların önemini artıran yapısıyla yeni program, bazı veli ve öğrencilerde bir başka tek kaynak anlayışına neden olmuş görünmektedir: Bilgisayar.

Kadın, Ev hanımı, Lise

Bilgisayar kullanımının olumlu ve olumsuz etkileriyle ilgili olarak "bir ders aracı olarak bilgisayar kullanımı hakkında veli görüşleri nasıldır" şeklindeki araştırma sorusu dahilinde yukarıda ifadelerine yer verilen velilerin eleştirdiği konuyla ilgili bulgular detaylı olarak sunulmuştur. Bundan başka, 2004 İlköğretim Programı'nın mutlak bilgiyi aktarmaya değil, çocuğun bilgiye ulaşması ve bilgiyi şemalarına göre yapılandırması üzerine kurulu yapısı gereği ders için başvurulacak araç ve kaynaklarının çoğalması ile ilgili olarak bir veli yorumu aşağıdaki gibidir. Veli büyük olasılıkla öğrenci çalışma kitabı ve bazı başka ek kaynaklardan söz etmektedir.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

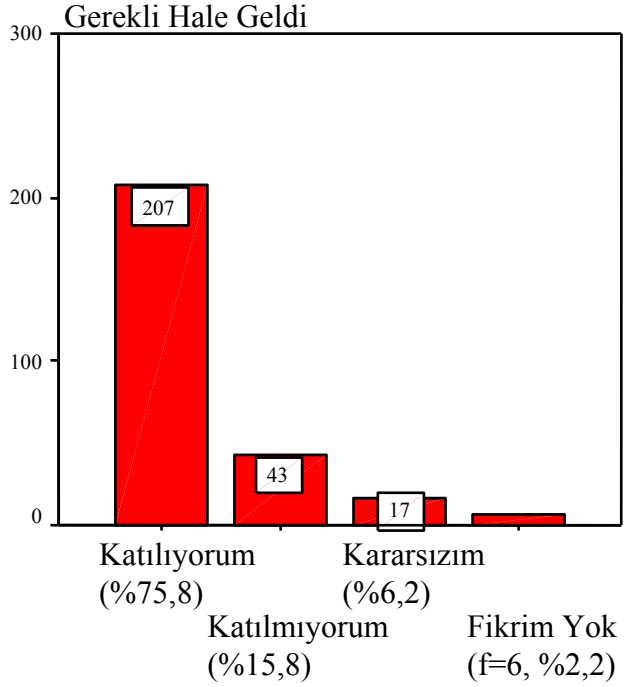

Sonuç olarak Grafik bazı devlet okullarında Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç gereç sıkıntısı vardır. Yapılandırmacı programla birlikte tek doğruyu ifade eden tek kaynak ders kitabı anlayışı terk edilmiş; öğrenciler farklı kaynaklardan bilgi toplamaya yönlendirilmiştir. Ancak bu farklı kaynak anlayışının çok büyük oranda internetle sınırlı olduğu veli ifadelerinden anlaşılmıştır. Bundan başka evinde araştırma için yeterli kaynak olduğunu söyleyen velilerin oranı %61'dir; bu soruya verilen yanıtlar eğitim durumu ile bağımlıdır. Kendi ifadelerine göre eğitim seviyesi ortaokul ve altı olan velilerin evinde diğer velilere göre daha az kaynak bulunmaktadır.

4.7.2. Bir Ders Aracı Olarak Bilgisayar Kullanımı Hakkında Veli Görüşleri

Şunu kabul etmek gerekir ki, her ne kadar programda araştırma becerilerinin gelişimi için kaynak kullanımı bilgisayarla sınırlandırılmış değilse de, bilgiye ulaşmanın en kolay yöntemi olarak görülen internet, günümüzde sadece çocukların değil yetişkinlerin de en sık başvurduğu kaynak niteliğindedir. Bu nedenle yapılandırmacı teoriye göre şekillendirilmiş öğretim programları için bilgisayarın gerekli olduğu gibi bir görüşün veliler arasında yaygın olup olmadığını öğrenmek amacıyla araştırmaya bir anket sorusu konmuştur. "Sosyal Bilgiler dersi nedeniyle evde bilgisayar olması gerekli hale geldi" şeklindeki bu önermeye velilerin yaklaşık %76'sı "katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bu da günümüzde bilgisayarın büyük ölçüde vazgeçilmez bir bilgi kaynağı olarak görüldüğünün kanıtıdır. Aşağıda bu önermeye verilen yanıtların yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

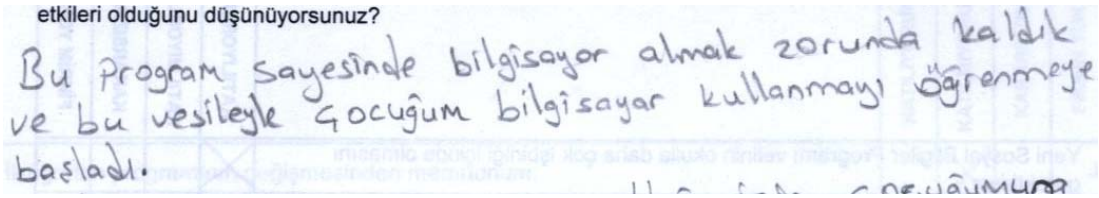
Grafik 42. : Sosyal Bilgiler Dersi Nedeniyle Evde Bilgisayar Olması Gerekli Hale Geldi

Grafik 42'de görüldüğü gibi velilerin %75'i yeni programla birlikte Sosyal Bilgiler dersi için evde bilgisayar olmasının gerekli hale geldiğini düşünmektedir. Bilgisayar şart değil diyenler %15, bu konuda kararsız kalanlar %6, fikri olmayanlar ise %2 oranındadır. Araştırmanın açık uçlu sorularına verilen yanıtlar içinde bilgisayarın

gerekli olduğunu düşünen velilerden birinin ifadesi örnek olarak aşağıda sunulmuştur.

Kadın, Serbest meslek, Ortaokul

etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?
Bu program sayesinde bilgisayar almak zorunda kaldık ve bu vesileyle çocuğum bilgisayar kullanmayı öğrenmeye başladı.

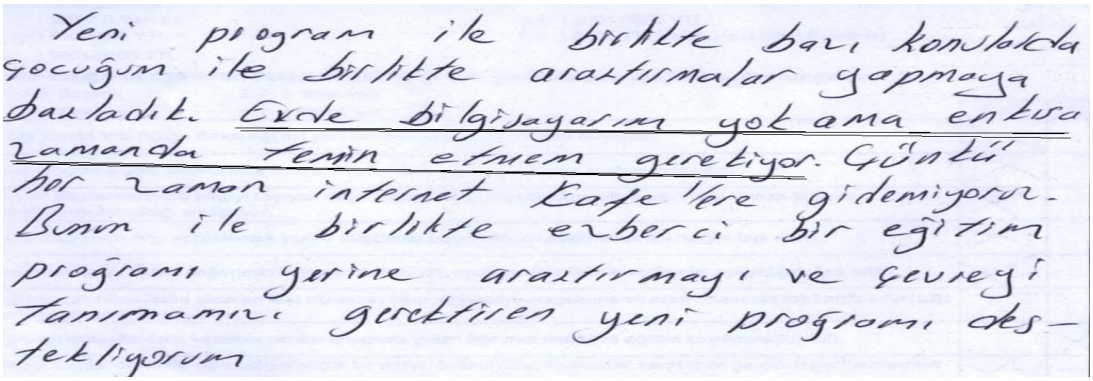
Görüldüğü gibi veli bilgisayar almanın çocuğun ödevlerini yapması için zorunlu hale geldiğini söylerken, durumdan şikayetçi görünmemekte, bunu çocuğunun eğitiminin bir parçası olarak benimsediğini sezdirmektedir.

Mülakat yapılan veliler Zeliha (ev hanımı, ortaokul) ve Havva (ev hanımı, ilkokul) yalnızca bu maksatla eve bilgisayar aldıklarını söylemişlerdir. Bu velilerin ifadeleri sırasıyla şu şekildedir:

> "Bu sene aldık zaten interneti sırf onun için aldık.; onun araştırmaları için aldık".
> "İnternet evde var. Okul için aldık veya kendi ödevlerini araştırsınlar diye ".

Yukarıda çocuklarının Sosyal Bilgiler ve diğer derslerinde verilen ödevleri yapmaları için eve bilgisayar aldıklarını ifade eden veliler gibi, henüz bilgisayarı olmayan ailelerde de bir an önce alınması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur. Araştırmanın açık uçlu anket sorusuna verilen yanıtlar içinden alınan eve bilgisayar alınmasını zorunlu gören bir veli görüşü aşağıda verilmiştir.

Erkek, Taksici, Lise

Yeni program ile birlikte bazı konularda çocuğum ile birlikte araştırmalar yapmaya başladık. Evde bilgisayarım yokama entra zamanda temin etmem gerekiyor. Günlü bir zaman internet Kafe'lere gidemiyoruz. Bunun ile birlikte ezberci bir eğitim programı yerine araştırmayı ve çevreyi tanımamızı gerektiren yeni programı destekliyorum

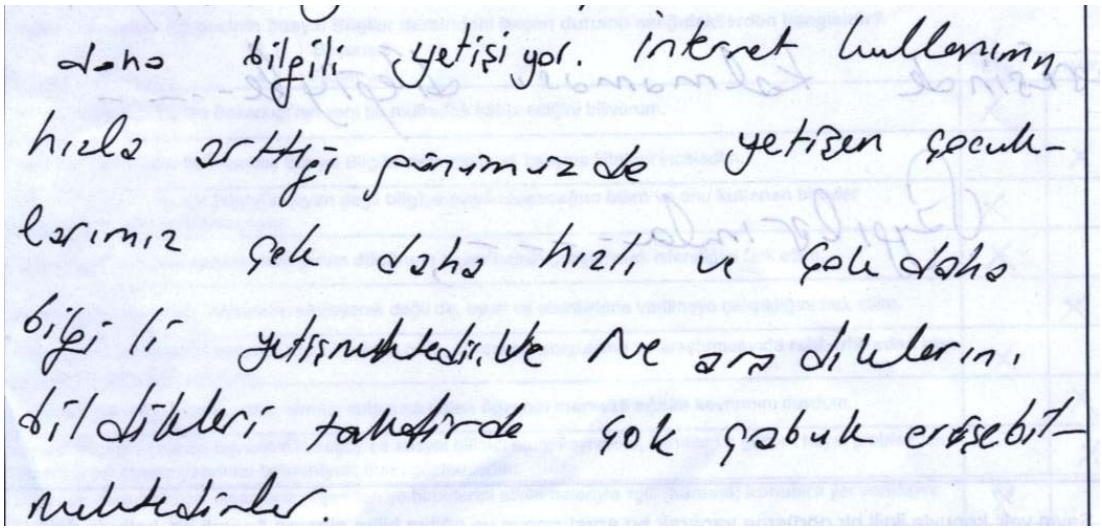
Görüldüğü gibi veli yeni programla birlikte çocuğuyla internet kafe ortamına gidip araştırma yapmaya başladıklarını anlatmıştır. Programı destekler nitelikte konuşan veli en kısa sürede bilgisayar almalarının gerekli olduğunu söylemiştir. Yukarıda velilerin bilgisayara sahip olup olmama ile ilgili ifadelerinden başka araştırmanın açık uçlu sorularına verilen yanıtlarda bilgisayar ve internetle ilgili dile getirilen 36 görüş mevcuttur. Açık uçlu anket sorularına velilerin yazdıkları incelenerek, bilgisayar ve internetten bahseden görüşler tespit edilmiş, benzer olanlar gruplanmış ve aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır. Bu nitel analiz sonucunda aşağıdaki tabloda gösterilen bir görüş dağılımı ortaya çıkmıştır.

Tablo 25
Velilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımıyla İlgili Görüşlerinin Nitel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans ve Yüzde Değerleri

Bir araya toplanan görüşlerin ortak özellikleri	f	%
Bilgisayar kullanımını destekleyen görüşler	12	27,7
Bilgisayar kullanımının öğrenciyi niteliksiz ödevler hazırlamasına ve hazırcılığa itmesi ile ilgili görüşler	6	16,6
Bilgisayar ve internetin eğitimde kullanılmaması isteğini belirten görüşler	5	13,8
Bilgisayarın evdeki varlığı yokluğu sorununun eğitimde fırsat eşitliğini bozduğu görüşleri	5	13,8
Tablo 25'in devamı		
Çocukların araştırma bahanesiyle bilgisayar başında çok vakit geçirdiğini savunan görüşler	4	11,1
Çocuklar için güvenli internet ortamı sağlanması ile ilgili istek ve öneriler	4	11,1
Bilgisayarın kitaplardan uzaklaştırdığı ile ilgili görüşler	2	5,5

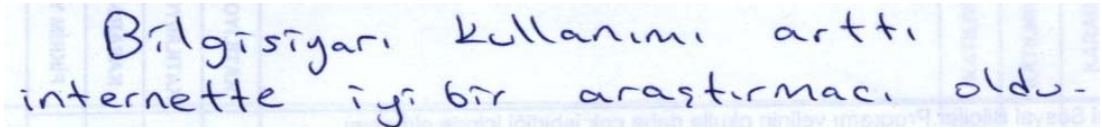
Tablo 25'te de gösterilen görüşlerden bir kısmı çocuğun Sosyal Bilgiler dersi sürecinde içinde bulunduğu araştırma ve ürün ortaya etkinlikleriyle ilgili bulgular dahilinde ortaya konmuştur. Bunlar özellikle bilgisayarın verimsiz kullanılmasına örnek oluşturan ve sorun biçiminde ortaya konan görüşlerdir. Bu noktada ise bir araç olarak bilgisayar kullanımı ele alınmıştır. Bunun yanında tabloda görüldüğü gibi anketin açık uçlu sorularında bilgisayar kullanımı ile ilgili açıklamalar yapan velilerin %27'si bu araçla ilgili olumlu görüşlere sahiptir; aşağıda bu doğrultudaki veli söylemlerine örnek verilmiştir:

Erkek, Emniyet ,Lisans

daha bilgili yetişiyor. İnternet kullanımı hızla arttığı günümüzde yetişen çocuklarımız çok daha hızlı ve çok daha bilgili yetişmektedirler ve ne arzu dileklerini, dilekleri tahakkukta çok çabuk erişebilmektedirler.

Bilgisayar kullanımının artmasını olumlu değerlendiren bir başka görüş aşağıdaki gibidir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

Bilgisiyar kullanımı arttı internette iyi bir araştırmacı oldu.

Yukarıda görüşlerine yer verilen veli, günümüzde bilgisayar kullanımının çok yaygınlaştığını ve internet sayesinde daha hızlı ve daha çok bilgiye ulaşılabildiğini belirtmektedir. Mülakat yapılan velilerden Gürkan (emekli asker) de aynı şekilde eğitimde bilgisayar kullanımı ile ilgili şu olumlu görüşleri dile getirmiştir:

> "Günümüzde kütüphanecilik bitti diye görüyorum ben. Sayfalarca şeyi okumaktansa bilgisayar yetiyor artık çocuğa. Teknoloji buysa diyorum yararlanacağız. Kütüphaneye biz giderdik; öğretmenimiz bir ödev verirdi. Orda da bir kitap olurdu, bir ansiklopedinin belli bir sayısı. Kaç öğrenci varsa hepsi ondan yararlanacak, sıra beklerdik artık. O vakit kaybıdır. Hem bilgiler kısıtlı. Bilgisayarda daha çok. Örneğin oğlum Çanakkale'deki düşmanların Türkler hakkında düşüncelerine dair ilginç bir araştırma bulmuş. Türkler susayan insanlara su vermişler, yararlananları tedavi etmişler, hiçbir zaman Kızılhaç'ı vurmamışlar. Bunları çoğu yerde bulamazsınız, 50 kitaptan araştırsanız belki".

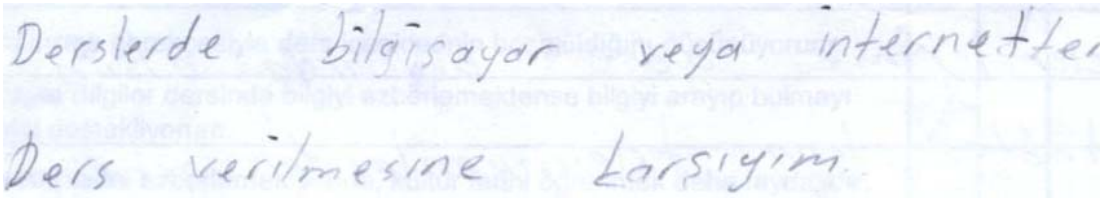
Gürkan, internette vakit geçirmenin pek çok farklı siteler ve çok yönlü düşündüren stratejik bilgisayar oyunları sayesinde çocuğa katkısı olduğunu da düşünmektedir. Mülakat yapılan bir başka veli olan Metin (elektronik mühendisi, lisans) çocuğunun interneti rahatlıkla kullanarak istediği bilgilere ulaşabildiğini ancak ödev sitelerini tehlikeli ve yeni sisteme karşı yıkıcı unsur olarak gördüğünü söylemiştir. Program araştırmaya iterken bu tür sitelerin çocuğu hazıra alıştırdığını belirtmiştir. Yeni programı genel olarak olumlu bulduğunu söyleyen veli programın fiziksel alt yapısını oluşturan unsurlardan biri olarak bilgisayar kullanımı ve yaygınlaşmasıyla ilgili olarak şu görüşleri ortaya koymuştur.

Metin, Elektronik mühendisi, Lisans

> "Altyapıdan bilgisayarın yaygınlaşması ise kastedilen bu değişecek. TV de ilk geldiğinde lükstü fakat şimdi her evde var. Bilgisayar da böyle olacak. İnternet erişimi de aynı şekilde çok yaygınlaşacak. İnternetin zararları da var tabi ki. Bilgisayar araştırma için çok büyük kolaylık; ancak iki kelime yaz, ara bul, araştırma bitsin yaklaşımı yanlıştır. Ulaştığı şeyi okuyup öğreniyorsa sorun yok. İlgisini çeken bir konuysa çocuk zaten öğrenmek isteyecektir".

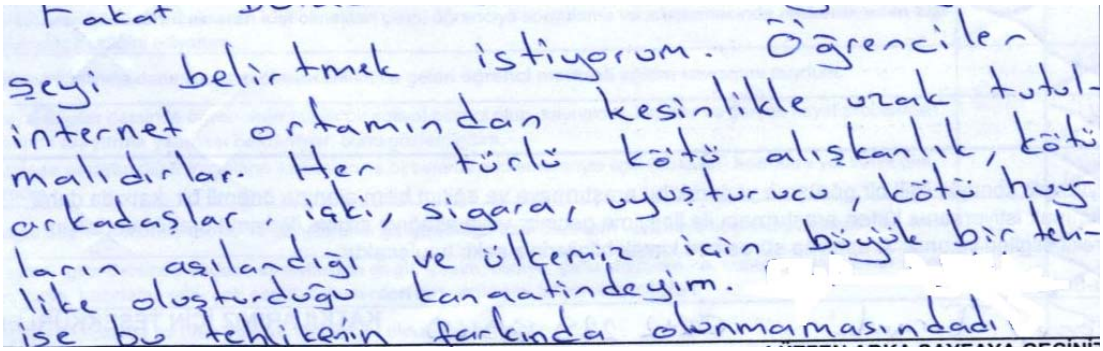
Bilgisayar kullanımı hakkında görüş belirten 36 veliden yaklaşı %14'ü internet ve bilgisayarın eğitim ortamlarından uzaklaştırılması ile ilgili fikir belirtmişlerdir. Aşağıda bu görüşteki velilerin açık uçlu anket sorusuna verdikleri yanıtlardan alınmış bazı ifadeler bulunmaktadır.

Kadın, Ev hanımı, İlkokul

Bazı velilerin bilgisayar ve internet kullanımına karşı olmasının gerekçesi çocukların kötü alışkanlıklar kazanacakları düşüncesidir. Aşağıda bu doğrultudaki bir görüşe örnek verilmiştir.

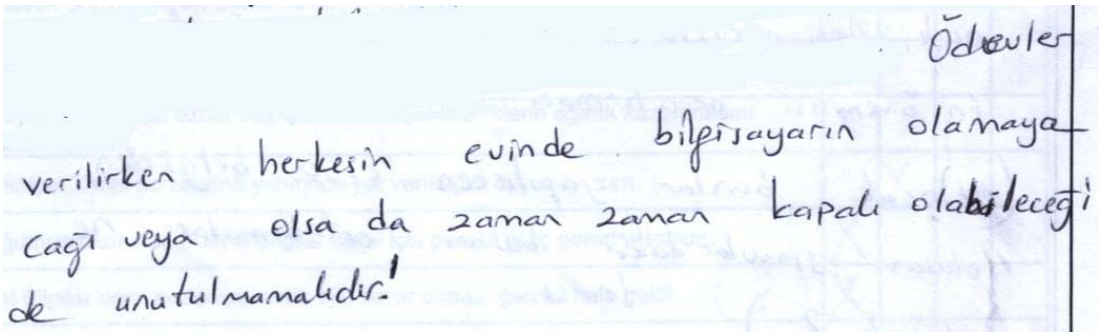
Erkek, Şoför, Lise

Rakat
şeyi belirtmek istiyorum. Öğrenciler
internet ortamından kesinlikle uzak tutul-
malıdırlar. Her türlü kötü alışkanlık, kötü
arkadaşlar, içki, sigara, uyuşturucu, kötü huy
ların aşılandığı ve ülkemiz için büyük bir teh-
like oluşturduğu kanaatindeyim.
ise bu tehlikenin farkında olunmamasındadı

Veli bilgisayarı kişilik ve ahlak gelişimini olumsuz etkileyen bir araç olarak tanımlamıştır. Oysa amaca yönelik olarak ve diğer yöntem ve araçların yanı sıra kullanılırsa bilgisayarın bilgiye ulaşma aracı olarak tartışılmaz bir değeri vardır ve bunu göz ardı etmek akıntıya karşı durmak anlamına gelecektir. Bu noktada güvenli internet ortamları sağlanması gerekliliği bir kez daha gündeme gelmektedir. Velilerin de bu konuda bilgilendirme ve desteğe ihtiyacı olduğu açıktır.

Açık uçlu sorularda bilgisayar kullanımını söz konusu eden velilerin yaklaşık %14'ü evdeki bilgisayarın varlığı yokluğu sorununun eğitimde fırsat eşitliğini bozduğu görüşündedirler. Bu konuda açık uçlu sorularda fikirlerini açıklayan tüm velilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

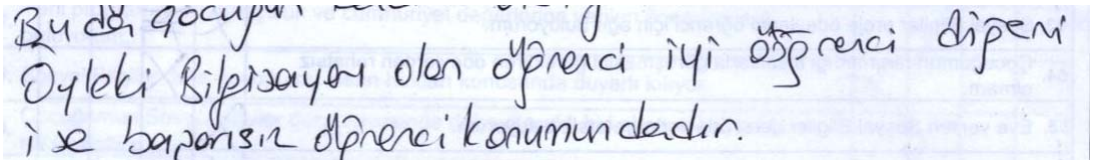
Kadın, Mesleği belirtilmemiş, Lisans

Ödevler
verilirken herkesin evinde bilgisayarın olmaya
çağı veya olsa da zaman zaman kapalı olabileceği
de unutulmamalıdır!

Bu velinin görüşü de ödevlerin sadece bilgisayardan bilgi bulup yazmak ya da bilgisayar yazıcısına yazdırmak şeklinde yapıldığının bir kanıtı olabilir. Çünkü veli programda bilgisayarın zaman zaman kapalı olabileceğinin ihmal edildiği bir eğitim

anlayışı algılamaktadır. Araştırmaların bilgisayara bağımlı yapıldığını kanıtlayan bir başka veli ifadesi aşağıdaki gibidir.

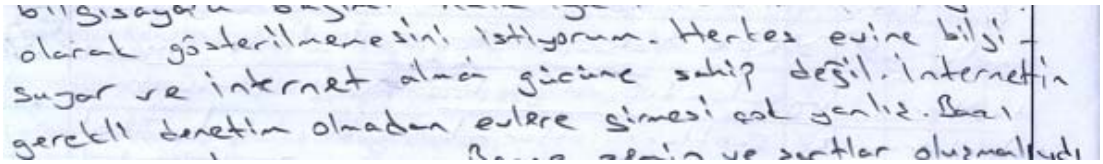
Kadın, Yönetici, Lise

Bilgisayarı olan öğrenci ve bilgisayarı olmayan öğrenci gibi bir ayrım gündemdedir, veli görüşlerine yansıyan budur. Bunun çocuklar arasında eşit bilgi dağılımından yararlanamama gibi bir sorun oluşturduğunu düşünen veliler bulunmaktadır.

Ekonomik açıdan bir güçlük oluşturmasının yanı sıra eve bilgisayar ve internet girmesi bazı velileri denetim açısından da endişelendirmekte, kontrolü zor bir araç olarak gördükleri bilgisayarı kullanmanın şart olmadığı bir eğitim sistemi talep etmelerine neden olmaktadır. Aşağıda görüşlerine yer verilen velinin açık uçlu anket sorusuna yazdığı ifadeler de bu yöndedir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

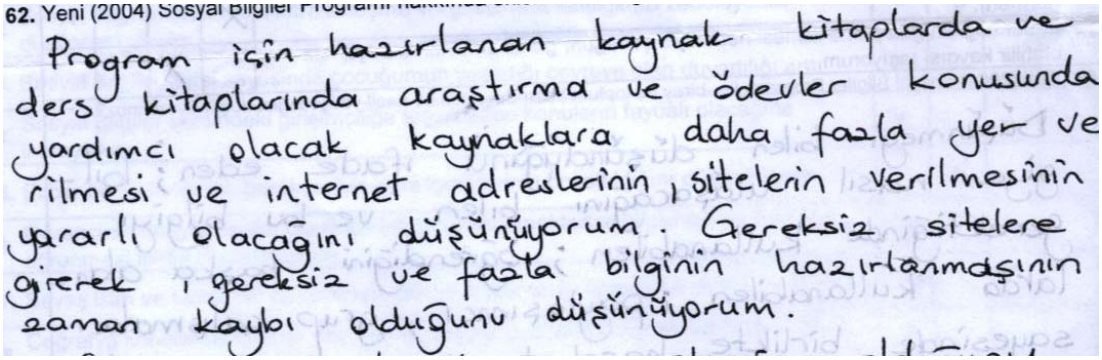

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda diğer yazılı ve görsel kaynaklara göre daha çok ön planda tutulan bir araç olmamasına karşın, programın uygulanmasında bilgisayarın çok önemli hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda bazı veliler içerisinde internete ulaşımın da sağlandığı bir kütüphanenin ilçede bulunmadığını belirtmiş ve yetkililerin bu konuda gereken yatırımları yapması çağrısında bulunmuştur. Mülakat yapılan velilerden Gürkan (emekli asker), bu programın evde, okulda ya da mahallede çocuğun ulaşabileceği bir bilgisayar ve yazıcının olmasını gerektirdiğini belirtmiş, muhtarlık ya da diğer kurumların kütüphane açmak için

gösterdikleri çabayı artık güvenli ve ücretsiz internet ortamı oluşturmak için göstermeleri gerektiği düşüncesini ortaya koymuştur.

Bir başka veli ise internet ortamındaki bilgilerin arasında kaybolmamak için başka bir öneri sunmaktadır.

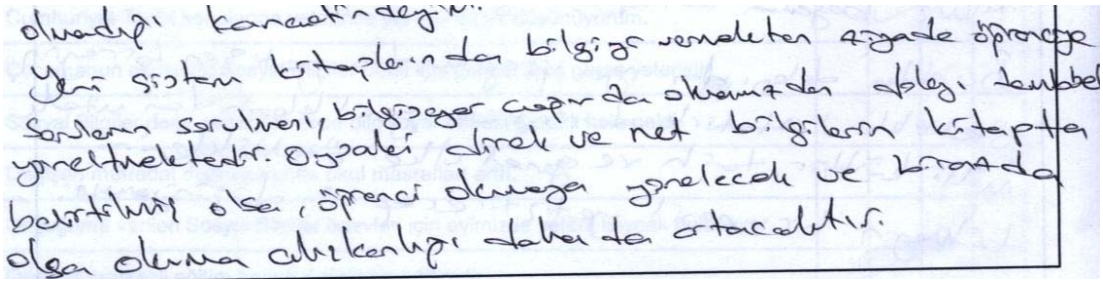
Kadın, Öğretmen, Lisans

62. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında
Program için hazırlanan kaynak kitaplarda ve ders kitaplarında araştırma ve ödevler konusunda yardımcı olacak kaynaklara daha fazla yer verilmesi ve internet adreslerinin, sitelerin verilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Gereksiz sitelere girerek, gereksiz ve fazla bilginin hazırlanmasının zaman kaybı olduğunu düşünüyorum.

Açık uçlu anket sorusuna verdiği yanıtlar yukarıda sunulan bu veli ise ders kitaplarında yararlanılacak internet adresleri bilgisinin verilmesini bir öneri olarak sunmaktadır. Mülakatta benzer bir görüş ortaya koyan Tülin (öğretim görevlisi, yüksek lisans) de mülakatta, ders kitaplarında başvurulacak kaynak kitap ve internet adreslerinin yer alması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrenci seviyelerine göre araştırma portalları sunan bir web ortamı oluşturabileceği şeklinde bir öneri sunmuştur.

Tablo 25'te yer verildiği gibi, bilgisayarın olumsuz etkileriyle ilgili görüş belirten velilerden bir kaçı da bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasının öğrencileri kitaplardan uzaklaştırdığını düşünmektedir. Araştırmanın açık uçlu anket sorusuna bu konudaki görüşlerini yazan bir velinin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Erkek, Serbest meslek, Lisans

Velinin yeni programın öğrenciyi kitaplardan uzaklaştırdığı düşüncesi Sosyal Bilgiler ders kitabının niteliği ile de ilgilidir. Ders kitabında çok fazla bilgi olmaması bunun yerine yönlendirme kutucukları bulunması veliyi çocuğun araştırmaya teşvik edildiğini düşünmesinden ziyade, araştırma yapmanın tek yoluymuş gibi algılanan bilgisayar kullanımına teşvik ettiği yönünde düşündürtmektedir.

Mülakat yapılan velilere de bilgisayar sonrası çağda çocukların okuma alışkanlığı ile ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Bu konuda alınan görüşler aşağıdaki gibidir. Sibel (işletmeci, lise), Hayati (emniyet görevlisi, lisans), Havva (ev hanımı, ilkokul) ve Zeliha (ev hanımı, ortaokul) bilgisayar sonrası çağda çocukların okuma alışkanlığı ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

Gül, Tıp doktoru, Doktora:

> "Kendi bilgisayarını açıp kendisi internetten istediği gibi çalışıyor. Çok da güzel öğrendi arama motorlarını kullanmayı, bir şeyler buluyor işte fotoğraflar yazılar. Bazen bundan ben aslında rahatsız oluyorum çünkü keşke ansiklopediden araştırsa da keşke o kitap kokusunu algılasa. Bize de öyle ödevler verilirdi biz halk kütüphanelerine giderdik. Biz o kütüphanelerde sessiz oturma kurallarına uyardık filan. Ödevin çıktısını aldıktan sonra ben ona özet çıkarmasını söylüyorum. Özet çıkarabilmesi için de okuması gerekiyor tabii ".

Velinin ifadesi araştırma ödevlerinin tamamen bilgisayardan yapıldığını doğrular niteliktedir. Ancak hazırlanan ödevlerin okunmasının veli kontrolüne bağlı olduğu ile ilgili bulguyu doğrulayan şekilde veli çocuğuna araştırma ödevini okuması konusunda yönlendirme yaptığını ifade etmektedir.

Sibel, İşletmeci, Lise:

"İki tuşa basıyor, ödev tamam. Okumak bitti artık çocuklarda ".

Okuma alışkanlığı öğrencilerin araştırma yaptıkları konuyu okumaları ile sınırlı değildir, çocukların ilgilendiği alanlardaki edebi eserleri okuması, kitap okuma alışkanlığı geliştirmesi "okumak" kavramı içinde yer alır. Ancak velilerin genellikle çocuklarının okulda Sosyal Bilgiler kitabını ya da araştırma ödevinin raporunu okumamasını "okuma alışkanlığı kalmadı" şeklinde yorumladığı görülmektedir.

Sonuç olarak velilerin çok büyük bir bölümü yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin evde bilgisayar olmasını gerekli hale getirdiğini belirtmiştir. Velilerden bir kısmı eve sırf çocuk araştırma yapsın diye bilgisayar ve internet alındığını, bazıları da en kısa zamanda bilgisayar almalarının çok gerekli olduğunu söylemiştir. Evde bilgisayarı olan çocukla olmayan çocuk ayrımı olduğu ve bunun eğitimde fırsat eşitliğini bozduğunu düşünen pek çok veli vardır. Evinde bilgisayar olmayan ailelerin çocuklarının da bazen yalnız bazen aile üyeleriyle internet kafe ortamına girdiği veli ifadelerince ortaya konmuştur. Veli görüşlerine göre hazırlanan ödevlerin bilgisayar yazıcısından çıkarılıp okumadan öğretmene teslim edilmesi bilgisayar kullanımıyla ilgili en önemli sorundur. Bunun yanında veliler çocukların ödev yapmayı bahane ederek bilgisayarda arkadaşlarıyla sohbet etmek ya da oyun oynamak gibi etkinliklerle fazla vakit harcadığını düşünmektedir. Bazı veliler okuldan ve çocuk eğitiminden internetin kesinlikle uzak tutulmasını isterken bazıları ise gerekli denetim sağlandığında bilgisayar kullanmanın faydalı ve pratik bir bilgiye ulaşma yöntemi olduğunu söylemişlerdir. Velilerden bir kısmı güvenli internet ortamlarının yaygınlaştırılmasıyla ilgili önerilerde bulunmuştur. Araştırma ödevlerinin okulda öğretmen gözetiminde yapılması, muhtarlık ve belediyelerin güvenli internet ortamı sağlaması, ders kitaplarında ilgili faydalı sitelerin adreslerinin verilerek zaman kaybı ve zararlı sitelere girişin önlenmesi çözüm önerileri arasındadır. Bazı veliler bilgisayar kullanımının çocukları kitaplardan uzaklaştırdığını düşünmektedir. Velilerin çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımı hakkındaki gözlemlerini paylaştıkları görüşlerinden anlaşılan önemli bir sonuç da şudur: Proje ve performans ödevleri programda amaçlandığı gibi çocukların

çok çeşitli sosyal bilim yöntemlerini öğrenip uyguladıkları etkinlikler olmaktan ziyade, belli bir konuda bir miktar bilgi bulup yazılı rapora dönüştürmek etkinliğine indirgenmiş görünmektedir.

4.7.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Hakkında Veli Görüşleri

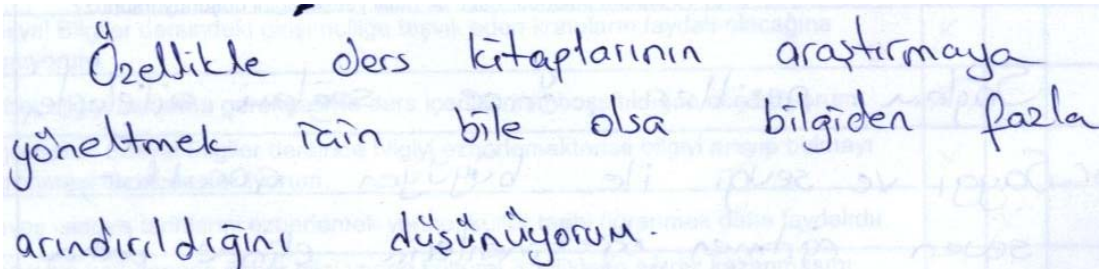
Araştırmanın velilerin eklemek istedikleri görüşlerini yazmalarına olanak tanıyan açık uçlu anket sorusuna ders kitabıyla ilgili yazılan açıklamalar aşağıdaki şekilde bir araya getirilmiştir.

Tablo 26
Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Hakkında Veli Görüşlerinin Niteliksel Analizi Sonucu Elde Edilen Frekans Dağılımı

	f
Kitaptaki bilgiler yetersiz	5
Kitapta çok soru var, önce bilgi sonra soru olmalı	3
Kitap karmaşık	3
Kitapta örnekler çok fazla	2
Tek kitaba bağlı kalmaktansa farklı kaynaklara ulaşmak daha faydalı	2
Ders kitabı dışındaki kaynaklar ve internet adresleri kitapta yer almalı	1

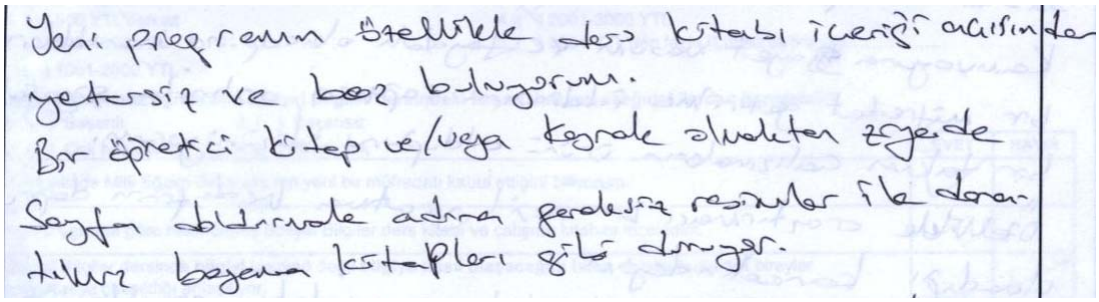
Ders kitabı konusunda görüş açıklayan veliler en çok kitabın bilgi açısından yetersiz olduğunu savunmaktadır. Aşağıdaki örnekler velilerin niçin kitaptaki bilginin önceki programa göre daha az olduğunu sezdiklerini ancak yine de itiraz geliştirdiklerini göstermektedir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

Özellikle ders kitaplarının araştırmaya yöneltmek için bile olsa bilgiden fazla arındırıldığını düşünüyorum.

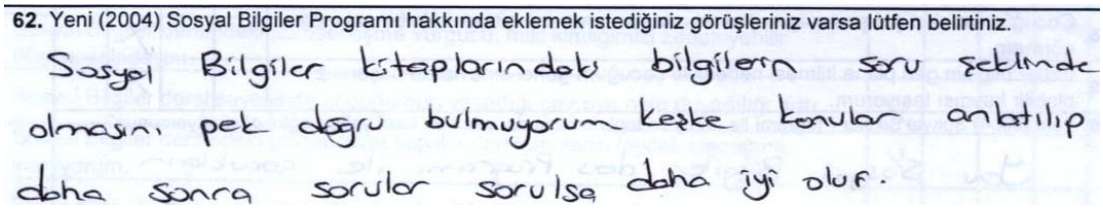
Aşağıda görüşlerine yer verilen veli, araştırma anketinin açık uçlu "2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşler nelerdir" mahiyetteki sorusuna yazdığı görüşlerinde Sosyal Bilgiler ders kitabını, içeriğin aranmadığı bir kitap türü olan boyama kitabına benzetmektedir.

Erkek, Serbest meslek, Lisans

Yeni programın özellikle ders kitabı içeriği açısından yetersiz ve boş buluyorum.
Bir öğretici kitap ve/veya kaynak olmaktan öte çizgide sayfa dolduracak adına gerekliliği resimler ile donatılmış boyama kitapları gibi duruyor.

Tablo 25'te de görüldüğü gibi velilerin ders kitabı hakkındaki bir başka eleştirisi kitapta bilgiden daha çok soru olduğu şeklindedir. Önce bilgi verilsin sonra soru sorulsun diyen velilerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

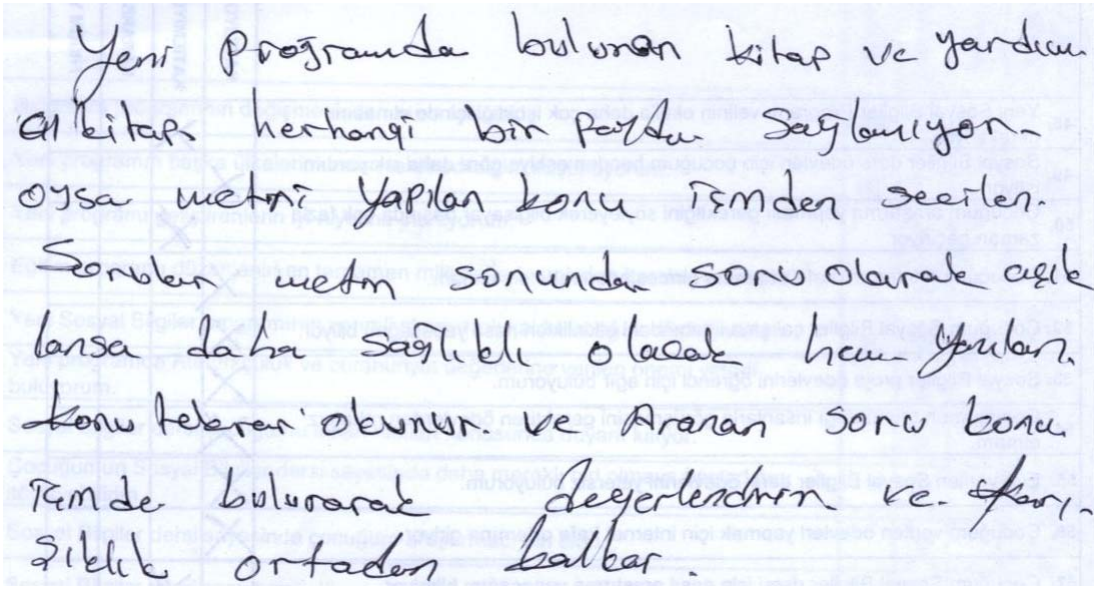
Kadın, Bilgi işlemci, Lise

62. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.
Sosyal Bilgiler kitaplarındaki bilgilerin soru şeklinde olmasını pek doğru bulmuyorum keşke konular anlatılıp daha sonra sorular sorulsa daha iyi olur.

Konu merkezli program anlayışında sıklıkla görülen aktarım yöntemi daha çok bir önceki ilköğretim programının dayandığı Davranışçı anlayışta görülür. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda da belirtildiği gibi yapılandırmacı temele dayanan yeni program daha çok öğrenci ve etkinlik merkezlidir. Bu yaklaşım farklılığı kitaplara da yansımıştır. "Ders kitabı dışındaki kaynaklar ön plana çıkmıştır; öğrencilerin kanıt kullanma, kaynaklara ulaşma gibi becerileri geliştirilmeye çalışılır" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Uzun paragraflarla belli bir konunun anlatıldığı eski kitaplardan çok farklı olarak yeni kitaplar pek çok resim, bilgi kutucukları ve sorularla doludur. Bazı velilere göre bu çeşitlilik karmaşık bir görüntü

oluşturmakta bazı velilere göre ise çocuklara daha uygun bir yapı oluşturmaktadır. Kitabın öğrencileri konuya dahil etmek için pek çok soru içermesi bazı eğitimcilere göre de çocuklara bıkkınlık vermektedir; bu araştırma öncesi konuşulan bazı eğitim paydaşlarından alınan bir görüştür. Kitaptaki sorular hakkında aynı doğrultuda ortaya konan bir başka veli görüşü aşağıdaki gibidir.

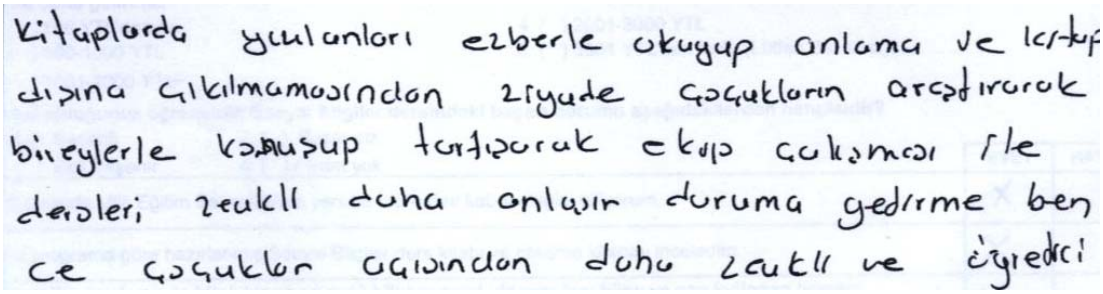
Erkek, İçmimar, Lisans

Bilgiyi yapılandırması beklenen çocuğun kendi algı dünyasına göre cevaplaması için düzenlenen bu sorular, mutlak bilgiyi metnin içinde arayıp bulmaya alışmış olan geleneksel zihniyet tarafından yadırganmaktadır. Bu da bilgi felsefeleri konusunda öğretmenlerin dahi bilgilendirilme eksikleri olduğu düşünülürse, bir veli tarafından dile getirilmesi doğal karşılanacak bir görüştür.

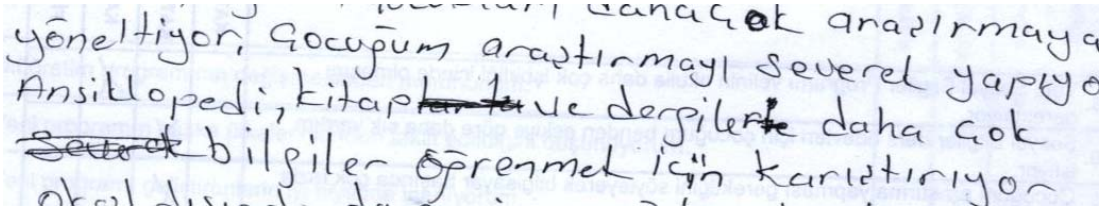
Tablo 25'te de görüldüğü gibi, anketin açık uçlu sorularında ifade edilen bir başka görüş, ders kitabının tek kaynak olarak görülmeyip diğer kaynaklara da ulaşılmasını önemseyen yeni program anlayışını destekler yöndedir. Aşağıdaki örnek ifade bu doğrultuda bir görüşü yansıtmaktadır.

Kadın, Ev hanımı, Lise

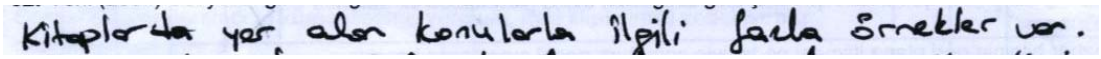
Kitaptaki bilgileri ezberleyip onların dışında farklı bilgi arayışında bulunmamanın teşvik edilmesinden ziyade farklı kaynaklara ulaşmayı önemseyen eğitim seviyesi ilkokul düzeyindeki bu velinin görüşleri 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın bilgiye yaklaşımını destekler niteliktedir. Aşağıda da ders kitabı dışındaki kaynaklara ulaşmanın çocuğu üzerindeki etkilerini paylaşan bir başka veli ifadesi bulunmaktadır.

Kadın, Emekli memur, Lise

Tablo 26'da da yer aldığı gibi velilerin bir kısmı kitapta çok fazla örnek olduğunu düşünmektedir. Bilgiden ziyade örneğe yer verilmesi eleştiri konusudur. Açık uçlu anket sorularına yazılan bir ifade bu veli görüşünü örneklemektedir.

Kadın, Ev hanımı, Lise

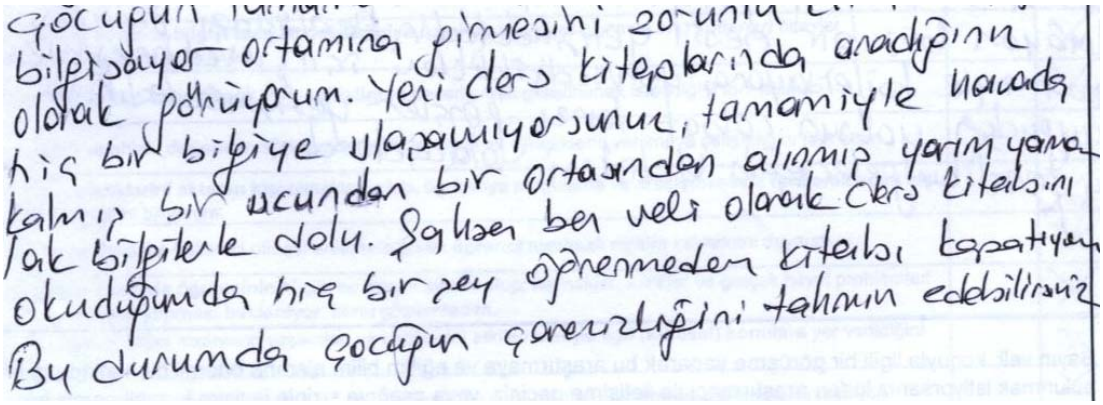

Sonuçta kitapların kurgusu programın çeşitli alt boyutlarıyla paralellik oluşturacak şekilde yapılıyorsa bile, eğer çocuk ve veli yansıttıkları bu sıkıntıları yaşıyorlarsa bu bir problemdir. Program kitabında (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) kavram öğrenme, yapılandırmacı anlayıştaki öğrenmenin zihinsel şemalarla kişiselleşmesine en çok olanak tanıyacak ögelerden biri olarak anlatılmıştır. Pek çok örnekten yola çıkarak

öğrencinin tümevarım yöntemiyle kavramı kendi zihninde oluşturup tanımlaması kitaplardaki öreklerin de çoğalması anlamını taşır. Ancak bu durum programın amaçları ve dayandığı felsefe hakkında yeterli bilgisi olmayan veli ve çocuk açısından anlaşılmayan ve karmaşık bir durum olarak algılanıyorsa, program geliştirme açısından bu şikayet dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte programın niçin eğitimin tüm paydaşlarına tanıtılması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

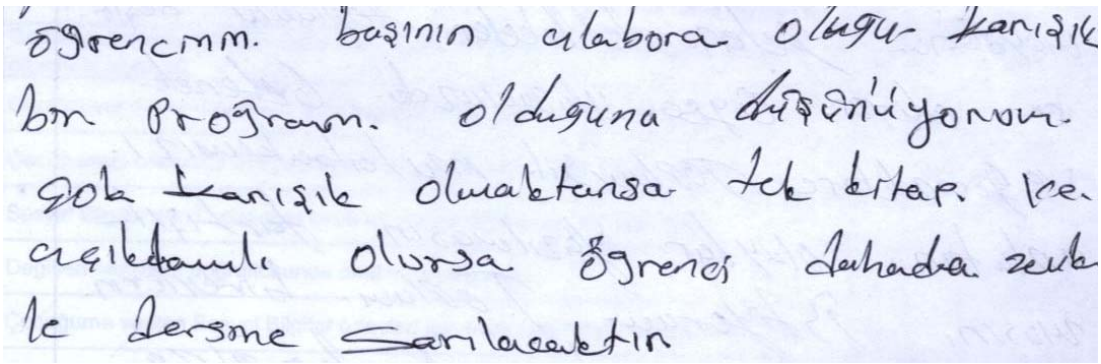
Kitabın yetişkinler tarafından bile anlaşılamayacak derecede karmaşık olduğunu düşünen veliler vardır. Anketin eklenmek istenen görüşlere olanak tanıyan açık uçlu sorusuna verilen yanıtlardan bazıları, ders kitabının karmaşık olduğuyla ilgili görüşler içermektedir.

Kadın, Yönetici, Lise

Veli Sosyal Bilgiler ders kitabını "yarım yamalak bilgilerle dolu" olarak nitelemekte hem çocuğunun hem kendisinin kitabı anlama konusunda çaresiz kaldıklarını ifade etmektedir. Bir başka veli benzer biçimde yaşadığı karmaşadan söz etmektedir.

Erkek, İçmimar, Lisans

Ders kitabı konusunda yukarıdaki verilere benzer biçimde konuşan velilerden biri de görüşme yapılan Tülin'dir. Mülakat yapılan velilerden Tülin (öğretim görevlisi, yüksek Lisans) aynı doğrultuda ders kitabının karmaşık olduğuyla ilgili görüş belirtmiştir.

> "Kitaba bir eleştirim var. Çok güzel ama şu olay (kitaptaki bilgi kutucuklarını işaret ediyor) beni çok.. ben kendim içinden çıkamıyorum. Yani çok dağınık, öğrenci bunun içinden çıkamaz. Tamam, bir hikaye anlatılıyor olayı birebir belki yaşamak açısından ama bence bu hikayeler çok da fazla amaca hizmet edemiyor. Çocuk okumuyor bunları. Her kutucukta bir şey vermiş. Bir şey hedeflemişler. Neden? Mantık ne, mantığını çözemiyorum. Burada bir bilgi, şurada bir şey, şurada bir şey. Çocuğun bunların hepsini okuyup da kafasında bir mantık silsilesine sokması çok zor; yapamaz. Belki kitap yeniden düzenlenmeli. Kitaptan nefret etti benim kızım, hiç sevmedi. Velinin önderliğinde alıştırmaları yaptı. Ama kendisi alıp da kitabını hiç okumadı. Ben ondan bunu bekleyemiyorum çünkü ben bile baktığımda karışıyor. Hedeften çok uzaklaşılıyor bence. O ünitede verdiği hedeften. Bir sürü input vermiş. Bence uzaklaşılıyor ana hedeften".

Yukarıdaki ifadede yer alan karmaşıklığı aşmak için önerilerde bulunan veliler de olmuştur. Araştırma grubu içindeki velilerden bazıları ders kitabının diğer kaynaklara yaptığı yönlendirmenin daha belirgin olması ve hangi kaynaklara ulaşılabileceğinin açık olarak kitapta yazılması beklentisini dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak velilerin kitap hakkında açıkladıkları görüşler eksik gördükleri yönleri eleştiren niteliktedir. Sosyal Bilgiler ders kitabının yeterince bilgi içermeyen, gereksiz resimlerle donatılmış, boyama kitabına benzeyen, bilgiden çok soru ve örnek içeren ve karmaşık bir yapısı olduğu savunulmuştur. Bazı veliler tarafından ders kitabının diğer kaynaklara yönlendiren boyutu ile ilgili olarak, daha açıklayıcı bilgiler içermesi, kitapta hangi internet adreslerine ve kitaplara başvurulabileceğinin yazılması ile ilgili istekler de dile getirilmiştir.

4.8. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE GENEL OLARAK EĞİTİM SİSTEMİ İLE İLGİLİ VELİ ÖNERİLERİ

Araştırma anketi hazırlanırken velilerin Sosyal Bilgiler programı ile ilgili önerileri olup olmadığını içeren bir soru hazırlanmamıştır. Ancak velilerin ankette yer alan

“eklemek istediğiniz görüşler varsa lütfen belirtiniz” şeklindeki açık uçlu sorusuna görüşlerini yazarken bazen temennide bulunan bazen de öneri getiren ifadeler kullandıkları görülmüştür. Velilerin öneride bulunmak konusunda istekli olduğu görüldüğünden, araştırma süreci içerisinde yeni bir araştırma sorusu eklenerek hem ankette bulunan zaten elde edilmiş veri bu açıdan ele alınmış ve değerlendirilmiş, hem de görüşme yapılacak olan velilere yöneltilmek üzere görüşme formuna bu konuyla ilgili bir soru eklenmiştir.

Veliler hem doğrudan Sosyal Bilgiler programının çeşitli boyutları ve uygulanması ile ilgili olarak hem de genel olarak eğitim sistemiyle ilgili çeşitli öneriler ortaya koymuşlardır. Özellikle öne çıkan ve sık tekrarlanan, Sosyal Bilgiler programıyla doğrudan ve yakından ilgili olan önerilerle ilgili örnek bulgular araştırmanın çeşitli alt problemleri ile ilgili veli görüşleri ortaya konarken zaten sunulmuştur. Bununla birlikte velilerin Sosyal Bilgiler programıyla doğrudan ilgili olmayan önerileri de mevcuttur. Velilerin açık uçlu anket sorusuna yazdıkları ve görüşmede ortaya koydukları öneri niteliğindeki tüm görüşlere nitel araştırmanın sonuçlar kısmında detaylı olarak frekanslarıyla birlikte yer verilmiştir.

BÖLÜM V
SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

5.1.1. Velilerin Yeni (2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler) Program Hakkında Bilgi Sahibi Olup Olmadığı İle İlgili Sonuçlar

Velilerin yeni program hakkında bilgi sahibi olma oranları kendi ifadelerine göre ortalama %74'tür. Veli algısı bağlamında yeni Sosyal Bilgiler programının en belirgin özelliği bilgi ezberletmek yerine düşünmeyi öğretmek iddiasıdır; veliler en çok (%83,5) yeni programın ezberleme yerine düşünme becerileri geliştirme hedefinden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Sürece dayalılık hakkında da velilerde %82,4 düzeyinde bir farkındalık söz konusudur. Bilgi anlayışı ve değerlendirme boyutunda programın getirdiği en belirgin farklılıklar olan bu unsurlardan veliler haberdardır; ancak bir başka çok belirleyici öğe olan öğrenci merkezli eğitim kavramının bilinme düzeyi daha düşüktür (%55,7).

Farklı eğitim ve sosyo-kültürel düzeyde velilerin yeni program hakkında değerlendirme yaparken, yeni programla birlikte kullanılmaya başlanan terimleri kullandığı, programın ana felsefesine ilişkin farkındalık geliştirebildiği, programın ne zaman değiştiğinden haberdar olduğu, ders kitabı boyutundaki değişimin gözlendiği ve sürece dayalı olarak yürütülen araştırma becerisine dönük etkinliklerin arttığını bildiği görülmüştür. Bununla birlikte velilerin yeni program hakkında yeterince bilgilendirilmemekle ilgili bir eleştirisi söz konusudur.

5.1.2. Programın Genel Yapısı ile İlgili Sonuçlar

Veliler programın değişmesinden %56 oranında memnundur. Katılımcıların %32'si programın başka ülkelerin programlarından taklit edildiğini düşünmektedir. Ulusların kendilerine özgü manevi değerlerinden oluşan bir özü olduğu görüşüyle birlikte dile

getirilen “taklit program” tanımlaması, ülkelerin kendilerine özgü gelişim çizgilerine ve kendilerine özgü açılımlarla ilerleyebileceği görüşüne dayanmaktadır. Bununla birlikte velilerin %64’ü program geliştirenlerin iyi niyetine inandıklarını ifade etmişlerdir. Mülakata katılan velilerin tamamı da eğitimci ve siyasetçilerin program geliştirirken yeterince araştırma yaptıklarını ve ülkelerinin geleceği için en faydalı olan programı geliştirmek için çalıştıklarını düşünmektedir. Velilerin %16’sı programın uygulamadan kaldırılacak kadar verimsiz olduğu görüşündedir. Öğretmen eğitimiyle ve fiziksel alt yapı ile ilgili engellerin aşılmadan birdenbire program değiştirildiği görüşünü savunan veliler vardır. Ezber bilgiyi yerine çevreyle etkileşimi artıran ve öğrenciyi araştırmaya yönlendiren yeni programı destekleyen pek çok veli bulunmaktadır. Programın en çok eleştiri alan boyutu öğrencinin bilgisayarla fazla muhatap olmasına neden olduğuyla ilgilidir.

Programın genel yapısıyla ilgili kararsız görüşler ortaya koyan velilerin söylediklerinin çoğu olumluya daha yakındır. Bu velilerin programın onayladıkları pek çok yönü vardır. Ancak ya sağlıklı uygulamadan emin değillerdir ya da fiziksel altyapı yetersizlikleri onları düşündürmektedir. Sonuç olarak programın değişmesinden memnun olanlarla birlikte bu konuda kararsız olanların oranları birleştirildiğinde %81 oranında velinin, bazılarının (tüm velilerin yaklaşık %25’i) kısmen de olsa program hakkında olumlu görüşleri ve umutları vardır.

5.1.3. Yeni (2004) İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı İle Yetişecek Neslin Nitelikleriyle İlgili Sonuçlar

Sonuç olarak “öğrenci velileri 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile birey ve toplum bazında nasıl bir nesil yetişeceğini düşünmektedir” alt problemi çerçevesinde değerlendirilen veriler dikkate alındığında şunlar söylenebilir: Bu soruya cevap veren velilerin %69’u olumlu, %16’sı olumsuz, %9’u kararsız görüşler ortaya koymuşlardır. Velilerin çoğu gelecek neslin araştırmacı, meraklı, ezberden uzak, girişimci, başarılı, kendine güvenen, birlikte iş yapabilen kişilerden oluşacağını düşünmektedir. Bazı veliler milli değerlerinden uzak, bilgisayar bağımlısı, hazırcı, boş ve kitaplardan uzaklaşmış bir nesil yetişmekte olduğunu düşünmektedir. Eğitim seviyesi lise ve

daha üstü olan bazı veliler ise gelecek neslin özellikleriyle ilgili olarak olabilirlik çerçevesinde değerlendirmeler yapmaktadır. Programın henüz çok yeni olduğu, fiziksel ve düşünsel altyapı eksiklerinin uygulamanın kalitesini etkileyip etkilemeyeceği gibi belirsiz durumlar kararsız görüş bildiren velilerin düşüncelerini temellendirmektedir. Aşağıda olumlu ve olumsuz görüşlere dair sonuçlar daha detaylı ele alınmıştır.

Gelecek neslin sahip olacağı niteliklerle ilgili düşüncelerini yazan velilerin %69'u olumlu görüşte açıklamalar yapmışlardır (147 veliden 102'si). Bu veliler, 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın vizyon, genel amaçlar ve uygulamaya ilişkin esaslar kısımlarında açıklanan amaç ve ilkeler doğrultusunda bireyler yetişeceğini düşünmektedir. Yaptıkları açıklamalar sırasında kullandıkları sözcükler programda kullanılan ifadelerle örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan velilerin büyük çoğunluğu yapılandırmacı program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi sayesinde araştırmacı ve çevresine karşı duyarlı bir nesil yetişeceğini düşünmektedir. Merak eden ve bu doğrultuda aradığı bilgiye ulaşmak için doğru yöntemleri kullanan bireyler yetişeceği düşüncesi hakimdir. Gelecek neslin özellikleriyle ilgili olarak, Sosyal Bilgiler dersi sayesinde gelişeceği en fazla veli tarafından düşünülen nitelik araştırmacılıktır (56). Araştırmacılığı, çevreye karşı duyarlı (19), meraklı (18), bilgisi ezbere dayanmayan (17), daha bilgili (16) gibi nitelikler izlemektedir. Düşünme kapasitesini kullanmanın bireyin kişilik gelişimi üzerinde de olumlu etkileri olacağını düşünen veliler, yeni programla birlikte çocukların ayrıca, kendine güvenen (10), sorgulayıcı (9) ve başarılı (9) bireyler olarak yetişeceklerini düşünmektedir. İnsan hakları ve doğal çevreye duyarlılık gibi yeni programın özellikle üstünde durduğu kavramlar velilerin görüşleri arasında yerini almıştır. Bundan başka veliler gelecek neslin bilinçli, bilgiye ulaşmayı bilen, çevre bilinci gelişmiş, sorumluluklarını bilen, girişimci, sosyal kişilerden oluşacağını düşünmektedirler.

Bununla birlikte bazı velilerin programı yeterli bilgi vermeyen ve boş gördükleri ve bu programla yetişen neslin de aynı nitelikleri taşıyacağı ile ilgili görüşlere sahip

oldukları görülmektedir. Bu konuda görüş bildiren 147 veliden 24'ü gelecek neslin bazı olumsuz niteliklere sahip olacağını düşünmektedir. Bu demektir ki bu velilerin yaklaşık %16'sı yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programıyla ilgili ya da ilgisiz olarak gelecek nesille ilgili umutsuz görüşler ortaya koymuşlardır. Olumsuz görüşlerin bazıları doğrudan öğretim programıyla ilgiliyken bazıları genel olarak eğitim sistemiyle, bir kısmı da diğer etkenlerle ilgilidir.

Velilerde eğitim sistemiyle ilgili olarak gelecek nesille ilgili ortaya konan olumsuz düşünceler çoğunlukla ilköğretim programının bilgi anlayışı doğrultusunda "yetersiz bilgi sahibi, genel kültür bilgisi yetersiz" kişilerin yetişeceği yönündedir. Programın bilgiyi anlayışını özetleyebilecek olan "öğrenmeyi öğrenme" kavramı bazı veliler tarafından "öğrendiğini sanma" olarak yorumlanmıştır. Bilgisiz, çok bilmiş, özel dershanelere gitmeye mecbur bırakılmış, asıl öğrenmesi gerekenlerden uzaklaşıp oyunlarla oyalanan gibi tanımlamalar bu görüşleri kanıtlamaktadır. Ayrıca kültürel ve manevi gelişim açısından eğitim sisteminin ve programın yetersiz kaldığı ortaya konan görüşler arasındadır. Kendi kültüründen uzak, geçmişine, geleneklerine, büyüklerine saygısız, kitaplardan ve insan etkileşiminden uzaklaşmış, bilgisayar ve diğer iletişim makineleriyle fazla içli dışlı, dolayısıyla insani ilişkilerden uzak bir nesil yetişmesinin program tarafından da desteklendiği düşünceleri ortaya konmuştur.

Değer kavramıyla ilgili olarak gelecek nesille ilgili olumsuz düşüncelerin temelinde yalnızca Sosyal Bilgiler programı ya da genel olarak yapılandırmacı programın olduğu söylenemez. Zaten veliler olumlu ya da olumsuz görüşlerinde olayların bir tek nedeni ve açıklaması olamayacağını yer yer dile getirmişlerdir. Bu yüzden düşünülen olumlu özelliklere ya da olumsuz özelliklere sahip bir nesil de olsa bunu bir tek Sosyal Bilgiler programına bağlamak gibi bir eğilim görülmemektedir. Ancak örneğin araştırma yapmadan, doğrudan bilgisayarda hazır bulunan ödevlerin bir kopyasını okula götürme alışkanlığının bir süre sonra tembel ve hazırcı bir nesil oluşturabileceği gibi doğrudan Sosyal Bilgiler öğretim programına bağlı tespitler de yapıldığı olmuştur. Çalışan ve sorumluluklarını yerine getiren öğrencilerle, bu davranışları göstermeyen öğrencileri ayırt etmesi açısından olumlu görülen sınıfta kalma uygulamasının olmaması bazı velileri öğrencilerin adalet duygusunun

zedelendiği yönünde düşündürtmektedir. Bu da gelecek nesli olumsuz etkileyeceği düşünülen ve doğrudan eğitim sistemine bağlanabilecek bir problem olarak az sayıda veli tarafından ortaya konmuştur.

Bazı veliler yeni neslin "sevgisiz, saygısız, duygudan yoksun, amaçsız, maddiyatçı, boş, gösteriş budalası" olarak yetiştiğini düşünmektedir. Velilerin çocuklarında görmeyi istediklerini belirttikleri davranışlar olarak kitap okumak, insanlara karşı sevgi ve saygı dolu olmak gibi özelliklerin pekiştirildiği bir çağda yaşanıldığını iddia etmek giderek güçleşmektedir. Edebiyat ve sanatla ilgilenmek, dış görünüm değil kişilik gelişimine, bilgiye ve eğitime önem vermek, çocuğun ailesinde, çevresinde, televizyonda vs. ödüllendirildiğini gördüğü davranış biçimleri olmaktan giderek uzaklaşmaktadır. Bir insanın hayatı boyunca emek vererek alamayacağı ücretleri hiçbir eğitimi olmayan ve kavram kargaşası nedeniyle "sanatçı" olarak adlandırılan insanların bir gecede kazanması, mafya bağlantılı kişilerin lüks yaşamlarının gazete ve televizyonlarda özendirici biçimde sunulması, en üstün değerin para ve ona ulaşmak için ne gerekiyorsa yapmak olduğu bir hayat biçiminin tek alternatif olarak sunulmasının sorumlusu sadece öğretim programları olamaz. Bu öğretim programlarını, eğitim sistemlerini ve ülke politikalarını da aşan sistematik bir sorundur. Kapitalin merkezde olduğu bir hayat biçiminin ürettiği bir değer sorunudur. İnsani değerlerden uzaklaşma, ahlaki çöküntü ve şiddete eğilimin artmasından endişelenen ve bu konuda yetkililerin önlem almasını isteyen velilerin tespitinde eğitimcileri ilgilendiren sonuç şu olabilir: Sosyal Bilgiler dersi içeriği bazında bu sorunsalın çözümünde ne derece etkili olabiliriz ve bu etkiyi nasıl geliştirebiliriz?

Son olarak gelecek neslin taşıyacağı niteliklerle ilgili kararsız görüş belirten veliler olumlu ve olumsuz görüşleri birlikte dile getirmişlerdir. Temel olarak günümüzdeki bilim anlayışına uygun düşen olabilirlik çerçevesinde değerlendirme yapan velilerin eğitim seviyeleri dikkate değerdir. Kararsız görüş belirten velilerin en az lise mezunu olduğu, bir kısmının da lisans ve lisans üstü eğitim almış olduğu görülmüştür. Bu görüştekiler, henüz program yeni olduğu için ya da bir nesli etkileyecek tek değişkenin bir dersin öğretim programı olmayacağından hareketle ihtiyatlı açıklamalarda bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu velilerden bir kısmı da teoride iyi

fikir olarak gördükleri programın uygulama boyutundaki başarısından emin değillerdir. Aslında bu ifadeler programın başarılı olup olmayacağının program geliştirmenin doğasına uygun olarak belirsiz olduğunu da doğrular niteliktedir. Bir programın başarısı onun dolaşıma sunulması ile olup bitmez; onu uygulayacak olanakların varlığı yokluğu sorununun tartışılması sonucu ortaya çıkacak bir süreç içinde değerlendirilebilir.

5.1.4. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilerin Okul ve Okul Dışı Yaşantılarına Etkileriyle İlgili Sonuçlar

Bu konuda görüş bildiren velilerden %79'u olumlu davranış değişikliklerinden söz etmişlerdir (142 kişiden 113'ü). Burada dikkati çeken nasıl bir gelecek nesil yetiştiğini sorgulayan araştırma sorusuna olumsuz yanıt veren bazı velilerin bu soruyu yanıtlarken daha pozitif bir yaklaşımda olduğudur. Gelecek nesil hakkında değerlendirme yapılırken daha genel ifadeler kullanılması ya da gelecekteki bir zaman diliminden söz edilmesi olumsuz yargıları kolaylaştıran bir faktör olarak algılanabilir. Katılımcılar velisi oldukları kendi çocukları söz konusu olduğunda daha duygusal olarak değerlendirilebilecek bir tavır içinde görünmektedir. Pek çok katılımcı çocuğunun zaten sahip olduğu olumlu özelliklerden söz etmektedir. "Benim çocuğum…" ifadesiyle başlayan cümlelerdeki sahip çıkan ve destekleyen yaklaşım dikkat çekicidir. Ancak doğrudan programa bağlı olarak geliştiği düşünülen olumlu özellikler de ortaya konmuştur. Ankete katılan velilerin çoğu çocuklarının daha meraklı, duyarlı ve araştırmacı olduğunu düşünmektedir. Olumsuz (18) görüşlerin bir kısmı yeni programın çocuklarının hayatında bir etkisi olmadığı yönündeki açıklamalardır. Soruya yanıt verirken hem olumlu hem olumsuz gördükleri etkilerden birlikte söz eden veliler (11) de bulunmaktadır. Aşağıda olumlu ve olumsuz görüşlerin ne gibi nitelikleri içerdiği daha detaylı ele alınmıştır.

Veliler çocuklarının Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha araştırmacı, daha katılımcı/sosyal, çevresine karşı daha duyarlı, meraklı ve arkadaşları ile daha yakın, iletişim becerileri ve özgüveni gelişmiş olduklarını söylemişlerdir. Bundan başka veliler öğrencilerinde daha paylaşımcı, çevreci, öğrenmeye açık, kendini iyi ifade

eden, bilgisayar kullanabilen, ekip çalışmasını bilen, gözlemcilik yeteneği gelişmiş gibi olumlu davranış değişiklikleri gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan velilerin %54'ü çocuklarının Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle daha araştırmacı bir kimliğe büründüğünü ifade etmiştir. Eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan velilerin, çocuğun yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte daha araştırmacı olduğuna katılmama oranı en yüksektir. Çocuğun Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte daha araştırmacı olduğunu en yüksek oranda düşünen veliler eğitim seviyesi ortaokul ve altı düzeyindeki velilerdir. Diğer alt problemlere dair verilerin tümü ile birlikte düşünüldüğünde, eğitim durumuna bağımlı olarak böyle bir tablonun ortaya çıkmasının nedeni şudur: Araştırma becerisinin gelişmesini tüm velilerin desteklemektedir ancak uygulamada öğrencilerde araştırma becerileri yeterince gelişmediğinden hazırladıkları raporların niteliği düşüktür. Eğitim seviyesi yüksek veliler araştırmacılık kapsamına giren etkinlikleri daha yakından takip etmekte ve daha nitelikli değerlendirmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle geliştiği düşünülen araştırma becerisinden başka çok sayıda veli çocuğun daha sosyal ve çevresine daha duyarlı olduğu görüşündedir. Velilerin %71'i çocuğun çevresine karşı daha duyarlı olduğunu düşünmektedir. Veli görüşlerine göre, Sosyal Bilgiler dersinin etkisiyle çocuklarda çok çeşitli alanlarda duyarlılık geliştiği ve dolayısıyla çocuğun sosyalleştiği anlaşılmıştır. Veli ifadelerine göre çocuğun doğal çevresine, tarihsel mirasa, yurt ve dünya sorunlarına ve insan haklarına duyarlılık geliştirmesinde Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir etkisi vardır.

Velilerin %54'ü Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle çocuklarının daha meraklı olmaya başladığını düşünmektedir. Ayrıca merak ettiğinin peşinden gitmenin, kendine güvenmek ve girişimcilik gibi diğer bazı davranış değişikliklerine neden olduğu da veli görüşlerinde yer almaktadır.

Velilerin görüşüne göre yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi çocuğun arkadaşlarıyla ve çevresiyle ilişkilerini olumlu yönde etkilemiş, kendine güven ve

kendini daha iyi ifade etme gibi iletişim becerilerinde gelişme göstermesini sağlamıştır. Sosyal Bilgiler dersi çerçevesinde ortak araştırma ödevleri hazırlayıp sınıfta sunum yapılması süreci çocuğun iletişim becerilerini geliştirmektedir. Çünkü öğrenci bilgiye ulaşmak için harekete geçtiğinde, kişi kaynaklarını kullanırken iletişim araçlarını kullanmayı, kendine güvenli bir şekilde konuşup randevu istemeyi ve bu randevu saatine sadık kalma sorumluluğu geliştirmeyi öğrenmektedir. Ayrıca arkadaşlarıyla birlikte çalıştığı için grup içinde uyumlu çalışma alışkanlığı geliştirmektedir. Bilgi alışverişi bağlamında ya da işbirliğiyle çalışarak öğrencilerin birlikte daha çok ve daha uyumlu hareket ettikleri veliler tarafından sıkça dile getirilmiştir; bu veri yapılandırmacı programın sosyal etkileşim boyutu hakkında önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir.

Velilerin, çocuklarında gözlemledikleri olumlu davranış değişiklikleri hakkında kullandıkları kelimelerden çoğu, 2004 Sosyal Bilgiler programının becerileri arasında yer almaktadır. Bunlar, araştırma, sosyal katılım, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma, gözlem, girişimcilik becerileridir. Programda yer alan becerilerin veliler tarafından öğrencilerde geliştiğinin gözlenmesi programın araştırma evreni içinde büyük ölçüde başarılı bir şekilde uygulandığını gösterebilir.

Bununla birlikte velilerin %12'si "2004 Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi değişiklikler olduğunu düşünüyorsunuz?" şeklindeki araştırma sorusu kapsamında olumsuz görüşler ortaya koymuşlardır (142 veliden 18'i). Bu velilerin bir kısmı Sosyal Bilgiler dersinin çocuğun hayatını hiç etkilemediğini düşünmektedir; bu program geliştirme açısından olumsuz bir değerlendirme olarak ele alınmıştır. Bundan başka proje ve performans ödevleri nedeniyle çocukların kendilerine ayıracak zamanı kalmadığı, ödevleri bilgisayardan yaptıklarında ise okumadan, niteliksiz ve öğrenmeye hiçbir katkısı olmayan raporlar hazırladıkları, ödev yapma bahanesiyle internet kafede ya da evde bilgisayar başında fazla vakit geçirdikleri ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

5.1.5. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriğine Dair Sonuçlar

5.1.5.1. Sosyal Bilgiler Programının Bilgi Anlayışına Dair Sonuçlar

Velilerin %85'i Sosyal Bilgiler dersinde bilgiyi ezberlemek yerine bilgiyi arayıp bulmayı öğrenmenin daha faydalı olacağını düşünmektedir. Ancak velilerin %37'si ezber bilginin kaldırılması gerekçesiyle ders içeriklerinin boşaltıldığını düşünmektedir. Bu durumda bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrenilmesini destekleyen %85 oranındaki veli grubu içinde bazılarının, programın bilgiden fazla arındırıldığını düşündüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Veliler bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrenilmesini faydalı ve yerinde bulmaktadır. İlköğretim çağındaki bir öğrenciye çok fazla bilgi yüklemesi yapılmaması gerektiğini düşünen ve eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin kazandırılmasına dönük etkinlikleri destekleyen pek çok veli mevcuttur. Bunun yanı sıra bazı temel bilgilerin davranışçı programdaki gibi aktarılması düşüncesinde olan çok sayıda veli bulunmaktadır. Her iki programdaki bilgi anlayışının gerektirdiği yöntemlerin birlikte kullanılabileceği görüşü ortaya çıkmıştır.

5.1.5.2. Sosyal Bilgiler Programında Dersin İçeriğindeki Tarih Bilimine Yaklaşımın Değişmesiyle İlgili Sonuçlar

Veliler, büyük oranda Sosyal Bilgiler dersi içeriğindeki tarih konularını yeterli gördüklerini, tarih öğretimindeki değişimi olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Cinsiyete bağımlı olarak, annelerin oranı daha fazla olmakla birlikte velilerin %71'i tarihsel olgularının ezberlenmesi yerine tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi yaklaşımını desteklemektedir. Desteklenen bu düşünme becerileri arasında önce çıkanlar, programda da yer bulan tarihsel empati ve değişim ve sürekliliği algılamadır; veliler tarih öğretiminin geçmişteki insanları ve toplumların yaşadığı değişimi anlamanın bir yolu olarak görmektedirler. Bu beceriler geliştirilirken, çocuğun milli bilincinin oluşması için bazı temel olgusal bilgilerin aktarılması görüşünde olan veliler de vardır. Ezberlenen bilginin çabuk unutulduğunu, emek verip araştırılan bilginin ise daha kalıcı olacağını ve bu doğrultuda sosyal bilim

yöntemlerinin tarihsel konuları öğrenmek için işe koşulabileceğini düşünen veliler de bulunmaktadır. Böyle düşünen veliler de çocuğun çok ayrıntılı olmamakla birlikte kendi ülkesinin tarihine dair bazı temel bilgileri öğrenmesi ve bilmesi gerektiğini düşünmektedir.

5.1.5.3. Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinine Yaklaşımıyla İlgili Sonuçlar

Yeni program doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi ile birlikte öğrencinin yaşadığı çevreye karşı duyarlılığının arttığı da pek çok veli tarafından hem kategorik hem açık uçlu sorularda dile getirilmiştir. Buna göre velilerin %71'i çocuklarının çevreye karşı daha duyarlı hale geldiğini, %53'ü çocuklarının dünya sorunlarına daha çok ilgi gösterdiğini belirtmiştir. Yaşadığı çevreyle etkileşimin insan hayatı üzerine etkisi ve yurt ve dünya genelindeki sorunların siyasi coğrafya ve fiziki coğrafya ile ilgisi düşünüldüğünde bu oranların Sosyal Bilgiler dersinin coğrafya disipliniyle bağlantılı yönleri hakkında veli görüşlerini yansıttığı söylenebilir. Bundan başka coğrafyayla ilgili olgusal bilgilerin ezberlenmesinden ziyade yaşanılan çevreyle bağlantılı olarak kültürel özelliklerin öğrenilmesinin daha verimli olduğunu düşünen %73 oranında veli mevcuttur.

Sonuç olarak velilerin yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programında, coğrafya disiplini ile bağlantılı olarak yer alan içerik ve amaçları desteklediği ve bu amaçlar doğrultusunda çocuklarında çevresel duyarlılık geliştirmek ve yurt ve dünya sorunlarına ilgili olmak gibi davranışlar gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Bu da programın coğrafya disiplinine yaklaşımının veliler tarafından hem desteklendiğini, hem de sonuçlarının gözlemlenebildiğini gösterir.

Ülke özellikleriyle ilgili bazı temel bilgilerin çocuklara aktarım yöntemiyle öğretilmesi gerektiği de bazı veliler tarafından ifade edilmiştir. Coğrafya bilimine yaklaşım da programın bilgi anlayışına karşı geliştirilen görüşlerle paralellik göstermektedir. Bu doğrultuda bazı veliler bilginin üretilmesi fikrinin, bilgi

verilmeden gerçekleşmeyeceği yönünde düşünmekte; ülkemizin coğrafi özellikleriyle ilgili olgusal bilgilerin aktarılması gerektiğini düşünmektedir.

5.1.5.4. Sosyal Bilgiler Dersindeki Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Konularının Yeterliliği Hakkındaki Sonuçlar

Veliler, tarih öğretiminden ezberleme yerine geçmişi anlama ve empati kurma gibi tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılmasını desteklemekle birlikte programda Atatürkçülük'e verilen yerin ve önemin artırılması beklentisi içindedirler. Özellikle gelir seviyesi daha yüksek olan velilerin programda Atatürkçülük'e daha çok yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan velilerin yaklaşık %20'si, Atatürkçülük ve cumhuriyet tarihi ile ilgili konuların Sosyal Bilgiler dersinde azalarak, ilişkilendirmeler yoluyla ünitelere dağıtılmasını Atatürkçülük'e verilen önemin azalması olarak değerlendirmektedirler. Atatürkçülük'ün bir değer olarak benimsetilmesi, fazla ayrıntılı olmamakla birlikte, yakın tarihin aktarım yöntemiyle sunularak, Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarının Türk milleti için öneminin kavratılması gerektiği görüşü özellikle eğitim seviyesi yüksek veliler tarafından ortaya konmuştur.

5.1.5.5. Küresel ve Milli Değerlerin Sosyal Bilgiler Dersi İçeriğine Yansımalarıyla İlgili Sonuçlar

Programın içeriğine dair veli görüşlerini öğrenmek amacıyla oluşturulan araştırma problemi kapsamında yer alan bir başka unsur programı etkileyen küresel unsurlar ve milli unsurların ağırlığı ile ilgilidir. Velilerin büyük çoğunluğu (%71) eğitim programlarının milli değerlerden hareketle düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır; velilerin %32'si programın eğitimdeki küresel eğilimlerden etkilenmesini "başka ülkelerden taklit edilmiş" olarak nitelemektedir. Buna karşın eğitim programındaki küresel unsurların milli kimliği zedeleyeceği gibi bir endişe taşıma oranı çok daha düşüktür (%17). Bu endişeyi taşımak eğitim durumuna bağımlıdır, eğitim seviyesi lisans ve lisans üstü düzeyde olan velilerin milli kimlik zedelenmesi ile ilgili bir kaygı taşıma oranları en düşüktür.

Bazı veliler ekonomik olmakla birlikte kültürel bir kavram olan küreselleşme ile birlikte dünyada, pek çok farklı ülkede benzer eğitim sistemleri görülmesinin doğal olduğunu, ancak bu durumun milli kimlikle ilgili içeriğin azalması anlamına gelmemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Küresel kimliğe karşı milli kimliği savunanlar, milli ve ahlaki değerlerin hem okulda hem ailedeki yaşantılarla kazandırılacağına inanmaktadır; velilerin bu konuda okuldan yüksek bir beklenti içinde oldukları görülmüştür. Mülakatlarda, eğitim seviyesi ilkokul düzeyinde olan bazı velilerin aktarım ve tekrar yöntemi ve din kültürü dersi aracılığıyla milli değerlerin kazandırılması gerektiği düşüncesinde olduğu da anlaşılmıştır.

5.1.6. Sosyal Bilgiler Programının Süreç (ve Değerlendirme) Boyutuna İlişkin Sonuçlar

Veliler yapılandırmacı program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi süreci ile ilgili olarak şöyle düşünmektedirler. Çocukların araştırma becerilerinin gelişmesi önemlidir; ezber velilerin büyük çoğunluğunun onaylamadığı bir öğretim yöntemidir. Ancak araştırma sürecine dair bazı güçlükler bulunmaktadır ve bunlar giderilmeden program değişikliği yapılması bazı problemleri beraberinde getirmiştir. Öğretmenlerin öğrencilere araştırma becerileri kazandırabilecek hizmet içi eğitimi alıp almadıkları ve aldılarsa kalitesi önemli bir sorudur. Bundan başka öğrenci öğretmen tarafından doğru yönlendiriliyor bile olsa veli yardımı ve kontrolü çok önemlidir. Bazı ödevler veli yardımı olmaksızın yapılamayacak güçlüktedir. Bazı ödevler ise öğrenciler tarafından bilgisayar yazıcısından basılıp hiç okunmadan teslim edilebilmektedir; işte bu noktada veli kontrolünün önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırma ödevi yapmak bazı öğrenciler için de bilgisayarda çok vakit geçirmenin bahanesi olabilmektedir; çünkü bu arada oyunlara ve sohbet programlarına yoğunlaşıp saatlerce bilgisayarda kalabilmektedirler. Evinde bilgisayar olmayan öğrencilerin araştırma yapmak için internet kafe ortamına gitmesi de ayrı bir sorundur.

5.1.6.1. Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmen-Öğrenci Rolleri ve Sınıf Yönetimi Hakkındaki Sonuçlar

Süreç bağlamında değerlendirilen öğrenci merkezli eğitim ve sınıf yönetimiyle ilgili veli görüşlerine dair sonuçlar şöyledir: Araştırmaya katılan velilerin %14'ü öğrenci merkezli eğitimin disiplinsizlik anlamına geldiğini düşünmektedir. Bu düşünce eğitim durumuyla bağlantılıdır, eğitim seviyesi yüksek veliler öğrenci merkezli eğitimi daha çok desteklemektedir. Öğretmenin değişen rolüyle ilgili olarak, bilgi dağıtıcı değil, rehberlik eden kimliği benimsediğini belirten veli oranı %61'dir. Velilerin yaklaşık %18'i öğretmenlerin geleneksel rollerini kısmen de olsa korumaları gerektiğini düşünmektedir.

Velilerin büyük bir bölümü öğrenci merkezli eğitimin çocuğun kendini ifade etme, topluluk önünde konuşma, özgüven gibi niteliklerini geliştirdiğini düşünmektedir; ancak öğrenme sorumluluğu tamamen öğrenciye bırakılmamalıdır. Öğretmenlerin araştırma becerisi kazanmaları yönünde öğrencilere daha çok yardımcı olması ve rehberlik etmesi, yöntem bilim öğretmesi beklenmektedir. Öğretmen "bunu araştırın gelin" diyen kişi olmamalıdır. Öğretmen de bu program için kendisini hazırlamalıdır. Velilerin ifadesine göre öğrenciye yol gösterebilmek için o yolları bilmek gerekir.

Öğrenci etkinliklerine dayalı programın uygulanması önünde öğretmen eğitimi ve sınıfların kalabalık oluşu gibi altyapı güçlükleri olduğu ifade edilmektedir. Sınıflar kalabalık olduğundan programın uygulanmasında bazı zorluklarla karşılaşılmaktadır. Sunumlar için sıra gelmemesi, çocukların tek tek ürünlerini takip etmek için yeterli zamanın kalmayışı bu zorluklardan bazılarıdır. Sınıf mevcutlarının azaltılması ve öğrenci merkezli eğitime olanak sağlanması bir veli beklentisi olarak ortaya çıkmıştır.

5.1.6.2. Araştırma Yöntem ve Süreci ve Bu Doğrultuda Proje ve Performans Görevleri Konusunda Sonuçlar

Veliler performans ödevlerini hazırlarken yaşanan araştırma sürecinin çocuklarına kazandırdığı davranışlardan memnundur. Ancak velilerin %31'i çocuğunun nasıl

araştırma yapacağını bilmediğini belirtmiştir. Velilerin %26'sı Sosyal Bilgiler proje ödevlerini öğrenci için ağır bulmaktadır. %56 oranında veli ise değişen program doğrultusunda okul masraflarının arttığını düşünmektedir; araştırma süreci beraberinde bir kırtasiye ihtiyacını da getirmektedir.

Proje ve performans ödevlerinin, öğrenciler tarafından yapılamayacak kadar ağır ve zaman alıcı olduğu, öğrenciyi bilgisayar kullanmaya mecbur ettiği, öğrenciye kendine ayıracak vakit bırakmadığı, bilgisayar çıktısı ile ödev hazırlamanın öğrenciyi hazırcılığa alıştırdığı, öğrencilerin hazırladıkları araştırma raporlarını okumadıkları, öğrencilerin araştırma yapmayı bilmedikleri ve niteliksiz ödevler hazırladıkları, anne baba yardımı olmadan çocuğun araştırma ve proje yapamadığı başlıca eleştiri konularıdır.

Araştırma süreci çocuklarda bilgisayar başında zaman geçirme bahanesi olabilmektedir. Araştırma ödevlerinin bilgisayardan hazırlanması velileri de etkileyen bir durumdur. Kütüphane yerine bilgisayardan ödev yapma seçeneğini bir zorunlulukmuş gibi algıladığı anlaşılan ve evinde internet bağlantısı olmayan veliler, kendilerini ödevlerin hazırlanmasında birinci derecede sorumlu görmekte, bilgiye ulaşmak için çocukla birlikte harekete geçmektedirler. Çocukla birlikte internet kafeye gitme davranışı buna örnektir. Evde bilgisayarı olup, yazıcısı olmayan veli ve öğrenciler de ödevin yazılı bir örneğini almak için internet kafe ortamına gitmektedirler.

Bazı velileri çocuğa verilen araştırma konularının bazen çok genel ve sınırlandırılmamış olduğuna ve bu durumda internetten yararlanmanın güçlüğüne dikkat çekmiştir. Bu güçlüğün aşılması için önerilen yöntem, başvurulacak kaynak kitap ve internet adreslerinin ders kitaplarında yer alması ya da Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrenci seviyelerine göre araştırma portalları sunan bir web ortamı oluşturabileceği şeklindedir.

Bundan başka veli görüşlerine göre öğretmenlerin öğrencilere araştırma becerileri kazandırabilecek hizmet içi eğitimi alıp almadıkları, aldılarsa kalitesi önemli bir

sorundur. Öğrenci öğretmen tarafından doğru yönlendiriliyor bile olsa veli yardımı ve kontrolü çok önemlidir. Bazı ödevler veli yardımı olmadan yapılamayacak güçlüktedir. Bazı ödevler ise bilgisayar yazıcısından hiç okunmadan teslim edilebilmektedir; işte bu noktada veli kontrolünün önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırmanın bütünü göz önüne alındığında, programın süreç ve değerlendirme boyutuna ilişkin olarak araştırma evreninde proje ve performans ödevlerinin programda amaçlandığı gibi çocukların çok çeşitli sosyal bilim yöntemlerini öğrenip uyguladıkları etkinlikler olmaktan ziyade, belli bir konuda bir miktar bilgi bulup yazılı rapora dönüştürmek etkinliğine indirgenmiş olduğu anlaşılmıştır. Araştırma ödevleri, davranışçı programda dönem ödevi olarak bilinen, bir konu hakkında bir miktar bilgi bulup yazıya geçirme işlemi olarak tanımlanabilecek niteliktedir. Programda yer alan araştırma becerisinin dahilindeki sosyal bilimlerden ödünç alınan yöntemlerin pek çoğu ihmal edilmekte, yalnızca belli bir konu hakkında evrende hazır bulunan bilgilerin rapor edilmesi sürecinden söz edilmektedir. Bu yapılırken de çoğunlukla bilgisayarı kullanmak yeterli görülmektedir.

5.1.6.3. Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışında Veli Rolüyle İlgili Sonuçlar

Veliler yapılandırmacı programla birlikte çocuğun eğitiminde veli rolünün arttığını düşünmektedir. Pek çok veli çocuğuna verilen performans ve proje ödevlerinin veli yardımı olmaksızın yapılamayacak güçlükte olduğunu savunmuştur. Bu nedenle veli yardımı artmıştır. Öğretmeninki gibi bir rehberlik ve yönlendirme desteğinin yanı sıra veli çocuğunun ödevlerini nitelikli yapıp yapmadığını kontrol eder. Bilgisayar yazıcısından çıkarılıp okumadan teslim edilen ödevlerin önüne veli kontrol ve yardımıyla geçilebilir, veliler böyle düşünmektedir. Çocuğu internet dışında diğer kaynaklara yönlendirmek de velinin sorumlulukları arasındadır.

Ancak veliler yeni program hakkında kendilerine verilen sorumluluğu anlamaları ve programı tanımaları için yeterince bilgilendirilmediklerini söylemişlerdir. Bu konuda geliştirilen görüşler arasında veli kitapçığı hazırlanması, sene başında proje ve performans ödevlerinin öğretmen, veli, öğrenci tarafından bilinecek şekilde

planlanması gibi öneriler bulunmaktadır. Eğitimleri değişik seviyelerde olan velilerin yeterliliği tartışılabilecek yardımının yerine araştırma ödevlerinin okulda öğretmen rehberliğinde yapılması da önerilen görüşler arasındadır. Her velinin eğitim seviyesi aynı değildir; çocuklara verdikleri destek ve yardım da aynı olmayacaktır.

Program velilere "araştırma üzerine kurulu bir sistem" olarak yansımıştır. Bu araştırmaların niteliği tartışılır da olsa velilerin merak ettiği konu şudur: Öğretim, ağırlıklı olarak araştırma ve bilgiye ulaşmaya dayanıyorsa ve çocuk bu araştırmaları evde anne babasıyla birlikte yapacaksa bu eğitim öğretim sorumluluğunun okuldan çok aileye verilmesi anlamını taşır ki bu da çocuk okulda ne gibi öğrenme etkinlikleri yapıyor sorusunu gündeme getirir. Bazı veliler bu durumda eğitimde başarının velilerin duyarlılığına teslim edileceğini ifade etmişlerdir.

5.1.6.4. Yeni Programın Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Sonuçlar

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın değerlendirme yöntemlerine ilişkin veli görüşleriyle ilgili sonuçlar ise şu şekildedir: Veliler yapılandırmacı programda değerlendirmenin, grup çalışmaları, araştırma raporu hazırlama ve sınıf etkinliklerine katılma gibi yöntemlerle sürece yayılmasının özellikle çocukların kişilik gelişimini olumlu etkilediğini düşünmektedir. Bu sürecin çocukların daha sosyal ve iletişime daha açık olmasını, birbirleriyle daha çok etkileşim içinde bulunmalarını sağladığı düşünülmektedir. Özellikle grupça yapılan etkinliklerin velilerin çok büyük çoğunluğunu memnun ettiği anlaşılmıştır; birlikte çalışmak çocukları daha sosyal ve iletişime açık yapmaktadır.

Buna rağmen velilerin %23'ü ekip çalışması için okuldan sonra bir sınıf arkadaşının evinde toplantı yapma fikrine sıcak bakmadığı görülmüştür. Velilerin %29'u ise çocuğun tanımadığı kişileri bilgi kaynağı olarak kullanmasını onaylamamaktadır. Bu konudaki görüşü velinin gelir durumuyla bağımlıdır. Yüksek gelirli kişilerin çocuğun bilgiye ulaşmak için sosyalleşme sınırını daha geniş tutmaktadır.

Değerlendirme boyutuyla ilgili tartışılması istenen iki konudan biri süreç değerlendirme tutarlılığı, ikincisi yukarıda sözü edilen araştırma sürecinin işleyişindeki kalite sorunudur. Velilerde yeni programla ilgili en belirgin tartışma sorularından birinin süreç ve değerlendirme tutarlığının nasıl sağlanacağı yönünde olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim %37 oranında bir veli grubu yeni programda ezber / olgusal bilginin geri plana itilmesine rağmen sınavlarda sorulabileceği endişesiyle genel sınavlarda çocuğunun başarısız olabileceği gibi bir kaygı taşımaktadır. Değerlendirmenin süreçle tutarlı olması en büyük veli beklentisidir; çok iyi projeler üretebilen bir çocuğun bazı bilgileri ezbere bilmediği için genel sınavlarda başarısız olabileceği düşünülmektedir. Nitekim ortaya konan görüşlerden biri, yapılandırmacı program dahilinde bazı çocukların okuldaki etkinliklerle "oyalanıp" az ders çalışmaya alışırken, ailelerinin eğitimine önem verdiği çocukların ise bir adım önde olarak davranışçı sistemdeki yöntemlerle ders çalışma alışkanlıklarını terk etmeyerek, ya da bu doğrultuda eğitim öğretim veren özel dershanelere giderek genel sınavlarda başarılı olacağı yönündedir.

Okuldaki sınavlar söz konusu olduğunda ise öğrenci velileri çocuğun somut olarak ne üzerinde çalışması gerektiğini kestiremediğini belirtmektedir. Konu merkezli anlayışın terk edilmesi, önceki yıllarda kazanılmış alışkanlıklar düşünüldüğünde yepyeni bir değerlendirme yöntemini beraberinde getirmektedir. Akıl yürütme süreçlerinin ve performans ve proje görevleri ortaya koymanın ağırlık kazandığı bir öğretim programında, ertesi gün sınavı olan bir çocuk neye çalışacaktır?Bu velilerin anlamakta zorluk çektiği bir konudur. İşte özellikle bu gibi nedenlerle velilerin yeni program hakkında bilgilendirilmeleri çok önemlidir.

Tartışılması istenen diğer konu araştırma sürecinin işleyişindeki kalite sorunudur; veli görüşlerine göre araştırmalar hakkıyla ve düzgün biçimde yapılabilmesi için öğretmen ve veli rehberliği çok önemlidir. Bundan başka velilerin ev ödevlerine sıcak baktıkları, çocuğun sorumluluk bilincinin gelişmesi ve tekrar ederek konuyu daha iyi öğrenmesini sağladığını düşündükleri görülmüştür. Hatta velilerin %16'sı eve daha çok ödev verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Velilerin %82'si "Sosyal Bilgiler dersinde sadece sınavlardan değil –resim, hikaye, şarkı sözü yazma, drama, maket, proje, power point sunusu hazırlama vs.- çok çeşitli ödevlerden not verildiğini" bildiklerini ifade etmişlerdir. Ancak 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın tüm boyutlarıyla ilgili veli görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılan bu araştırma süresince, bu yöntem çeşitliliğinin okullara yansıdığı ile ilgili bir ipucuna rastlanmamıştır. Açık uçlu sorularda ve mülakatlarda görüş ve deneyimlerinden söz eden velilerin hiç biri alışılmadık bir ödev hazırlığından söz etmemiştir. En çok sözü edilen değerlendirme yöntemi araştırma raporu hazırlama ve proje üretmedir. Sözü edilen projelerin çoğunluğunun da fen bilgisi dersiyle alakalı olarak maket hazırlama olduğu anlaşılmaktadır.

5.1.7. Sosyal Bilgiler Dersinin Araçlarına İlişkin Sonuçlar

5.1.7.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Gerektirdiği Araç Gereç Yeterliliği İle İlgili Sonuçlar

Araştırmaya katılan velilerin %40'ı öğrencilerinin devam ettiği okulda Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç-gereç donanımının yeterli olduğunu, %32'si ise yetersiz olduğunu belirtmiştir. Araç gereç sıkıntısı olduğu belirtilen tüm okullar resmi devlet okullarıdır.

Araştırmaya katılan velilerin %61'i evlerinde Sosyal Bilgiler ödevleri için yeterli kaynak olduğu görüşündedir. Evde, araştırma becerisini geliştirme etkinlikleri sırasında kullanılacak olan bilgi kaynaklarının olması velinin eğitim düzeyine bağımlıdır. En çok lisans ve üstü eğitim seviyesindeki velilerin evlerinde bu kaynaklar bulunmaktadır. Bu durumda evleri araştırma ortamı için yeterli alt yapıya sahip olmayan aileler ev dışındaki bilgi kaynaklarına ulaşma seçeneklerini kullanacaklardır. Araştırma süresince incelenen görüşlere göre bu arayış genellikle kütüphane ve kitap kaynaklarına ulaşmak yönünde değildir. İnternet ortamı çocuğun araştırma süreci için gerekli ve yeterli görülmektedir. Bu durumda pek çok veli bu konuda okulların, muhtarlıkların ve yerel yönetimlerin çocuklara güvenli internet ortamı sağlaması beklentisindedir.

Ders kitabı dışındaki kaynaklar yapılandırmacı programla birlikte önem kazanmıştır ancak yeterince kullanılmakta mıdır? Ders kitabı mutlak ve tek doğruyu yansıtan bilgilerden mümkün olduğunca arındırılmış ve öğrenciler diğer kaynaklara yönlendirilmiştir; peki öğrenciler bu yönlendirme doğrultusunda hareket etmeye istekli midir? Araştırma bulgularına göre bu soruların yanıtı büyük ölçüde "hayır"dır. Çocukların yazılı kaynaklar, kişi kaynakları, görsel kanıt olarak kullanılabilecek dergi, gazete kupürleri veya aileye ait bir eşya, geçmişe ait bir binayı bilgi toplamak için kullandığına ait veriler değil, bilgisayar ortamındaki bilgilere ulaştığı ile ilgili veriler mevcuttur.

Sonuç olarak veli görüşlerine göre Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç gereç sıkıntısı vardır. Yapılandırmacı programla birlikte tek doğruyu ifade eden "tek kaynak ders kitabı" anlayışı terk edilmiş; öğrenciler farklı kaynaklardan bilgi toplamaya yönlendirilmiştir. Ancak bu farklı kaynak anlayışının çok büyük oranda internetle sınırlı olduğu veli ifadelerinden anlaşılmıştır.

5.1.7.2. Bir Ders Aracı Olarak Bilgisayar Kullanımı Hakkındaki Sonuçlar

Velilerin %75'i yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin evde bilgisayar olmasını gerekli hale getirdiğini belirtmiştir. Veliler günümüzde internet kullanımının yaygınlaşması sayesinde hızlı ve çok bilgiye ulaşılabilmesini bir avantaj olarak görmektedir. Bilgisayar öncesi çağda kütüphane oluşturmak için harcanan çabaların güvenli ortak internet ortamları oluşturmak için harcanması gerektiğini düşünen ve kütüphaneciliğin bittiğini savunan veliler bulunmaktadır. Velilerden bir kısmı eve sırf çocuk araştırma yapsın diye bilgisayar ve internet alındığını, bazıları da en kısa zamanda bilgisayar almalarının çok gerekli olduğunu söylemiştir.

Bununla birlikte evde bilgisayarı olan çocukla olmayan çocuk ayrımı olduğu ve bunun eğitimde fırsat eşitliğini bozduğunu düşünen pek çok veli vardır. Evinde bilgisayar olmayan ailelerin çocuklarının da bazen yalnız bazen aile üyeleriyle internet kafe ortamına girdiği veli ifadelerince ortaya konmuştur. Oysa velilerin

%86'sı internet kafe ortamını onaylamamaktadır. Bazı veliler ise bilgisayarın yakında televizyon kadar yaygınlaşacağını ve bilgi dağılımında adaletsizlik oluşturduğu savunulan bu durumun ortadan kalkacağını düşünmektedir.

Veli görüşlerine göre hazırlanan ödevlerin bilgisayar yazıcısından çıkarılıp okumadan öğretmene teslim edilmesi bilgisayar kullanımıyla ilgili en önemli sorundur. Özellikle ödev siteleri olarak adlandırılan bazı web ortamlarının, öğretim programı araştırmaya yöneltirken, öğrenciyi hazırcılığa alıştıran bir karşı etki oluşturduğu dile getirilmiştir. Program geliştirmenin bir boyutu teoriyi oturtmak bir boyutu ise uygulamayı takip etmektir. Araştırma ödevleri ile ilgili velilerin sözünü ettiği niteliksiz ve baştan savma uygulamalar, yapılandırmacı yaklaşımın geliştirmeyi amaçladığı araştırma becerisi için düzenlenecek etkinliklerin nasıl "verimsiz ve yanlış anlaşılmış" şekilde ortaya konabileceğini göstermektedir. Velilerin paylaştıkları gözlemler programda sözü edilen, ansiklopedi, dergi, gazete vs gibi çok çeşitli yazılı kaynaklara, kişi kaynaklarına başvurularak hazırlanan herhangi bir performans ödeviyle ilgili bir deneyim içermemektedir. Çocuğun kanıt kullanma, araştırdığını yazıya geçirme, gözlem yapma gibi becerileri hemen hiçbir velinin hafızasında yer etmiş bir etkinliğe dönüşmemiştir. Bu araştırma evreninde performans ödevlerinin genellikle internetten, arama motoru olarak adlandırılan web sitelerine yazılan kelime sonucu ulaşılan bilgilerin yazıcı vasıtasıyla kopyalanıp öğretmene teslim edilmesi işi olarak görüldüğü söylenebilir. Çocuğu yönlendirmesi beklenen öğretmen ve velilerin yapılandırmacı yaklaşımla ilgili daha detaylı bir bilgilendirmeye ihtiyacı olduğu bu tür bulgularda ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanında velilerin %44'ü çocukların ödev yapmayı bahane ederek bilgisayarda arkadaşlarıyla sohbet etmek ya da oyun oynamak gibi etkinliklerle fazla vakit harcadığını düşünmektedir. Bazı veliler okuldan ve çocuk eğitiminden internetin kesinlikle uzak tutulmasını isterken bazıları ise gerekli denetim sağlandığında bilgisayar kullanmanın faydalı ve pratik bir bilgiye ulaşma yöntemi olduğunu söylemişlerdir. Velilerden bir kısmı güvenli internet ortamı sağlanmasıyla ilgili önerilerde bulunmuştur. Araştırma ödevlerinin okulda öğretmen gözetiminde yapılması, muhtarlık ve belediyelerin güvenli internet ortamı sağlaması, ders

kitaplarında ilgili faydalı sitelerin adreslerinin verilerek zaman kaybı ve zararlı sitelere girişin önlenmesi çözüm önerileri arasındadır.

Bazı veliler bilgisayar kullanımının çocukları kitaplardan uzaklaştırdığını düşünmektedir. Bilgisayarın kitap okuma alışkanlığını azalttığıyla ilgili görüşlerin Sosyal Bilgiler ders kitabıyla ilgili eleştirilerle iç içe olduğu görülmektedir. Ders kitabında çok fazla bilgi olmaması, bunun yerine yönlendirme kutucukları ve sorular bulunması, veliyi çocuğun araştırmaya teşvik edildiği değil, araştırma yapmanın tek yoluymuş gibi algılanan bilgisayar kullanımına teşvik ettiği yönünde düşündürmektedir.

5.1.7.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Hakkında Sonuçlar

Sosyal Bilgiler dersinin araçlarına ilişkin veli görüşlerini öğrenmek amacıyla düzenlenen araştırma sorusu kapsamında ele alınan bir başka öge ders kitabıdır. Velilerin kitap hakkında açıkladıkları görüşler eksik gördükleri yönleri eleştiren niteliktedir. Sosyal Bilgiler ders kitabının yeterince bilgi içermeyen, yarım yamalak bilgilerle dolu, gereksiz resimlerle donatılmış, boyama kitabına benzeyen, bilgiden çok soru ve örnek içeren ve karmaşık bir yapısı olduğu savunulmuştur. Ders kitabının diğer kaynaklara yönlendiren boyutu ile ilgili olarak, daha açıklayıcı bilgiler içermesi, kitapta hangi internet adreslerine ve kitaplara başvurulabileceğinin yazılması ile ilgili istekler de dile getirilmiştir.

Kitabın değişmez ve temel sayıldığı bir eğitim sisteminin verdiği alışkanlıkla öğretmen toplantılarında bile yeni kitap için dile getirilen "boş" değerlendirmelerinden sonra velilerin bu konuda şikayetçi olmaları olağan sayılabilir. Kitabın diğer kaynaklara yönlendiren bir kılavuz gibi algılanmadığı, karmaşık, gereksiz resim ve yazılarla dolu ve bilgi içermeyen gibi tanımlamalarla nitelendirildiği görülmüştür. Kitabın diğer kaynaklara yönlendirme özelliğini fark eden veliler de durumdan şikayetçidir; ek kaynağa ulaşmanın güç ve masraflı olduğu, sınavlara hazırlanmak gerektiğinde çalışacak somut konuların olmadığı dile getirilmektedir.

Konu merkezli program anlayışında sıklıkla görülen aktarım yöntemi daha çok bir önceki ilköğretim programının dayandığı Davranışçı anlayışta görülür. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda da belirtildiği gibi yapılandırmacı temele dayanan yeni program daha çok öğrenci ve etkinlik merkezlidir. Bu yaklaşım farklılığı kitaplara da yansımıştır. Uzun paragraflarla belli bir konunun anlatıldığı eski kitaplardan çok farklı olarak yeni kitaplar pek çok resim, bilgi kutucukları ve sorularla doludur. Bazı velilere göre bu çeşitlilik karmaşık bir görüntü oluşturmakta bazı velilere göre ise çocuklara daha uygun bir yapı oluşturmaktadır. Kitabın öğrencileri konuya dahil etmek için pek çok soru içermesi bazı eğitimcilere göre de çocuklara bıkkınlık vermektedir.

Kitapta yeterli bilgi olmayıp sorular sorulmasını yadırgayan bazı veliler, kitabın okuma alışkanlığını teşvik edici bir nitelik taşıması gerektiğini düşünmektedir. Bilgiyi yapılandırması beklenen çocuğun kendi algı dünyasına göre cevaplaması için düzenlenen bu sorular, mutlak bilgiyi metnin içinde arayıp bulmaya alışmış olan geleneksel zihniyet tarafından yadırganmaktadır. Bu da bilgi felsefeleri konusunda öğretmenlerin dahi bilgilendirilme eksikleri olduğu düşünülürse, bir veliler tarafından dile getirilmesi doğal karşılanacak bir görüştür.

Velileri kitapta bilgi yerine pek çok örnek olmasını da eleştirmektedirler. Sonuçta kitapların kurgusu programın çeşitli alt boyutlarıyla paralellik oluşturacak şekilde yapılıyorsa bile, eğer çocuk ve veli yansıttıkları bu sıkıntıları yaşıyorlarsa bu bir problemdir. Program kitabında (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) kavram öğrenme, yapılandırmacı anlayıştaki öğrenmenin zihinsel şemalarla kişiselleşmesine en çok olanak tanıyacak ögelerden biri olarak anlatılmıştır. Pek çok örnekten yola çıkarak öğrencinin tümevarım yöntemiyle kavramı kendi zihninde oluşturup tanımlaması kitaplardaki örneklerin de çoğalması anlamını taşır. Ancak bu durum programın amaçları ve dayandığı felsefe hakkında yeterli bilgisi olmayan veli ve çocuk açısından anlaşılmayan ve karmaşık bir durum olarak algılanıyorsa, program geliştirme açısından bu şikayet dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte programın niçin eğitimin tüm paydaşlarına tanıtılması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularının benzer araştırma sonuçlarıyla paralellik gösterip göstermediğine bakıldığında, literatürde bu konuda sınırlı çalışma olduğu görülmüştür. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Bilgiler kitaplarının konu edinildiği bir çalışma da ders kitaplarının eksik bulunan yönlerini ortaya koymayı amaçlamıştır (Kay, 2007). Ders kitaplarının içerik, şekil, dil ve anlatım ve ölçme değerlendirme boyutlarında eksikleri olduğu ve yeniden gözden geçirilmesi önerileri dile getirilmiştir. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. sınıf programı hakkında veli görüşlerini öğrenmek amacıyla yapılan bu çalışmada da veliler kitapların içerik ve şekilsel yönden yetersiz olduğu görüşlerini ortaya koymuşlardır. Öte yandan programın diğer boyutlarını da kapsayan biçimde yapılmış olan benzer bir başka çalışmaya (Ersoy, 2007) göre de, bu araştırmada olduğu gibi yeni programın çocukların araştırmacı yönünü geliştirdiği ve aksayan yönlerinin düzeltilerek devam etmesinin beklendiği sonucu elde edilmiştir.

5.1.8. Veli Önerilerini İçeren Sonuçlar

Velilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan ve görüşme yapılan velilerin ifadelerinden derlenen önerileri aşağıdaki gibidir. Velilerin seçtiği kelimeler kullanılarak benzer öneriler bir araya getirilmiştir. Parantez içindeki sayılar aynı içerikteki öneriyi kaç velinin dile getirdiğini göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, parantez içindeki sayıların, araştırma verilerinden elde edilen tüm eleştirel sonuçların değil, doğrudan öneride bulunmak isteyen ve bulunan velilerin frekanslarını gösterdiğidir.

1. Her iki program anlayışının bazı yönleri birleştirilmelidir. Araştırmayla birlikte mutlaka ezber de olmalıdır. Önce bilgi verilmeli. Bilgi bazında hiçbir altyapısı olmayan çocukların araştırma yapması ve düşünme kabiliyetlerinin olması mümkün değildir (6).

2. Yakın tarihimize daha çok yer verilmelidir. Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarıyla birlikte, asıl olarak Atatürkçülüğün ne olduğunun daha net anlatılması gerekmektedir (5).

3. Bilgisayara daha az yer verilmelidir. Çocuklar bilgisayara bağımlı hale getirilmemeli; bilgisayar tek kaynak olarak gösterilmemelidir (5).

4. Kültürel gezilere daha çok ağırlık verilmelidir. Ödevlerin doğal ortamda, uygulayarak, birimleri ziyaret ederek, toplu gezilerle yapılması gerekir (5).

5. Devlet okullarının durumları düzeltilmeli, daha iyi şartlarda eğitim için yaklaşımın gerektirdiği araç ve gereçler temin edilmeli (5).

6. Sosyal Bilgiler kitabındaki bilgiler soru şeklinde olmamalıdır. Önce konu anlatılıp sonra soru sorulmalıdır. Aynı hedefleri içeren daha az karmaşık, bilgilerin özet olarak verildiği bir materyal daha uygun olacaktır. Doğudan ve net bilgiler kitapta belirtilmiş olsa öğrencinin biraz da olsa okuma alışkanlığı artacaktır (4).
7. Araştırma ödevleri zorlayıcı sıkıcı olmamalı, çocukların seviyesinde olmalıdır (4).

8. Okulda ve okullar arası sosyal etkinliklere daha çok yer verilmeli; sivil toplum faaliyetleri için gereken katılımcı ruh kazandırılmalıdır (4).

9. Milli ve manevi değerlerimize, örf ve adetlerimize ağırlık verilmeli; ahlaki değer yargıları daha etkili öğretilmelidir (4).

10. Sosyal Bilgiler dersinde insan ilişkilerinin ve doğaya karşı sorumlu davranılmasının daha çok işlenmesi gerekir (4).

11. Daha etkili ve öğretici bir program araştırılıp sunulmalıdır. İleriki yıllar için daha iyisi gerekir (4).

12. Öğretmen de bu program için kendisini hazırlamalı ve yetiştirmelidir. Öğretmenler için yapılan seminerler yetersizdir. Kılavuz kitaplar daha açık ve net olmalıdır (3).

13. Velilerin çocuklarına daha faydalı olması için ne yapmaları gerektiği konusunda birer kitapçık verilmelidir. Bu sistem velilere de tanıtılarak ortaklık konuları netleştirilmeli ve ortaklık sağlanmalıdır (3).

14. Bu programın iyi bir şekilde yürütülmesi için sınıf sayıları azaltılmalıdır (3).

15. [Program geliştirilirken] ailelerin ekonomik durumları dikkate alınmalıdır (3).

16. Araştırma ödevlerinin toplu halde öğretmen denetimi altında sınıfça okulda yapılması, okulun bu konularda öğrencilere rehber olması gerekir. Aksi takdirde konuları anne babalar bulmaktadır. Okulların kütüphaneleri kullanılmalı, öğrencilerin internete ulaşabilecekleri güvenli ortamlar temin edilmelidir (3).

17. Çocukların derste görerek ve yaşayarak eğitim almaları sağlanmalıdır (3).

18. Çocuk okulda öğretmenleri tarafından gözlemlenmeli; eğilimi hangi yöndeyse ona göre eğitim alması sağlanmalıdır (3).

19. Genel kültür konuları artırılmalıdır (2).

20. Program için hazırlanan ders kitaplarında araştırma ve ödevler konusunda yardımcı olacak kaynaklara ve internet adreslerine yer verilmelidir (2).

21. Öğrencilerin çalışmaları öğretim dönemi ara ve sonlarında iyi örnekler adı altında sergilenmeli, projeler sınıf seviyelerine göre ödüllendirilmelidir (2).

22. Dil ve dilbilgisine daha çok ağırlık verilmelidir (2).

23. İlçemizde ve okullarımızda iyi birer kütüphane olması gerekmektedir. Bu kütüphanede internete bağlı bilgisayarın da olması gerekmektedir. Bu sistem için bu gereklidir (1).

24. Öğrencilere yıllık proje programı eğitim öğretim dönemlerinin başlarında hazır olarak verilmelidir. Aktiviteler veli, öğrenci ve öğretmen tarafından baştan bilinmelidir. Böylece veliler kendilerini önceden hazırlayarak etkin bir araştırma süreci oluşturabilirler (1).

25. Proje sayısı azaltılmalıdır (1).

26. Öğrencinin imkanları göz önünde bulundurularak ekonomik gücü uygun olan ve olmayan öğrencilerin birlikte araştırma yapmaları sağlanmalıdır (1).

27. Grup çalışmaları artırılmalıdır (1).

28. Öğrenciler kitap okumaya daha çok teşvik edilmelidir (1).

29. [Program geliştirilirken] başkalarından taklit edilmemelidir (1).

5.2. ÖNERİLER

Araştırma süresince: Veri toplamak için hazırladığım anket öncesinde görüştüğüm öğretmen, yönetici ve veliler; araştırmanın verilerini toplarken gittiğim okullarda görüştüğüm eğitim paydaşları ve mülakat yaptığım velilerle yaptığım konuşmalar; araştırmada topladığım veriler ve mesleki yaşantımdaki gözlemlerim sonucu öncelikle yapılandırmacı program ve bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili önerilerim şu şekildedir:

Velilerin de üzerinde durduğu bir konu olarak bilgi anlayışı konusunda davranışçı ve yapılandırmacı anlayışın bir sentezinin yapılması öğrencilerin bilgiye değer vermeyi öğrenmeleri açısından faydalı olabilir. Çocukların bilmeye ve okumaya önem verilmeyen toplumlardaki gibi genel kültür bilgisi zayıf bireyler olarak yetişmeleri doğru değildir. Ezberleme değil ama okuma, anlama ve kavrama etkinlikleri yoluyla çocukların bilim ve sanat konularında bilgi birikimi sahibi olmaya başlaması önemlidir. Dünyadan haberi olmayan insanlar ne tartışabilir ne de fikir üretebilir.

Köleliğin ne olduğundan habersiz, ikinci dünya savaşının yaşandığını bilmeyen, önemli sanat insanlarını ve eserlerini tanımayan bir çocuk insan hakları konusunda veya sanat eserlerinin ilham kaynakları konusunda fikir üretemez.

Çocukların hazırladıkları araştırma raporlarının niteliği çok düşüktür. Bir dönem içinde bir sürü kalitesiz ödev hazırlanmasının yerine , daha az sayıda ve daha düzgün ödev hazırlanması daha iyidir. Çocukların teslim ettikleri ödevler gerekli dönüt ve düzeltmelerle gerekirse defalarca, uygun şekli alana kadar öğrenciye geri verilmelidir. Bazı çocuklar ödev konusunu internette arama motoruna yazarak, karşısına çıkan ilk bilgiyi –ilgili ilgisiz- yazıcıdan çıkararak araştırma diye teslim etmektedir. Raporun bilgileri okuyup seçerek ve yorumlar katarak düzenlenmesi için ödevin el yazısıyla yazılmasını, ya da bilgisayardan yazılıyorsa belli bir yazı karakteri ve şekilde hazırlanmasını istemek bir seçenektir. Araştırma ödevi verilirken dikkat edilecek noktalar ölçek olarak sunulmalı ve bu ölçek ödevin okunmasını gerektiren sorular içermelidir. Yazılı kaynaklara ulaşma koşulu koymak da ödevin niteliğini artırabilir. Bu doğrultuda araştırma ve ürün ortaya koyma süreçlerinin gözlemlenmesi ve uygulamadaki sorunların tespit edilmesine dönük araştırmaların yapılması gerekli görülmektedir.

Bu çalışmada araştırma ödevi hazırlama etkinliğinin yöntem çeşitliliğine dayanmadığı ve önceki programda dönem ödevi olarak bilinen uygulamadan pek de farklı algılanmadığı anlaşılmıştır. Araştırma ödevlerinin yazılı rapor oluşturmak dışında, görsel kanıt kullanmak, gözlem becerisi, kişi kaynaklarına ulaşmak gibi unsurları da içermesi, sosyal bilimlerdeki yöntem çeşitliliğinin öğrenci etkinliklerine de yansıtılması konusunda öğretmenler ve okul yönetimleri gerekli hassasiyeti göstermelidir. Bu konuda araştırmacıların yapacakları çalışmalar da yöntem çeşitliğinin okullara taşınmasını sağlayabileceği gibi örnek uygulamaların program geliştirme çalışmalarında yol gösterici olması da mümkündür.

Veli görüşlerine göre yeni ilköğretim programıyla birlikte bilgisayar kullanımı artmıştır. Bilgisayar kullanan öğrencinin internet ortamında geçirdiği zamanın niceliği ve kontrolü konusunda pek çok velinin endişeli olduğu görülmüştür. İnternet

kullanımı ve öğrencinin internet kullanımının nasıl kontrol edilebileceği ya da sınırlandırılabileceği ile ilgili veli eğitimi çok gereklidir. Bu konuda eğitim kurumları gerekli sorumluluğu almalıdır. Araştırmacıların da öğrencilerin bilgisayarı yeterince verimli kullanıp kullanmadığını anlamaya yönelik olarak ve daha verimli bilgisayar kullanımı için okul yönetimi, veli, öğretmen ve öğrencilere ne gibi sorumluluklar düştüğünü ortaya koyan çalışmalar yapması gerekli görülmektedir.

Bilgisayar kullanımı kapsamında değerlendirilebilecek bir başka araştırma konusu dijital oyunlar olabilir. Çocukluk oyun çağıdır. Günümüzün en popüler oyun araçlarından biri de bilgisayardır. Çocuklar yetişkinler istese de istemese de bu oyunlara ilgi duymaktadır. Çocukların ilgi duyduğu faaliyetleri engellemek değil, onların baktıkları yöne bakarak ilgilendikleri alanların nasıl öğretim amaçlı kullanılabileceğini tartışmak daha verimli bir yaklaşım olur. Bazı bilgisayar oyunları öğrencinin düşünme becerilerini geliştiren, içerdiği tarihsel ve coğrafi öğelerle olgusal bilgi de veren özelliklere sahiptir. Gerekirse eğitim amaçlı olarak bilgisayar oyunları tasarlanmalı ve kullanılmalıdır. Özellikle Sosyal Bilgiler dersi bu oyunlar için çok uygun pek çok veri içermektedir. Bundan başka geçmişteki olayların film, çizgi film, roman şeklinde aktarılması ilgi çekici bir öğrenme ortamı sağlayacaktır. Bu noktada araştırmacıların sözü edilen konularla ilgili bilimsel çalışmalar yapmaları önemli hale gelmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre bazı veliler gelecek neslin sahip olacağı değerler konusunda endişelidir. 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın yapılandırılmasında değer kavramı temel ayaklardan biri olarak kullanılmıştır. Bu konudaki veli beklentilerine cevap vermeye en yakın ders Sosyal Bilgiler dersidir. Bununla birlikte araştırma süresince velilerin değer eğitimiyle ilgili bir görüş belirttiklerinde, bu kavramın genel olarak millilikle birlikte gündeme geldiği görülmektedir. Milli ve evrensel değerlerin neler olduğu, hangi noktalarda ortaklıklar içerip hangi noktalarda ayrıldıkları gibi bir bilgiye ne literatürde ne veli ifadelerine rastlanmaktadır. Muğlak birer ifade olarak milli ve evrensel değerler şeklinde bu kavram programda da ikiye bölünmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilimcilerin toplumun çeşitli kesimleri üzerinde, eğitim bilimcilerin de eğitim paydaşları ile

çalışarak milli ve evrensel değerlerin nasıl algılandığı ve tanımlandığı ile ilgili araştırmalar yapması gereği kendini göstermektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinden beklenen değer eğitimi konusundaki etkinin nasıl geliştirilebileceği ile ilgili çalışmalar yapılması da gerekli görülmektedir.

Veliler çocuklarının nasıl nitelikli araştırma yapacağını yeterince bilmediğini düşünmektedir. Bu bulgu öğretmenlerin bilgiye ulaşmada öğrenciye rehberlik etme konusunda bazı zorluklar yaşadığını gösterebilir. Programın uygulayıcısı olan öğretmenler yeni program hakkında hizmet içi eğitim görmelidir. Bu eğitimin çerçevesinde değişen bilimsel paradigma, yeni programın dayandığı bilgi anlayışı ve felsefe, bilimsel yöntem ve araçlar ayrıntılı olarak yer almalıdır. Bu seminerler, en yakındaki üniversitelerle iş birliği yapılarak akademisyenler tarafından verilmelidir. Bir başka seçenek yüksek lisans veya doktora yoluyla üniversite iletişimi devam eden öğretmenlerin bu iş için kullanılmasıdır. Eğitim bilimciler ise öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin niteliğini araştırma konusu yapabilirler.

Bu araştırmada ortaya konduğuna göre yapılandırmacı ilköğretim programında davranışçı bir programa göre veli katılımı artmaktadır. Öğretim programlarında kendilerinden beklenenlerin arttığının farkında olan veliler, bu beklentiler ve yeniliklerle ilgili olarak yeterince bilgilendirilmediklerini düşünmektedirler. İlköğretim programı öğrenci velilerine anlatılmalıdır. Bu iş için hazırlanan kitapçıklar açık, net ve her eğitim seviyesinden velinin anlayacağı düzeyde olmalıdır. Bu kılavuzda veliden beklenenler açıkça belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

Ağlamaz, T. (2006). *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı, Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne – Baba Öğrenim Düzeyi ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ahioğlu, Ş. S. (2006). *Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Yazma Sürecini Etkileme Biçiminin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aksu, M.H . (1989). *Ziya Gökalp'in Eğitim ve Din Eğitimi İle İlgili Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aktaş-Arnas, Y. (2005). "3-18 Yaş Grubu Çocukların İnteraktif İletişim Araçlarını Kullanmalarının Değerlendirilmesi". *The Turkish Online Journal of Educational Technology*-TOJET- 4(4): 59-66 (http://www.tojet.net/volumes/v4i4.pdf). 20.08.2006

Akyüz, Y. (2005). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemA

Arıcı, H. (1988). *İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar*. Ankara: Meteksan

Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. C. Öztürk (Der.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi:Yapılandırmacı Bir Yaklaşım.*(s.72-83). Ankara: PegemA

Avanoğlu, Y. (1995). *Yönetici, Öğretmen ve Velilerin İlkokul "Çevre – Sağlık – Trafik – Okuma" Ders Programına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aytaç, K. (1998). *Avrupa Eğitim Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Avcı, R. (2006). *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bacanlı, H. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel

Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: PegemA

Balkaya, A. ve Ceyhan, E. (2007). Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11, 13-27.

Bayram, A. (1998). *İlköğretim İkinci Kademe Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Hedefleri Konusundaki Öğrenci, Öğretmen ve Velilerin Beklentileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgili, F. (2007). *İlköğretim 1. Sınıfa Yeni Başlayan Öğrencilere Uygulanan Eğitim – Öğretime Hazırlık Çalışmalarının Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Boz, M. (2004). *Altı Yaş Çocuklarının Okula Hazırbulunuşluk Düzeylerinin Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Bumin, K. (1983). *Batı'da Devlet ve Çocuk*. İstanbul: Alan

Bümen, N. T. (2007). Çoklu Zeka. Ö. Demirel (Der.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* (s.1-37). Ankara: Pegem A

Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA

Çamur, E. (2006). *Liselerde Öğrenme İklimine İlişkin Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Çelik, H. (2006) *Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri, Bağlanma Tarzları ve Kişiler Arası Şemalarının İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çığlın, Ö. (2007). *Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Öğrenim Gören Öğrenciler ile Velilerinin Beden Eğitimi ve Ders Dışı Etkinliklere Yaklaşımları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Dağlı, S. (2006). *Özel Dersanelere Öğrenci Gönderen Velilerin Özel Dersaneler Hakkındaki Görüş ve Beklentileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Demircioğlu, İ.; Akengin H. (2006). Zamana ve Mekana İlişkin Becerilerin Öğretimi. C. Öztürk (Der.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s.220 – 252). Ankara: PegemA

Demirel, Ö. (2004). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: PegemA

Demirel, Ö.; Başbay, A.; Erdem, E. (2006). *Eğitimde Çoklu Zeka Kuram ve Uygulama.* Ankara: PegemA

Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: PegemA

Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji*. İstanbul: Sistem

Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Der.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.16 – 43). Ankara: PegemA

Doğanay, A. (2006). Etkin Vatandaşlık İçin Düşünme Becerilerinin Öğretimi. C. Öztürk (Der.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s.180 – 216). Ankara: PegemA

Dündar, Ş. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Ortamlarının Yapılandırmacı Özellikler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Erden, M ve Akman, Y. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Arkadaş

Erden, M. (2005). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Epilson

Ergün, E. (2003). *İlköğretim Okullarındaki Özengen Müzik Eğitiminin Öğrencilerin Müziksel Davranışlarına Yansımasına İlişkin Öğrenci ve Veli Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ersoy, A. (2007). İlköğretim Programının (1-5. Sınıflar) Uygulanmasına İlişkin Veli Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 727 – 763.

Eroğlu. Ö. (2007). *Sanatın Tarihi*. İstanbul: Kolaj

Fay, B. (2001). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi.* (İ. Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı

Fosnot, C.T. ve Perry, R.S. (2007). Oluşturmacılık: Psikolojik Bir Öğrenme Teorisi. C.T. Fosnot (Der.), *Oluşturmacılık, Teori, Perspektif ve Uygulama*. (S. Durmuş, Çev) (s. 9-42). Ankara: Nobel

Gevrek, M. (2005). *Alevi Öğrenci ve Velilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Bakışları.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Gökçearslan, Ş. (2005). *İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Evde Bilgisayar Kullanımına İlişkin Öğrenci ve Veli Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Gümüşeli, A. (2004). İstanbul İlindeki Okullarda Veli Katılımı. *Hürriyet Gazetesi. 19.04.2004*

Gürçay, D. ve Eryılmaz, A. (2002). *Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Çoklu Zeka Alanlarının Tespiti ve Fizik Eğitimi Üzerine Etkileri.* www.metu.edu.tr/~eryilmaz/papers.htm. 06.10.2007

Hoşgörür, V. (2006). Eğitim Programının Toplumsal Temelleri. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ö. Demirel (Der). Ankara: PegemA

Işık, H.; Maya, İ. (2003). Taşımalı İlköğretim Uygulaması ve Bu Uygulamaya Son Verilmesiyle İlgili Veli Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, XI (2), 285-296

İtler, B. ve Er, S. (2007). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli ve Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 21-30

İnal, Y. ve Çağıltay, K. (2005). "İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıkları ve Oyun Tercihlerini Etkileyen Faktörler". *Ankara Özel Tevfik Fikret Okulları, Eğitimde Yeni Yonelimler II Egitimde Oyun Sempozyumu*. (http://www.simge.metu.edu.tr/publications.htm). 23.08.2006

İnan, Y. (2003). *Kozmos'tan Kuantum'a Bilime ve Bilim Adamları*. Ankara: Doruk

Kabapınar, F. (2003). Kavram Yanılgılarının Ölçülmesinde Kullanılabilecek Bir Ölçeğin Bilgi-Kavrama Düzeyini Ölçmeyi Amaçlayan Ölçekten Farklılıkları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 35, 398-417

Kabapınar, Y. (2002). Bir Öğretim Materyali Olarak Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. C. Öztürk ve D. Dilek (Der.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (*s.317 – 342*). Ankara: PegemA

Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi

Kaplan, M. (1998). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah

Karadeniz, E. (2005). *Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrenci ve Velilerinin Kaygı Düzeyleri, Baş Etme Yolları ve Denetim Odağı Arasındaki İlişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel

Kay, O. (2007). *İlköğretim Matematik Öğretim Programının Veli Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Keskin, H. (2000). *İlköğretim 2. Kademesindeki Başarılı ve Başarısız Öğrencilerin Kişilik Özellikleri ile İlgili Öğretmen ve Veli Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Keskin, V. (2006). *Çocuklarını Spora Yönlendiren Anne ve Babaların Beklentileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Korkmaz, İ. (2004). *İlköğretim Okullarının Karşılaştıkları Finansman Sorunları.* www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5Cİsa%20KORKMAZ%5C429-434.pdf . 27.10.2007

Köksal, D. (2001). Sosyal Bilimlerin Göremediği. *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek Sempozyumu*. İstanbul: Metis

Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları ile Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kuş, E. (2003). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri.* Ankara:Anı

Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık.* Anakara: ÖSYM

Küken, G. (2006). Türkiye'de Eğitim Felsefesi. M. Hesapçıoğlu ve A. Durmuş (Der), *Türkiye'de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi* (s.390 – 404). Ankara: Nobel

Lee, M.N.N. (2002). Eğitimde Küresel Eğilimler. (H. Baş, Çev.) *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, II (1), 155-168

Madi, B. (2006). *Öğrenme Beyinde Nasıl Oluşur?*. İstanbul: Morpa

Mauss, M. (2006). *Sosyoloji ve Antropoloji*. (Ö. Doğan. Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları

Marshall, I. ve Zohar, D. (2006). *Schrödinger'in Kedisinden A'dan Z'ye Yeni Bilimin Kılavuzu*. (O. Düz Çev.). İstanbul: Paradigma

Mc Luhan, M. (2001). *Gutenberg Galaksisi*. (G. Ç. Güven Çev.). İstanbul: Yapı Kredi

Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Soysal Bilgiler 4.–5. Sınıf Programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı

Moran, B. (2004). *Edebiyat Üzerine*. İstanbul: İletişim

Morgan, C. T. (2000). *Psikoloji Bilimine Giriş.* (S. Karakaş ve diğerleri Çev.) Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve Öğretme.* Ankara: PegemA

Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C. Öztürk (Der.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım.* (s. 22 – 49). Ankara: PegemA

Özsoy, H. (2007). *İlköğretim 4.-5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitaplarının Öğrenci Öğretmen ve Veli Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Parlar, H. (2006). *Velilerin Özel Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler ve Özel Okulların Durumu.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Pehlivan, H. (2006). *Eğitimde Temel Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Asil

Pembecioğlu N., (2006). *İletişim ve Çocuk*. Ankara: Ebabil

Saban, A. (2004). *Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel

Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sak, R. (2005). *Erkek Okul Öncesi Öğretmenlerinin Göreve Başladıklarında Karşılaştıkları Durumlar ve Bu Öğretmenlerin Velilerinin Erkek Okul Öncesi Öğretmenleri Hakkındaki Düşünceleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Savaş, A. C. (2006). *Liselerde İnternet Üzerinden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Öğrenci, Veli ve Rehber Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi

Serhatlıoğlu, B. (2006). *Televizyon Programlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Zihin ve Dil Gelişimini Etkileme Biçimlerine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Belirlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sönmez, V. (2002). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Anı

Sönmez, V. (2004). *Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı*. Ankara: Anı

Sönmez, V. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı

Squire, K. (2004). "Replaying History: Learning World History Through Playing Civilization III". (htpp://website.education.wisc.edu/kdsquire/Replaying History. doc.). 06.09.2006

Şahin, H. (1990). *Öğretmen, Yönetici, Veli ve Müfettişlerin İlkokul Programı Hakkındaki Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şahin, T. Y. (2001). Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, I (2), 463-482.

Şişman, M. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş.* Ankara: Pegem A Yayıncılık

Şeren, M. (2006). Bir Bilim Olarak Eğitimin Toplumsal Temelleri. Ö. Çağatay (Der.), *Eğitim Bilimine Giriş. (*s. 55 – 75). Ankara: Ekinoks

Taşkıran, H. İ. (1997). *Dede Korkut Hikayeleri Boğaç Han*. İstanbul: Erdem

Tavşancıl, E ve Aslan, E. (2001). *Sözel Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epilson

Türkoğlu, A. ve Sarı, M. (2006). Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları. M. Hesapçıoğlu ve A. Durmuş (Der.), *Türkiye'de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi* (s. 328 – 366). Ankara: Nobel

Uçman A. ve İnci H. (2002). *Bir Gül Bu Karanlıklarda Tanpınar Üzerine Yazılar.* İstanbul: Kitabevi

Usta, M. (1989). *Mesnevi'de Mevlana'nın Eğitim Anlayışı.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ün Açıkgöz, K. (2006). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Kanyılmaz (matbaa)

Von Glasersfeld, E. (2007). Oluşturmacılığın Yansımaları. C.T. Fosnot (Der.), *Oluşturmacılık, Teori, Perspektif ve Uygulama*. (S. Durmuş, Çev) (s. 3-8). Ankara: Nobel

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin

Yıldırım, C. (1996). *Bilim Felsefesi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, C. (2006). *Bilim Tarihi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yoleri, A. (2006). *Ortaöğretimde Sanat Eğitiminin Gerekliliği Konusunda Resim Öğretmenleri, Okul İdarecileri, Diğer Branş Öğretmenleri ve Öğrenci Velilerinin Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yurdakul, B. (2007). Yapılandırmacılık. Ö Demirel (Der.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* (s.39 – 61). Ankara: PegemA

www. tdk. gov.tr /sozluk (10.02.2007)

www.ttkb.meb.gov.tr (11.03.2007)

www.meb.gov.tr/Milli Eğitim Bakanlığıasp/Milli Eğitim Bakanlığıdata/mevzuat (29. 03. 2008)

Ek-1 ARAŞTIRMA KAPSAMI VE İZNİ İLE İLGİLİ RESDMİ YAZI

09./04/2007

KUMKÖY FERHAN BEDİİ FEYZİOĞLU İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE
SARIYER

Marmara Üniveresitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı olarak, "2004 Yılı Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Veli Görüşleri" konulu tezime veri toplamak amacıyla aşağıda adı geçen okullarda Mayıs ve Haziran aylarında –2006 – 2007 Eğitim öğretim yılı sona ermeden önce-çalışmak için izninizi istiyorum. Enstitüye verdiğim tez önerisi ve araştırmada kullanacağım anket formu örneği ektedir. Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Emir HERSAN
Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Boğaziçi Sitesi C-4 D:12
İstinye – Sarıyer
212-229 66 50

Anafartalar İlköğretim Okulu
Atatürk İlköğretim Okulu
Emirgan İlköğretim Okulu
Mehmet Akif İlköğretim Okulu
Mehmet İpgin İlköğretim Okulu
Org. Emin Alp Kaya İlköğretim Okulu
Sarıyer İlköğretim Okulu
Yeniköy İlköğretim Okulu
Özel Yüzyıl Işıl Okulları
Sarıyer Doğa Koleji

KUMKÖY F.B. FEYZİOĞLU İ.Ö.O
Sayı : 379
No : 340
K. Tarihi : 09/04/2007

T.C.
SARIYER KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.M.E.M.34.23.18.379/5865 12../04/2007
Konu : Tez Çalışması

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
SARIYER

İlçemiz Kumköy Ferhan Bedii Feyzioğlu İlköğretim Okulu Öğretmeni Emin HERSAN'ın tez çalışması için ekli listede isimleri belirtilen okullarda anket yapması ile ilgili dilekçesi ve anket örnekleri ekte sunulmuştur.

Adı Geçen öğretmenin ekli listede isimleri belirtilen okullarda tez çalışması ile ilgili anket yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Abdullah NURKAN
Müdür

OLUR
12./04/2007

Mehmet ERSOY
Sarıyer Kaymakam

Ek 2- ARAŞTIRMA ANKETİ

(Araştırma sırasında kullanılan kopya, Excel bilgisayar programından alınmıştır)

2004 YILI İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

Sayın Veli;

Size sunulan bu anket, 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına ilişkin değerlendirmelerinizi belirlemek amacıyla hazırlanan bilimsel çalışmanın veri toplama aracıdır. Ankete verilen yanıtlar bu araştırma dışında başka hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Sizden istenilen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak size en uygun olan seçeneği işaretlemenizdir.

Lütfen ankete isminizi yazmayınız.
İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Emir HERSAN
Marmara Üniv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
emirhersan@gmail.com / 0535 357 27 62

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Velisi olduğum öğrencinin:

1. ( ) Annesiyim 2. ( ) Babasıyım 3. ( ) Diğer (Lütfen Açıklayınız):…

2. Yaşınız:

1. ( ) 20-29
2. ( ) 30-39
3. ( ) 40-49
4. ( ) 50-59
5. ( ) 60 ve üstü

3. Medeni Durumunuz:

1. ( ) Evli 2. ( ) Bekar 3. ( ) Boşanmış

4. Öğrenim Durumunuz:

1. ( ) İlkokuldan ayrılmış
2. ( ) İlkokul mezunu
3. ( ) Ortaokul mezunu
4. ( ) Lise mezunu
5. ( ) Yüksekokul mezunu
6. ( ) Lisans Mezunu
7. ( ) Yüksek lisans derecesi var
8. ( ) Doktora derecesi var

5. Mesleğiniz:…….

6. Kaç çocuğunuz var?

( ) 1
( ) 2
( ) 3
( ) 4
( ) 5 ve üstü

7. Hane halkınız kaç kişi?

( ) 2
( ) 3
( ) 4
( ) 5
( ) 6 ve üstü (Lütfen Belirtiniz):…

8. Aylık hane geliriniz:

1. ( ) 500 YTL'den az
2. ( ) 500-1000 YTL
3. ( ) 1001-2000 YTL
4. ( ) 2001-3000 YTL
5. ( ) 3001 YTL'den fazla

(Lütfen Belirtiniz):…

9. Velisi olduğunuz öğrencinin Sosyal Bilgiler dersindeki başarı durumu aşağıdakilerden hangisidir?

1. ( ) Başarılı
2. ( ) Başarısız
3. ( ) Çok başarılı
4. ( ) Fikrim yok

	EVET	**HAYIR**
10. 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni bir müfredatı kabul ettiğini biliyorum.		
11. Yeni programa göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı ve çalışma kitabını inceledim.		
12. Sosyal Bilgiler dersinde **bilgiyi taşıyan** değil **bilgiye nasıl ulaşacağını bilen** ve onu **kullanan** bireyler yetiştirmeye çalışıldığı anlaşılıyor.		
13. Yeni programda bilgi **ezberlemek** yerine **düşünme** becerilerinin geliştirilmek istendiğini fark ettim.		
14. İnsan hakları ve ahlaki **değer**lerin söyleyerek değil de, oyun ve etkinliklerle verilmeye çalışıldığını fark ettim.		
15. Öğretmenin **bildiklerini aktaran kişi** olmaktan çıkıp, öğrenciye sorgulama ve araştırmasında **rehberlik eden kişi** konumuna geldiğini biliyorum.		
16. Öğrencinin sınıfta daha katılımcı olması anlamına gelen **öğrenci merkezli eğitim** kavramını duydum.		
17. Sosyal Bilgiler dersinde **öğrencinin** küçük bir sosyal bilimci olup, kaynaklar, kanıtlar ve gerçek hayat problemleri problemleri üzerinde **araştırma yapması bekleniyor**; bunu gözlemledim.		
18. Dünyada yaşayan diğer insanların yaşamları ve birbirlerini etkilemeleriyle ilgili (**küresel**) **konular**a yer verildiğini gördüm.		
19. Sosyal Bilgiler dersinde ekonomik konulara ve **girişimciliğe** özel bir önem verilmeye başlandığı anlaşılıyor.		
20. Sosyal Bilgiler dersinde **sadece sınavlardan değil**, -resim, hikaye, şarkı sözü, drama, maket, proje, power point sunusu vs. hazırlama gibi- **çok çeşitli ödevlerden** not verildiğini biliyorum.		
21. Çocuğumun okulda bir ürün dosyası (portfolyo) olduğunu biliyorum.		

LÜTFEN ARKA SAYFAYA GEÇİNİZ

	KATILIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	FİKRİM YOK
22. İlköğretim programının değişmesinden memnunum.				
23. Yeni programın başka ülkelerinkinden taklit edildiğini düşünüyorum.				
24. Yeni programı geliştirenlerin iyi niyetine inanıyorum.				
25. Eğitim programı düzenlenirken tamamen milli değerlerimizden hareket edilmelidir.				
26. Yeni Sosyal Bilgiler programının verimli olmayarak kaldırılacağını düşünüyorum.				
27. Yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemi yeterli buluyorum.				
28. Sosyal Bilgiler dersi çocuğumu insan hakları konusunda duyarlı kılıyor.				
29. Çocuğumun Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha meraklı biri olmaya başladığını söyleyebilirim.				
30. Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuğum araştırmacı biri oldu.				
31. Sosyal Bilgiler dersi çocuğumu dünya sorunlarına ilgili duymaya teşvik ediyor.				
32. Sosyal Bilgiler dersindeki küreselleşme vurgusu, milli kimliğimizi zedeleyebilir düşüncesindeyim.				
33. Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çocuğumun yaşadığı çevreye olan duyarlılığı arttı.				
34. Sosyal Bilgiler dersindeki girişimciliğe teşvik eden konuların faydalı olacağına inanıyorum.				
35. Ezber bilgiyi kaldırma gerekçesiyle ders içeriklerinin boşaltıldığını düşünüyorum.				
36. Öğrencinin okulda bilgiyi ezberlemektense bilgiyi arayıp bulmayı öğrenmesi fikrini destekliyorum.				
37. Savaş isim ve tarihlerini ezberlemek yerine, kültür tarihi öğrenmek daha faydalıdır.				
38. Coğrafya konularında ezber bilgi yerine kültürel özelliklerin ağırlık kazanmasını olumlu buluyorum.				
39. Cumhuriyet Tarihi konularına yeterince yer verildiğini düşünüyorum.				
40. Çocuğumun okulunda Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç gereç yeterlidir.				
41. Sosyal Bilgiler dersi nedeniyle evde bilgisayar olması gerekli hale geldi.				
42. Değişen müfredat doğrultusunda okul masrafları arttı.				
43. Çocuğuma verilen Sosyal Bilgiler ödevleri için evimizde yeterli kaynak bulunuyor.				
44. Öğrenci merkezli eğitim bence disiplinsiz eğitimdir.				

		KATILIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	FİKRİM YOK
45.	Yeni müfredatla birlikte çocuğumun ödevlerine yardım etme konusunda zorlanmaya başladım.				
46.	Öğretmenin bilgi dağıtıcı değil rehber olması fikrini olumlu buluyorum.				
47.	Sosyal Bilgiler dersi ödevi için çocuğumun yapması gerekenleri benim yaptığım oldu.				
48.	Yeni Sosyal Bilgiler programı velinin okulla daha çok işbirliği içinde olmasını gerektiriyor.				
49.	Sosyal Bilgiler ders ödevleri için çocuğum benden eskiye göre daha sık yardım istiyor.				
50.	Çocuğum araştırma yapması gerektiğini söyleyerek bilgisayar başında çok fazla zaman geçiriyor.				
51.	Çocuğumun internet kafe ortamına girmesinden rahatsız olmam.				
52.	Çocuğum Sosyal Bilgiler çalışma kitabındaki etkinlikleri nasıl yapacağını biliyor.				
53.	Sosyal Bilgiler proje ödevlerini öğrenci için ağır buluyorum.				
54.	Çocuğumun tanımadığı insanlarla görüşmesini gerektiren ödevlerden rahatsız olmam.				
55.	Eve verilen ödevleri yetersiz buluyorum.				
56.	Çocuğum verilen ödevleri yapmak için internet kafe ortamına giriyor.				
57.	Çocuğum nasıl araştırma yapacağını bilmiyor.				
58.	Çocuğumun ekip çalışması için okul arkadaşlarının evine gitmesinde bir sakınca görmem.				
59.	Ezber bilginin geri plana itilmesi nedeniyle çocuğum genel sınavlarda başarısız olabilir kaygısı taşıyorum.				
60. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı ile -birey ve toplum bazında nasıl bir nesil yetişeceğini düşünüyorsunuz?					

61. Yeni (2004) program anlayışı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?

62. Yeni (2004) Sosyal Bilgiler Programı hakkında eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.

Sayın veli; konuyla ilgili bir görüşme yaparak bu araştırmaya ve eğitim bilim alanına önemli bir katkıda daha bulunmak istiyorsanız lütfen araştırmacı ile iletişime geçiniz; veya aşağıya sizinle iletişim kurabilmemiz için gerekli bilgileri yazınız.

Araştırma süresince kimlik bilgileriniz saklı tutulacaktır.

Ad-Soyad: Telefon:

Katkılarınız İçin Teşekkürler

Ek-3 GÖRÜŞME FORMU

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, ben Emir Hersan. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. "2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Programına İlişkin Veli Görüşleri" konulu yüksek lisans tezimi hazırlamaktayım. 5. sınıfta öğrenim gören bir öğrencinin velisi olarak bu konudaki deneyim ve görüşlerinizden yararlanmak istiyorum. Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Telefonda sözünü ettiğim gizlilik ilkelerini hatırlatmak isterim. Sizden elde ettiğim bilgiler bu araştırma dışında başka hiç bir yerde kullanılmayacaktır. Ayrıca araştırma raporumda kimlik bilgilerinize yer vermeyeceğim, görüşlerinizi kullanırken müstear kullanacağım. Sizin için sakıncası yoksa konuştuklarımızı kaydetmek istiyorum.

1. Yaş, meslek ve eğitim durumunuzu öğrenebilir miyim?
2. 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilip 2005 yılından itibaren uygulamaya konan ilköğretim programının değişmesi olgusu sizin ve çocuğunuz açısından fark edilir bir gelişme midir? Sizce değişen nedir? Yeni programla birlikte sizin ve çocuğunuzun hayatındaki belirgin farklılıklar var mı? Varsa nelerdir?
3. Programda sözü edilen, etkin, girişimci, problem çözen, bilgiyi üreten ve kullanabilen, çevresine karşı duyarlı birey hedefinin ipuçlarını kendi çocuğunuzda görüyor musunuz?
4. Programın bilgi aktarımı yerine konan bilgiye ulaşma etkinlikleri doğrultusunda bilgi anlayışındaki değişimi nasıl karşılıyorsunuz?
5. Önceki program ve yeni programın içeriğini karşılaştıran tabloya baktığınızda nasıl bir yorum yaparsınız?
6. Tarih öğretimi yaklaşımının değişimi hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Eğitimde küreselleşme eğilimleri, milli kimlik küresel kimlik çatışması yaratır mı? Bu konudaki görüşünüz nedir? Eğitim programları hakkında geliştirilen komplo

teorilerine katılıyor musunuz? Öğretim programlarının toplumu geri bırakmak için kullanılabileceği görüşüne katılıyor musunuz?

8. Çocuğunuzun yaptığı araştırma ve ürün ortaya koyma etkinliklerinde bir artış var mı? Bu sürecin avantaj ve dezavantajlardan söz eder misiniz?
9. Eski ve yeni kitabı benzer ve farklı yönleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
10. Çocuğunuzun Sosyal Bilgiler ve diğer derslerdeki ödevleri için internet kullanımıyla ilgili sorunlar yaşıyor musunuz?
11. Yeni programla birlikte kırtasiye masraflarında bir değişme oldu mu?
12. Yeni program ve eski programı veli rolleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
13. Programın ölçme değerlendirme yöntemleri konusunda ne düşünüyorsunuz?
14. Yeni programla ilgili giderilmesini istediğiniz belirgin sorunlar nelerdir?
15. Sosyal Bilgiler programı hakkında önerileriniz var mı?

Ek-4 DAVRANIŞÇI PROGRAMDA VELİ ROLÜYLE İLGİLİ RESMİ YAZI

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü SAYI:B.08.0.ÖRG.0.20.02.02 - 426.04/1333 (http://mevzuat.Milli Eğitim Bakanlığı.gov.tr/html/975.html, 06.06.2007 Tarihinde Ulaşılmışır)

ANNE BABALAR

Çocuklarınızı tanıyor, her birinin farklı olduğunu ve hangi alanlarda başarılı ya da başarısız olduğunu biliyor musunuz?

Çocuklarınız için koyduğunuz kurallarda tutarlı olduğunuzu düşünüyor musunuz? Çocuklarınıza verdiğiniz sözleri tutabildiğinizi düşünüyor musunuz?

Çocuklarınıza haksızlık ettiğinizi düşündüğünüz zamanlarda bu duygularınızı onlarla paylaşabiliyor musun?

Çocuklarınızı cezalandırdığınızda ya da hatalı bir davranışını gördüğünüzde ceza vermeden ve onu suçlamadan önce dinliyor musunuz?

Çocuklarınızı eleştirirken , kendi özeleştirinizi yapabiliyor musunuz?

Çocuklarınızı sevdiğinizi, onlara değer verdiğinizi ve onlara güvendiğinizi hangi sıklıkta söylüyorsunuz ve bu duygularınızı davranışlarınızla gösterebiliyor musunuz?

Çocuklarınızla ilgili herhangi bir konuda onların da fikrini alıyor musunuz?

Çocuklarınızın duygularını dile getirmelerinde (sizlerle ilgili ya da farklı konularda) yardımcı olabiliyor musunuz?

Çocuklarınıza zaman ayırıp günü nasıl geçirdikleri ve sizinle konuşmak istediği konular hakkında onları dinleyebiliyor musunuz?

Çocuklarınızın görüştüğü bütün arkadaşlarını hatta onların ailelerini tanıyor ve onlarla görüşebiliyor musunuz?

Çocuklarınızın boş zamanlarını geçirmek için gittiği yerleri ve kimlerle gittiğini biliyor musunuz?

Belli dönemlerde çocukların hastalıklara karşı direnci düşer.Çocuklarınızı zaman zaman sağlık kontrolünden geçiriyor musunuz?

Çocuklarınızın dinlenmesinde ve düzenli uyumalarında onlara yardımcı olabiliyor musunuz?

Çocuklarınızın düzenli ve sağlıklı beslenme alışkanlığı kazanmasında etkili olduğunuzu düşünüyor musunuz?
Çocuklarınız hakkında öğretmenlerinden bilgi almak için zaman zaman okula gidiyor musunuz?

Çocuklarınızda normal davranışından farklı bir durum gözlediğinizde, sınıf öğretmeni ya da okul psikolojik danışmanı ile görüşmeye gidebiliyor musunuz?

Çocuklarınızdan başarı beklerken, onun çalışması için evde uygun fiziki ortamı sağlayabiliyor musunuz?

Çocuklarınız derslerinde başarısız olduğunda , bu durumun çalışmakla düzeltilebileceği fikrini verebiliyor musunuz?

Yukarıda yazılanlar için, sizlerin anne- baba olarak çocuklarınızla ne kadar ilgilendiğinizi gösterir bir durum değerlendirme listesi denebilir. Çocuklarımızın yetişmesinde biz öğretmenlerle birlikte görev alan siz anne- babaları, eğitim konusunda bilinçlendirmek amacı ile hazırlanmıştır.

Ek-5 AİLE TARİHİ ETKİNLİK ÖRNEĞİ

SÖZLÜ TARİHE DAYALI AİLE TARİHİ ETKİNLİĞİ

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KAĞIDI

1. Büyüklerinizden öğrendiğiniz kadarıyla ailenizin en yaşlı üyesi kimdir? Onun hakkında neler biliyorsunuz?

2. En yaşlı aile üyenizin ailesi hakkında bildikleriniz nelerdir? Kaç çocuğu vardı? Kaçı kız, kaçı erkek çocuğu idi?

3. Onun nerelerde yaşadığı hakkında bir bilginiz var mı? Varsa bu bilgiler nelerdir?

4. Bugün yaşadığınız yerden farklı bir yerde yaşamış ise bugün yaşadığınız yere nasıl geldiğinizi biliyor musunuz? Biliyorsanız anlatır mısınız?

5. Sizin onunla akrabalık bağınız kız çocuğu yolu ile mi? Yoksa erkek çocuğu yolu ile mi?

6. Onun kaç kuşak sonrası torunusunuz? Aradaki aile bireyleri hakkında neler biliyorsunuz?

7. Aileniz büyük bir felaket yaşamış mı? Yaşamış ise bunun hakkında bildiklerinizi anlatır mısınız?

8. Bu felaket ailenizin parçalanmasına sebep oldu mu? Oldu ise ailenizin diğer bireylerinin nerede yaşadığı hakkında bir bilgiye sahip misiniz?

9. Onlarla görüşme imkanı buluyor musunuz?

10. Ailenizin soyadının nasıl verildiği hakkında bilgiye sahip misiniz? Niçin bu soyadını aldığınızı anlatır mısınız?

11. Başka yerleşim yerlerinde yaşayan akrabalarınız var mı? Var ise bunların aileden ayrılış sebeplerini anlatır mısınız? (Evlilik, İş vs.)

12. Ailenizin şu andaki mevcut birey sayısı kaç kişi? Bunları akrabalık derecesine göre sayabilir misiniz?

SOY AĞACI

- Ailenizin en büyüğü/ en yaşlısı kim?" sorusu ile öğrencilerin dikkati çekilmeye çalışılır.
- Öğrencilerden aile üyelerine ait fotoğrafları bulmalarını ve aile üyelerinin kişisel özelliklerini (kitap okumayı/ yemek yapmayı/ oyun oynamayı sever gibi.) araştırarak not etmelerini isteyin.
- Bir çalışma kağıdı üzerine pek çok dalları olan bir ağaç çizmelerini isteyin. Bu ağacın ailelerini temsil ettiğini ve dalların her birinin aile üyelerine ait olduğunu belirtin.
- Ağaç dallarına her bir aile üyesinin isimlerini yazmalarını isteyin. Aile üyelerine ait kişisel bilgileri uygun yerlere yazmalarını isteyin

Not: Ailenize geçmişten kalmış, seçtiğiniz bir nesneyle ilgili bu çalışma kağıdını doldurunuz.

Örnek nesne: Gaz lambası

NESNE ÇALIŞMA KAĞIDI

Buraya nesnenin resmini yapar mısın?	*Buraya nesneyi tanımlar mısın?*
	Eskiden kullanılan bir aydınlatma aracıdır. O zamanlar elektrik yokmuş ve insanlar bunu kullanıyorlarmış. Adı gaz lambası çünkü alt kısmına gazyağı koyulur. Bir fitili var. Üste takılan cam hem baca hem de ışığı koruma görevi görür.

Bu nesnenin öyküsünü anlatır mısınız?

Ek-6 SÖZLÜ TARİH ETKİNLİK ÖRNEĞİ

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KAĞIDI

Öğrencinin Büyüklerine Yönelteceği Soru Örnekleri

1. Çocukken oynadığınız oyunlar ne idi?
2. Kışın oynadığınız özel oyunlar var mıydı? (ilkbahar, yaz yada sonbahar)
3. Çocukken bazı sporları yapmaktan hoşlanıyor muydunuz?
4. Çocukken kiminle oynardınız?
5. Erkek kardeşlerle, kız kardeşlerle, komşularla vb. arkadaş grubunuz var mıydı?
6. Hangi oyunları oynardınız?
8. Erkek çocukları ile kız çocukları aynı oyunları mı oynarlardı?
10. Anne ve babalarınızın çocukluğunuzda oynamanıza izin verdikleri ve vermedikleri arkadaşlarınız var mıydı? Bazı arkadaşlarınızla oyun oynamanıza izin verilmemesinin nedeni ne idi?
11. Çocukluğunuzda hangi oyuncaklarla oynardınız?
12. En çok sevdiğiniz oyuncağınız ne idi?
13. Oyuncaklarınızı paylaşmaktan hoşlanır mıydınız?
14. Arkadaşlarınızla oyuncaklarınızı değiş-tokuş yapar mıydınız?
15. Yeni oyuncaklara ne sıklıkla sahip olurdunuz?

Ek-7 SÖZLÜ TARİH ETKİNLİK ÖRNEĞİ

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KAĞIDI

Öğrencinin Büyüklerine Yönelteceği Soru Örnekleri

1. Çocukken Cumhuriyet Bayramlarında ne tür etkinlikler yapardınız?
2. Çocukken Cumhuriyet Bayramlarında tören yapar mıydınız? (Yaptıysanız merasim hakkında bilgi verir misiniz?)
3. Çocukken Cumhuriyet Bayramını diğer bayramlardan nasıl ayırt ederdiniz?
4. Çocukken Cumhuriyet Bayramlarında evinizde ne gibi değişiklikler yapardınız?
5. Çocukken okulunuzun gerçekleştirdiği Cumhuriyet Bayramı etkinliklerine katılır mıydınız? (Katılmışsanız göreviniz hakkında bilgi verir misiniz?)
6. Bugün düşündüğünüzde; çocukken Cumhuriyet Bayramlarında yapmak isteyip de yapamadığınız bir etkinlik var mı?
7. Çocukken Cumhuriyet Bayramları sizin için sadece kutlamaları ve şenlikleri mi ifade ediyordu? (Hayır ise düşünceleriniz ne idi?)
8. Çocukken Cumhuriyet Bayramlarında anne babanız sizi nasıl giydirirdi? (Özel Kostümleriniz var mıydı?)
9. Çocukken Cumhuriyet Bayramlarında kutlamalar öncesi büyükleriniz sizi "Cumhuriyet" hakkında bilgilendirir miydi?
10. Çocukken Cumhuriyet Bayramlarında evinizde özel bir yemek yenir miydi?